179. Tiistaina 24 päivänä tammikuuta 1995

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Toinen käsittely:

1) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 6854

Hallituksen esitys n:o 131
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

2) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta 6855

Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

3) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta 6856

Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

4) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta 6857

Hallituksen esitys n:o 90
Lakialoitteet n:ot 34 ja 35
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Ensimmäinen käsittely:

5) Ehdotukset laeiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta 6860

Hallituksen esitys n:o 334
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17

Ulkopuolella päiväjärjestyksen

käsitellään tulevaisuusvaliokunnan ehdotus eduskunnan lausunnoksi valtioneuvoston pitkän aikavälin tulevaisuutta koskevasta selonteosta 6861

Valtioneuvoston selonteko n:o 3/1993 vp
Tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1

Pöydällepanoa varten esitellään:

6) Lakivaliokunnan mietintö n:o 21 hallituksen esityksestä laiksi pakkokeinolain muuttamisesta (HE 181) 6934

7) Lakivaliokunnan mietintö n:o 22 hallituksen esityksestä rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 94/1993 vp) ..... „

8) Lakivaliokunnan mietintö n:o 23 hallituksen esityksestä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaksi lainsäädännöksi sekä hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 32 luvun muuttamisesta (HE 95/1993 vp ja 230) 6934

9) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 13 hallituksen esityksestä laeiksi Suomen Hallitusmuodon ja valtiopäiväjärjestyksen muuttamisesta (HE 284) ..... „

10) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 14 valtioneuvoston oikeuskanslerin virkatoimistaan ja lain noudattamista koskevista havainnoistaan vuodelta 1993 antaman kertomuksen johdosta (K 8) ..... „

11) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 15 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1993 antaman kertomuksen johdosta (K 6) ..... „

12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14 hallituksen toimenpiteistään vuonna 1993 antaman kertomuksen johdosta siltä osin kuin se koskee suhteita ulkovaltoihin (K 6) ..... „

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Alaranta, Alho, Andersson, Enestam, Hautala, Heikkinen, Hurskainen, Iivari, Jokiniemi, Jouppila, Järvilahti, Kauppinen, Lipponen, Luhtanen, Metsämäki, Moilanen, Nordman, Nyby, Rehn E., Rehn O., Riihijärvi, Rönnholm, Saapunki, Saastamoinen, Salolainen, Stenius-Kaukonen, Suhonen, Takala, Toivonen, Turunen, Viinanen ja Vuorensola.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Alho, Hurskainen, Turunen ja Saastamoinen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden vuoksi edustajat Jouppila ja Takala, virkatehtävien vuoksi edustajat Järvilahti, M. Laukkanen, Louvo, Metsämäki, Nordman, Nyby, Riihijärvi, Ryynänen, Saastamoinen, Sasi, Turunen ja Virrankoski sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Hurskainen, Kauppinen, Luhtanen ja Saapunki,

tästä ja huomisesta päivästä sairauden vuoksi edustajat Alaranta ja Jokiniemi, virkatehtävien vuoksi edustajat Enestam ja O. Rehn sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Heikkinen ja Moilanen,

tämän kuun 26 päivään virkatehtävien vuoksi edustajat Iivari ja Rönnholm sekä

tämän kuun 27 päivään sairauden vuoksi ed. Lipponen sekä virkatehtävien vuoksi edustajat Toivonen ja Viinanen.

Uusia hallituksen esityksiä

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että tasavallan presidentti on tänään antanut eduskunnalle hallituksen esitykset n:ot 359—366.

Kirjalliset kysymykset

P u h e m i e s : Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 802, 806, 808, 809 ja 814. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Ed. Helteen ym. välikysymys hallituksen harjoittamasta työllisyyspolitiikasta

P u h e m i e s : Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään ed. Helteen ym. allekirjoittama välikysymys n:o 8 hallituksen harjoittamasta työllisyyspolitiikasta.

Sihteeri lukee:

"Eduskunnalle

Uusimmat työttömyystilastot eivät tue hallituksen ja ns. Pekkasen raportin oletuksia taloudellisen kasvun työllistävyydestä. Näyttää siltä, että työttömyyttä voidaan vähentää vain rajoitetusti yleisen talouspolitiikan keinoin. Työttömyyden tuntuva vähentäminen sen sijaan edellyttää huomattavasti radikaalimpia keinoja kuin mitä hallitus, Tasavallan Presidentin työllisyystyöryhmä tai Suomen Pankki ovat kaavailleet.

Tarvitaan aktiivisia työllistämistoimia huomattavasti esitettyä enemmän ja pidemmällä aikavälillä tarvitaan työn uudelleen jakamista.

Joulukuun 1994 lopussa työvoimatoimistoissa oli työministeriön mukaan 495 200 työtöntä työnhakijaa. Määrä oli jopa noussut marraskuusta 24 000 työttömällä. Kasvua marraskuuhun verrattuna on pidetty kausiluonteisena. Onkin totta, että työttömiä on nyt 41 600 vähemmän kuin joulukuussa 1993. Avointen työpaikkojen määrä on kuitenkin edelleen erittäin alhainen, vain noin 5 000.

Kokonaistuotanto kasvaa parhaillaan erittäin nopeasti. Jo viime vuoden tammi—marraskuussa teollisuustuotanto kasvoi ennätykselliset 11,3 prosenttia verrattuna vuoden 1993 vastaavaan aikaan. Tästä huolimatta työllisyyden paraneminen on erittäin hidasta.

Tähän saakka hallituksen vientivetoisen politiikan puolustajat ovat vakuutelleet, että kunhan vienti saadaan vetämään, työllisyyskin korjaantuu. Myös Tasavallan Presidentin työllisyystyöryhmän raportti, ns. Pekkasen paperi, piti lähtökohtanaan markkinavetoista työllistymistä. Nopean talouskasvun oletettiin tuottavan 80 % tarvittavista uusista työpaikoista, jotta työttömyys voitaisiin alentaa 200 000 työttömään (8 %:iin työvoimasta) vuoteen 2000 mennessä. Tällainen painotus on nopeasti osoittautumassa vääräksi.

Talouskasvun työllistävyys onkin taloushistoriassa ollut senkaltainen, että noin 2,5—3,0 prosentin kasvuvauhdilla työttömyys ei kasva, ja tätä suuremmalla kasvulla työllisyys siis paranee. Näyttää kuitenkin siltä, että työn tuottavuuden kohoaminen ja kasvun painottuminen vientialoille alentavat kasvun työllistävyyttä. Lisäksi aikaisemmin työllisyyden paraneminen saatiin aikaan luomalla työpaikkoja julkiselle sektorille, mikä ei liene laajasti mahdollista valtiontalouden nykyisen tilan huomioon ottaen.

Samanaikaisesti Suomen Pankki painottaa kaikessa inflaatiovaaraa. Inflaatiolla pelottelememinen nykyisessä tilanteessa, jossa Suomen pohjainflaatio on huomattavasti kilpailijamaiden alapuolella, jossa tuontihinnat ovat jopa alentuneet ja vientihinnat nousseet, on perusteetonta. Suomen Pankin inflaation vastainen taistelu on mitä suurimmassa määrin taistelua tuulimyllyjä vastaan, ja se tapahtuu nykyisessä tilanteessa nimenomaan työllisyyden kustannuksella.

Kaikki keskeiset talouspoliittiset arviot — hallituksen, Tasavallan Presidentin työllisyystyöryhmän ja Suomen Pankin — ovat siis osoittautumassa työllisyyskehityksen kannalta virheellisiksi.

Nuoria, alle 25-vuotiaita työttömiä oli viime vuoden lopussa 89 600. Vaikka nuoria työttömiä oli 11 800 vähemmän kuin vuotta aikaisemmin, on joka kolmas nuori työttömänä ja nuorisotyöttömyys kääntyi kasvuun marraskuuhun verrattuna.

Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttöminä olleiden pitkäaikaistyöttömien määrä oli joulukuun lopussa 141 800, mikä oli 21 100 enemmän kuin vuotta aikaisemmin. Työttömistä siis lähes 30 prosenttia on pitkäaikaistyöttömiä, ja luku kohoaa nopeasti. Vaikka työttömyys vähenisikin, pitkäaikaistyöttömien osuuden kasvu osoittaa, että rakenteellisena ongelmana se on vasta muotoutumassa. Niissä EU-maissa, joissa työttömyys on muodostunut rakenteelliseksi ongelmaksi jo aikaisemmin, pitkäaikaistyöttömien osuus kaikista työttömistä on 50 prosentin luokkaa.

Suomessa on siis vielä nyt mahdollisuus estää työttömyysongelman rakenteellistuminen ja pohjatyöttömyyden kohoaminen 8—10 prosentin työttömyysasteen tasolle, jonka alle ei enää päästäisi parhaassakaan suhdannevaiheessa. Se puolestaan merkitsisi pysyvää tärkeimmän kansallisrikkautemme — suomalaisen työn ja osaamisen — tuhlausta. Tämän estämiseksi tarvitaan kaavailtuja toimenpiteitä huomattavasti radikaalimpia toimia.

Koska pelkkä taloudellinen kasvu ei likimainkaan riitä parantamaan työllisyystilannetta, tarvitaan lyhyellä aikavälillä voimakkaita aktiivisen työvoimapolitiikan toimenpiteitä erityisesti pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi. Työvoimapoliittisten erityistoimenpiteiden tuntuvan lisäämisen ohella tarvitaan mm. työn kierrättämistä Tanskan mallin mukaisesti. On varmasti tarpeen myös harkita vakavasti työllistämisvelvoitteen palauttamista muodossa tai toisessa.

Pidemmällä aikavälillä hyvä työllisyys ei voi luonnollisestikaan perustua työvoimapoliittisiin erityistoimenpiteisiin. Työn tuottavuuden kohoamisen johdosta ainoa mahdollisuus pysyvän hyvän työllisyyden saavuttamiseen on työn uudelleen jakaminen työaikaa lyhentämällä.

Edellä olevan perusteella ja valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momenttiin viitaten esitämme valtioneuvoston asianomaisen jäsenen vastattavaksi seuraavan välikysymyksen:

Aikooko hallitus suorittaa uudelleenarvioinnin tulevasta työllisyyskehityksestä viimeaikaisten työttömyyslu-

kujen perusteella ja käynnistää radikaalien pitkäaikaistyöttömyyttä vähentävien työvoimapoliittisten erityistoimenpiteiden sekä työn uudelleen jakamiseen tähtäävien toimenpiteiden valmistelun?

Helsingissä 20 päivänä tammikuuta 1995

Esko Helle	Martti Korhonen
Asko Apukka	Juhani Vähäkangas
Timo Laaksonen	Raila Aho
Pekka Leppänen	Ensio Laine
Claes Andersson	Eila Rimmi
Heli Astala	Outi Ojala
Iivo Polvi	Esko Seppänen
Esko-Juhani Tennilä	Marjatta Stenius-Kaukonen
Erkki Pulliainen	Hannele Luukkainen
Tuija Maaret Pykäläinen	Heidi Hautala
Pekka Haavisto	Ulla Anttila
Heikki Rinne	Satu Hassi
Jarmo Wahlström	Osmo Polvinen"

P u h e m i e s : Valtiopäiväjärjestyksen 37 §:n 2 momentin mukaan asia on pantava pöydälle johonkin seuraavaan istuntoon. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia pantaisiin pöydälle ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon.

P ä i v ä j ä r j e s t y k s e s s ä o l e v a t a s i a t :

1) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 131
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. von Bell ed. Vähänäkin kannattamana ehdottanut, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi hyväksyttäisiin I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy puolustusvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. von Bellin ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 67 ei-ääntä, 8 tyhjää; poissa 35. (Ään. 1)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt puolustusvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy ensimmäisen lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—4 § hyväksytään keskustelutta.

5 §

Keskustelu:

Ed. K a s u r i n e n : Rouva puhemies! Ehdotan, että 5 § saa sen muodon, mikä sillä on I vastalauseessa.

Ed. von B e l l : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kasurisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Kasurinen ed. von Bellin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kasurisen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 66 ei-ääntä, 9 tyhjää; poissa 34. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6 ja 7 § hyväksytään keskustelutta.

8 §

Keskustelu:

Ed. K a s u r i n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 8 § saa sen muodon, mikä sillä on I

vastalauseessa. Tämä tarkoittaa sitä, että laki olisi määräaikainen.

Ed. von Bell: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kasurisen ehdotusta.

Ed. Seivästö: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 8 § saa sen muodon, joka on III vastalauseessa.

Ed. Jääskeläinen: Arvoisa rouva puhemies! Kannatan ed. Seivästön ehdotusta, joka merkitsee sitä, että laki astuu voimaan muutamaa vuotta myöhemmin.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Kasurinen ed. von Bellin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.
Ed. Seivästö on ed. Jääskeläisen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin III vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Puhemies: Ehdotukset ovat vastakkaisia, joten ensin äänestetään ed. Kasurisen ehdotuksesta ed. Seivästön ehdotusta vastaan ja sitten voittaneesta mietintöä vastaan.

Menettelytapa hyväksytään.

Äänestykset ja päätös:

1) Äänestys ed. Seivästön ja ed. Kasurisen ehdotusten välillä.

Ed. Seivästön ehdotus "jaa", ed. Kasurisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 80 jaa- ja 55 ei-ääntä, 27 tyhjää; poissa 37. (Ään. 3)

Eduskunta on tässä äänestyksessä hyväksynyt ed. Seivästön ehdotuksen.

2) Äänestys ed. Seivästön ehdotuksesta mietintöä vastaan.

Mietintö "jaa", ed. Seivästön ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 51 ei-ääntä, 28 tyhjää; poissa 35. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
toisen lakiehdotuksen 45 luvun 1 § ja sen edellä oleva alaotsikko sekä luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä
kolmannen lakiehdotuksen 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

2) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

Puhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.
Yleiskeskustelussa on ed. von Bell ed. Vähänäkin kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy puolustusvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. von Bellin ehdotus hyväksytty.

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 74 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 38. (Ään. 5)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt puolustusvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1 § hyväksytään keskustelutta.

2 §

Keskustelu:

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 2 § saisi sen muodon, mikä sillä on I vastalauseessa. Tämä tarkoittaa sitä, että jos on epäiltävissä, että puolustustarviketta voidaan käyttää ihmisoikeusrikkomuksiin vastaanottaja- tai kauttakulkumaassa, lupahakemus on alistettava valtioneuvoston yleisistunnolle.

Ed. von Bell: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kasurisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa ed. Kasurinen on ed. von Bellin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kasurisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 85 jaa- ja 76 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 37. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

3 §

Keskustelu:

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 3 § saa sen muodon, mikä sillä on I vastalauseessa. Tämä tarkoittaa sitä, että puolustustarvikkeen vienti ei ole sallittu sellaiseen maahan, jossa esiintyy vakavia sisäisiä konflikteja tai vakavia ihmisoikeusrikkomuksia.

Ed. von Bell: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kasurisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa ed. Kasurinen on ed. von Bellin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kasurisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 76 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 36. (Ään. 7)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

4 §

Keskustelu:

Ed. Kasurinen: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että 4 § saa sen muodon, mikä sillä on I vastalauseessa.

Ed. von Bell: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Kasurisen ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemies: Keskustelussa on ed. Kasurinen ed. von Bellin kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Kasurisen ehdotus "ei".

Puhemies: Äänestyksessä on annettu 81 jaa- ja 73 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 44. (Ään. 8)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

3) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

Puhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 53. Viime perjantain

täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. Paloheimo ed. Nikulan kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy talousvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. Paloheimon ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 144 jaa- ja 14 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 40. (Ään. 9)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt talousvaliokunnan mietinnön.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 3, 7, 12, 16, 19, 23, 40, 50 ja 64 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 90
Lakialoitteet n:ot 34 ja 35
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10. Viime perjantain täysistunnossa julistettiin yleiskeskustelu asiasta päättyneeksi.

Yleiskeskustelussa on ed. O. Ojala ed. Paasion kannattamana ehdottanut, että käsittelyn pohjaksi otettaisiin I vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Joka käsittelyn pohjaksi hyväksyy työasiainvaliokunnan mietinnön, äänestää "jaa"; jos "ei" voittaa, on ed. O. Ojalan ehdotus hyväksytty.

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 92 jaa- ja 68 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 38. (Ään. 10)

Eduskunta on käsittelyn pohjaksi hyväksynyt työasiainvaliokunnan mietinnön.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

2 § hyväksytään keskustelutta.

4 §

Keskustelu:

Ed. P i h a : Arvoisa puhemies! Teen muutosehdotuksen, että pykälän 2 momentti hyväksytään hallituksen alkuperäisen esityksen mukaisesti. Tämä siis tarkoittaa sitä, että prosentoituja sukupuolikiintiöitä ei oteta pykälään.

Ed. K o m i : Arvoisa rouva puhemies! Teen ehdotuksen, että 4 § saa sen muodon, joka on IV vastalauseessa, eli kiintiöitä ei hyväksyttäisi.

Ed. A. O j a l a : Arvoisa rouva puhemies! Teen ehdotuksen, että 4 §:n 3 momentti kuuluu seuraavasti: "Jos virastolla, laitoksella taikka kunta- tai valtionenemmistöisellä yhtiöllä on hallintoneuvosto, johtokunta tai muu luottamushenkilöistä koostuva johto- tai hallintoelin, toimielimien kokoonpanosta on voimassa, mitä 2 momentissa säädetään, jollei erityisistä syistä muuta johdu."

Tämä liittyy osaltaan kiintiöihin niin, että ne tulisivat ehdotuksessa luetelluissa hallintoneuvostossa, johtokunnassa ja muussa luottamushenkilöistä koostuvassa johto-, hallinto- ja toimielimessä myös mukaan.

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. A. Ojalan tekemää ehdotusta.

Ed. L o u e k o s k i : Rouva puhemies! Kannatan ed. Pihan tekemää ehdotusta.

Ed. V a n h a n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Komin tekemää ehdotusta, joka taitaa sisällöllisesti olla sama kuin ed. Pihan tekemä ehdotus.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Piha ed. Louekosken kannattamana ehdottanut, että 2 momentti hyväksyttäisiin hallituksen esityksen mukaisena, ja ed. Komi ed. Vanhasen kannattamana, että 2 momentti hyväksyttäisiin IV vastalauseen mukaisena. Ehdotukset ovat samansisältöiset.

Ed. A. Ojala on ed. Rimmin kannattamana ehdottanut, että 3 momentti hyväksyttäisiin hänen edellä esittämässään muodossa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

P u h e m i e s : Pykälästä päätetään momenteittain.

Äänestykset ja päätökset:

4 §:n 1 momentti hyväksytään.

4 §:n 2 momentti

Äänestys ed. Pihan ja ed. Komin ehdotuksista.

Mietintö "jaa", ed. Pihan ja Komin ehdotukset "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 86 jaa- ja 77 ei-ääntä, 2 tyhjää; poissa 34. (Ään. 11)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Äänestin väärin, tarkoitukseni oli painaa vihreää nappia, siis "jaa".

P u h e m i e s : Merkitään pöytäkirjaan.

4 §:n 3 momentti

Äänestys ed. A. Ojalan ehdotuksesta.

Mietintö "jaa", ed. A. Ojalan ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 101 jaa- ja 61 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 36. (Ään. 12)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

5 § hyväksytään keskustelutta.

6 §

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on I vastalauseessa.

Ed. P. L e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. P. Leppäsen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 95 jaa- ja 70 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 33. (Ään. 13)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

6 a §

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on I vastalauseessa.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. Viljamaan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 93 jaa- ja 69 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 36. (Ään. 14)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

7 § hyväksytään keskustelutta.

8 §

Keskustelu:

Ed. M ä k i p ä ä : Arvoisa puhemies! Ehdotan II vastalauseen mukaisesti, että 2 momentin 4 kohta poistetaan, mikä käytännössä tarkoittaa sitä, että työnantajaa ei voida tuomita, kun esimerkiksi toinen työntekijä syyllistyy työpaikalla sukupuoliseen häirintään. Tuomio sille, jolle se kuuluu!

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Mäkipään tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Mäkipää ed. Jurvan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin II vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Mäkipään ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 138 jaa- ja 18 ei-ääntä, 5 tyhjää; poissa 38. (Ään. 15)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 § hyväksytään keskustelutta.

10 §

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on I vastalauseessa, mikä merkitsee sitä, että syrjintää työpaikalla epäiltäessä on oikeus saada palkkatietoja ilman asianomaisen henkilön suostumusta.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. Viljamaan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 68 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 40. (Ään. 16)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

11 §

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Ehdotan, että pykälä saa sen muodon, joka on I vastalauseessa, mikä merkitsee sitä, että hyvityksen katto poistetaan.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. Viljamaan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 90 jaa- ja 68 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 40. (Ään. 17)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

12 §, jota ei ole mietinnössä

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Ehdotan, että 12 § saisi sen muodon, joka on I vastalauseessa, jolloin kanneaika pitenisi yhdestä vuodesta kahdeksi vuodeksi.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. Viljamaan kannattamana ehdottanut, että 12 § hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö, jossa ei ole 12 §:ää, "jaa"; ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 88 jaa- ja 70 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 40. (Ään. 18)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

14 a ja 15 § hyväksytään keskustelutta.

20 §

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Ehdotan, että pykälä saisi sen muodon, joka on I vastalauseessa, mikä merkitsee sitä, että mm. ammatillisilla keskusjärjestöillä olisi mahdollisuus saattaa asia tasa-arvolautakunnan käsiteltäväksi.

Ed. V i l j a m a a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Rimmin ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Keskustelussa on ed. Rimmi ed. Viljamaan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin I vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Rimmin ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 89 jaa- ja 68 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 41. (Ään. 19)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

21 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Eduskunta yhtyy työasiainvaliokunnan ehdotukseen lakialoitteisiin sisältyvien lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

5) Ehdotukset laeiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 334
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin suureen valiokuntaan. Viime perjantaina pidetyssä täysistunnossa julistettiin keskustelu asiasta päättyneeksi.

Keskustelussa on ed. Karhunen ed. Seppäsen kannattamana vastoin puhemiesneuvoston ehdotusta ehdottanut, että asiaa ei lähetettäisi suureen valiokuntaan.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Puhemiesneuvoston ehdotus "jaa", ed. Karhusen ehdotus "ei".

P u h e m i e s : Äänestyksessä on annettu 78 jaa- ja 81 ei-ääntä, 1 tyhjä; poissa 39. (Ään. 20)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Karhusen ehdotuksen.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Pitkän aikavälin tulevaisuutta koskeva valtioneuvoston selonteko

Valtioneuvoston selonteko n:o 3/1993 vp
Tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1

Puhemies: Ulkopuolella päiväjärjestyksen esitellään tulevaisuusvaliokunnan mietintö n:o 1, joka sisältää tulevaisuusvaliokunnan ehdotuksen valtioneuvoston pitkän aikavälin tulevaisuudesta eduskunnalle antamasta selonteosta annettavan lausunnon sanamuodoksi.

Käsittelyn pohjana on tulevaisuusvaliokunnan mietinnössään ehdottaman lausunnon sanamuoto, jonka lopullisesta sisällöstä eduskunnan on valtiopäiväjärjestyksen 36 §:n 3 momentin mukaan päätettävä, minkä jälkeen eduskunta siirtyy päiväjärjestykseen. Ennen asiasta tehtävää päätöstä sallitaan keskustelu asiasta kokonaisuudessaan. Niiden, jotka haluavat tehdä valiokunnan lausunnosta poikkeavia ehdotuksia eduskunnan lausunnoksi, on tehtävä ehdotuksensa keskustelun kuluessa.

Selonteon käsittelyssä ei voida tehdä ehdotusta eikä päätöstä valtioneuvoston tai sen jäsenen nauttimasta luottamuksesta.

Keskustelu:

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Maapallon suuria muutoksia on tarkasteltava geologisen ajanlaskun mittakaavassa. Tämä koskee niin menneisyyttä kuin tulevaisuuttakin. Tuon ajanlaskun oikea yksikkö on vuosimiljoona. Ihmiskunta kokonaisuudessaan on tuossa mittakaavassa äkillinen, väliaikainen välähdys. Homo habilis, ensimmäinen lähisukulaisemme, syntyi maapallolle noin 2,5 miljoonaa vuotta sitten, nykyihminen noin 50 000 vuotta sitten.

Nykyihmisenkin kehitystä tutkittaessa on tuhannen vuoden jakso sopiva sykäys. Tuhannen vuoden takaiset tapahtumat ovatkin melko hyvin tiedossamme yksittäisiä henkilöitä ja erillisiä yksityiskohtia myöten.

Jotta tulevaisuuden arviointimme asettuisi oikeihin mittasuhteisiin, on syytä vakavana ajatusharjoituksena viivähtää hetki ajankohdassa tuhannen vuoden kuluttua tästä eteenpäin. Se ajankohta on ehdottoman varmasti olemassa yhtä todellisena kuin tämäkin hetki. Edelleen voidaan pitää varmana, että aurinko paistaa silloinkin ja maapallo kiertää aurinkoa nykyistä ellipsin muotoista rataansa seuraten. Mutta kuka uskaltaisi sanoa enempää? Kuka uskaltaisi väittää, että maapallolla vielä tuolloin on ihmiskunta? Kuka uskaltaisi mennä takuuseen edes siitä, että maapallolla on mitään elämää?

Haluan painokkaasti todeta, että vielä tuhat vuotta sitten tuollaisten kysymysten asettelu olisi tuntunut järjettömältä. Epäilyä ihmisen säilymisestä tai elämän jatkumisesta ei olisi voinut perustella logiikalla tai ympäristöstä tehdyillä havainnoilla. Tänään on tilanne päinvastainen. Jokainen johdonmukainen päättely, kaikki maailmasta tehdyt havainnot johtavat rehellisesti eriteltyinä vain yhteen väistämättömään lopputulokseen. Tuo lopputulos on: maapallolla tuskin on korkeampaa elämää enää tuhannen vuoden kuluttua.

Tuon asian valkeneminen, tuo havainto, on jokaiselle valistuneelle ihmiselle niin sietämättömän tuskallinen, että se tavallisesti torjutaan erilaisin, melko halpahintaisinkin keinoin. Näitä keinoja ovat vähättely, musta huumori, uskonnollinen haihattelu, höperö optimismi tai yksinkertaisesti keskustelun välttäminen kiusallisesta aiheesta, pakeneminen kuuloetäisyyden ulottumattomiin, tässä tapauksessa ulos istuntosalista. Tavallisimpia torjunnan keinoja on väite, ettei asialle ole mitään tehtävissä. Tämä viimeinen väite on ehdoton valhe.

Maapallon tulevaisuus on ihmisen käsissä. Mikään muu keskustelun aihe ei tärkeydeltään yllä edes promilleen tästä aiheesta. Lisäksi tiedetään, että ratkaisuilla on tulenpalava kiire. Tämä asettaa nykyään elävät ihmiset poikkeukselliseen asemaan kaikkien menneiden ja kaikkien tulevien sukupolvien rinnalla. Mitä enemmän valtaa, sitä enemmän vastuuta. Maailman nykyisellä ihmiskunnalla on täysi vastuu. Mitä enemmän valtaa jollakin yksiköllä, sitä enemmän vastuuta sillä on nykyään elävien ihmisten joukossa. Poliittisilla päättäjillä, teollisuudella, tiedemiehillä, tiedotuksella, älymystöllä ja vaikuttajilla yleensä on nykyisin mittavampi vastuu kuin yhdelläkään vastaavalla joukolla on koskaan ollut.

Kansainväliset yhteisöt, kaikkien maiden hallitukset ja parlamentit ovat erityisessä asemassa. Niiden jos kenenkään on otettava aloite käsiinsä. Kaikkien niissä tehtävien päätösten, pienimpienkin, tulisi heijastaa joko välittömästi tai välillisesti määrätietoista pyrkimystä tulevaisuutemme pitkän tähtäyksen perusongelman ratkaisemiseksi.

Tätä taustaa vasten on nöyrästi todettava, että hallituksen vuoden 1993 syksyllä eduskunnalle antama selonteko ja nyt esiteltävä tulevaisuusvaliokunnan mietintö ovat vain vähäisiä siemeniä

prosessille, joka toivottavasti tulevina vuosina jatkuu aristelematta ja voimistuen. Kiintoisana kuriositeettina, sortumatta liialliseen vaatimattomuuteen, voi kuitenkin muistaa, että eduskuntamme mietintö on ilmeisesti ensimmäinen laatuaan maailmassa.

Tulevaisuusvaliokunta teki perustamisensa jälkeen syksyllä 1993 eräitä työhönsä liittyviä linjaratkaisuja. Nämä ratkaisut tehtiin joko yksimielisesti tai huomattavalla enemmistöllä. Niiden perustana oli ajatus mietinnön poikkeavasta luonteesta ja valiokunnan väliaikaisesta ad hoc -asemasta. Eräänlaiseksi linjaratkaisuksi voi varmaan lukea päätöksen tehdä mietinnöstä suhteellisen laaja verrattuna vaihtoehtoon, jossa olisi tyydytty käsittelemään vain valtioneuvoston selontekoa. Katsottiin keskustelun etenemiselle olevan merkityksellistä, että valiokunta itse pyrkii ottamaan kantaa tulevaisuuden kysymyksiin riippumatta siitä, onko niitä käsitelty valtioneuvoston selonteossa vai ei. Siitä syystä suoranainen kannanotto selontekoon on supistunut melko askeettisiin mainintoihin mietinnön alkuosassa ja pääpaino on asetettu omien tavoitteiden esittelylle.

Toinen huomautus liittyy mietinnössä käytettyyn kieleen. Valiokunnalla on ollut harkittuna pyrkimyksenä välttää julkisissa raporteissa usein käytettyä kapulakieltä ja pyrkiä ilmaisuihin, jotka ovat ei-hallinnollisenkin ihmisen luettavissa. Miten hyvin tässä on onnistuttu, jääköön lukijoiden ratkaistavaksi.

Kolmas linjapäätös liittyy valiokunnan työskentelytapoihin. Eduskunnan valiokuntien menetelmiin kuuluu kiinteästi asiantuntijoiden kuuleminen. Tulevaisuusvaliokunta ei tässä suhteessa tehnyt poikkeusta. Sen sijaan asiantuntijoille esitetään normaalisti vain kysymyksiä antautumatta väittelyyn heidän kanssaan. Tässä suhteessa valiokunta otti poikkeavia vapauksia, ja väittelyt asiantuntijoiden kanssa olivat usein toistuvia, kiivaitakin, mutta hedelmällisiä ja avartavia.

Edelleen valiokunta järjesti normaalin työajan ulkopuolella yhden skenaarioseminaarin, yhden keskusteluseminaarin maaseudulla ja yhden yleisötilaisuuden eduskunnan auditoriossa. Näiden kaikkien tarkoituksena oli ravistella liiallinen kaavamaisuus prosessia jäykistämästä.

Sitten itse mietinnön sisältöön. Mietintö rakentuu siten, että sen alussa ja lopussa pohditaan tulevaisuuden arvioimisen keinoja ja mahdollisuuksia puhtaasti metodiselta kannalta. Näiden kahden väliin sijoittuvat sitten valiokunnan arviot itse tulevaisuuden vaihtoehdoista. Ensin joitakin huomautuksia tulevaisuuden arvioinnin menetelmistä.

Tavallinen on ns. skenaariomenetelmä, jossa ensin visioidaan erilaisia mahdollisia tulevaisuuden vaihtoehtoja ja sitten pyritään saamaan niistä sisäisesti johdonmukaisia. Lopuksi pohditaan, mitä välittömiä toimenpiteitä kukin vaihtoehdoista edellyttäisi. Vaihtoehtojen toteutumisen todennäköisyyttä ei pyritä arvioimaan. Menettely edellyttäisi perusteellisesti toteutettuna huomattavasti laajemman työmäärän, kuin mihin valiokunnalla oli mahdollisuuksia. Niin tyydyttiin eräänlaiseen kevennettyyn malliin, joka oli luonteeltaan pikemminkin ajatusleikki kuin vakavasti otettavaa tulevaisuuden tutkimusta. Sen kulkua on tohtori Mika Mannermaa selostanut mietinnön liitteessä.

Mietinnön substantiaalinen sisältö jakautuu kahteen pääosaan. Ensimmäinen osa, täsmällisesti luku 3, sisältää Suomen tulevaisuuden reunaehtoja, ennustettavia tapahtumakulkuja, joihin Suomen vaikutusmahdollisuudet ovat melko vähäiset. Toinen osa, luku 4, sisältää edelliseen liittyen Suomen omia lähtökohtia, tavoitteita ja keinoja niiden saavuttamiseksi. Karkeasti ilmaistuna luku 3 on etupäässä ennustamista, kun taas lukuun 4 sisältyy suunnittelun ulottuvuus.

Suomen tulevaisuuden reunaehtoja on tarkasteltu laajemmista kokonaisuuksista pienempiin ja läheisempiin yksiköihin edeten. Siten ensimmäisinä ovat globaalit kehitystrendit, sitten Eurooppa ja lopuksi lähiympäristömme Venäjä, Baltia ja Pohjoismaat. Maailmanlaajuiset näkymät ovat hyvin lohduttomat. Väestönkasvu, köyhyys ja ympäristötuhot näyttävät tukevan toisiaan kehitysmaiden tuhoutumisprosessissa. Teollisten maiden ylensyövä kulutus taas kohdistuu etupäässä uusiutumattomiin luonnonvaroihin mutta aiheuttaa samalla mittavia muutoksia ilmakehään, maapallon vesistöihin ja metsiin sekä kuluttaa välillisesti kolmannen maailman elintärkeitä resursseja. On itsestäänselvää, että tarvitaan ratkaisevia, koko tuotannon ja kulutuksen läpi käyviä ja hyvin nopeita muutoksia, mikäli halutaan pelastaa maapallo romahdusmaiselta kurjistumiselta seuraavien kahden sukupolven aikana. Elämme kellonlyömää 23.59, keskiyö koittaa.

Muutosten mahdollisuuksia käsitellään luvun 3 lopussa. On myönnettävä, että tuohon tarkasteluun sisältyy optimismia ja paljon toiveita, toiveita, joiden toteutuminen on epätodennäköistä. Edelleen tuo pelastumisskenaario vaatii onnea ja

monien asioiden samanaikaista loksahtamista paikalleen toisiaan tukien.

Valiokunnan maailmanlaajuiset tavoitteet ovat eräänlainen karkea yhteenveto niistä toimenpiteistä, joita pidettiin välttämättöminä ja mahdollisina Suomen toteutettavaksi. Lyhyesti nuo tavoitteet ovat seuraavat:

1) Väestökysymykset on otettava kehitysmaapolitiikan keskeiseksi pohjaksi muun edistyksen jouduttamiseksi.

2) Suomen on itse uusittava oma tuotantorakenteensa ekologisesti kestäväksi ollakseen esimerkki.

3) Ympäristönsuojelussa on vahvistettava kansainvälisiä sitovia päätöksiä.

4) Kansainväliset pääomaliikkeet on saatava verotuksella hallintaan.

5) Protektionismia on vähennettävä, jotta kehitysmaiden tuotteet pääsevät oikeilla hinnoilla teollisten maiden markkinoille.

6) Teollisten maiden maataloutta ja sen ylituotantoa ei voi enää perustaa kehitysmaista tuotaviin raaka-aineisiin.

Globaalien kysymysten jälkeen valiokunta paneutui Euroopan tulevaan kehitykseen ja pohti yhtäältä Euroopan asemaa maailmassa, toisaalta Suomen asemaa Euroopassa. Eurooppa kilpailee maailmassa Japanin ja Kaakkois-Aasian sekä Yhdysvaltojen kanssa. Kun pohdittiin Euroopan lähtökohtia, ne todettiin monessa mielessä hyviksi. Eurooppa on suhteellisen rauhallinen maanosa, sen historia ja koko, sen väestön monimuotoisuus ja kulttuuriperintö ovat pohja vankalle itsetunnolle ja tulevaisuuden mahdollisuuksille.

Euroopan ongelmana valiokunta näki eräänlaisen museoitumisen ja mummoutumisen dynaamisen Kaakkois-Aasian ja USA:n rinnalla. Molemmissa vertailukohteissa taloudellinen kasvu on voimakkaampaa, uuden tekniikan eteneminen nopeampaa, työajat selvästi pidempiä, julkinen sektori kevyempi, työttömyys vähäisempää, koulutus tiukempaa ja tehokkaampaa. Vaikuttaa siltä, että Euroopan pitäisi tarkistaa kurssiaan.

Edellä mainittujen voimatekijöiden vuoksi ja varauksista riippumatta valiokunta näki Euroopan mahdollisuutena toimia maailmassa eräänlaisena pioneerina, uuden aikakauden airueena. Tätä mahdollisuutta on käsitelty Eurooppaa koskevan jakson lopussa, ja se ilmenee myös valiokunnan tavoitteista. Tavoitteet olivat kiteytettyinä seuraavat:

Euroopan tulee pyrkiä suunnan näyttäjäksi kestävän kehityksen tiellä. Euroopan pitää kokonaisuudessaan omaksua uusi kehitysmaapolitiikkaa ja globaalin lääkärin rooli. Maailmanlaajuiset ympäristöuhat on torjuttava kansainvälisin sopimuksin. Työttömyys on torjuttava uutta teknologiaa kehittämällä. Kulttuurien mosaiikki maanosassa on säilytettävä. Pohjoismainen hyvinvointimalli pitää viedä Eurooppaan. Suomen on osallistuttava edellisiin tavoitteisiin uusimalla tuotantorakenteensa kestävän kehityksen mukaiseksi.

Tämän jälkeen mietinnössä paneudutaan, kuten mainittu, Venäjän, Baltian ja Pohjoismaiden kysymyksiin, jotka ajan puutteen vuoksi nyt sivuutan ja siirryn suoraan esittelemään mietinnön jälkiosaa, lukua 4, jossa esitellään Suomen tulevaisuuden lähtökohtia, mahdollisuuksia, tavoitteita ja keinoja noiden tavoitteiden saavuttamiseksi.

Suomen tulevaisuutta lähestytään mietinnössä aluksi eräistä yleisistä lähtökodista, joita valiokunta piti pohtimisen ja käsittelyn arvoisina. Tällaisia olivat Suomen ja suomalaisten vahvuuksien ja heikkouksien erittely, sukupolvien välinen dilemma, tulevaisuuden hallittavuus yleensä ja poliittisen päätöksenteon kehitys. Todettakoon edellisistä kokonaisuuksista joitakin keskeisiä piirteitä.

Suomen ja suomalaisten vahvuutena nähtiin ennen muuta sitoutuminen vielä melko puhtaaseen luontoon. Maamme vankkaa kulttuuriperinnettä pidettiin myös arvossa ja tasa-arvon yleinen hyväksyminen kansalaistemme keskuudessa todettiin vahvuudeksi. Heikkouksina pidettiin esimerkiksi taloudellisen pohjan hataruutta, työttömyyden nykyistä ylivaltaa, julkisen sektorin raskautta ja väestön vanhenemista.

Sukupolvelta toiselle siirtyvää perintöä pohdittaessa valiokunta halusi korostaa erityisesti henkisen kulttuuriperinnön merkitystä, samoin puhtaan ympäristön arvoa, joka kylmän taloudellisen perinnön rinnalla aina siirtyy sukupolvi sukupolvelta jälkeläisille. Sukupolvitilinpidon menetelmiä toivottiin edelleen kehitettävän.

Hallittavuuden ongelma nähtiin hyvin periaatteellisena kysymyksenä, joka Suomen tulevaisuutta suunniteltaessa on keskeinen. Pienen maan pitää herkästi arvioida valtablokkien kehitys maailmassa ja soveltaa oma tulevaisuusstrategiansa siihen. Poliittiseen päätöksentekoon liittyy tulevaisuudessa entistä selkeämmin porrastus, jossa eräät kansallisista päätöksistä siirtyvät ylikansallisille elimille, eräät taas alueellisille ja paikallisille päättäjille. Perinteisten kansallisval-

tioiden valtaa leikataan siis kumpaankin suuntaan. Tästä muutoksesta huolimatta valiokunta katsoo, että poliittisen järjestelmän toimivuus on tulevaisuudenkin keskeinen avaintekijä.

Mietinnön rakenteellisena peruspiirteenä on eteneminen suuremmista kokonaisuuksista ja pitkän aikaväin tulevaisuudesta kohti detaljeja, kohti lähitulevaisuutta. Siitä syystä on ollut johdonmukaista päättää mietinnön substanssiosa erillisiin yksilöityihin tavoitteisiin Suomen kohdalta. Tämä osa on jaettu neljään kokonaisuuteen, jotka pyrkivät kattavasti, mutta samalla toisensa pois sulkien esittämään valiokunnan perustavoitteet Suomen lähitulevaisuudelle. Tavoitteiden jälkeen on myös esitetty keinoja näiden saavuttamiseksi. Neljä kokonaisuutta, joita on tällä tavoin haluttu erikseen käsitellä, ovat yhteiskuntamme henkinen perusta, fyysinen ympäristömme, talous ja poliittinen järjestelmä. Aivan lopuksi on lyhyt luettelo lähivuosien toimenpiteistä.

Nämä tavoitteet ja keinot ovat suoranainen seuraus mietinnön alkuosan analyysista. Kysymys on eväistä, joiden avulla pitäisi selvitä edes jollain tavoin mahdollisimman monen tulevaisuuden suuren luokan vaihtoehdon edessä. On luonnollista, että pieni maa ei voi suhtautua tulevaisuuden uhkatekijöihin yltiöpäisen uhmakkaasti, vaan pikemminkin varautumalla, sisäisesti vahvistumalla ja lujittamalla omaa identiteettiään. Nämä vahvuudet eivät voi perustua aineelliseen voimaan tai valtaan. Siitä syystä valiokunta on halunnut painottaa erityisesti suomalaisten henkistä perustaa, osaamista, oppimista, kykyä uusien tietojen etsinnässä, kulttuurin painoarvoa. Henkinen voima on Suomen voima vastaisuudessakin.

Aineellista ympäristöämme käsitellessään valiokunta on ymmärrettävästi kiinnittänyt suurta huomiota suojeluun ja säilyttämiseen. "Puhdas luonto on toimintamme perusta, ensisijainen tavoitteemme", sanotaan tämän osan alussa. Keinot jakautuvat moninaisina aluesuunnittelusta metsäteollisuuden uudistamiseen. Yhteisenä piirteenä on kuitenkin tuotantorakenteemme radikaali uusiminen luonnonvaroja säästäväksi, puhtaaksi ja kestäväksi. Siihen liittyy tavaratuotannon muuttaminen kierrättäväksi, liikenteen uudet muodot, vanhan rakennuskannan korjaus ja energiatuotannon kehittäminen.

"Talouden tavoitteet" seuraavana kokonaisuutena on sopusoinnussa kahden edellisen kohdan kanssa. Tietoisen säästeliäs elämä nähdään lähitulevaisuudessa välttämättömänä. Julkisia menoja on pyrittävä purkamaan ja kansalaisia tulee innostaa töihin passivoivia köyhyysloukkuja purkamalla. Tutkimus- ja tuotekehitysvaroja pitää lisätä juuri osaamisen ja taidon vahvistamiseen.

Ympäristöveroissa pyritään edelläkävijän asemaan ja työttömyyttä vähennetään monilla muillakin keinoilla: joustoilla, uusilla investoinneilla sekä koulutuksen ja työelämän paremmalla yhdistämisellä. Omavaraisuutta pyritään nostamaan.

Viimeisenä kohtana valiokunta on ottanut kantaa poliittisen järjestelmämme tulevaisuuteen ja tavoitteisiin. On pyrittävä selkeyttämään ja porrastamaan julkisen vallan päätöksenteko paikalliseksi, kansalliseksi ja kansainväliseksi. Eduskunnan valtaa hallitukseen nähden ja pääministerin valtaa hallituksen sisällä halutaan vahvistaa, samoin selkeyttää valtioelinten ja työmarkkinoiden keskinäisiä vastuusuhteita. Lainsäädännöstä halutaan karsia joustavuutta turhaan estävät säännökset ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia lisätä kaikkialla yhteiskunnassamme.

Näin muodostuu mietinnön konkreettisten asioiden kokonaisuus luvuista 3 ja 4. Valiokunnan tarkoituksena on ollut ensinnäkin kartoittaa mahdollisimman realistisesti erilaisten tulevaisuuksien kenttää ja tämän jälkeen esittää suomalainen strategia mahdollisuuksien hyödyntämiseksi ja uhkatekijöistä selviämiseksi.

Suomi voi aloitteilla ja aktiivisella osallistumisella kansainväliseen yhteistyöhön tehdä huomattavasti enemmän maailman hyväksi kuin väkilukumme antaisi odottaa. Realistista on kuitenkin ajatella, ettemme voi ohjata maailmaa vaan ainoastaan sopeutua sen kehitykseen mahdollisimman hyvin. Tällöin tietty itsekkyys, kansallinen itsesuojelu, on oikeutettua ja ymmärrettävää. Tuskinpa liikaa voi korostaa sitä, että tulevat vuosikymmenet edellyttävät meiltä suomalaisilta kykyä vetää köyttä samaan suuntaan, kykyä auttaa toinen toisiamme olosuhteissa, jotka pahimmillaan saattavat muistuttaa pelastuslauttaa viimaisella ja kylmällä merellä. Tuollaista tulevaisuutta kohti edetessämme on syytä varustautua kyvyillä ja välineillä, jotka kestävät rankkojakin paikkoja.

Varsinaisten asiakysymysten päätteeksi valiokunta on ottanut kantaa tulevaisuuden arvioinnin ja suunnittelun tarpeeseen seuraavina vaalikausina. Valiokunta esittää, että valtioneuvosto antaisi eduskunnalle kerran vaalikaudessa pitkän tähtäyksen tulevaisuuden selonteon.

Edelleen esitämme, että tulevaisuusvaliokunta asetettaisiin muiden valiokuntien tapaan jo vaalikauden alussa. Tällöin vältytään siltä, että tulevaisuusvaliokunta joutuu etsimään kokousaikojaan muiden jättämistä rakosista. Merkittävät lakihankkeet, joilla on laajamittaisia taloudellisia, yhteiskunnallisia ja teknologisia vaikutuksia, tulisi saattaa erityiseen arviointimenettelyyn.

Arvoisa puhemies! Mietintöön sisältyy kuusi vastalausetta, jotka puuttuvat hyvin erilaisiin kohtiin mietinnössä. Oletan, että vastalauseiden allekirjoittajat itse esittelevät kantansa ja perustelunsa nyt seuraavassa keskustelussa.

Haluan lopuksi mainita, että vastalauseista riippumatta valiokunnan työskentely on ollut innostunutta ja kiivaatkin väittelyt ovat olleet rakentavia ja avartavia. Esitän yhteistyöstä kaikille valiokunnan jäsenille ja sihteerille parhaat kiitokseni.

Ed. Virrankoski: Arvoisa rouva puhemies! Nyt käsittelyssä oleva valtioneuvoston selonteko pitkän aikavälin tulevaisuudesta liittyy osana kansakuntamme tulevaisuutta luodanneisiin selontekoihin. Muut osat ovat koskeneet sivistyspolitiikkaa ja maaseutupolitiikkaa.

Kun hallitus antoi tulevaisuuspoliittisen selonteon, se oli, kuten pääministeri Esko Aho lähetekeskustelussa totesi, kirjoitettu arvioivalla ja punnitsevalla otteella. Se ei sisältänyt valmiita kokonaisvaltaisia ohjelmia, vaan tarkoituksena oli avata näkymiä kansakunnan tulevaisuuteen, sen uhkiin ja mahdollisuuksiin. Selontekoa varten perustettu tulevaisuusvaliokunta tarttui innokkaana haasteeseen tarmokkaan puheenjohtajansa ed. Eero Paloheimon johdolla. Valiokunta on pyrkinyt avaamaan tulevaisuuden näkymiä, hahmottelemaan niitä ja etsimään niissä kansakuntamme tulevaisuutta.

Suomen tulevaisuuden reunaehtoja on hahmoteltu kolmella tasolla: yleismaailmalliset reunaehdot, Euroopan tulevaisuus ja lähialueiden kehityssuunnat. Valiokunnan perusnäkemyksen mukaan globaalisista ongelmista vakavin on räjähdysmäinen väestönkasvu ja siihen liittyvä henkeä kohti laskettu ravinnontuotannon väheneminen sekä luonnon kestokyvyn mureneminen. Tähän prosessiin liittyy myös kilpailu maailmanmarkkinoista, joka voi syventää köyhien ja rikkaiden maiden välistä elintasokuilua. Tähän perusnäkemykseen voi hyvin yhtyä. Ongelmat ovat niin valtavia, että niiden ratkaisemiseen tarvittaisiin kansainvälistä yhteistyötä.

Jos valiokunnan näkemys maapallon tulevaisuudesta on varauksellinen, jopa pessimistinen, sen kuva Euroopan tulevaisuudesta on valoisampi. Tosin käsite "Eurooppa" on mietinnössä jonkin verran horjuva. Useissa tapauksissa maanosamme nimellä viitataan lähinnä Euroopan unioniin. Euroopan tulevaisuuden hyvät lähtökohdat perustuvat vahvaan taloudelliseen, sosiaaliseen ja sivistykselliseen perustaan. Eurooppa on voimakas vuosisatojen myötä kertyneen varallisuutensa ansiosta. Euroopalla on pitkälle kehittynyt ulkoinen rakenne, infrastruktuuri ja korkeatasoinen tiede, taide ja sivistys. Valiokunta jopa väittää, että Euroopalla on eurooppalainen henki ja itsetunto. Euroopan vahvimpia puolia on sen voimavarojen laajuus ja monipuolisuus. Kriisinkin aikana se on varsin omavarainen. Edelleen Euroopan vahvuus on sen kansainvälisyys. Väestöpohjansa, historiansa, lukuisten kieltensä ja monien kulttuuriensa takia eurooppalaiset pystyvät toimimaan tehokkaasti ja uskottavasti eri puolilla maailmaa. Samoista syistä sillä on valmiudet vastaanottaa vieraasta ympäristöstä tulevia yrityksiä, työntekijöitä ja työnantajia.

Muun muassa edellä lainatuista syistä maanosallamme on verrattuna muihin maanosiin melko hyvät mahdollisuudet saada hallintaansa maailmanlaajuiset tulevaisuuden ongelmat, kuten väestönkasvun, köyhyyden ja ympäristön tuhot, mutta siinä on myös omat uhkansa ja vaikeutensa, joita valiokunta varsin ansiokkaasti analysoi. Siksi valiokunta korostaa Suomen näkökulmasta joitakin tavoitteita ja keinoja Euroopan tulevaisuuden ratkaisuissa. Valiokunta pitää tärkeänä Suomen myötävaikutusta siihen, että maanosamme omaksuisi suunnan näyttäjän osan kestävän kehityksen edistäjänä ja yleensä inhimillistä elämää vakavammin uhkaavien ongelmien torjujana. Tähän keskusta voi mielihyvin yhtyä, samoin siihen, että pohjoismainen eli kotoisemmin sanottuna suomalainen hyvinvointimalli, joka nojaa työhön, demokraattiseen oikeusvaltioon ja toimiviin julkisiin peruspalveluihin, on hyvä lähtökohta koko Euroopalle.

Lähialueiden osalta valiokunta on käsitellyt erikseen Venäjää, Baltian maita ja Pohjoismaita. Näiden tulevassa kehityksessä valiokunta näkee sekä uhkia että mahdollisuuksia. Valiokunta pitää tärkeänä, että idän ja lännen välinen raja hälvenee ja että Itämeren alueen yhteistyötä tiivistetään kaikilla aloilla. Näihin ja muihin valiokunnan esittämiin tavoitteisiin keskusta voi yhtyä.

Arvoisa puhemies! Meille suomalaisille tärkein on kuitenkin Suomen tulevaisuus. Valiokunta on tiivistänyt oman näkemyksensä Suomen yksilöidyiksi tavoitteiksi mietintönsä loppuosaan. Yhteiskunnan henkisen perustan valiokunta näkee muun muassa näin: "Eurooppalainen ja suomalainen sivistysperintö — humanismi, kristinusko, demokratia, kansalaisvapaudet, avoimuus, suvaitseva tasa-arvo, tiivis yhteys luontoon, elämän moninaisuuden ymmärtäminen — ovat kansakunnan henkinen selkäranka. Se vahvistuu. Suomalaisuus säilyy kansainvälistyvässä maailmassa, samoin vähemmistökulttuuriemme asema." Tämä vastaa myös hyvin pitkälle keskustan näkemystä perustasta, jolle tulevaisuus on rakennettava.

Suomen keskustan käsitys tulevaisuudesta perustuu myönteiseen ihmiskäsitykseen. Jokainen ihminen on arvokas. Myönteiset ominaisuudet on vain saatava esiin. Eräs tärkeä keino tähän on opetus- ja kasvatustyö, mutta erityisesti itsekasvatus. Jokainen kansalainen on saatava kehittämään itseään. Yhteiskunnan on tuettava tätä kasvamistapahtumaa tarjoamalla jokaiselle mahdollisuus koulutukseen ja opiskeluun sekä monipuoliseen virikkeelliseen ympäristöön.

Koulutus- ja kasvatustyö on tulevaisuuden tekijöistä tärkeimpiä. Meidän on huolehdittava, että jokainen nuori varallisuudesta ja asuinpaikastaan riippumatta voi saada haluamansa ja tarvitsemansa koulutuksen ja hakeutua edellytyksiään ja taipumuksiaan vastaavaan ammattiin. Koulutus- ja sivistystyön tulee olla monipuolista ja jokaisen oppimisedellytyksiä vastaavaa, mutta sen tulee olla myös riittävän yhtenäistä, jotta toisaalta voidaan koulutuksen eri asteet ja muodot niveltää toisiinsa aukottomasti ja joustavasti, toisaalta edistää kansalaisten välistä tasa-arvoa.

Hyvin järjestetty koulutus- ja sivistystyö tarjoaa ainekset jokaisen ihmisen henkiselle kasvulle ja kehitykselle, vahvistaa yhteiskunnan tasapainoista ja tasa-arvoista kehittymistä, edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja luo pohjan sekä talouden kestävälle kehitykselle että luonnon ja ympäristön järkevälle hoidolle.

Tulevaisuusvaliokunta on mietinnössään lainannut professori Ilkka Niiniluodon sivistyksen varaan rakentuvaa Suomi-kuvaa. Se vastaa kaikessa olennaisessa myös Suomen keskustan näkemystä ja käsitystä.

Toinen suuri tulevaisuuden tekijä on luonto ja ympäristö ja sen kestokyky. Suomalainen yhteiskunta elää keskellä luontoa. Maamme asukastiheys on vain 16,7 henkeä neliökilometrillä, kun se Keski-Euroopassa on yleisesti noin 15-kertainen. Tästä syystä siteemme luontoon ovat läheiset ja luonnolliset, Suomi elää luonnossa ja luonnosta. Suomen keskustan juuret ovat suomalaisessa maaseudussa, sen väestössä ja arvomaailmassa, joista lähtökohdista se on kehittynyt kansakunnan kehityksen mukana tämän päivän kansanliikkeeksi ja keskustalaiseksi yleispuolueeksi. Tästä syystä keskusta on aina pitänyt tärkeänä luonnonvarojen kestävää käyttöä ja hoitoa jo vuosikymmeniä ennen kuin koko käsite "kestävä kehitys" syntyi poliittiseen kielenkäyttöön. Suomalaista maa- ja metsätaloutta on erityisesti perheviljelmillä aina hoidettu kestävän kehityksen periaatteen mukaisesti. Ryöstöviljelyllä on ollut paha kaiku. Maatila on aina pitänyt luovuttaa seuraajalle paremmassa kunnossa, kuin millaisena luovuttaja on sen saanut. Myös metsien haaskaus on vanhastaan ollut maassamme kiellettyä ja moraalisesti tuomittua.

Valiokunnan tavoitteet fyysisen ympäristön osalta vastaavat pääosin keskustalaisia päämääriä, joskin niiden painotus on tarpeettoman suunnittelijakeskeinen ja sananmukaisesti kaavamainen. Ihmisten ja asukkaiden omalle harkinnalle ei anneta riittävästi painoa eikä arvoa. Jokaisella olkoon oikeus terveelliseen ja virikkeelliseen ympäristöön niin kaupungissa kuin maaseudulla.

Ympäristöön ja luonnonvaroihin liittyy läheisesti myös taloudellinen kasvu. Työllisyyden turvaamiseksi ja yhteiskunnallisten palvelujen ylläpitämiseksi tarvitsemme voimakasta taloudellista kasvua. Onneksi meillä on tekijöitä, joiden varaan myönteinen taloudellinen kehitys voidaan rakentaa. Näitä ovat kohtuullisen runsaat uusiutuvat luonnonvarat, laadullisesti hyvä ympäristö, väestön korkea koulutustaso ja ammattitaito, tieteen ja teknologian verraten hyvä taso, vakaa ja tasa-arvoinen yhteiskunta sekä kansakunnan pienuudesta johtuva nopea mukautumiskyky. Kestävä taloudellinen kasvu voi nojautua edellä mainittuihin tekijöihin.

Keskusta pitää tärkeänä, kuten pääministeri Esko Aho tämän selonteon lähetekeskustelussa totesi, että vihreästä osaamisesta tehdään Suomen tunnusmerkki. Vihreä teollistaminen merkitsee uusiutuvien luonnonvarojen kestävää hyväksikäyttöä mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittavalla tavalla. Tämä vaatii jalostusasteen nostoa, energiantarpeen vähentämistä sekä parhaan mahdollisen teknologian soveltamista. Vihreä teollistaminen merkitsee myös ym-

päristöä säästävien tuotantomenetelmien kehittämistä ja soveltamista sekä uuden suojelutekniologian luomista.

Suomen keskusta yhtyy mielellään valiokunnan kantaan, jonka mukaan Suomen on uusittava oma tuotantorakenteensa ja yhteiskuntansa ekologisesti kestäväksi ja toimittava esimerkkinä muille teollisuusmaille. Vihreä teollistaminen ei merkitse ainoastaan Suomen oman tuotantorakenteen parantamista, vaan myös uusien markkinoiden avautumista rajojemme ulkopuolella ympäristön suojelun ja parantamisen aloilla.

Arvoisa puhemies! Lähitulevaisuuden suurin tehtävä on työttömyyden voittaminen. Kolmannen kerran itsenäisen Suomen aikana meillä on suuri väestöryhmä, jolla ei ole turvattua toimeentuloa. Ensimmäisen kerran tällainen tilanne oli vuonna 1918, jolloin oli ratkaistava maaseudun tilattoman väestön ongelma. Tämä ratkaistiin laajalla torpparivapautuksella ja asutustoiminnalla. Vuonna 1944 meidän oli ratkaistava siirtoväen asuttaminen. Nyt meillä on edessä massatyöttömyyden nujertaminen. Tämä ei voi onnistua vain laajalla yhteiskunnallisella yhteistyöllä, vaan siihen tarvitaan moniin rakenteellisiin seikkoihinkin puuttumista työaikojen ja työsuhdeehtojen uudenlaisella tarkastelulla. Kestävä taloudellinen kasvu on saatava aikaan uudenlaisella teollistamisella, jossa uusimmista teknologisista sovellutuksista ja keksinnöistä otetaan kaikki hyöty. Tästä syystä tutkimukseen ja tuotekehittelyyn on jatkuvasti kiinnitettävä huomiota. Näissä kohdin keskusta tukee valiokunnan näkemyksiä.

Koska olemme joutuneet entistä avoimempaan kansainväliseen kilpailutilanteeseen, menestyvät yritykset ovat kestävän työllistymisen elinehto. Tämä asettaa uusia haasteita aloittaville yrittäjille. Jatkossa on kiinnitettävä nykyistä suurempaa huomiota yrittäjäkoulutukseen ja yrittäjäksi valmentamiseen. Yhteiskunnallisen ilmapiirin tulee olla yrittämiseen innostava ja yrittämistä kannustava. Maahan on luotava 100 000 uutta yritystä. Työttömyys ei vaatimalla poistu.

Vihreään talouteen kuuluu ilman muuta myös maatalous. Eurooppalainen maatalous, johon Suomenkin maatalous on integroitu, on perusteiltaan epäterve. Se rakentuu keskeisesti halpojen, kehitysmaista tuotavien rehujen, erityisesti voimakkaiden valkuaisrehujen, käyttöön. Köyhät kehitysmaat joutuvat myymään niitä polkuhinnoin saadakseen elintärkeitä valuuttatuloja. Lisäksi eurooppalainen tehomaatalous on voimakkaasti ympäristöä rasittava. Tämän tehomaatalouden kanssa suomalaiset perheviljelmät joutuvat kamppailemaan. Suomen keskusta yhtyy valiokunnan mielipiteeseen, jossa se vaatii kuriin sellaista ylituotantoa, joka perustuu kehitysmaista tuotaviin halpoihin raaka-aineisiin.

Tällä hetkellä, kun Suomen maatalouden sopeutus EU:n maatalouteen on alkanut voimakkaalla tuottajahintojen pudotuksella, suomalainen maaseutu elää erittäin tukalia aikoja. Tätä vaikeuttaa vielä sopeutuksen tukitoimenpiteiden osittainen keskeneräisyys sekä EU-maatalouspolitiikan näköalattomuus. Lähitulevaisuuden kiireellisiä toimenpiteitä on suomalaisen maatalouden vakauttaminen ja sen tulevaisuuden turvaaminen.

Suomen keskusta on aina korostanut omavaraisen ruuan tuotannon välttämättömyyttä. Valiokunta yhtyy tähän mielipiteeseen. Valiokunta korostaa vielä sitä vaaraa, joka uhkaa maapallon väestön kasvaessa, kun henkeä kohti laskettu peltoala supistuu jatkuvasti.

Arvoisa puhemies! Elinympäristöömme kuuluvat erottamattomana osana elinvoimaiset maakunnat ja vireä maaseutu. Valiokunnan mietintö on tässä suhteessa varsin vaatimaton ja näköalaton. Valiokunta vertaa suomalaista maaseutua Saksan maaseutuun maalaten kuvan saksalaisesta kylästä. Erityisesti Saksassa ihanteellisena kotipaikkana pidetään hyvän moottoritiematkan päässä olevaa itsellistä kylää. Edellisen kaltainen kylä on parhaimmillaan, kun siellä on oma kirkko, koulu, kapakka, leipomo, teurastamo ja meijeri. Useimmat näistä ovat varsin korkeasti koulutetun ja varakkaan nuoremman väestönosan uusia vaatimuksia hyvälle elämälle. Tämä kuva on pöyristyttävän vieras edes viitteelliseksi tavoitteeksi suomalaiselle kylälle. Suomalainen kylä elää ja elää vastakin työllä, joka vastaa kylän tuotantoa. Se ei tarvitse nyt eikä vasta moottoritietä, eikä se ole perusluonteeltaan mikään kaupunkielämään väsyneen yläluokan muodikas nukkumalähiö.

Valiokunnan mielipiteeseen voisi suhtautua vakavamminkin, ellei eduskunnassa olisi vastikään käsitelty hallituksen maaseutupoliittista selontekoa, missä haja-asutusalueiden kehittämistarpeet on nähty selkeämmin ja järkevämmin. Myös taajamien ja kaupunkikeskusten kehittämistarpeet olisi toivonut olevan mietinnössä paremmin esillä. On ymmärrettävää, että maaseudun ja kaupunkien kehittäminen käyvät käsi kädessä.

Arvoisa puhemies! Tämän päivän Suomi elää velaksi. Valtion lainanotto on jo parina vuotena

ollut yli 60 miljardia markkaa, ja talousarvion mukaan se jatkuu yhtä suurena kuluvanakin vuotena. Tällä rahamäärällä ylläpidämme hyvinvointiamme mutta samalla jätämme tuleville sukupolville suuren velkaperinnön.

Toinen velkaperintö on syntymässä rahastoivaan eläkejärjestelmään. Jo nyt kattamaton vastuu on yli 400 miljardia markkaa. Tulevassa taloudenpidossa meidän on voimakkaasti supistettava lainarahoituksella elämistä, jotta emme veisi seuraavia sukupolvia suureen velkaloukkuun. Sukupolvien välille ei saa syntyä sellaista tilannetta, jossa vanhemman polven voidaan perustellusti väittää vaikeuttaneen elämäntavallaan nuoremman polven tulevia toimeentulomahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko on yritys hahmotella kansakuntamme pitkän aikavälin tulevaisuutta tulevaisuuden tutkimuksen tarjoamin välinein. Tulevaisuuden tutkimus on uusi ala, jolla tulee jatkossa olemaan suuri merkitys kansakunnan tehdessä valintojaan toimenpiteistä, jotka tähtäävät pitkälle tulevaisuuteen. Yksi tärkeimmistä kysymyksistä on se, miten päätöksenteko kykenee vastaamaan tulevaisuuden kasvaviin haasteisiin.

Nopean muutoksen yhteiskunnassa perinteiset poliittiset ohjelmat ovat usein hitaita ja raskaita välineitä. Useat demokratiat ovat ratkaisseet tätä ongelmaa kehittämällä sellaista arvopohjaista toimintapolitiikan tutkimusta ja tätä työtä tekeviä laitoksia, joiden avulla voidaan kehittää yhteiskunnallisen keskustelun tavoiteulottuvuutta. Pohjoismaissa ja erityisesti Suomessa tämä toiminto ei ole juurikaan kehittynyt talouspoliittista tutkimusta lukuun ottamatta.

Eri arvopohjista lähtevän päätöksenteon tavoitteita koskevan tutkimus- ja selvitystyön käynnistäminen tulee ottaa ennakkoluulottomaan valmisteluun. Tämä selonteko on hyvä askel siihen suuntaan. Jatkossa on vain huolehdittava, että byrokratia ja laitostuminen eivät pääse kahlitsemaan sitä, mitä alkuun on saatu. Tulevaisuuden hahmottamisen tulee aina olla villiä ja vapaata. Sen on uskallettava paneutua uusiin näköaloihin, uusiin yhdistelmiin ja uusiin mahdollisuuksiin. Vain siten se voi säilyttää tuoreutensa ja merkittävyytensä.

Ed. Kalliomäki: Puhemies! Tulevaisuusvaliokunta teki arvokasta pioneerityötä, jossa oli ilo olla mukana, vaikka aika työteliäs ilo toki. Valiokunnalla oli sellainen tarkoitus, että siirtämällä keskustelun budjettikäsittelyn jälkeiseen aikaan soisimme eduskunnalle hyvän mahdollisuuden rauhassa keskustella tulevaisuuskysymyksistä ja myöskin kuulla ja kuunnella toisiamme. Kun saliin katsoo, pitää lähettää terveisiä työhuoneisiin, joissa edustajatoverit tietenkin kuuntelevat alkanutta keskustelua ja sieltä saapuvat aikanaan kertomaan omat mielipiteensä ja käymään dialogia. Näin varmaan tapahtuu.

Puhemies! Haluan painokkaasti korostaa tulevaisuustyön ja tulevaisuuden tutkimuksen sekä arvioinnin tärkeyttä. Tämän halusimme tuoda esiin myös valiokunnan mietintöön jättämässämme sosialidemokraattien vastalauseessa, kun kiinnitimme huomiota kuluneina vuosina maata koetelleeseen taloudelliseen kriisiin, jonka jälkihoito tulee kestämään pitkälle ensi vuosituhannen puolelle. Se jos mikä osoittaa ennakointi- ja varautumiskyvyssämme olleet raskaat puutteet, jos kohta myös puutteet hallitusvallan kyvyssä vastata itse kriisin haasteeseen.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnön erityisenä vahvuutena on pidettävä sen analyysiosaa ja ennen kaikkea analyysia globaaleista, maailman ja maanosien laajuisista kehityssuunnista ja ongelmista. Myös muun kansainvälisen kehityksen kuvaukset ja keskeisten ongelmien paikallistaminen ovat kohdallaan. Ne osoittavat vastaansanomattomasti, että kansojen ja valtioiden välillä on yhä tiukempi kohtalonyhteys: tulevaisuutemme tällä yhteisellä planeetalla on jakamaton. Globaalin selviytymisstrategian punaisena lankana kulkee maailmanlaajuisen yhteistyön välttämättömyys. Emme voi syyttää ainakaan tiedon puutetta, jos emme kykene rakentamaan kestävään ekologiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen johtavaa yhteistyötä. Meillä on aivan riittävästi todisteita siitä, että ihmiskunta kulkee kohti tuhoaan, ellemme onnistu erityisesti räjähdysmäisen väestönkasvun ja kasvihuoneilmiön aiheuttamien ilmaston muutosten torjunnassa.

Meidän on ymmärrettävä, että globaalit kehityssuunnat eivät ole mitään sinällään uhkaavia, mutta suomalaisittain vähän kaukaisia asioita. Päinvastoin, ne ovat läsnä tässä ja nyt, meillä ja muualla ja rajaavat mahdollisuuksiamme sekä valinnanvapauttamme. Suomen omat hyvinvointitavoitteet ovat alisteisia maailmanlaajuisen selviytymisstrategian vaatimuksille, halusimmepa tai emme. Tämä merkitsee sitä, että niin Suomen kuin muittenkin teollisuusmaitten on siirrettävä lähivuosikymmeninä nykyistä huomattavasti suurempi osa voimavaroistaan kehitysmaiden selviytymisen resurs-

seiksi. Tämä tosiasia tarkoittaa myös sitä, että joudumme varautumaan oman maamme kehittämisessä niukempiin voimavaroihin kuin muuten olisi laita.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnön tärkeä vahvuus on sen jäsenten yksimielisyys siitä, että suomalaista hyvinvointia on tulevaisuudessakin rakennettava pohjoismaisen mallin mukaisesti. Tähän valiokunnan puheenjohtaja jo esittelypuheenvuorossaan viittasi. Tämä on myös mitä painokkain viesti tuleville päätöksentekijöille, sillä valiokunnan kanta ennakoi osaltaan tulevan hallituksen talous- ja yhteiskuntapoliittista linjaa. Tätä näkemystä tukevat myös sekä tasavallan presidentin nimittämän Pekkasen työryhmän että aiemman, pääministerin nimittämän Niiniluodon työryhmän työt.

Sitä suuremmalla syyllä muistutan nyt täällä yhden edustajan edustamaa nykyistä päähallituspuoluetta Suomen keskustaa siitä, kuinka sen pitkäaikainen johtaja, silloinen presidenttiehdokas Paavo Väyrynen julisti tulevaisuusselonteon lähetekeskustelussa runsas vuosi sitten tässä samassa salissa sanomaa siitä, että pohjoismainen hyvinvointivaltio on sosialismina purettava. Tulevaisuusvaliokunnan kanta lähettää tästä salista nyt toisenlaisen viestin, jonka uskon vastaavan suomalaisten syvimpiä tuntoja ja näkemyksiä ja myös kansakunnan yhteistä etua.

Mietinnöllä on myös heikkoutensa. Tavoitteet eivät kasva muutossuuntien erittelystä, vaan ne ovat siitä ja osin myös todellisuudesta irrallaan. Monin osin niin tavoitteet kuin keinotkin ovat luonteeltaan enemmän toivelistoja, jotka eivät muodosta johdonmukaista kokonaisuutta.

Mietinnössä ei ole myöskään kunnolla ymmärretty, kuinka keskeisiä 1990-luvun lopun kansalliset, erityisesti talouspoliittiset, ratkaisut ovat kansakunnan pitkän aikavälin kehitykselle. Kansantaloutemme kamppailee edelleen keskellä vuosisadan syvintä kriisiä, jonka pitkäaikaisvaikutukset tulevat ulottumaan kauas ensi vuosituhannelle. Tällöin erityisesti suurtyöttömyyden aineellisia ja henkisiä jälkiä niin koko kansakunnan, sosiaalisten yhteisöjen kuin myös perheiden ja yksilöiden elämässä olisi pitänyt käsitellä painokkaammin.

Suomen kansa on tehnyt historiallisen valinnan: olemme Euroopan unionin jäseniä. Mietinnössä tämän suuren valinnan vaikutukset kansallisiin linjauksiimme ovat jääneet kovin vähälle huomiolle. Kuitenkin suuret kysymykset haastavat meitä vastaamaan, esimerkiksi: Mitkä ovat EU:n kehitysvaihtoehdot seuraavien kymmenen vuoden kuluessa? Mitkä ovat EU:n ja Venäjän suhteitten kehitysvaihtoehdot? Kuinka voimme itse varautua näihin asemaamme ja kansallista elämäämme niin syvästi leimaaviin tulevaisuuden näkymiin?

Puhemies! Euroopan unionin tuleva kehitys on tärkeiltä osiltaan kirjattu yhtäällä Maastrichtin sopimukseen ja arvioitavissa toisaalla jäsenvaltioiden poliittisista intresseistä. Niinpä meidän on valmistauduttava tulevaisuuteen, jossa unioni tiivistyy ja laajentuu. Rahaliiton, Emun, voimaantulo asteittain ja myöhemmin todennäköinen uusien jäsenmaiden mukaantulo ohjaavat myös omaa päätöksentekoamme. EU:n sisällä voimme kulkea omaleimaista Suomen tietä, mutta oman etumme vuoksi emme voi ratkaisevasti poiketa unionin kehityksen pääväylältä. Pääväylän suuntaan ja päätöksiin sen sisällä voimme sen sijaan vaikuttaa, ja siihen on myös kaikin voimin pyrittävä.

EU:n Rahaliitto on tästä vaikuttamisen tarpeesta hyvä esimerkki. Emu-prosessin eteneminen suunnitellulla tavalla merkitsee yhteistä rahapolitiikkaa, yhteistä rahaa ja yhteistä EU:n keskuspankkia jo vuosituhannen vaihteessa. Se ennakoi myös globaalia kehitystä, jossa maailman päävaluutoille etsitään entistä yhtenäisempää järjestelmää jonkinlaisen uuden ajan Bretton Woods -järjestelmän tai -sopimuksen muodossa. Tämä kehitys on perusteiltaan tervettä ja oikean suuntaista mutta vain, jos sen pitkävaikutteiset haitat huomataan ja minimoidaan.

Kategorisesti toteutettuna Emu keskittää rahapolitiikan valtaa ja eriyttää sitä kansanvaltaisesta päätöksenteosta sekä unionitasolla että jäsenvaltioiden valvontamahdollisuuksia ajatellen. Demokraattisen valvonnan ja vaikuttamisen vaje voi puolestaan lisätä painetta vajeen korjaamiseen keskittämällä myös poliittista valtaa joko vahvoille jäsenmaille tai unionin yhteiselle päätöksentekokoneistolle. Suomen kannalta edellinen olisi uhkatekijä, jälkimmäiseen sisältyy myös mahdollisuuksia.

Suomen EU-jäsenyys oli joka tapauksessa myös valinta niiden peruskriteereiden puolesta, jotka unioni on jo valinnut talouspolitiikan kulmakiviksi. Suomen tehtävä on kaikin voimin taistella sen puolesta, että näille korko- ja velkatasoa sekä inflaatiota ja valuutan arvoa rajaaville kriteereille rakentuva politiikka hyväksyy keskeiseksi lähtökohdakseen myös työttömyyden nujertamisen ja täystyöllisyyden tavoitteet. Rahaliiton toteutuminen on raju haaste EU:n reu-

na-alueille, joihin Suomi hyvin selkeästi kuuluu. Unionin jäsenyys oli jo sinänsä hyvästijättö perinteiselle devalvaatio — inflaatio-politiikalle.

Emu on myös kaksiteräinen miekka. Ulkopuolelle jäämiseen sisältyy pysyvä epäluulo ja yliherkkyys markkinavoimien taholta ja sen mukainen alttius korkealle korkotasolle Suomessa. Emu-jäsenyys puolestaan edellyttää kansantaloudeltamme kuntoa ja mukautumiskykyä, joista tällä hetkellä olemme suunnilleen valovuoden päässä. Nykykunnossaan suomalainen hyvinvointiyhteiskunta murenisi Emun leukaperissä alkutekijöihinsä, mutta ulkopuolelle pysyvästi jääminen merkitsee myös pysyvää ongelmaa taloutemme kilpailukyvylle. Mikä siis neuvoksi?

Meillä on puoli vuosikymmentä aikaa panna taloutemme kuntoon ja vaikuttaa samalla niin, että Suomen ja Ruotsin kaltaisten reunamaiden erityistilanne huomioidaan EU:ssa, sen työllisyys- ja aluepolitiikassa, sen sisäisten työmarkkinoiden ja työmarkkinajärjestelmän kehityksessä tai Emu-sopeutumista helpottavan rahastointijärjestelmän vahvistamisessa. Jo se, että unioni toteuttaa Jacques Delors'in alulle panemat suunnitelmat, olisi pitkä askel eteenpäin.

Omalle sisäiselle työmarkkinajärjestelmällemme Rahaliitto ja sen mahdollista jäsenyyttä edeltävä työ on kova koettelemus. Valtiovarainministeriön ylijohtaja Sixten Korkman sanoi sunnuntain Helsingin Sanomissa, että järjestelmämme vaihtoehdot ovat joko keskitetty tai yrityksiin hajautettu työmarkkinamalli. Olen samaa mieltä sillä erotuksella, että pidän keskitettyä mallia ainoana, jolla kykenemme käytännössä vastaamaan talousintegraation haasteeseen murentamatta hyvinvointiyhteiskuntamme perusteita. Onnistuminen edellyttää kuitenkin, että työntekijä- ja työnantajaosapuolet eivät mene neuvottelupöytään katsomaan vain yhtä työmarkkinakierrosta eteenpäin tai ajamaan yksiselitteisesti vain oman jäsenkuntansa etua. Uudistuvan työmarkkinajärjestelmän on vastattava kansainvälisen kilpailun Suomen kansantaloudelle ja suomalaisten yhteistyökyvylle heittämään haasteeseen.

Työmarkkinoiden neuvottelupöydässä tämän pitää näkyä kyvyssä sopia ja sitoutua ensin pidemmän aikavälin yhteisiin tavoitteisiin ja sitten niiden vaatimiin linjapäätöksiin. Vasta tälle perustalle voidaan luoda yhteiskuntaa tasapainoisesti rakentavat työmarkkinasopimukset. On aika nousta juoksuhaudoista puolin ja toisin. Suomi on tullut tilanteeseen, jossa kansallisella tasolla työn ja pääoman, työntekijöiden ja työnantajien yhteiset edut ylittävät historialliset ristiriidat ja vastakkainolon.

Puhemies! Toinen EU:n kehityksen pääsuunta, jossa Suomen on oman etunsakin vuoksi toimittava mahdollisimman aktiivisesti, on turvallisuuspolitiikka. EU on vielä alkutekijöissään olevan eurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän tärkein muokkaaja ja kehityksen moottori. Suomen edun mukaista on olla mukana luomassa turvallisuuden perustaksi koko maanosan kattavaa yhteistyöverkostoa, josta on yhteys myös globaaliin yhteistyöhön. Tehokkain väylä maamme toiminnalle tavoitteiden saavuttamiseksi on vaikuttaminen EU-politiikkaan unionin jäsenyyden suomin mahdollisuuksin.

Yhteistyön kattavuus tarkoittaa meidän kannaltamme myös sitä, että Venäjä on yhteistyössä mahdollisimman hyvin mukana taloudellisesti, sivistyksellisesti, ympäristöpoliittisesti tai vaikkapa sotilaspoliittisesti. Suomen mahdollinen Nato-jäsenyys, josta jotkut kokoomuspuolueessa ovat innostuneet, on mielestäni tulevaisuuskysymys lähinnä siinä mitassa, että jos maailma oikein muuttuu ja Nato sen mukana, niin ehkä. Kategorisesti voi kuitenkin sanoa, että kun koko Eurooppa on Natossa, varmaan on eurooppalainen turvallisuusjärjestelmäkin kertakaikkisesti muuttunut.

Kuten EU:n taloudellisessa kehityksessä on Suomen varauduttava myös turvallisuuspolitiikassa vaihtoehtoisiin tulevaisuuksiin. Entisen Jugoslavian alueen sekasorto sekä nykyiset sotatoimet Tshetsheniassa osoittavat, että valtapolitiikka maailmassa ei ole kuollut, päinvastoin. Nämä tapahtumat osoittavat myös, kuinka haavoittuva myös kylmän sodan jälkeisen Euroopan turvallisuus on. Siksi kansojen ja valtioiden yhteistyö turvallisuuden peruselementtinä tarvitsee rinnalleen demokratiaan ja ihmisoikeuksiin perustuvan eurooppalaisen yhteiskuntajärjestyksen. Suomen perinteinen ulkopolitiikka ei juuri näillä asioilla ole elämöinyt. Nyt tai tulevaisuudessakaan ei tarvitse elämöidä, mutta on aika valita ne näkyväksi osaksi Suomen kansainvälistä toimintaa ja painottaa niiden merkitystä erityisesti oman maanosamme turvallisuuden perustana.

Puhemies! Suomen ja Ruotsin mutta myös Itävallan EU-jäsenyyden myötä unionin taloudellinen, alueellinen ja kulttuurinen painopiste siirtyy nykyistä pohjoisemmaksi. EU:n pohjoinen ulottuvuus tulee konkreettiseksi, ja sen tulevaisuus osana koko Eurooppaa tulee meille entistä tärkeämmäksi. Se avaa uusia mahdolli-

suuksia, joita meidän on kyettävä hyödyntämään.

Monissa Euroopan tulevaisuutta kartoittavissa tutkimuksissa on päädytty siihen, että Itämeren alueesta muodostuu yksi maanosan dynaamisimmista vyöhykkeistä. Pietarin alueen kasvupotentiaali, itsenäistyneet Baltian maat, erityisesti Viro, väkirikkaan Puolan mahdollisuudet ja Pohjois-Saksa voivat yhdessä Pohjoismaiden kanssa muodostaa taloudellisesti ja kulttuurisesti elinvoimaisen ja joustavan uuden hansa-alueen. Tämä edellyttää meiltä kuitenkin poikkeuksellisen aktiivista otetta mm. niiden infrastruktuurihankkeiden toteuttamisessa, joilla Euroopan eri osia yhdistetään toisiinsa ja jotka toistaiseksi ovat vain suunnitelmissa. Me voimme olennaisesti paremmin hyödyntää talousmaantieteellistä asemaamme ja vähentää vastaavasti sijainnistamme aiheutuvia haittoja panostamalla niin liikenne- kuin tietoliikenneyhteyksien modernisointiin tällä alueella yhdessä muiden kiinnostuneiden kanssa. Se on meille myös ensi luokan teollisuuspoliittinen kysymys, ovathan kuljetus-, tietoliikenne- ja ympäristöklusterit teollisuuden vahvuuksia.

Venäjän nykyisistä vaikeuksista huolimatta on edelleen perusteltua odottaa, että demokratia juurtuu Venäjänkin routaiseen maaperään. Vaikka meidän on varauduttava myös vakaviin takaiskuihin Venäjän kehityksessä niin poliittisesti, taloudellisesti kuin ekologisestikin, on meidän silti syytä nähdä Venäjä nykyistä enemmän mahdollisuutena, mahdollisuutena, jota voimme käyttää EU:n jäsenenä entistä tuloksellisemmin.

Arvoisa puhemies! Meillä kaikilla kansanedustajilla on tuntuvia kokemuksia siitä, että edustuksellinen demokratia, jota itse täällä edustamme, saa kansalaisilta näinä aikoina aikamoisia pyyhkeitä. Syyt ovat varmasti moninaiset, mutta yhtenä, vaikka ei ehkä päällimmäisenä, voi pitää ihmisten tarvetta suorempaan vaikuttamiseen, siis siirtymiseen välillisestä enemmän välittömään demokratiaan. Tätä voi myös perustella sillä, että ihmisten tiedolliset ja sivistykselliset sekä yhteiskunnan tekniset valmiudet välittömän demokratian toteuttamiseen paranevat koko ajan. Samalla tosin maailman monimutkaistuminen ja päätöksenteon tahdin nopeutuminen puoltavat edustuksellisuutta.

Todennäköisin tulevaisuuden suunta onkin juuri tässä kaksitahoisessa kehityksessä: välitöntä demokratiaa on vahvistettava yhtäältä suurissa, koko kansakuntaa koskevissa ratkaisuissa ja toisaalta myös kunnallisessa demokratiassa, jossa päätökset tulevat usein fyysisestikin lähelle asukkaita. Välillinen demokratia joutuu eduskunnan muodossa käsittelemään yhä enemmän kansainväliseen yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä, jotka edellyttävät laajaa perehtymistä. Näin ollen jo meneillään oleva kehitys, joka siirtää sisäistä päätösvaltaamme kuntatasolle, niveltyy hyvin kansainvälistymisen paineesta syntyvään muutokseen eduskunnan ja muun valtiollisen tason toiminnassa.

Tulevaisuusvaliokunta korostaa mietinnössään pääministerin aseman vahvistamista valtiollisessa päätöksenteossamme. Sosialidemokraatit yhtyvät tähän näkemykseen ennen kaikkea siltä osin, että pääministerin taustalla olevaa valmistelukoneistoa on parannettava ja luotava sille lisää resursseja. Tämä näkyy myös kannassamme EU-jäsenyyden vaatimien valtiosääntömuutosten käsittelyssä.

Samalla on kuitenkin muistettava, kuinka merkittäväksi on noussut aiempi valtiosäännön muutos, joka koskee eduskunnan hajotusoikeutta. Vain pääministerin aloitteesta käynnistyvä hajotusprosessi yhdessä enemmistöparlamentarismin tuoman hallituksen vallan kasvun kanssa antaa pääministerille rutkasti lisää käytännön valtaa. On aiheellista kysyä, olisiko Ahon hallitus istunut näin kauan ilman pääministerin mahdollisuutta muistuttaa oikeudestaan käynnistää eduskunnan hajotusprosessi. Kannatuksen puutteessa pyörineet pääministerin omat joukot sen parhaiten tietävät.

Puhemies! Kuten jo aiemmin olen korostanut, tulevat lähivuodet ratkaisemaan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kohtalon ja siten muovaamaan suomalaisen elämänmuodon ja elämisen ehdot pitkälle tulevaisuuteen. Olemme rakentaneet omaa hyvinvointiyhteiskuntaamme pitkälti pohjoismaisen mallin pohjalta. Tunnetusti tämän mallin keskeiset tavoitteet ja ominaispiirteet ovat seuraavat: kansalaisten tasavertainen kohtelu hyvinvointipalveluissa, siis nk. universalismi, täystyöllisyys perustavoitteena, julkisen sektorin vastuu peruspalvelujen tuotannossa, sukupuolten tasa-arvo, pyrkimys tuloerojen kaventamiseen sekä pyrkimys köyhyyden voittamiseen ja siihen, että ketään ei jätetä kamppailemaan yksin vaikeuksiensa keskellä.

Tiedämme, että kunnossa ja kestävällä kasvuuralla oleva talous on tämän kaiken perustana. Talouden jättilama, jota Suomi on läpikäynyt, on jo rapauttanut eräitä hyvinvointiyhteiskunnan keskeisiä piirteitä. Nyt maamme kehityksen päävaihtoehdot ovat selkeinä edessämme. Jos

jatkamme nykyisellä linjalla, koemme lyhyen toiveikkaan suhdannenousun, mutta taitumme talouden laskuun kohtalokkaasti tilanteessa, jossa maa on edelleen suurtyöttömyyden, valtion jättivelan, tukiaisjärjestelmien ja kireän verotuksen kuristama, uuden laman ja pankkikriisin uhan väijyessä nurkan takana. Tuossa tilanteessa olisivat entistä rajummat säästöleikkaukset edessä. Nuo leikkaukset olisivat väistämättä vaikutuksiltaan vain yhdensuuntaisia. Ne merkitsisivät kohtalokasta iskua hyvinvointiyhteiskunnan perustaan: työttömyysturvaan, eläkejärjestelmiin, terveydenhoitoon ja koulutukseen. Sellainen Suomi löytäisi edestään tulevaisuuden, jota emme tahdo ja jonka torjuakseen uskon myös tulevaisuusvaliokunnan sitoutuneen yhteiseen kantaansa.

Vaihtoehto, joka antaa yhteiselle tavoitteelle vielä mahdollisuuden, edellyttää nopeita, aktiivisia ja tarvittaessa hyvin radikaalejakin toimenpiteitä suurtyöttömyyden voittamiseksi. Ensi vaiheessa on puututtava kovin ottein pitkäaikaistyöttömyyteen, joka juuri nyt on suurin uhkamme. Pitkäaikaistyöttömyydestä puhuttaessa on muistettava, ettei hyvinvointiyhteiskunta ole vain sosiaalipalveluita tai tulonsiirtoja. Emme enää elä hyvinvointiyhteiskunnassa, jos suurella osalla ihmisistä ei ole mahdollisuuksia antaa omaa panostaan yhteiskunnalle ja ansaita työn mukana tulevaa sosiaaliturvaa.

Huomiota on kiinnitettävä myös nuorten ja muiden heikossa työmarkkina-asemassa olevien työntekijöiden aseman turvaamiseen. Työmarkkinoiden on pystyttävä takaamaan työtä uusille ikäluokille, nyt työttöminä oleville lähes 100 000:lle alle 25-vuotiaalle ja suurin piirtein yhtä isolle työmarkkinoilta laman aikana pois vetäytyneelle nuorten joukolle.

Panostus työllisyyteen on välttämätöntä lähivuosien ongelmista selviämiseksi. Se käy yhä välttämättömämmäksi, kun suuret ikäluokat 10—15 vuoden jälkeen jäävät eläkkeelle. Silloin meillä ei saa olla työmarkkinoilta syrjäytettyjen satojentuhansien pitkäaikaistyöttömien joukkoa. Kohtuuton huoltorasitus murskaa hyvinvointivaltion varmasti. Huolenpito työvoiman ja talouden suorituskyvystä taas purkaa sekä viritetyt että eteen tulevat eläkepommit ja velkakriisit.

Vaihtoehto nykylinjalle edellyttää myös aivan uudenlaista sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin poliittiselta hallitukselta, työmarkkinaosapuolilta ja rahapolitiikkaa johtavalta Suomen Pankilta siinä laajuudessa ja tavalla, johon jo aiemmin viittasin Euroopan unionin vaikutuksista puhuessani.

Pidän tätä sitoutumista ja asenteen muutosta ehkä tärkeimpänä osatekijänä siinä suuressa kokonaisuudessa, jolla kestävän kasvun ja työllistämisen edellytyksiä Suomeen luodaan. On täysin selvää, että toimenpiteiden kokonaisuuteen kuuluvat myös valtiontalouden tasapainottamistoimet, säästöt, jotka ovat kovia ja vaikeita, mutta jotka kokonaisuuden osana ja tasapuolisesti toteutettuina turvaavat hyvinvointiyhteiskunnan keskeisimpien arvojen säilymisen omalta osaltaan.

Puhemies! Tärkeimmät tulevaisuuden voimavaramme ovat osaamisessa, koulutuksessa ja kulttuurissa, siis ihmisissä itsessään. Sen vuoksi meidän on pidettävä henkinen infrastruktuurimme kunnossa. Kouluverkoston rakennetta on kehitettävä ja opetuksen tason on oltava maailman huippua. On myös turvattava sivistyspääomamme entistä korkeampi tuottavuus. Se syntyy rohkealla raja-aitojen ylittämisellä sekä koulutuksen eri elementtien luovalla yhdistämisellä. Käytännössä tämä tarkoittaa yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen integrointia, työn ja opiskelun vuorottelua, teorian ja käytännön vuorovaikutusta eli yliopistojen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä koululaitosten kanssa. Kyseessä on pitkä marssi, mutta nyt on uusien avausten aika.

Hyvinvointiyhteiskunnan on ylläpidettävä riittävät sosiaaliset turvaverkot, mutta niiden ohella tarvitaan sivistyksellisiä ja kulttuurisia tukipalveluja. Meillä on korkeatasoinen ja alueellisesti kattava vapaan sivistystyön palveluverkko, kansalaisopistot, kansanopistot, järjestelmällinen sivistystyö ja kirjasto. Niitä on myös tulevaisuudessa vaalittava ja kehitettävä.

Edellä olevan perusteella, arvoisa puhemies, ehdotan, että eduskunta lausuisi seuraavaa:

"Pohjoismaisen hyvinvointiajattelun kestävänä ytimenä on täystyöllisyyden tavoite, hyvin toimivat yhteiset palvelut ja ihmisten välitön oikeus vaikuttaa työ- ja muun ympäristönsä asioihin. Eduskunta pitää niitä oikeina ja ajankohtaisina tavoitteina myös tulevina vuosina, kun taistellaan työttömyyttä vastaan ja kun on säästettävä yhteisiä varoja.

Parlamentaarisen kansanvallan toteutusta sekä ihmisten taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien turvaamista on vietävä johdonmukaisesti eteenpäin. Eduskunnan tulee ohjata maamme kannanmuodostusta Euroopan unionin lainsäädäntöasioihin ja unionin laajen-

tumis- ja uudistamishankkeisiin. Perustehtävänä on luoda talouden ja yritystoiminnan rinnalle ja niihin vaikuttamaan tehokas poliittinen ja sosiaalinen yhteistyön järjestelmä."

Ed. Hurskainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Perho-Santala: Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan jäsenyys oli hyvin tarpeellinen ja ravistelevakin kokemus siitä syystä, että me pyörimme täällä monta kertaa aivan liikaa oman kansallisen napamme ympärillä. Tulevaisuuden laaja-alainen pohtiminen ja uhkakuvien ja mahdollisuuksien kartoittaminen ovat jääneet jokapäiväisessä päätöksenteossa liian vähälle huomiolle lyhyen aikavälin kysymysten ja akuuttien kriisien hallitessa keskustelua.

Meidän on syytä muistaa, että tulevaisuuden tekeminen on ennen kaikkea tahdon asia, mutta esille nousee myös entistä enemmän valmius epäitsekkyyteen ja tinkimiseen maailman kehityserojen yhä huolestuttavammin kasvaessa. Ulkoiset vaikutusmahdollisuutemme ovat EU-jäsenyyden myötä parantuneet. Meillä on uusia mahdollisuuksia vaikuttaa eurooppalaiseen ja globaaliin kehitykseen, mutta vaikutusmahdollisuutemme vahvistuvat erityisesti lähialueidemme kehittämisessä. Koko Itämeren alueen, mutta erityisesti Baltian ja Venäjän kehitysmahdollisuuksien aktiivinen edistäminen ja mm. ympäristön tilan parantaminen on myös meidän kansallisten etujemme mukaista.

Olemme yhä selvemmin osa globaalia kehitystä, jota uhkaavat monet vaarat, joita on perusteellisesti tässä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä eritelty. Hyvinvoinnin epätasainen jakautuminen, ympäristön tilan heikkeneminen ja erityisesti ilmastomuutokset sekä räjähdysmäinen väestönkasvu ja niiden seuraukset ovat myös meidän suomalaisten osittaisella vastuulla. Nämä seuraukset vaikuttavat joko välillisesti tai välittömästi myös jokaisen suomalaisen tulevaisuuden näkymiin ja tulevaisuuden kuvaan ja siihen uskoon, mikä hänellä on selviytymismahdollisuuksista.

Vain osa vaikeiden ja polttavien kysymysten ratkaisusta voidaan rakentaa tekniikan kehittymisen varaan. Poliittiset päätökset niin paikallisesti, alueellisesti kuin globaalisti näyttävät suunnan joko kohti suurempaa hallittavuutta ja tasaisempia elinehtoja tai kohti kaaosta. Siksi nyt eduskunnassa käytävä tulevaisuuskeskustelu on periaatteessa omalta osaltaan yksi kulmakivi yhteisen maailmankylän rakennustyömaalla.

Yhdelläkään kansakunnalla ei ole oikeutta kääntää selkäänsä maailmanlaajuisille ongelmille. Jokaisen, varsinkin kehittyneen teollisuusmaan on omalta osaltaan aktiivisesti haettava ratkaisuja.

Ihmiskunnan hyvinvointia voidaan parantaa itsenäisten, kansallisten ratkaisujen lisäksi erilaisten kansainvälisten järjestöjen kautta ja kansainvälisin sopimuksin. Näiden merkitys on aivan oikein painokkaasti mietinnössä todettu. Yhdistyneiden Kansakuntien toiminta esimerkiksi on tuottanut paljon hyviä tuloksia, mutta se on viime aikoina kohdannut vakavia takaiskuja erityisesti vaikeiden etnisten ja kansallisten kiistojen ratkaisemisessa.

Valtaisa väestönkasvu pahentaa köyhyysongelmaa ja vaarantaa ekologisen tasapainon. On vaara, että ylirasitetuilta köyhiltä alueilta tapahtuu sietokyvyn ylittyessä laajoja kansainvaelluksia, jotka hallitsemattomina edelleen syventävät ongelmia. Väestönkasvun hillitseminen on ihmiskunnan selviytymisen elinehto. Joku on sanonut, että sinä päivänä, kun uusi paavi aikanaan sallii syntyvyyden säännöstelyn, ollaan jo huomattavasti valoisamman tulevaisuuden edessä. Tapahtui tässä suhteessa mitä hyvänsä, naisten aseman parantaminen on avainkysymys. Ihmisoikeuksien toteuttaminen kehitysmaiden naisten elämässä on vielä valitettavan kaukainen tavoite. On aloitettava perusasioista, peruskoulutuksesta, perusterveydenhuollosta, ja edettävä naisten oikeuksien, sananvapauden, omistusoikeuden, tasavertaisen kohtelun tiellä eteenpäin, vaikka uskontoon ja kulttuuriperinteisiin liittyvät vaikeudet ovat varsin mittavia.

Ihmisoikeuksia loukataan laajalti kaikkialla maailmassa, valitettavasti myös Euroopassa. Tämän epäkohdan korjaaminen on kiinni paitsi poliittisesta tahdosta mm. käytännön kehitysavun ehdoista, toisin sanoen, miten ne sidotaan ihmisoikeuksien edistämiseen ja toteuttamiseen. Ihmisoikeuksien ja ihmisarvon kunnioitus sekä demokratia ovat perusedellytys muiden, konkreettisten ongelmien ratkaisemisessa.

Globaaleista ongelmista laajin on ympäristön ekologisen tilan paheneminen, joka on kytkyssä väestön räjähdysmäiseen kasvuun. Tulevaisuusvaliokunta toteaa aivan oikein näiden ongelmien monimutkaistuneen ja laaja-alaistuneen, minkä vuoksi on yhä voimakkaammin edistettävä kestävän kehityksen politiikkaa ja saatettava se

osaksi kaikkea yhteiskunnallista päätöksentekoa. Suomalaisilla on tässä yhteydessä annettavaa mm. elintarviketuotantoon liittyen. Meillä on tietotaitoa viljelymenetelmistä, jotka liittyvät aavikoitumisen ehkäisemiseen, meillä on tietoa biotekniikasta jne. Näiden tietojen saattaminen paikallisiin olosuhteisiin soveltuviksi ja omaksuttaviksi on yksi suomalaisen kehitysyhteistyön haaste.

Kulutus ja siihen liittyvä energian tarve lisääntyvät niin Suomessa kuin muuallakin, mikä edelleen rasittaa ympäristöä rajusti. Yksi paradoksi on se, että mitä korkeammalle kehitysmaiden hyvinvointi nousee, sitä enemmän tarvitaan energiaa. Fossiilisten polttoaineiden käyttö ja tuotannon hiilidioksidipäästöt on saatava maailmanlaajuisesti vähentymään ja myös Suomessa, sillä muutoin kasvihuoneilmiö nopeutuu ja suuret ilmastonmuutokset nopeutuvat. Tähän tarvitaan rohkeita ja pitkäjänteisiä poliittisia päätöksiä, ja tässä suhteessa kehittyneiden maiden velvollisuus on tuottaa mahdollisimman saasteetonta energiaa, jonka tuotantomahdollisuudet puolestaan köyhemmissä maissa ovat rajallisemmat. Tätä kysymystä ei kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä voi ratkaista pään pensaaseen työntämisellä.

Aatteellisista lähtökohdista nähtynä on ollut ilahduttavaa huomata se, että porvarilliseen markkinatalouteen perustuva ideologia on toiminut ja toimii myös ympäristötietoisuutta edistävästi. Tämä näkyy esimerkiksi teollisuusmaiden väestön lisääntyneenä tietoisuutena ja kasvavana kiinnostuksena ympäristönsuojeluun, mikä alkaa vaikuttaa myös markkinoilla. Niin yritysten asiakkaat kuin rahoittajatkin ovat alkaneet vaatia, että yritykset kehittävät ympäristömyönteisiä tuotteita, vähentävät päästöjään ja kehittävät ympäristöjohtamisen menetelmiään. Yritys, joka ei pysty vastaamaan markkinoiden haasteeseen tai ei ymmärrä, mitä markkinat siltä ympäristönsuojelun suhteen vaativat, alkaa olla vaikeuksissa. Toisaalta ympäristöasiat hyvin hoitava yritys saa toiminnastaan hyötyä.

Markkinoiden vaatimukset menevät joissakin tapauksissa jopa pitemmälle kuin viranomaismääräykset. Ympäristöteknologialle ja ympäristömyönteisille tuotteille syntyy samalla enemmän kysyntää. Ympäristöteknologian maailmanmarkkinoiden arvellaan kaksinkertaistuvan 1990-luvun loppuun mennessä. Uskon tämän tarjoavan suomalaisille yrityksille ja korkean teknologian osaamiselle merkittäviä uusia mahdollisuuksia. Alueella voidaan luoda tuhansia uusia työpaikkoja. Tämän tulevaisuuden alan tuotekehitystä on tästä syystä tuettava ja edesautettava alan markkinointiponnistuksia.

Vaikka eduskuntaan on erikseen tulossa EU-selonteko, on varmasti syytä todeta muutama asia Suomen jäsenyydestä Euroopassa ja meidän pyrkimyksistämme siellä. Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi velvoittaa meidät pohtimaan, mihin kysymyksiin ja miten haluamme erityisesti puuttua ja vaikuttaa. EU:ssa ollaan varsin vaikeiden ja monimutkaisten kysymysten edessä sekä laajenemisen että syvenemisen suhteen. Julki lausutut tavoitteet eivät käytännössä suinkaan ole ongelmattomia. EU:n laajentuessa taloudellisesti vahvemmille maille syntyy lisäkustannuksia, mutta toisaalta laajentuminen vakauttaa taloudellisia ja poliittisia olosuhteita Euroopassa ja lähialueillamme sekä estää toivottavasti Euroopan uuden kahtiajaon.

Euroopan unionin toimintatapoja ja toimintakulttuuria on pyrittävä aktiivisesti kehittämään. Uskon suomalaisten ja pohjoismaalaisten asenteiden ja työn vaikuttavan EU:n tulevassa kehityksessä. Erityistä merkitystä on pohjoismaisten sosiaali-, ympäristö- ja tasa-arvonäkemysten ajamisella yhä suuremmalla joukolla ja painoarvolla. Näiden asioiden edistäminen on tärkeää EU:n lähiajan kehittämisessä.

EU:n toiminnan julki lausuttu epäkohta on avoimuuden puute. Suomalaiset ovat tottuneet ja vaativat nykyään julkisempaa valmistelua ja päätöksentekoa, mikä ei vielä ole EU:n vallitseva käytäntö. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä päätöksentekojärjestelmää on kehitettävä pohjoismaisten periaatteiden mukaisesti yhä avoimemmaksi ja kansalaisia nykyistä paremmin palvelevaksi.

Unionin ei tule puuttua liian pieniin yksityiskohtiin omassa työssään, vaan jättää ne läheisyysperiaatteen mukaisesti kansallisen tai paikallisen tason päätettäväksi. On syytä muistaa, että direktiivi on suositus, jota omassa tahdissa seuraa kansallinen lainsäädäntö olosuhteisiin oikein soveltaen. Nykyisin tuntuu välillä olevan liian kiire muuttaa jo direktiivien valmisteluvaiheessa kansallista lainsäädäntöä.

Tulevaisuusvaliokunnan työssä nousi erittäin keskeisesti esille sivistyksen, koulutuksen ja osaamisen merkitys. Tähän linjaukseen ja näkemykseen on helppo yhtyä. Korkea ja monipuolinen osaamisen taso on suomalaisen yhteiskunnan tärkein voimavara. Kulttuurin, sivistyksen kaikkinensa, tutkimuksen ja koulutuksen merki-

tys painopistealueena korostuu lähivuosina aikaisempaa enemmän.

Koulutuksen perusturva on taattava kaikille ja mahdollisuuksien tasa-arvosta on pidettävä kiinni niukoissakin olosuhteissa. Samalla kun lahjakkaille avataan väyliä nousta ja kehittyä, on turvattava myös hitaammin kehittyvien lasten ja nuorten mahdollisuudet oppia ja kehittyä omassa tahdissaan. Lahjakkuuden lajeja on monia ja niitä kaikkia tarvitaan.

Yksilöön kohdistuvat odotukset ja vaatimukset kasvavat koko ajan teknologian kehittyessä ja maailman kansainvälistyessä. Meille on elintärkeää, että suomalainen ammattitaito ja tutkimus ovat korkealla kansainvälisellä tasolla. Tämä asettaa riman korkealle jokaisella koulutusasteella ja johtaa samalla yhä selvemmin läpi elämän jatkuvaan kouluttautumiseen.

Tutkimukseen ja tuotekehitykseen panostetaan niiden tärkeydestä huolimatta Suomessa vähemmän kuin monissa EU-maissa. Tuloksia, uusia innovaatioita ja ylivoimatekijöitä ei synny ilman laajaa perustutkimusta ja ilman huippuosaamista. Niihin panostetut voimavarat tulevat tulevaisuudessa takaisin korkojen kera.

Tutkijankoulutuksen vähäisyys ja nuorten tutkijoiden palkkataso ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Kokoomuksen eduskuntaryhmä toivookin, että näihin epäkohtiin löydetään korjaus.

Korkeakoulujen ja erilaisten Tekesin kaltaisten osaamiskeskusten voimavaroja on lisättävä ja niitä on kannustettava etsimään omia vahvuustekijöitään. Kansainvälinen yhteistyö sekä yhteistyö liike-elämän ja julkishallinnon yksiköiden kanssa ovat edellytys alueellisten osaamiskeskusten vahvistumiselle ja kehittymiselle.

Koulutuksen ja tutkimuksen on myös muututtava rakenteiltaan aikaisempaa joustavammiksi. On järkevää ja tärkeää kyetä siirtämään voimavaroja taantuvilta sektoreilta nopeasti kasvaville ja laajentuville aloille. Emme voi pitää sitkeästi vanhasta kiinni, vaan meidän on ennakkoluulottomasti panostettava kasvavien alojen koulutukseen, mistä menestys aina kumpuaa. Tästä käy hyvänä esimerkkinä elektroniikkateollisuuden viimeaikainen voimakas kehitys ja maailmanlaajuinen vahvuus. Kehitys on ollut niin nopeaa, että huolimatta massatyöttömyydestä tällä alueella on jatkuva pätevän henkilökunnan työvoimapula.

Tieteen ja korkean koulutuksen sekä tutkimuksen painottuessa yhä enemmän on seuraavaa hallitusta koottaessa harkittava, miten tutkimusta ja tuotekehitystä koskevat kysymykset koordinoidaan nykyistä paremmin ja tarvitaanko sitä varten oma tiedeministeri.

On kuitenkin hyvä muistaa, että laaja sivistys on mahdollista vain kansallisen kulttuurin kehittyessä vireänä. Elävä ja kehittyvä kulttuuri luo kansakunnalle vankan ponnistuspohjan ja henkisen selkärangan. Tulevaisuudessakin meidän kannattaa tukea kansallisten kulttuurilaitosten ohella taitavia artistejamme, pieniä ja paikallisia orkestereita, teatteriryhmiä ja huolehtia taiteen ja kulttuurin harrastamisen opetuksellisesta kasvualustasta.

Tulevaisuusvaliokunnassa ja täällä keskustan ryhmäpuheenvuorossa puututtiin maaseudun kehitysnäkymiin ja pidettiin tulevaisuusvaliokunnan yhtä kylävisiota Suomen olosuhteisiin sopimattomana. Sellaisenaan se ei ole meille siirrettävissä, mutta siinä oli monia sellaisia elementtejä, joiden toivoisin täälläkin toteutuvan.

Menneinä vuosina Suomea myös tässä mielessä on rakennettu pohjoismaisen hyvinvointivaltion mallin mukaisesti, jolloin perusperiaate on ollut paitsi kansalaisten välinen myös maan eri alueiden välinen tasa-arvo. Peruspalvelut on haluttu rakentaa kaikkien ulottuville. Maaseutua ei pidäkään erehtyä näkemään pelkästään ympäristönä, maisemana tai maataloutena. Ne ovat elävän maaseudun kokonaisuudessa vain osasia. On tärkeää muistaa se tosiseikka, että Suomi on laaja, harvaanasuttu maa, jonka yhdyskuntarakenne on hajautunut. Maaseutu ei koskaan voi olla pelkkä jakojäännös. Sillä on tulevaisuutensa EU-jäsenyydestä huolimatta, pitemmällä tähtäimellä ehkä juuri sen vuoksi.

Maaseutu ja maatalouselinkeinot ovat kuitenkin varsin suurien haasteiden edessä ja muutosprosessissa. Maatalousyrittäjien nykyistä suurempi monitoimisuus on tulevaisuudessa yhä vahvistuva kehityssuunta. Valiokunnan mietinnön tavoin uskon kilpailusta kuitenkin selvittävän käyttämällä hyväksi omia vahvuuksiamme: sitkeyttä, erikoistumista luonnonmukaisiin tuotteisiin sekä suomalaisten maataloustuotteiden kiistämätöntä puhtautta ja korkeaa laatua.

Moni suomalainen, selvitysten mukaan noin 14 prosenttia kaupunkilaisista, haikailee kaupungeista takaisin puhtaaseen ja avaraan maaseutuympäristöön. Tämä avaa koko maaseudulle myös huomattavia kehitysmahdollisuuksia, jos toimeen tartutaan. Mietinnössä valiokunta esittää uudisrakentamisen ja vanhan korjaamisen suuntaamista sekä teknisesti että ekologisesti korkeatasoisten kyläkeskusten muodostamisek-

si. Tämä mahdollisuus kuntien tulee ottaa nykyistä paremmin huomioon.

Viime kädessä kysymys on kuitenkin siitä, pystytäänkö meillä koordinoimaan kaikki ne tekijät, jotka vaikuttavat maaseudun kehitykseen. Jos erikseen eri hallinnonaloilla tehdään sellaisia päätöksiä, joissa maaseudun palvelurakenne rapautuu, meillä Suomessa on kuolleita kyliä. Totta kai jotakin tapahtuu myös tässä mielessä, mutta maaseutupolitiikka täytyy ottaa osaksi lainsäädäntötyötä, yhdeksi tarkastelukulmaksi.

Valiokunta päätyi mietinnössään, niin kuin on jo todettu, puoltamaan pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusrakenteita. Tämän pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan tärkein kulmakivi on jokaisesta kansalaisesta huolehtiminen. Olemme tottuneet ajattelemaan, että hyvinvointiyhteiskunnalla on kaksi hallitsevaa ominaispiirrettä: riittävä taloudellinen kasvu ja sen suhteellisen suvaitseva jakaminen. Kasvua jaetaan myös niille, jotka eivät sitä itse ole välittömästi tuottamassa. Universalismin periaate on se, joka tätä kehitystä on ohjannut.

Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä kannatetaan tätä hyvinvointiyhteiskunnan mallia, jossa ihmisten tasavertaisista mahdollisuuksista hyvään elämään on huolehdittu ja kaikille on taattu tietty perusturvallisuus. Kokoomuksen eduskuntaryhmä yhtyy tähän kannanottoon.

Selvää kuitenkin on, että kansallinen sosiaaliturvajärjestelmämme on väistämättä muutosten edessä. On tärkeätä ohjata kehitystä suuntaan, joka ylläpitää ja voimistaa ihmisten elämänhallintaa ja omatoimisuutta, tukee itsemääräämisoikeutta, lisää kansalaisten aktiviteettia ja tukee silloin, kun ihmisistä itsestään riippumattomista syistä palveluja tai etuuksia tarvitaan.

Sosiaaliturvan ja verotuksen parempi yhteensovittaminen on eräs tämän vuosikymmenen lopun suurista poliittisista haasteista, ja tämä kysymys esiintyy miltei kaikkien puolueiden esityslistalla tällä hetkellä. Tämänhetkinen poikkeukselisen korkea veroaste aiheuttaa paitsi tahatonta passiivisuutta myös muita epäkohtia. Vaikka yhteiskunnan sosiaalinen turvaverkko on välttämätön ja perusteltu, työnteon pitäisi kuitenkin kaikissa olosuhteissa olla kannattavampaa kuin sosiaaliturvan varassa eläminen. Verotuksen ja sosiaaliturvan yhteensovittamisen on kannustettava aktiivisuutta ja työntekoa.

Nykyinen tilanne tilanne kohtelee kaltoin erityisesti pienituloisia ja keskituloisia työssäkäyviä lapsiperheitä, jotka joutuvat verotuksen, porrastettujen päivähoitomaksujen ja tulosidonnaisten etuuksien myötä tulo- tai köyhyysloukkuun. Kehitys on johtanut tilanteisiin, joissa työssäkäyvä keskituloinen perhe saa kuukaudessa saman tai jopa heikomman elintason kuin pelkästään yhteiskunnan tuen varassa elävä saman kokoinen perhe.

Kokoomuksen eduskuntaryhmä kiirehtii sellaisia sosiaaliturvaan, työttömyysturvaan, palvelumaksuihin ja verotukseen liittyviä uudistuksia, jotka parantavat lapsiperheiden sosiaalista asemaa ja jotka yhteensovittavat tukia ja ovat nykyistä kannustavampia. Tämän tehtävän hoitamiseksi on pikaisesti asetettava selvitysmies, kuten Pekkasen työryhmäkin on esittänyt.

Tulevaisuusvaliokunta on viisaasti kiinnittänyt huomiota sosiaali- ja terveyspalvelujen ja elinkeinoelämän toimivuuden väliseen yhteyteen. Työvoiman uusintaminen ja työkyvyn ylläpitäminen vaativat tehokkaita ja oikea-aikaisia palveluja terveydenhuollosta kuntoutukseen ja päivähoidosta laadukkaaseen opetukseen. Laadukkaat peruspalvelut ovat myös suomalaisen teollisuuden kilpailuvaltti, vaikka usein asia halutaan nähdä päinvastoin. Myös korkeasti koulutettu suomalainen nainen voi antaa täyden työpanoksen ja osaamisensa käyttöön, jos yhteiskunta edesauttaa työ- ja perhe-elämän sopusointuista yhteensovittamista. Suomalainen tasa-arvokehitys ei saa tulevaisuudessa vaarantua, saati romuttua tämänhetkisistä uhkakuvista huolimatta.

Pitkäaikaistyöttömyyden seuraukset lankeavat osittain myös sosiaali- ja terveydenhuollon sektorille. Siitä syystä niitä toimenpiteitä, joita valiokunta esittää työn jakamiseksi uudella tavalla vapaaehtoisuuteen pohjautuen, sapattivapaiden käyttöönottoa sekä erilaisia luovia malleja, joista työpaikkakohtaisesti voidaan sopia, niitä kaikkia tarvitaan, jotta meille ei synny liian suurta joukkoa, joka tuntee itsensä syrjäytyneeksi ja hyödyttömäksi.

Sosiaaliturvan rahoituksen kestävyys on ollut jo pitkään huolen aihe. Sekä eläkejärjestelmiä että työttömyysturvajärjestelmiä on pakko uudistaa paremmin laman kestäviksi. Tulevaisuudessa, jos, toivottavasti, saamme elää pidempiä nousukauden aikoja, on mietittävä, mitkä palvelut kaikissa olosuhteissa, myös laman oloissa, voidaan rahoittaa, mitkä kuuluvat peruspalveluihin, jotka turvataan kaikissa olosuhteissa. Se, että ihmiset riittävän pitkäjänteisesti voivat suunnitella omaa elämäänsä, on kaikkein tärkein perusturvallisuuden tae.

Tulevaisuusvaliokunta on mielestäni oikealla

tavalla kattavasti tarkastellut yhteiskuntapolitiikan toimintalohkoja, mm. sosiaaliturvan rahoitusta, myös sukupolvikysymyksenä. Järjestelmän tulee olla sellainen, että siitä aiheutuvat maksurasitukset ovat kohtuullisia myös tuleville sukupolville. Siksi mm. valmisteilla olevia eläkepoliittisia uudistuksia joudutaan tekemään, on sitten seuraavan eduskunnan ja hallituksen kokoonpano millainen tahansa. Tulevien sukupolvien asema sekä yksilöinä että koko ikäluokkana on pyrittävä varmistamaan ja turvaamaan. Yhdenkään sukupolven ei voi antaa syrjäytyä eikä yhdenkään suomalaisen mahdollisuuksia pidä syödä lyhytnäköisen ahneuden vuoksi.

Valiokunnan työssä useasti nousivat esille Pekkasen työryhmä ja sen ehdotukset pohdittaessa suomalaisia selviytymisstrategioita. Kantavana ajatuksena oli laajan yhteisymmärryksen löytyminen työttömyyden vähentämisen välttämättömyydestä ja sitoutuminen työttömyyttä vähentäviin keinoihin eduskunnan, maan hallituksen sekä etu- ja kansalaisjärjestöjen kesken. Näiden ratkaistavien ongelmien vaikeus edellyttää uuskonsensusta. Uuskonsensus on mielestäni sellaisen tulopoliittisen kokonaisratkaisumallin etsimistä, jossa tupopöytää ei kateta vanhan ajan malliin etu-, pää- ja jälkiruoilla vaan vain välttämättömillä pääruokaan kuuluvilla eineksillä.

Oleellista tässä yhteisessä sopimisessa on palkansaajien käteen jäävien tulojen kehitys. Inflaatiopaineiden hillitsemiseksi korkeiden nimelliskorotusten tie on vahingollinen. On välttämätöntä kansantalouden kokonaisedun ja toisaalta yksilön ostovoiman kannalta yhteisessä pöydässä katsoa, miten valtiovalta omilla veropoliittisilla ja sosiaaliturvamaksuja koskevilla päätöksillään tukee kehitystä, jossa alakohtaisia irtiottoja ei pääsisi syntymään.

Työmarkkinaosapuolten on pystyttävä pitkäjänteisesti sopimaan työlainsäädännön pelisäännöistä, joilla keskitetyn ja paikallisen sopimisen työnjako on mahdollisimman tarkoituksenmukainen.

Naisten palkkakehitys on osa tätä sopimisen kokonaisuutta, jossa akateeminen kaulusköyhälistö ja naisvaltaiset hoitoalat eivät saa jäädä huutolaispojan tai -tytön asemaan.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan mietintö on perusteellinen, informatiivinen ja ravisteleva. Kokoomuksen eduskuntaryhmän mielestä on tärkeää, että se ei jää vain keskustelun asteelle, niin että se mahdollisesti huomenna jatkuvan keskustelun jälkeen jää pölyttymään mappiin ja hiljaa unohdetaan. Tulevaisuusvaliokunta esittää, että sen työ tavalla tai toisella jatkuisi, ja se on varmasti perusteltu esitys.

Valiokunta esitti lukuisia toimenpide-ehdotuksia, lähivuosienkin osalta runsaat kymmenen. Näiden linjausten huomioon ottaminen lähivuosien päätöksenteossa on tärkeää. Tulevaisuusvaliokunnan toimenpide-ehdotusten pohjalta on välttämätöntä, että jatkossa lainsäädännön valmistelua kehitetään siten, että muun muassa ympäristö-, työllisyys- ja tasa-arvovaikutukset arvioidaan aivan samalla tavalla kuin lakiesitysten taloudelliset vaikutukset nykyään arvioidaan.

Suomalaisen yhteiskunnan keskeisten suurten ongelmien, työttömyyden ja valtionvelan, hoitaminen on kansakuntamme ja sen päätöksentekijöiden ja päätöksentekojärjestelmien kypsyyskoe, jossa punnitaan eettinen arvoperusta ja oikeudenmukaisuuskäsitys. Maailmanlaajuisten ongelmien ratkaisussa on kysymys samoista lähtökohdista, miten yhdistää kansalliset ja/tai alueelliset intressit globaaleihin, maailmanlaajuisiin, haasteisiin, miten toimia nykyistä epäitsekkäämmin, jotta maapallomme tulevaisuus olisi turvattu.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pelttari.

T o i n e n v a r a p u h e m i e s: Ed. Wahlström, eduskunnan työjärjestyksen 38 §:n nojalla erityisestä syystä voitte pitää puheenne paikaltanne.

Ed. W a h l s t r ö m: Arvoisa puhemies! Oscar Wilde on todennut: "Maailmankartta, johon ei sisälly utopian maata, ei ole edes yhden katseen arvoinen."

Meille on viime vuodet opetettu, että suurten kertomusten aika on ohi, että ihanteet ovat hautautuneet kyynisyyden ja oman edun tavoittelun suohon. Tätä vakaumusta on ryyditetty väitteellä markkinavoimien ylivoimaisuudesta ja markkinatalouden lopullisesta maailmanhistoriallisesta voitosta sekä kaikenlaisen sosialismiin viittaavankin mahdottomuudesta. Jäljelle jää, näin kerrotaan, vain sopeutuminen kiihtyvän kilpailun maailmaan, jonka tempoilevaa pulssia maailman pörssikeskukset alati mittaavat. Elämänlankamme on hermoherkkien markkinavoimien varassa. Markkinavoimia on siksi lepyteltävä ja

niille on uhri maksettava, jotteivät ne hurjistuisi ja syöksisi meitä perikatoon.

Me olemme tästä näkemyksestä jyrkästi eri mieltä. Myös tulevaisuusvaliokunta esittää mietinnössään ansiokasta rajoittamattoman vapaakaupan ja markkinatalouden kritiikkiä. Taustalla on näkemys siitä, että asiantilan on pakko muuttua, jotta ihmiskunta selviäisi suurista ongelmista. Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on osa prosessia, jonka toivomme jatkuvan. Nyt käsillä oleva mietintö ei ole mikään lopullinen analyysi eikä jumalan sana. Sen linjauksista on äänestelty, ja mietintöön on tullut sisäisiä ristiriitaisuuksiakin. Huolimatta tästä rosoisuudesta on hyvä, että tulevaisuuden perusteellisessa arvioinnissa on eduskunnassa päästy alkuun. Hyvä on myös se, että mietintö ei ole jäänyt hallituksen ponnettoman ja hahmottoman selonteon tasolle, vaan on ottanut askelen eteenpäin. Tulevaisuudelle on asetettava tavoitteita. Tulevaisuus ei ole vain sopeutumista, se on tahdon ja toiminnan asia. Tarvitaan sitä Oscar Wilden utopiaa, sillä ilman unelmia ei synny mitään uutta.

Arvoisa puhemies! Valiokunnan puheenjohtaja ed. Paloheimo esitteli mietinnön hyvin ansiokkaasti. Kun pääosin yhdymme mietintöön, en käy sen esittelyyn uudelleen.

Maailman nykytilan ja sen kehitysennusteiden tarkastelu vie helposti voimattomuuden tunteeseen. Mietintökin palaa kerta toisensa jälkeen talouden ylivallan ongelmaan.

Tulevaisuusvaliokunnan viime lokakuussa järjestämässä avoimessa seminaarissa totesi Erik Wahlström, että "vapautetut markkinaliikkeet ovat kuin Estonian autokannella vellova vesimassa". On selvää, että pääomaliikkeille tarvitaan sosiaaliset ja ekologiset suitset. Todella vapaa markkinatalous tuhoaa itse omat edellytyksensä. On ymmärrettävää, että markkinatalouden järkevä toiminta edellyttää yhteisöllisyyteen, keskinäiseen luottamukseen ja vastavuoroisuuteen perustuvia sosiaalisia normeja.

Markkinatalouden kehitys on pahentanut kuilua maailman köyhien ja rikkaiden välillä. Siksi YK:n sosiaalisen kehityksen huippukokous ensi maaliskuussa Kööpenhaminassa on mitä tärkein. Yli miljardi ihmistä elää tässä maailmassa suuressa köyhyydessä, perustarpeet tyydyttämättä, vailla työtä ja vailla toivoa. Tarvitaan enemmän yhteistyön kuin kilpailun maailmaa.

Kapitalistisessa markkinataloudessa jatkuva talouskasvu on päämäärä sinänsä. Työllisyydellä, hyvinvoinnilla ja ympäristöllä ei ole siinä arvoa sinänsä. Meidän on pakotettava ja suostutelta markkinavoimat ihmisen ja luonnon kannalta kestävään kehitykseen. Talouskasvu on vain väline. Päämäärä on inhimillinen ja sosiaalisesti oikeudenmukainen hyvinvointi kaikille ja ympäristötuhojen estäminen ja korjaaminen. Tosin sanoen, toisin ilmaistuna: vihreä maapallo, punainen yhteiskunta.

Vain sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tietä voidaan löytää kestävä ratkaisu ympäristön ja kehityksen polttaviin ongelmiin, kuten väestönkasvuun, köyhyyteen, ilmaston muutoksiin, hiilidioksidipäästöihin, kasvavan liikenteen ongelmiin, maaperän köyhtymiseen ja aavikoitumiseen.

Kuten sanottu, valiokunnan mietintö erittelee ansiokkaasti ihmiskunnan eloonjäämisen edellytyksiä globaalista ja ekologisesta näkökulmasta. Riittävästi ei kuitenkaan pohdita sitä, miten Suomi voisi olla mukana välttämättömässä maailmantalouden ekologisessa rakennemuutoksessa ja maailmanlaajuisen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäämisessä. Suomi ei voi jäädä vain ylikansallisten markkinavoimien ajopuuksi. Suomen kaltaisella pienellä maalla voi mielestämme olla merkittävä katalyyttinen vaikutus luotaessa laajaa kansainvälistä yhteistyötä kansainvälisen taloudellisen kilpailun vastapainoksi.

Suomen on toimittava kansainvälisissä suhteissaan ja kansainvälisissä järjestöissä näiden tavoitteiden mukaisesti. Sopeutujan rooli ei riitä. Muuten ei toimintamme kestävän kehityksen puolesta omassakaan maassa ole uskottavaa. Valiokunta toivoo toki Suomelta aktiivisuutta globaalien ongelmien ratkaisemiseksi, mutta on toisaalta taipuvainen liialliseen pessimismiin. Jos maailman kehityksen hallittavuus on katoamassa, tarvitaan entistä enemmän ponnisteluja uusien hallintatapojen löytämiseksi.

Globaalien ongelmien pohdinnan jälkeen mietintö, kuten hallituksen selontekokin, siirtyy sujuvasti puhumaan siitä, kuinka jatkuvan talouskasvun uralle on päästävä uudelleen, ainakin lähivuosiksi. Mielestämme valiokunnan mietintö ottaa liiaksi itsestäänselvänä Euroopan ja Suomen jatkuvan taloudellisen kasvun. Muita todellisia keinoja kuin talouskasvun kiihdyttäminen ei syrjäytymisen, köyhyyden ja työttömyyden voittamiseksi esitetä, vaikka on selvää, että juuri markkinatalouden kehitys lisää syrjäytymisriskiä. Talouskasvun käsite olisi syytä määritellä laaja-alaisemmin. Koska mietinnön arvion mukaan maapallon ekologinen sietokyky on ylittymässä, talouskasvun painopiste voi jatkossa olla vain aineettomassa kasvussa, jossa henkiset ar-

vot ovat keskeisiä. Henkisten arvojen painottaminen ja yhteinen sitoutuminen muutokseen helpottaa turhasta mammonasta luopumisen tuskaa.

Valiokunnan Eurooppaa koskevia tavoitteita on mielestämme tulkittava niin, että Euroopalla on suuri vastuu kestävän kehityksen toteuttamisesta. Euroopan unionin kehitystä on ohjattava kohti globaalista vastuullisuutta, ei kohti omahyväistä linnake-Eurooppaa.

Valiokunnan mietinnössä asetetaan perhesuunnittelu, ihmisoikeudet ja ympäristönsuojelu Suomen kehitysavun ehdoiksi. Näin ilmaistuina Suomen kehitysyhteistyön tavoitteet ovat ristiriidassa eduskunnan vuoden 1992 kehitysyhteistyökertomuksen käsittelyn yhteydessä yksimielisesti linjaamien lähtökohtien kanssa. Mielestämme kehitysavun yksioikoinen sitominen avustettavan maan hallituksen ihmisoikeuspolitiikkaan voi johtaa siihen, että näin rangaistaan vain näiden hallitusten alaisuudessa eläviä ihmisiä. Mietinnön tavoitelauseet ovat myös nykymuodossaan keskenään ristiriitaisia.

Vasemmistoliiton mielestä on myös syytä korostaa YK:n väestöohjelmille annettavaa tukea varsinkin, kun Suomen YK:n väestörahastolle antama tuki on nykyisen hallituksen aikana romahtanut kolmannekseen.

Kansakuntien menestyminen on entistä enemmän sen osaamisen ja työn varassa, jota ne voivat tarjota maailmalle. Siksi tulevaisuudessa julkisen vallan roolina on pitää huolta suomalaisesta työvoimasta. Tämä edellyttää sosiaaliturvan ja koulutusjärjestelmän kehittämistä, ei purkamista, Valitettavasti purkamista on tapahtunut, ja siinä on myös kokoomus ollut mukana. Siksi en voi oikein uskoa sitä, mitä ed. Perho-Santala vakuutti kokoomuksen ryhmän sosiaalisesta edistyksellisyydestä, vaikka tiedän, että ed. Perho-Santala henkilökohtaisen vakaumuksensa mukaisesti puhuikin. Siis purkamiseen me emme voi suostua. Olennaista on osaamisemme ylläpitäminen ja sen kehittäminen. Tietotekniikka avaa lähes rajattomia aineettoman kasvun mahdollisuuksia. Vaarana on kuitenkin, että siitä syntyy uusi jakava tekijä ihmisten välille, ellei kaikkien kansalaisten yhtäläisiä mahdollisuuksia turvata ja tueta.

Väestön koulutustason jatkuva kohottaminen on ehdoton edellytys sivistys-Suomen kehittymiselle. Jokaisella tulee olla oikeus sekä yleisen että ammattiin suuntautuvan perussivistyksen hankkimiseen ja kaikkina ikäkausina itsensä kehittämiseen, kansalaisena toimimiseen ja työelämän kannalta tarpeelliseen lisäkoulutukseen. Ed. Heli Astala tulee puheenvuorossaan korostamaan sivistyksen keskeistä merkitystä tulevaisuuden tekemisessä. En pitempään puutu tähän asiaan.

Tulevaisuuden valintoja ei voi lykätä. Asioiden silleen jättäminenkin on tietoinen valinta. Kun aika hoitaa asiat, jotka on aika hoitaa, tuloksena ei taatusti ole tasa-arvon ja yhteisvastuun yhteiskunta. Vielä on mahdollista estää suomalaisen yhteiskunnan uusi kahtiajako ja pelastaa suuri historiallinen saavutuksemme: pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta.

Mielestämme valiokunta on aivan oikeassa painottaessaan Eurooppaa koskevissa tavoitteissaan, että pohjoismainen hyvinvointimalli on hyvä lähtökohta koko Euroopalle. Tätä näkökohtaa on korostettava, koska sille vastakkainen uusliberalistinen ajattelu haluaisi rajoittaa julkisen toiminnan ja vastuun minimiin ja markkinaistaa lähes koko yhteiskunnan toiminnan. Valiokunnan vastaus on siis, että markkinat eivät voi hoitaa eivätkä kykene hoitamaan kaikkea.

Hyvinvointivaltion vanhojen arvojen, kuten yhteisvastuun ja tasa-arvon, puolustaminen ei ole vanhanaikaista. Niitä tarvitaan vastapainoksi sellaiselle yksilöllisyyden korostamiselle, mikä käytännössä merkitsee itsekkyyden hyväksymistä. Tarpeeksi vahvalla yksilöllä on rohkeutta sitoutua yhteisöllisyyteen. Yhteisen hyvän saavuttaminen edellyttää luottamuksen ja sosiaalisen kumppanuuden yhteiskuntaa, ei egoismia ja alistamista, mihin uusliberaalinen ajattelu johtaa.

Mielestämme on selvää, että julkisten hyvinvointipalvelujen ja kaikille kuuluvan universaalin sosiaaliturvan merkitys korostuu tulevaisuudessa. Tähän on syynä mm. työmarkkinoiden kasvava epävakaus, jonka johdosta syrjäytymisen riski ja yhteiskunnan kahtiajaon uhka kasvaa. Hyvinvointiyhteiskunnan ajatukseen kuuluu tarjota kaikille mahdollisuus yksilölliseen kehitykseen ja tukea tätä kehitystä. Yhteiskunnallinen tasa-arvo merkitsee sitä, että kaikilla yhteiskunnan jäsenillä on oikeus elää täyttä ja inhimillistä elämää. Erityisen tärkeä hyvinvointiyhteiskunta on naisten tasa-arvon kannalta.

Tarvitaan poliittisia, rakenteellisia ja kulttuurisia muutoksia. Niitä ei ole hyvinvointivaltiollisen kehityksen saavutusten romuttaminen, jotta markkinatalous toimisi talouden näkökulmasta joustavammin, mutta ihmisten näkökulmasta entistä epäinhimillisemmin. Kehitys, joka tapahtuu työelämän sääntöjä polkemalla ns. palkkaeroosiota ja roskatyöpaikkoja synnyttämällä, ei voi olla inhimillisesti kestävää ja oikeudenmu-

kaista. Paineet palkkaerojen kasvattamiseen ovat suuria, mutta periksi emme saa antaa. Päinvastoin talouden synnyttämiä eroja on jatkossakin tasattava entistä voimakkaammin julkisen kukkaron kautta mutta tavalla, joka ei passivoi vaan aktivoi. On rohkeasti keskusteltava uusista ratkaisuista, kuten kaikille maksettavasta kansalais- tai perustulosta, joka mahdollistaisi joustavuuden ihmisen ehdoilla.

Suomessa sosiaaliset tulonsiirrot ovat 60-luvulta asti vähentäneet köyhyyttä nykyiseen lamaan saakka. Sosiaalisen turvan ansiosta avoin köyhyys väheni vuoden 1966 noin 12 prosentista vuonna 1990 vain 2,5 prosenttiin. EU-Suomessa on toimittava niin, ettei köyhyysprosentti nouse kohti Euroopan unionin keskitasoa, mikä on noin 15 prosenttia. Euroopan unionissa puhutaan toki paljon syrjäytymisestä, mutta seminaareja pidettäessä köyhien määrä on alati vain kasvanut ja noussut noin 52 miljoonaan, mistä naisten osuus on suurin. Työttömyyden rakenne on Suomessakin nopeasti eurooppalaistunut. Kun vuonna 1990 vain muutama prosentti työttömistä oli pitkäaikaistyöttömiä, nyt luku on jo lähes 30 prosenttia.

Hyvinvointivaltio ja täystyöllisyys liittyvät yhteen. Suomalainen sosiaalivaltio on ollut kansainvälisesti vertaillen halpa, tehokas ja kohtuullisen oikeudenmukainen. Sen elinehto on kuitenkin ollut vakaa täystyöllisyys.

Tulevaisuus on ihmisten työtä. Se tehdään tänään. Nykypolitiikalla työttömät on syrjäytetty tulevaisuuden tekemisestä. Erityisen kohtalokasta tämä on nuorten osalta. Työttömyys merkitsee palkattomuutta, toimettomuutta ja toivottomuutta. Työttömän on vaikea ennakoida ja suunnitella omaa tulevaisuuttaan. Laman sotalapsia ovat ne nuoret, jotka viime vuosina ovat valmistuttuaan joutuneet työmarkkinoiden ulkopuolelle. Pitkäaikaistyöttömyys on helposti tie pysyvään syrjäytymiseen, kansakunnan pahaan kahtia jakaantumiseen. Yli vuoden työttömänä olleita oli joulukuun lopussa 141 800. Yli kaksi vuotta työttömänä olleita oli 45 300 eli 90 kertaa enemmän kuin keskimäärin vuonna 1991, kun nykyinen porvarihallitus astui toimeensa.

Mietintö korostaa toki työttömyyden aiheuttamia ongelmia. Kuitenkin työttömyyden vaikutukset työttömälle ovat jääneet liian vähälle huomiolle. Keskustelu työttömyydestä kääntyy aivan liian helposti puhtaaksi taloudelliseksi kysymykseksi. Kyseessä on kuitenkin suuri inhimillinen tragedia. Työn puutteesta suoranaisesti kärsineitä oli viime vuonna noin 800 000. Työttömyyden aiheuttamat raskaat seuraukset eivät läheskään kaikki välity julkisuuteen. Kansaneläkelaitoksen tutkimuksen mukaan kuolleisuus pitkäaikaistyöttömien joukossa on kolminkertainen muuhun väestöön verrattuna. Työhönpaluu on nykyään harvinainen vaihtoehto pitkäaikaistyöttömille. Työllistyminen vaatii nykyistä paljon enemmän yhteiskunnan toimenpiteitä, jotta yhteiskuntamme jakaantuminen, syrjäytyminen ja uuden köyhälistön muodostuminen estetään.

Työttömyyteen ei saa turtua. Työllisyystilanne on sittenkin parantunut vain minimaalisesti, ja työttömyys on muuttunut kestoltaan entistä pitkäaikaisemmaksi. Valiokunta toteaa luvussa 4.3.3 Talous tavoitteissaan: "Työttömyyttä ei hyväksytä. Tavoitteena on täystyöllisyys — työtä on tarjolla kaikille halukkaille." Tavoite on hyvä ja se vaatii pikaisesti konkreettisia toimia. Kun markkinatalous ja hurja talouskasvukaan ei takaa työllisyyttä, on ryhdyttävä konkreettisiin toimiin työn uudelleen jakamiseksi, jotta kaikkien osaaminen tulee yhteiskunnan käyttöön ja jotta jokaiselle on tarjolla toimeentulo ja mielekäs osallistuminen yhteiskunnan toimintaan.

Arvoisa puhemies! Valtioneuvoston eduskunnalle antama tulevaisuusselonteko oli hajanainen, ja sen pahin puute oli, ettei hallitus siinä esittänyt omaa näkemystään tulevasta yhteiskuntakehityksestä. Itse asiassa hallitus ei esiintynyt lainkaan subjektina koko selonteossa, jossa kaikki tapahtuu ikään kuin passiivissa, luonnonvoimaisesti. Hallitus ei mitenkään arvioinut omaa toimintaansa suhteessa tulevaisuuden tekemiseen. Päinvastoin oman politiikkansa seurauksena se esittää seurauksen passiivimuodossa kuten nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyyden.

Valiokunnan mietinnössä korostetaan, että tulevaisuusselonteko ja hallitusohjelma yhdessä antavat parhaimmillaan hyvän poliittisen pohjan myös suuriin linjanmuutoksiin. Mielestämme mietinnössä olisi ollut aiheellista arvioida myös nykyisen hallituksen käytännön politiikan tulevaisuusvaikutuksia. Sallimalla joukkotyöttömyyden ja nuorten syrjäytymisen hallitus on tuottanut ongelmia tulevien hallitusten ja muiden päättäjien ratkottaviksi. Miten voidaan esimerkiksi selittää käytännössä tehdyt rajut koulutusleikkaukset, jos osaaminen ja sivistys ovat ohjelmien mukaan tulevaisuudessa entistä tärkeämpiä?

Kohti tulevaisuutta voi toki ajaa myös peruutuspeiliin katsomalla. Hätää ei ole niin kauan kuin tie notkoista huolimatta on suorana edessä.

Mutta olemmeko me vain notkossa vai onko kehityksen suuntakin muuttumassa? Peruutuspeilistä näkyvää maisemaa ihailemalla voimme ajaa suoraan metsään. Sen vuoksi yhdymmekin mietinnön esitykseen tulevaisuuden arvioinnin ja tulevaisuusvaliokunnan ottamisesta keskeiseksi osaksi eduskunnan työskentelyä.

Arvoisa puhemies! Edellä sanotun perusteella ja valiokunnan mietintöön liitetyn III vastalauseen mukaisesti teen seuraavat muutosehdotukset:

Vastalauseen ehdotus n:o 1. Ehdotan, että luvun 4.4 Lähivuosien toimenpiteitä nykyinen 11. toimenpide-esitys korvataan seuraavalla: "Poistetaan nuoriso- ja pitkäaikaistyöttömyys. Taataan jokaiselle alle 24-vuotiaalle nuorelle työ-, opiskelu- tai harjoittelupaikka viimeistään puolen vuoden työttömyyden jälkeen. Syrjäytymisen estämiseksi taataan työ- tai koulutuspaikka jokaiselle, joka on ollut vähintään vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä tai 12 kuukautta työttömänä viimeisten 18 kuukauden aikana."

Vastalauseen ehdotus n:o 2. Ehdotan, että lukuun 4.3.3 Talous, jaksoon Keinot lisätään uusi 4. kohta, joka kuuluu seuraavasti: "Eriarvoisuuden lisääntymisen estämiseksi ylläpidetään laajaan julkiseen palvelutuotantoon ja kaikille yhteiseen sosiaaliturvaan perustuva pohjoismainen malli. Erityisen tärkeä julkinen sektori ja sen työpaikat ovat naisille ja sukupuolten välisen tasa-arvon toteutumiselle."

Ehdotus n:o 6 mainitussa vastalauseessa. Luvun 3.1 Globaaleista kehityssuunnista jakson Valiokunnan tavoitteet kohta 1 muutetaan kuulumaan seuraavalla tavalla: "Suomen kehitysyhteistyön tulee selkeästi suuntautua toteuttamiskelpoisten väestöohjelmien tukemiseen kehitysmaissa. Väestöpolitiikka kuuluu kestävän kehityksen ehdottomiin prioriteetteihin. Erityistä huomiota tulee kiinnittää naisten aseman parantamiseen ja lukutaidottomuuteen. Kehitysyhteistyöprojektien suunnittelussa ja toteutuksessa on kysymyksiä ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, demokratiasta ja laillisuudesta hallinnossa pidettävä keskeisinä. Ympäristönäkökohdat on otettava huomioon kaikissa kehitysyhteistyöhankkeissa."

Vielä vastalauseen mukainen ehdotus n:o 8, että luvun 4.4 Lähivuosien toimenpiteitä viimeinen toimenpide muutetaan kuulumaan seuraavasti: "Suomi on aktiivinen aseriisunnan, rauhan ja ihmisoikeuksien toteutumisen kysymyksissä. Suomi toimii erityisesti lasten ja naisten hyvinvoinnin ja inhimillisten elämänolosuhteiden parantamiseksi maailmassa. Tukea YK:n lasten-, väestö- ja naisten kehitysrahastolle lisätään."

Kiitoksia, herra puhemies!

Ed. B i a u d e t : Ärade talman! Statrådets framtidsredogörelse och framtidsutskottets betänkande erbjuder oss beslutsfattare ett brett grundmaterial för ett fortgående tankearbete om vilka förutsättningar vi idag skapar för framtidens människor att leva ett människovärdigt liv. Har vi rätt att fortlöpande nagga kommande generationers möjligheter att välja sina livsvillkor i kanterna och skapa svårligen lösta eller rentav olösbara problem för dem att leva med?

Ur etiskt perspektiv öppnar arbetet med framtidsredogörelsen den grundläggande frågeställningen om på vilket sätt och i vilken utsträckning vi har rätt att använda resurser, i form av naturresurser och mänskliga resurser, till förmån för vårt eget välbefinnande just nu. Är vi skyldiga att ge i arv ett större resurskapital eller har vi rätt att ta ut mer än vi förmår sätta in? Har vi rätt att blunda för växande globala problem bara för att de inte ännu har nämnvärda negativa verkningar på oss? Man kan även fråga sig hur långt våra förpliktelser och vårt ansvar sträcker sig och vilket tidsperspektivet är? Är det våra barn och deras barn det gäller eller sträcker ansvaret sig hundratals år framåt?

Kokonaisnäkemyksen ja globaalin ajattelun tarve korostuu mietinnössä selvästi. Vaikeutena on kuitenkin asioiden keskinäisiä yhteyksiä koskevan tiedon ja ongelmien tunnistamiskyvyn ulottaminen jokapäiväisiin päätöksiin. Miten politiikkaan, joka oikeastaan syntyy eri aloilla tehtävien päätösten palasista, vaikuttaa tämä tieto suurista yhteyksistä?

Päätelmänä on oltava, että emme voi jatkaa päivittäisten päätösten tekemistä, jotka näennäisesti ovat toisistaan riippumattomia, ja uskoa niiden olevan yhdistettävissä halutuksi malliksi ainoastaan siten, että teemme silloin tällöin suurempia periaatepäätöksiä tai laadimme poliittisia ohjelmia. Tässä periaatteet ovat pelkästään vahingoksi, jos harhaudumme luulemaan tärkeiden päätösten olevan tällä välin korjattavissa haluttuun suuntaan.

Tässä mielessä hallituksen politiikkaa on aivan liian pitkälti leimannut palomiespolitiikka, jossa akuutit ongelmat ratkaistaan joskus aivan liian lyhytnäköisten tavoitteiden perustalta. Pidemmällä tähtäyksellä pelkästään tulen sammuttaminen ei riitä.

Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä näemme, että päätöksentekijöiden enemmistö kokee usein aktiivisuuden suurissa kysymyksissä, jotka koskevat ympäristön asettamia ehtoja, kehitysapua, ulkomaalaispolitiikkaa ja vaihtoehtoisen energian tarvetta, marginaaliseksi kysymykseksi ja näiden puolustaminen tuntuu usein yksinäiseltä. Mietintö muistuttaa meitä siitä, että nämä kysymykset koskevat ratkaisevasti omia ja tulevaisuuden sukupolvien tulevia elinehtoja.

Luvussa 3 mietintö nostaa esiin Suomen tulevaisuuden reunaehdot globaalista näkökulmasta. Yksi keskeisimmistä uhkakuvista ja samalla haasteista on väestön kasvu. Mietinnössä esitetään hiukan yksinkertaistaen, ikään kuin yritykset väestönkasvun rajoittamiseksi olisivat tuottaneet tuloksia vain Kiinassa pakkotoimien avulla. Tosiasia on, että jopa eräissä Afrikan maissa, kuten Keniassa, Zimbabwessa ja Botswanassa, on saavutettu selviä edistysaskeleita, vaikkakaan ne eivät ole läheskään riittäviä. Keniassa on esimerkiksi alle kymmenessä vuodessa onnistuttu vähentämään lapsilukua keskimäärin 8,1 lapsesta 5,7 lapseen naista kohden. Unfpan johtaja Nafis Sadik katsoo, että panostukset tulisi tehdä ensisijaisesti sinne, missä perhesuunnittelupalveluiden ja ehkäisyvälineiden kysyntää ei ole tyydytetty. Jos tämä voitaisiin tehdä kokonaisvaltaisesti, ehkäisyvälineiden käyttö nousisi kehitysmaissa 69 prosenttiin. Tämä antaisi kasvukäyrän, joka on lähellä YK:n alhaisinta väestönkasvuennustetta. Siis kyse on ensisijaisesti resurssien tarpeesta. Kustannuslaskelmat vuoden 95 kysynnän kattamisesta ovat 11,3 miljardia dollaria, josta kansainvälisen avun tulisi kattaa kolmannes eli noin 3,8 miljardia dollaria. Vuonna 2015 vastaavat luvut olisivat 17 miljardia dollaria ja 5,7 miljardia dollaria.

Se, minkä vuoksi juuri tässä puutun väestönkasvua mahdollisesti hillitsevien voimavarojen tarpeeseen, johtuu tietysti tarpeesta valaista esimerkin avulla omien priorisointiemme välisiä yhteyksiä päivittäisessä politiikassa. Kaikki ovat yhtä mieltä siitä, että nimenomaan väestöpommi on suurimpia tulevaisuuden uhkakuvia. Tunnistamme ongelman ja päätämme periaatteellisella tasolla, että kehitysapumme suunnataan väestönkasvun hillitsemiseen. Samanaikaisesti Suomen eduskunta päättää useina peräkkäisinä vuosina erityisen suurista leikkauksista juuri näihin voimavaroihin, jotka voisivat helpottaa tätä työtä omalta osaltamme. Globaalit uhkakuvat eivät yllä priorisoinnissa niin korkealle, koska ne eivät vielä häiritse meidän "todellisuuttamme". Samanaikaisesti eduskunta ratkaisee globaalien uhkien seurauksia vaikeuttamalla turvapaikanhakijoiden mahdollisuuksia turvan saamiseen Suomessa.

Hallitus on äskettäin ilmoittanut suurelle valiokunnalle valmiutensa sopia Euroopan unionin piirissä ns. burden sharingin soveltamisesta eli periaatteesta, jonka mukaan suuriin pakolaisvirtoihin johtavien katastrofien aiheuttama taakka jaetaan oikeudenmukaisemmin Euroopan maiden välillä. Ruotsalainen eduskuntaryhmä katsoo, että taakan jakamista koskeva periaate on hyvä ja johtaa siihen, että maamme joutuu ottamaan sille oikeudenmukaisesti kuuluvan vastuun Euroopan pakolaisongelmasta.

Hiukan epäileväksi meidät kuitenkin tekee se, että Suomi on viime vuosien aikana pikemmin pyrkinyt vetäytymään maailman pakolaisia koskevasta vastuusta kuin kantamaan sitä. Selityksenä sisäasiainministeriön kannatettavalle aktiivisuudelle on pikemminkin uhkakuva, jonka Venäjän tilanne juuri nyt saattaa aiheuttaa. Ajatuksena onkin todennäköisesti, että Suomi mahdollisessa kaaoksessa, joka aiheuttaa massapaon naapurimaastamme, voisi vedota burden sharing -sopimukseen.

Ärade talman! Helt riktigt utgår man i betänkandet från att det inte finns alternativ till marknadsekonomin och att en ekonomisk tillväxt är nödvändig för att skapa och bibehålla jobben och välfärden. Detta kan dock inte ske på bekostnad av de övriga villkoren för en hållbar utveckling.

Vår livs- och produktionsstil överskrider allt oftare miljöns kritiska belastningsvärden och hotar biodiversiteten. Detta ställer allt strängare krav på vardagsbesluten, både vad beträffar den enskilda människan och beslutsfattarna inom politik och ekonomi. Just inom miljösektorn vore det av yttersta vikt att skapa mera heltäckande framtidsstrategier som kunde peka på de beslut som bör göras för att rikta utvecklingen på en mer hållbar grund. Gröna bokslut och grön revision borde med det snaraste införas både inom den offentliga och den privata verksamheten.

Vi har med rätt stor framgång genomdrivit nationella program med sikte på att minska enskilda utsläpp, såsom svaveldioxid och cfc-gaser. Detta har varit möjligt utan att genomföra större strukturella förändringar vare sig det gäller konsumenten eller producenten. Detta arbete bör fortsätta även då det gäller de svårare utsläppen

och den diffusa belastningen, som fordrar även andra förändringar i levnadsstilen och produktionsstrukturen än endast teknologiska. För att uppnå globala resultat bör nationella nedskärningskvoter införas, som kunde användas även i närområdet eller t.ex. i u-länderna, utan att respektive länders kvotansvar minskas.

Energipolitiken är ett annat område där man på principiell nivå lätt kommer överens om nödvändigheten av att spara energi, men där den politiska ledningen i landet i praktiken endast passivt följer med utvecklingen utan större ambitioner att försöka styra beteende eller produktionsmönster i rätt riktning. Att koordinera de energipolitiska investeringarna med de övriga nordiska länderna, t.ex. genom att förverkliga ett nordiskt naturgasnätverk, skulle ge bättre resultat både vad beträffar ekonomi och miljö och skapa grund för en långsiktig planering av övergången till förnyelsebara biobränslen. Ett sådant nordiskt energinätverk kunde senare utvidgas till Baltikum. Därmed kunde vi avskaffa en del hotbilder i vår näromgivning och få en bättre miljö i hela regionen.

En oundviklig fråga är hur mycket mera skadliga utsläpp vi har "rätt" att producera, i takt med en kraftigt växande ekonomi och med rådande produktionsstruktur även en alltför kraftigt växande energiförbrukning. En fri marknadsekonomi är inte så fri som man kanske vill låta förstå. Vår produktionsstruktur är åtminstone delvis en följd av samhällets ekonomiska beslut om beskattning och avgifter.

Millaiset poliittiset päätökset voisivat nyt helpottaa kasvun ohjaamista ekologisesti kestävämpiin teollisiin rakenteisiin? Tätä on tarkasteltava erityisesti sen tosiseikan valossa, että köyhimmän maailman energian kulutus siihen liittyvine legitiimeine pyrkimyksineen elinolojen parantamiseen voi hyvin pian väestönkasvun myötä kaksinkertaistua. On ilmeistä, ettei maailman energiaongelmaa voida ratkaista, jollei uusia tekniikoita mm. auringosta saatavaa energiaa hyödyntämällä kehitetä ja jolleivät ne muodostu kilpailukykyisiksi. Vastuuta tästä kehityksestä ei voida jättää kehitysmaille.

Millaiseksi muodostuu Euroopan rooli maailmassa? Mietinnössä esitetään useita malleja hyvin mielenkiintoisesta työskentelystä eri tulevaisuusskenaarioiden parissa. Ainoastaan optimistisin malli näkee Euroopan johtavana kaupan ja kaupan ehtojen osalta, jotka mahdollistavat vihreiden ja sosiaalisten ulottuvuuksien käyttöön ottamisen maailmankaupassa. Pessimistisemmät tulevaisuuden kuvat, joista skenaario b ei minusta ole kovin kaukana tämän päivän maailmasta, antavat tulokseksi selviytymisstrategiat, jotka pyrkivät pikemminkin olemaan protektionistisia tapaan Festung Europas.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä uskoo, että mitkään rajat eivät voi estää liian suurista maiden välisistä hyvinvointikuiluista aiheutuvia kielteisiä vaikutuksia. Tämän vuoksi tällaisia eristämistendenssejä on vastustettava myös oman hyvinvointimme hinnalla lyhyellä tähtäyksellä. Konkreettisesti tämä voi Euroopan unionin osalta merkitä hyvin laajojen tukien ylläpitämistä entisten Itä-Euroopan maiden ja Venäjän demokraattisen ja taloudellisen kehityksen turvaamiseksi.

Suomessa neljän viime vuoden aikana käyty keskustelu on yhä suuremmassa määrin puuttunut sukupolvien väliseen vastuunjakoon, ehkä nimenomaan nähtynä taloudellisesta näkökulmasta väestörakenteessa tapahtuvien muutosten valossa. Nämä muutokset tulevat väistämättä pakottamaan meidät luopumaan eräistä, ainakin teoriassa, ns. saavutetuista eduista ja jakamaan hyvinvoinnin toisella tavalla. Poliittiset vaatimukset rerurssien uusjaosta eivät kohdistu mihinkään yhteiskuntaryhmään, vaan ne syntyvät olosuhteiden pakosta.

Det förefaller klart att ett samhälle år 2030 där kostnaderna för pensionssystemet skulle utgöra 40 procent av alla löneinkomster bildar en ekvation som inte håller. Därför bör vi redan nu fundera på hur samhället skall kunna sköta sina förpliktelser mot den växande skaran äldre människor, så att alla pensionärer har ett tillräckligt grundskydd samtidigt som andra gruppers behov rättvist kan tillgodoses.

Det vore fegt att vidhålla att de planerade pensionsutgifterna inte måste skäras ned på sikt. Vår uppgift är att göra inbesparingar med tillräckligt god beredning och i god tid så att ingen drabbas oskäligt och att ingen blir utan skydd.

Myös valtava työttömyys on ongelma, joka vähitellen murtaa yhteiskuntamme perusrakenteen, kuluttaa inhimillisiä voimavaroja epäinhimillisellä tavalla ja vähentää entisestään niiden aktiivisessa iässä olevien ihmisten määrää, jotka voisivat antaa suuria voimavaroja yhteiskunnan kehittämiseen. Ihmisten syrjäytyminen, jota pitkäaikainen työttömyys aiheuttaa, jättää jälkensä useiksi sukupolviksi eteenpäin. Niiden perheiden

lapset, jotka tällä hetkellä kärsivät erityisen pahoin, vievät syrjäytymisen ja epäonnistumisen sosiaalista ja henkistä perintöä mukanaan tuleville sukupolville.

Tämän vuoksi meidän ensisijaisena tavoitteenamme tulee olla hyvinvoinnin tasaisempi jakaminen. Hyvinvoinnin oikeudenmukainen jakaminen merkitsee myös töiden oikeudenmukaisempaa jakoa. Meillä on oltava rohkeutta kokeilla työn jakamisen ja kierrättämisen eri malleja. Meidän on edistettävä mahdollisuuksia sapattivuoteen ja otettava käyttöön kuuden tunnin työpäivä esimerkiksi vuorotyötä tekevässä teollisuudessa. Meidän on luovuttava kaavamaisen yhtenäisen työkuvan ja työajan ajatuksesta ja edistettävä niin ihmisille kuin elinkeinoelämälle paremmin sopivia räätälöityjä malleja.

Tietysti työehtojen eriyttäminen aiheuttaa erityisen tarpeen luoda uusia muotoja työntekijöitä suojaavien työsuojelu- ja muiden ehtojen takaamiseksi ja valvomiseksi. Samalla on kuitenkin tehtävä selväksi, että muutokset eivät voi tapahtua siten, että kaikki säilyttävät elintasonsa. Näin ollen esimerkiksi työajan jakamista ei voida toteuttaa ilman, että se vaikuttaisi tuloihin.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä yhtyy ajatuksiin, joita esitetään IV vastalauseessa, eli kritiikkiin koskien mietinnön kappaletta 4.1.2 Tulevien sukupolvien perintö. Ruotsalaisen eduskuntaryhmän mielestä lisääntyvät eläkemenot valtionvelan ohella muodostavat uhan sukupolvien väliselle tasa-arvolle. Katsomme, että vastalauseessa ehdotetut toimenpiteet koskien mahdollisuutta tehdä nykyistä pitempään työtä, eläkkeen laskemista käyttäen perustana henkilön koko työhistoriaa, iän mukaista työeläkemaksujen porrastamista, lyhyiden keikkatöiden mahdollistamista työttömyystukea poistamatta ja tulo- ja pääomaverotuksen välisen kuilun pienentämistä ovat vakavia ehdotuksia, jotka voivat edistää sukupolvien välisen taloudellisen kuilun tasaamista.

Vi blir tvungna att välja mellan bestående arbetslöshet och nya jobb som inte kan vara så välbetalda. Georg Henrik von Wright lade fram en frågeställning i sin föreläsning "De sista tiderna" i december 1992 på Helsingfors Universitet med frågan: Är det bättre om hälften av den arbetsföra befolkningen går arbetslös eller om alla arbetar för en halverad lön? I det förra fallet destabiliseras samhället, uppstår social oro, i det senare fallet inträder en sänkning av levnadsstandarden. Samhället står inför ett val mellan två onda ting. Det kan knappast råda en tvekan om vilketdera onda som är större.

I och med att vi håller på att inträda i ett fyragenerationers samhälle kommer de unga familjerna inte i lika hög grad som nu att erhålla t.ex. bostäder i arv eftersom arvet tillfaller föräldrarna. Svenska riksdagsgruppen finner det riktigt att skattemässigt jämställa arv till bröstarvingar i följande generation med arv till bröstarvingar som hoppar över en generation.

Yhteiskunnan henkistä perustaa koskevassa kappaleessa valiokunta yhtyy professori Ilkka Niiniluodon kulttuuripainotteiseen Suomi-kuvaan. Hän sanoo mm., että meidän on oltava kulttuurivaltio, joka kunnioittaa kansallisia perinteitä ja suvaitsee erilaisuutta, että tärkeitä arvopäämääriä ovat avoimuus, kansainvälinen yhteistyö ja monikulttuurinen yhteiskunta.

Ruotsalainen eduskuntaryhmä yhtyy tähän tavoitteeseen, mutta toteaa puheen yhteiskunnan erilaisuuden suvaitsevaisuudesta olevan liian heikko ilmaus, jos, kuten me haluamme, erilaisuus halutaan nähdä tärkeänä ja rikastuttavana osana kulttuuria. Jotta erilaisuudella olisi selviämismahdollisuudet, sitä on kannustettava ja yksisuuntaisuutta vastustettava. Aito monikulttuurinen valtio, jossa kulttuurit voivat elää rinnatusten, edellyttää aina positiivista diskriminointia eli erityistä tukea enemmistökulttuurilta.

Svenska riksdagsruppen anser att arbetet med framtidsstrategier bör fortgå även under följande riksdagsperiod. Det är dock inte nödvändigt att skapa ett permanent riksdagsutskott för detta. En möjlig arbetsform är den norska modellen där regeringen inför en avgående riksdag avlåter ett slags PM för kommande beslutsfattare, där principiella linjedragningar och problemuppställningar framställs. Även nya regeringars program kunde innehålla ett klarare grepp om hur globala problem och generationsmotsättningar kunde angripas under följande arbetsperiod.

Ed. H a s s i : Arvoisa puhemies! Vihreät asettivat tulevaisuusselonteon tavoitteeksi, että se saisi hallituksen ja eduskunnan kerrankin miettimään tulevaisuutta pitemmällä aikavälillä kuin yhden vaalikauden perspektiiviä vasten. Tämä tavoite on toteutunut kohtuullisesti. Pidämme tärkeänä politiikan kaikilla tasoilla sellaisen ajattelun vakiinnuttamista, jossa pohditaan tämän päivän tekojen vaikutusta pitkälle tulevaisuuteen. Siksi kannatamme sitä, että tulevaisuusse-

lonteosta muodostetaan säännöllinen käytäntö. Toisin sanoen vihreä eduskuntaryhmä kannattaa tätä koskevaa valiokunnan mietintöön sisältyvää menettelytapaehdotusta.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta on suhtautunut tehtäväänsä kiitettävän kunnianhimoisesti, kunnianhimoisemmin kuin hallitus itse selonteon valmistamiseen. Valiokunnan mietintö on sisällöltään laaja-alaisempi ja otteeltaan rohkeampi kuin hallituksen selonteko.

Koska myös tasa-arvolaki on tänään ollut sisällöltään ratkaisevassa käsittelyvaiheessaan, on vielä kerran arvosteltava hallitusta siitä, että se tulevaisuusselontekoa valmistellessaan käytti aivan liian miesvaltaista asiantuntijajoukkoa. Tulevaisuus kai nyt sentään jos mikä koskee yhtä hyvin naisia kuin miehiä. Se, että hallitus käytti yksipuolisen miesvaltaista asiantuntijajoukkoa, on yksi osoitus niiden tasa-arvokiintiöiden tarpeellisuudesta, jotka eduskunta juuri hyväksyi. Vihreät antavat tulevaisuusvaliokunnalle puolestaan tunnustusta myös siitä, että sen kuulemassa asiantuntijajoukossa naisten osuus oli paljon suurempi kuin hallituksen käyttämässä asiantuntijakaartissa.

Tulevaisuusvaliokunta olisi voinut ottaa tehtävänsä myös löysin rantein. Mielestämme on hyvä, että se ei näin tehnyt vaan käsitteli asian perusteellisesti käyttäen myös sellaisia työtapoja, joita eduskunnan valiokuntien työssä ei tähän mennessä ole käytetty. Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on kaiken kaikkiaan merkittävä näkökulman laajennus koko eduskunnan työhön. Sen vuoksi onkin valitettavaa, että ainakaan tällä hetkellä valiokunnan mietintö ei näytä kiinnostavan tämän suurempaa joukkoa sen paremmin kansanedustajia kuin tiedotusvälineiden edustajiakaan.

Eduskunnassa on harvoin valmistunut valiokuntamietintöä, jonka kokonaisuuteen vihreät voisivat yhtyä yhtä laajasti kuin tulevaisuusvaliokunnan mietintöön. Meitä ilahduttaa, että mietinnössä tuodaan esille monta sellaista asiaa, jotka vihreät ovat tuoneet suomalaiseen poliittiseen keskusteluun. Tällaisia asioita ovat mm. vihreän budjetin ja vihreän bruttokansantuotteen laskennan tarpeellisuus, saastuttamattomien teollisuusprosessien kehittäminen, ekologisten verkkojen luominen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi, ympäristöverojen käyttö energiatekniikan kehityksen ohjaamisessa, tehokas kierrätysjärjestelmä, ympäristöystävällisen liikenteen kehittäminen sekä metsänhoidon uudistaminen. Mietintö sisältää toki lukuisia muitakin tavoitteita ja toimenpidesuosituksia, joita kannatamme, muun muassa kehitysmaapolitiikkaan liittyviä.

Arvoisa puhemies! Vihreä eduskuntaryhmä katsoo, että tärkeän tulevaisuuskeskustelun ohella eduskunnan tulisi näyttää myös käytännöllistä kestävän kehityksen esimerkkiä koko Suomen kansalle. Olemme joulun alla jättäneet aloitteen siitä, että eduskunnasta tehtäisiin ekologinen mallitoimisto. Tämä tarkoittaa sitä, että käytäisiin läpi kaikki eduskunnan toiminnot ja valittaisiin käytettävät materiaalit, laitteet ja työtavat järjestelmällisesti mahdollisimman ympäristöystävällisiksi. Eduskuntahan on Suomen näkyvin toimisto. Eduskunta on myös tavallaan koko Suomen näyteikkuna maailmalle. Eduskunnan muuttaminen ekologiseksi mallitoimistoksi olisi hyvä, näkyvä ja kannustava esimerkki Suomen tuhansille toimistoille. Se myös loisi Suomesta myönteistä kuvaa maailmalla. Vihreä eduskuntaryhmä toivookin, että aloitettamme ryhdytään viipymättä toteuttamaan.

Tulevaisuusvaliokunnan keskusteluissa kuumia aiheita ovat olleet tulevaisuuden hyvinvointiyhteiskunnan luonne, energiapolitiikka, hajaasutusalueiden ja taajamien kehitys, Venäjän kehityksen vaikutus Suomeen sekä kehitysavun vaikutus maailman tulevaisuuteen. Käsittelen seuraavassa näistä ennen muuta hyvinvointiyhteiskunnan tulevaisuutta.

Osa tulevaisuuteemme vaikuttavista asioistahan on sellaisia, että oma vaikutusvaltamme niihin on melko pieni. Tällainen asia on vaikkapa Venäjän tuleva kehitys. Mutta teemme itse valinnat siitä, miten pyrimme turvaamaan hyvinvointimme, ja nämä valinnat tulee tehdä tietoisina siitä, millaista tulevaisuutta kohti ne meitä vievät.

Kestävän kehityksen käsitettä käytetään nykyisin paljon ja sitä käytetään myös väärin. Kestävällä kehityksellä on alettu tarkoittaa mm. vakaata aineellista kasvua. Vihreät tarkoittavat kestävällä kehityksellä tämän käsitteen alkuperäistä sisältöä, jonka määritteli YK:n ympäristön ja kehityksen komissio eli ns. Brundtlandin komissio. Sen mukaan kestävä kehitys on sellaista yhteiskunnallista, taloudellista ja poliittista kehitystä, joka tyydyttää tämän päivän tarpeet vaarantamatta tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omia tarpeitaan. Saman asian määritteli ehkä hieman selväsanaisemmin nykyinen vihreän eduskuntaryhmän jäsen ed. Pulliainen yhdessä Suomen vihreän liikkeen ensimmäisistä valtakunnallisista kokouksista. Niin sano-

tut Pulliaisen teesithän kuuluvat seuraavasti: 1) Luonnon kestokykyä ei saa ylittää. 2) Ihmisen kestokykyä ei saa ylittää. 3) Laskuja ei saa jättää tulevien sukupolvien maksettavaksi.

Arvoisa puhemies! 1980- ja 1990-luvuilla kaikille ajatteleville ihmisille on käynyt selväksi, että ns. hyvinvointiyhteiskunnan perusteet on mietittävä uudelleen. Hyvinvointi on pitkään samaistettu jatkuvaan aineellisen tuotannon kasvuun sekä tähän kasvuun perustuviin yhteiskunnan tulonjako- ja palvelujärjestelmiin. Aineellisen tuotannon kasvu on kuitenkin tuonut mukanaan vakavia ympäristöongelmia, joiden kärjistyminen muodostaa uhkan koko maapallon elinkelpoisuudelle.

Maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin liittyvät uhkat ovat viime vuosina jossakin määrin muuttaneet muotoaan. Kehittyneissä teollisuusmaissa on onnistuttu puhdistamaan asutuskeskusten ja tehtaiden päästöjä vesistöihin, samoin monia päästölajeja ilmaan. Samaan aikaan useissa suurissa kehitysmaissa, kuten Intiassa, Indonesiassa ja Kiinassa, on käynnistynyt voimakas talouskasvu, joka uhkaa aiheuttaa maailmanlaajuisten ympäristöongelmien nopean kärjistymisen. Siksi on erittäin kiire kehittää kestävän kehityksen tekniikkaa, jonka turvin kehitysmaidenkin kansalaiset voivat nostaa elintasoaan. Erityisen kiire on kehittää yläilmakehän otsonikerrokselle turvallista jäähdytystekniikkaa sekä uusiutuviin energiavaroihin perustuvaa energiatekniikkaa.

Onneksi uhkien ohella on näkyvissä myös ympäristön kannalta rohkaisevia kehityssuuntia. Ympäristöystävällinen tekniikka kehittyy nopeasti. Sen markkinat kasvavat nopeammin kuin mikään muu maailmankaupan ala. Suomen hallituksen budjettiesityksessä tälle vuodelle ennustetaan ympäristöystävällisten tuotteiden maailmanmarkkinoiden arvoksi vuonna 2000 eli viiden vuoden kuluttua noin 2 800 miljardia markkaa. Suomesta puuttuu kuitenkin tietoinen strategia siitä, miten Suomi hankkii jalansijan näillä markkinoilla. Edellytykset ovat silti hyvät. Huipputekniikan osuus Suomen viennistä on jo lähes viidennes.

Asiakkaiden ympäristötietoisuudesta on tullut markkinoihin vaikuttava voima. Tätäkään ei Suomessa vielä kunnolla tiedosteta. Pari vuotta sitten kansainvälinen ympäristöliike pakotti puunjalostusteollisuuden kehittämään klooritoman valkaisun, jota siihen asti oli väitetty mahdottomuudeksi. Nyt ympäristöliike kiinnittää huomiota metsien käsittelyyn. Aletaanko kenties seuraavaksi boikotoida paperia, jonka valmistamiseen tarvittava sähkö on tuotettu ydinvoimalla?

Ei pelkästään tavallisten ihmisten keskuudessa vaan myös elinkeinoelämän sisällä on syntynyt etiikkaliike. Se näkyy Suomessakin ulkomaisten asiakkaiden muuttuneina vaatimuksina. Eettiset ostajat vaativat tavaran toimittajilta luotettavan selvityksen tuotteen valmistuksen ympäristövaikutuksista ja mm. työsuojelusta. Esimerkiksi Saksassa vaikuttaa varsin arvovaltainen järjestö nimeltä Baum, Bundesdeutscher Arbeitskreis für Umweltsbewusstes Management. Eikä kyse tässä liike-elämän ympäristötietoisuuden kasvussa aina ole pelkästä etiikasta. Nimittäin on huomattu ympäristölaiminlyöntien kostautuvan myös taloudellisesti. Juuri eilen kuulin erään kansainvälisen pankin edustajan kertovan, että he suorittavat projektien ympäristöarviointeja, koska tietävät kokemuksesta, että ympäristöongelmat saattavat pilata bisneksen, jolla laina pitäisi maksaa takaisin.

Yhdysvaltalainen talousguru Michael Porter toteaa kirjassaan The Competitive Advantage of Nations, että vastoin yleistä luuloa tiukka ympäristöpolitiikka ei ole huonontanut harjoittajansa kilpailukykyä, vaan päinvastoin parantanut sitä. Porter on todennut kunkin maailman talousmahdeista olevan maailmanmarkkinoilla johtoasemassa juuri niillä aloilla, joilla kotimaiset ympäristövaatimukset ovat ankarat.

Arvoisa puhemies! Politiikan uudelleen arviointiin pakottaa myös teollisuuden muuttunut rooli. Perinteisesti olemme tottuneet ajattelemaan, että työllisyys riippuu ennen muuta juuri teollistumisesta. Teollisuuden merkitys tavaroiden tuottajana on säilynyt ja vahvistunutkin, mutta sen sijaan teollisuuden rooli työllistäjänä on automaation myötä nopeasti huvennut. Teollisten työpaikkojen määrä Suomessa väheni koko 1980-luvun. Englannissa, Saksassa ja Ranskassa on jo 60-luvulta alkaen ollut havaittavissa jobless growth -ilmiö eli se, että talouskasvu ei enää lisää työpaikkojen määrää.

Sitran julkaisemassa raportissa "Uusi teollinen Suomi" sen kirjoittajat Eero Eloranta, Jukka Ranta ja Martin Ollus toteavat, että Suomen talouselämän kehittämistä on tähän asti ohjannut periaate: enemmän, nopeammin, yhä suuremmiksi ja entistä jäykemmiksi. Tämän periaatteen jatkaminen vie heidän mukaansa ydin-Suomeen, joka elää metallin ja puunjalostuksen perusteollisuudella, kuluttaa paljon energiaa ja käsittelee Euroopan jätteet. Tätä Suomea voisi kut-

sua myös bulkki-Suomeksi, bulkkituotannon Suomeksi. Kaikki energiapolitiikkaa seuraavat ovat huomanneet, että kampanja seuraavan ja kenties jo sitä seuraavankin ydinvoimalan saamiseksi Suomeen on alkanut. Tämä talouselämän ja teollisuuden isojen kihojen kampanja on esimerkki juuri siitä politiikasta, joka vie meitä kohti ydin-Suomea tai bulkki-Suomea.

Vihreiden mielestä paljon toivottavampi tulevaisuuskuva on tieto- ja taito-Suomi, joka osaa muuntua ja joustaa, erikoistua ja tuottaa laatua ja joka arvostaa puhdasta ympäristöä.

Perinteiset puolueet ja useimmat talouselämän vaikuttajat pitävät edelleen talouskasvua itsestäänselvänä tavoitteena. Vain vihreät ovat uskaltaneet kyseenalaistaa tämän tavoitteen. Nyt on aika eritellä talouskasvun sisältöä. Perinteinen ajatteluhan samaistaa neljä asiaa: ensinnäkin tuotannon arvon kasvun, toiseksi sen määrän kasvun, kolmanneksi työllisyyden ja neljänneksi ympäristöhaitat. Uskotaan, että työllisyys edellyttää aineellista kasvua ja tämä puolestaan ympäristöhaittoja, joihin siksi ollaan valmiita alistumaan. Tähän ajatteluun liittyy usko, jonka mukaan ympäristöongelmat voidaan voittaa vain kääntämällä kehitys taaksepäin supistamalla tuotantoa ja palaamalla vanhoihin tuotantomenetelmiin.

Vihreät haluavat tarkastella näitä neljää asiaa erillisinä.

Tuotannon arvoa voidaan lisätä paitsi lisäämällä sen määrää, myös parantamalla sen laatua. Tämä aineeton talouskasvu on ympäristön ja kestävän kehityksen näkökulmasta hyväksyttävää ja tavoiteltavaakin.

Aineellisen tuotannon määränkään ja työllisyyden yhteys ei ole sama kuin ennen. Automaatio mahdollistaa teollisuustuotannon kasvattamisen ja samanaikaisen työpaikkojen määrän vähentämisen. Teollistaminen ei siis enää riitä kehittyneiden maiden työllisyysstrategiaksi. Yhä useammat asiantuntijat ovat sitä mieltä, että teollistuneissa maissa, myös Suomessa, tärkein työllistämispotentiaali on palvelualoilla, kulttuurissa, koulutuksessa, tutkimuksessa, asiantuntijatehtävissä sekä erilaisissa henkilökohtaisissa palveluissa.

Vihreät haluavatkin luoda kansantalouteen olosuhteet, joissa näille aineettoman tuotannon aloille eli palvelualoille voi syntyä uusia työpaikkoja. Väitämme, että useimpien suomalaisten elämän laatu ei enää parane lisäämällä tavaroita elämään. Sen sijaan useimpien ihmisten elämän laatua voidaan parantaa kehittämällä palveluja, lisäämällä kulttuuripalveluja, monipuolistamalla mahdollisuuksia kouluttautua eri elämänvaiheissa, mihin tulevaisuusvaliokuntakin mietinnössään kiinnittää huomiota, kehittämällä uusia joustavia palvelumuotoja lasten ja vanhusten hoitoon jne. Elämän laatua voidaan parantaa myös parantamalla aineellisen ympäristömme laatua, ennen muuta rakennetun ympäristön laatua.

Aineellisenkaan tuotannon ympäristövaikutukset eivät enää välttämättä ole sidoksissa sen määrään. Tämän osoittaa vaikkapa sosialististen maiden kokemus. Niissähän kyettiin luomaan varsin alhainen elintaso erittäin suurten ympäristöhaittojen hinnalla. Mutta myös läntisissä teollisuusmaissa, Suomessakin, on vielä paljon parantamisen varaa.

Ympäristönsuojelutekniikka onkin viime vuosina kehittynyt nopeasti. Silti tämän tekniikan kehitystä voidaan vauhdittaa luomalla sekä keppejä että porkkanoita. Tärkeimpiin näistä kuuluvat ympäristöverot, joita mm. ruotsalainen taloustieteen professori Assar Lindbäck pitää erinomaisena markkinatalouteen soveltuvana keinona ohjata tekniikan ja tuotantomenetelmien kehitystä ympäristöystävälliseen suuntaan. Jopa öljy-yhtiö Shellistä viime syksynä julkisuuteen vuotaneessa raportissa arvioidaan ympäristöverojen voivan johtaa siihen, että aurinkoenergia ja muut uusiutuvat energiatekniikat tulevat perinteisiä energiatekniikkoja halvemmiksi noin 15—20 vuoden kuluttua ja valtaavat sen jälkeen nopeasti maailman energiamarkkinat.

Kestävä kehitys tarkoittaa nykypäivän ja huomisen toimeentulon hankkimista tavoilla, jotka eivät vaaranna tulevien sukupolvien toimeentulomahdollisuuksia. Tämä edellyttää sellaisen dynamiikan luomista kansantalouteen, jossa yhtä aikaa työllisyys paranee ja ympäristöhaitat vähenevät. Tämä on vaativa tehtävä, mutta ei mahdoton. Juuri tähän vihreä politiikka pyrkii. Tällaisessa taloudessa on otettu huomioon sekä inhimilliset tarpeet että ympäristön kestokyky.

Vihreää taloutta voisi kutsua supistuvien ympäristövaikutusten kansantaloudeksi. Siinä vähenevät joka vuosi ensinnäkin uusiutumattomien luonnonvarojen käyttö, toiseksi ilman, veden ja maaperän saastuttaminen, kolmanneksi aineiden siirtäminen luonnon ja tuotannon kiertokulun ulkopuolelle eli jätteenä kaatopaikoille sekä neljänneksi luonnon monimuotoisuuden pieneneminen, harvinaisten eliölajien elinympäristöjen häviäminen.

Vihreät pyrkivät myös inhimillisesti tyydyttävään yhteiskuntaan, jossa jokapäiväinen elinympäristö on kaunis ja muutoinkin laadukas sanan laajassa merkityksessä. Jokapäiväisen ympäristön tulee myös tarjota monipuoliset mahdollisuudet ihmisten keskinäiseen kanssakäymiseen. Vihreiden tavoitteena on myös pääseminen irti jyrkkien nousujen ja vielä jyrkempien lamakausien vuoristoradasta eli luoda nykyistä vakaampi kansantalous.

Vihreässä strategiassa on kuusi kivijalkaa. Niistä ensimmäiset kolme liittyvät tuotantorakenteeseen.

Ensimmäinen kivijalka on korkean teknologian sekä ympäristöystävällisen tekniikan kehityksen tukeminen. Näin aineellisen tuotannon arvon kasvu ei edellytä sen kilomäärän kasvua ja ympäristöhaitat tuotettua kiloakin kohti vähenevät. Tärkeimmät keinot tämän toteuttamiseksi ovat koulutuksen ja tutkimuksen tukeminen, elinkeinotukien uudelleenarviointi, tutkimuksen ja tuotekehittelyn painottaminen elinkeinotuissa sekä ympäristöystävällisen tekniikan kotimarkkinoiden kehityksen vauhdittaminen ympäristöverojen avulla. Näin voidaan auttaa suomalaista tekniikkaa pysymään maailman kärjessä.

Toinen kivijalka on kotimaisten resurssien nykyistä parempi hyväksikäyttö. Tärkein nyt laiminlyöty resurssi on puu. Sellun ja paperin kilohinta maailmanmarkkinoilla lasketaan markoissa. Sen sijaan hirren, huonekalujen ja puuesineiden kilohinta lasketaan kymmenissä ja sadoissa markoissa. On edistettävä puurakentamisen kehitystä sekä huonekaluteollisuuden ja muun puusepänteollisuuden kehitystä. Näin menetellen saadaan myös enemmän työpaikkoja. Puusepänteollisuudessa tarvitaan tietyn puumäärän käsittelyyn moninkertainen määrä työntekijöitä paperinvalmistukseen verrattuna. Puun käytöllä rakentamiseen ja puusepänteollisuuteen on myös tärkeä ekologinen puoli. Puurakenteet varastoivat puun sisältämän hiilen useiksi vuosikymmeniksi ja hidastavat siten ilmastomuutosta.

Kolmas vihreän strategian kivijalka on aineettoman tuotannon laajentaminen, toisin sanoen edellytysten luominen työvaltaisten elinkeinojen kehittymiselle. Tärkein keino tämän toteuttamiseksi on työtä suosiva verouudistus, tuloveron sekä palkkasumman perusteella määräytyvien työnantajamaksujen alentaminen. Vastaavat varat tulee koota ympäristöveroilla, pääomaveroilla sekä muilla veromuodoilla, joissa nettomaksajina ovat automatisoidut ja pääomavaltaiset teollisuusalat.

Toinen avainkysymys on työntekoon kannustava sosiaaliturva. Tulonsiirrot ja verotus on sovitettava yhteen perustuloksi siten, että käteen jäävä nettotulo kasvaa aina, kun ihminen onnistuu hankkimaan omia lisätuloja. Työttömien opiskelukielto pitää kumota ja opintoraha nostaa työttömän peruspäivärahan tasolle.

Seuraavat vihreän talousstrategian kivijalat liittyvät yhteiskuntarakenteen kehittämiseen. Tulevaisuudesta keskusteltaessahan aivan liian usein näkökulma keskittyy aineelliseen ja taloudelliseen puoleen.

Neljäs vihreän strategian kivijalka on uuden arjen rakentaminen. Uuden arjen yksi osa on haja-asutusalueiden elinkelpoisuuden parantaminen sekä niiden palveluja parantamalla että niiden elinkeinoja monipuolistamalla. Kyliin on kehitettävä yhdistettyjen palvelujen verkosto, jossa samasta toimipisteestä saa postin, pankin, kaupan ja apteekin peruspalvelut. Uuden arjen toinen osa ovat ruohonjuuritason ihmiseltä ihmiselle -palvelumarkkinat. Taloudelliset edellytykset niiden synnylle voidaan luoda palvelusetelien ja perustulon avulla.

Viides vihreän strategian kivijalka on saastuttavan liikenteen vähentäminen. Uuden arjen kehittäminen vähentää päivittäisen liikkumisen tarvetta jo sinällään. Lisäksi haja-asutusalueiden kuljetuksia voidaan yhdistää tietotekniikkaa hyväksi käyttäen. Näiden lisäksi ympäristöystävällinen liikennepolitiikka suosii joukkoliikennettä, kevyttä liikennettä, kimppakyytejä ja muita uusia liikkumisen muotoja.

Kuudes vihreän strategian kivijalka on johtamiskulttuurin kehittäminen. Uusien keksintöjen ja uusien parempien toimintatapojen syntyhän edellyttää johtamiskulttuurin kehittämistä, luovuutta kannustavan johtamiskulttuurin kehittämistä. Valtiovallan on toimittava tässä esimerkkinä. Jos Suomessa joskus muodostetaan hallitus, jossa vihreät voivat olla mukana, se hallitus pitää yhtenä keskeisimmistä tehtävistään luoda Suomeen luovuutta inspiroivaa henkistä ilmapiiriä, joka on avoin keskustelulle ja uusien ideoiden esittämiselle.

Arvoisa puhemies! Suomen suuri, tällä hetkellä vajaassa käytössä oleva luovuuden ja lahjakkuuden reservi sisältyy naisiin. Jos haluamme nostaa esiin Suomen kansaan sisältyvät kyvyt, yksi tärkeimmistä tehtävistä on luoda naisille väyliä päästä esiin ja ottamaan osuutensa yhteiskunnan päätöksenteosta. Naisliikkeen vanha iskulause kuuluu: "Puolet taivaasta on naisten varassa." Tässä yhteydessä voisimme muuntaa sen

kuulumaan näin: "Puolet tulevaisuudesta on naisten varassa."

Ed. K a l l i s : Arvoisa herra puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on tikittävä herätyskello, jos sen sanomaa lukee ajatuksella. Siksi se on jokaiselle kansanedustajalle tärkeä tiivistelmä niistä suurista vaaroista, jotka selkeästi ovat uhkaamassa maapalloa ja ihmiskuntaa. Tärkeimpinä voi mainita väestönkasvun hallitsemattomuuden, ilmaston muutokset sekä veden puutteen ja ruokatuotannon laskun. Nämä puolestaan voivat johtaa hallitsemattoman suuriin kansanvaelluksiin.

Olennaisinta on huomata, että Suomikin voi vaikuttaa. Joihinkin asioihin vaikutuksemme on suurempi, joihinkin pienempi, mutta ennen muuta voimme näyttää esimerkkiä ja tukea myönteistä kehitystä maailmassa.

Valtioneuvostolla ja eduskunnalla kuten kaikilla päättäjillä on velvollisuus arvioida kaikkien tehtävien päätösten vaikutusta tulevaisuuteen. Itse asiassa sitä poliittinen päätöksenteko yleensä ottaen onkin. Tulevaisuutta arvioidaan nykyhetken perusteella. Arvioinnin jälkeen päätellään, miten nykytilannetta olisi muutettava, jotta tulevaisuus olisi lähempänä toivottua. Muunlainen tulevaisuuden ennustaminen sen sijaan on ihmiselle mahdotonta. Se on jopa vaarallista, jos ihminen jää siihen käsitykseen, että tulevaisuuteen on suhtauduttava alistuen ilman mahdollisuutta vaikuttaa tai ilman omaa vastuuta tapahtumien kulusta. Näinhän Suomessakin laskukausi lamautti pelolla jopa niitä ihmisiä, jotka jatkoivat suhteellisen turvattua elämää entisissä työpaikoissaan.

Tulevaisuusselonteko ja tulevaisuusvaliokunnan työskentely on ymmärtänyt tulevaisuuden ennustamisen ja arvioinnin melko lailla oikein. Näin se palvelee yhteiskunnan kehittämistä ja päätöksentekoa juuri kirjaamalla vaaroja, joita tulisi välttää, ja asettamalla yhteisiä ihanteita, joihin pyritään. Samalla kuitenkin realistisesti ymmärretään, että täydellisesti tuota ihanuutta ei voi saavuttaa.

Jälkipolville tällaiset selonteot ovat sitä paitsi mainio dokumentti tällä hetkellä yleisesti vallitsevista arvoista. Juuri nykyisiä arvojahan tulevaisuusselonteko sittenkin peilaa enemmän kuin todellista tulevaisuutta.

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on nyt tarkastellut 30—50 vuoden päähän ulottuvaa tulevaisuutta. Se on eduskuntatyötä ajatellen käyttökelpoinen aikaperspektiivi. Tällainen arviointityö olisikin syytä tehdä kerran kymmenessä tai viidessätoista vuodessa, vaikka se sitookin eduskunnan voimavaroja.

Valiokunnan enemmistön esittämä ajatus tulevaisuusvaliokunnan jatkuvasta työskentelystä ja tulevaisuusselonteon käsittelemisestä kerran vaalikaudessa on käytettävää aikaperspektiiviä ja käytettävissä olevia voimavarojakin ajatellen liiallista, kunhan toisaalta kaikissa päätöksissä muistetaan todella arvioida päätöksen tulevaisuusvaikutuksia. Sitä paitsi on pelättävissä, että rutiininomaisesti liian usein toistuva tulevaisuustyö itse asiassa paaluttaa eduskunnan entistä tiukemmin kiinni menneisyyteen, joka kuitenkin aina on arvioinnissa pohjana. Näin saatettaisiin pahimmassa tapauksessa tulevaisuuden sijasta katsoakin menneeseen, sulkea silmät monelta uudelta mahdollisuudelta.

Herra puhemies! Vaikka tämä tulevaisuusvaliokunnan mietintö on ensimmäinen mietintö, ei se kyllä näytä herättävän kovinkaan paljon kiinnostusta tässä salissa, eli vahvistuu se käsitys, että pysyvää tulevaisuusvaliokuntaa ei ole tarvetta perustaa.

Tulevaisuuden arvioinnin ja suunnittelun tulee olla keskeisellä sijalla yhteiskunnan strategisesta ohjauksesta vastaavien viranomaisten toiminnassa. Siten se sopii mainiosti myös hallitusohjelman osaksi, jolloin eduskunta voi kevennetyllä tavalla ottaa kantaa kulloisenkin hallituksen näkemykseen tulevaisuudesta. Lisäksi on todettava, että tulevaisuusvaliokunnan työskentely skenaario-osioita myöten osoittaa, että eduskuntatyöskentelyyn niin haluttaessa todella löytyy uusia muotoja ja menetelmiä. Tätä olisi esimerkiksi valiokunnissa mietittävä laajemminkin.

Laman pikku hiljaa hellittäessä maassamme vapautuu jälleen henkisiä voimavaroja näkemään myös maailma ympärillämme. Myös Japanin viime viikon maanjäristyksen kaltaisten tapahtumien pitäisi herätellä meitä. Onhan jo keskusteltu mahdollisesta talouskriisistä, joka syntyisi suuremman maanjäristyksen seurauksena japanilaisten vetäessä pääomiaan pois Euroopasta ja Yhdysvalloista. Näinhän se syvä lama 30-luvulla alkoi, kun amerikkalaiset vetivät pääomansa Euroopasta.

Tärkeintä on ymmärtää, miten integroitunut maailma ja talous tosiasiallisesti jo on. Valiokunta on aivan oikein ymmärtänyt globaalien ongelmien merkityksen Suomellekin ja oman vastuumme niiden ratkaisemiseen osallistumisesta. Merkittävä voimavara tässä työssä maallemme

ovat myös ne monet erittäin pätevät ja innostuneet ihmiset, jotka tekevät kehitysmaatyötä viroissa ja kansalaisjärjestöissä sekä Suomen edustajina erilaisissa kansainvälisissä järjestöissä. Nämä voimat on myös saatava mukaan, kun YK:n globaaleja ongelmia käsittelevien suurten kokousten sarja jatkuu. Siten Suomi voi antaa merkittävän panoksen näiden ongelmien käsittelyssä.

Huomion arvoinen on myös valiokunnan havainto siitä, kuinka monimutkaisella tavalla suurimmat uhat kietoutuvat toisiinsa. Vaikka esimerkiksi ravinnon riittämättömyys ja väestön liian nopea kasvu ovat vaikeita kysymyksiä, on niihin puututtava. Suomen kehitysmaapolitiikan uudistuminen on tärkeä askel globaalin vastuullisuuden suuntaan.

Valiokunta muistuttaa, että kehitysmaapolitiikka muodostaa kokonaisuuden, jossa toimivat ulkopolitiikka, ihmisoikeuspolitiikka, ulkomaankauppapolitiikka ja kehitysyhteistyö yhdessä, vaikka kuitenkin kehitysmaiden ihmisten ehdoilla. Ympäristön osalta onkin jo selkeämmin nähty, kuinka ympäristön varjeleminen on koko maailman yhteinen etu. Yhtä hyvin on nähtävä, kuinka kaikki muukin vakautta ja kestävää kehitystä edistävä toiminta on yhteinen etu niin köyhille kuin rikkaillekin maille. Tämä on syytä muistaa laman säikyttämissä länsimaissa, jotka nyt ovat muka varjelemassa tuotantoaan ja työpaikkojaan kehitysmaita vastaan.

Valtioiden kaupalliset, teknologiset ja taloudelliset suhteet eivät kuitenkaan ole nollasummapeliä, jossa toisen voitto on toisen tappio. Kasvu ja kehitys voi olla myös yhteistä, ja niin se tilastojen valossa on ollutkin. Rakennemuutos niin pohjoisessa kuin etelässäkin on väistämättä edessä, mutta bruttokansantuotteen kasvun mustasukkaisessa suojelemisessa kehitysmaiden kokeminen uhkana ei ole tarpeen.

Erityisesti Euroopan unionia ajatellen on syytä muistaa, että suurimmat kasvun odotukset sisämarkkina-ajattelussa rakentuvat juuri kilpailun tervehdyttävälle ja eteenpäin työntävälle vaikutukselle. Siten sisämarkkinoita on jonkin ajan kuluttua väistämättä laajennettava yhä uusille alueille EU:sta itään ja etelään.

Talouden rakentaminen kilpailun sallimiselle ei sovi yksiin Euroopan linnoituksen rakentamisen kanssa, mutta sellaista tuskin on vakavasti suunniteltukaan. Näin on syytä todeta, vaikka esimerkiksi viime syksynä Yhdysvalloissa kritiikki vapaakauppaa vastaan olikin voimakasta ja jopa uusprotektionistisia vetoja on odotettavissa. Suomen ei pidä sellaiseen kuitenkaan osallistua.

Kestävä kehitys on terminä lyönyt itsensä läpi jopa niin, että sen tarkka merkitys alkaa hämärtyä. Iskulauseena se tuntuu kelpaavan miltei minkä tahansa tuotteen tai aatteen markkinointiin, ja jotkut tuntuvat käsittävän sen myönteisesti ikuisesti kestäväksi kehitykseksi. Siksi ainakin poliitikkojen olisi oltava tarkkana ja muistettava kestävän kehityksen olennaiset velvoitteet samalla, kun voimme iloita tämän periaatteen laajasta hyväksyttävyydestä.

Toisinaan termiin liitetään jokin kolmas sana ikään kuin rajaamaan tarkastelu johonkin tiettyyn alueeseen. Siten kuulee puhuttavan esimerkiksi termistä sustainable human development. Ei voi tarkasti tietää, mitä sillä tarkoitetaan, mutta yksi vaihtoehto sen tulkinnalle on, ja se on mielestäni olennainen kestävän kehityksen kannalta: Kehitys ei saa olla yksilönkään kannalta tarkasteltuna kestämätöntä, jos todella haluamme kestävän kehityksen etenevän. Siksi laajat parannukset sivistyksellisiin ja sosiaalisiin oloihin on liitettävä elimelliseksi osaksi maapallon kestokykyä ylläpitävää toimintaa. Yhtä hyvin myös kehittyneissä ja vauraissa maissa yksilön kannalta on tehtävä selväksi se, mitä kestävä kehitys hänelle tarjoaa vastapainoksi sille, mistä hän mahdollisesti joutuu luopumaan.

Tietenkin on niin, että vaikkapa vain kehitysmaissa sellaiset uudistukset vaativat paljon varoja. Tässä yhteydessä astuu kuvaan valiokunnankin mainitsema Tobinin vero eli varojen kerääminen maailmanlaajuisesta valuuttakaupasta, joka suurimmaksi osaksi on spekulatiivista. Tobinin ehdotus on otettava vakavasti, sillä tuskin nobelisti sitä haihattelumielessä on esittänyt. Ongelmia hänen mallistaan ei ole voitu osoittaa. Suomen on määrätietoisesti ajettava sekä EU:n elimissä että kansainvälisissä järjestöissä Tobinin veron käyttöön ottamista nimenomaan sivistyksellisten ja sosiaalisten uudistusten rahoittamiseksi. (Ed. Aittoniemi: Onko mies vai nainen?) — Tobin, mies. (Ed. Aittoniemi: No, niin minä arvelin!)

Maamme ja maanosamme tulevaisuuteen vaikuttavat merkittävästi ne päätökset, joita Euroopan unioni tekee vuoden 1996 konferenssissa. Valiokunta on Euroopan osalta esittänyt joitakin merkittäviä tavoitteita ja periaatteita, mutta suoraan vuoden 1996 konferenssiin liittyviä tavoitteita ei ole lausuttu. On siis ymmärrettävä niin, että Suomen on vuoden 1996 konferenssin kaikessa valmistelussa noudatettava niitä hyviä

periaatteita, joita valiokunta tavoitteissaan on luetellut.

Venäjän, Baltian ja Pohjoismaiden eli Suomen lähialueiden suhteen valiokunta lähinnä kirjaa ne tavoitteet, jotka ovat jo nyt lähialueyhteistyömme periaatteita.

Valiokunta on lähtenyt siitä, että nykyiset vaikeudet maassamme ovat voitettavissa ja voitetaan. Kansanvalta, laadullinen työ ja taloudellinen kasvu sekä sosiaalinen turvallisuus turvaavat vakaat olot maassamme. Vakaus lisää kansalaisten perusturvallisuutta, ja sivistys ja koulutus tuovat maallemme kaivattua taloudellista, mutta myös kulttuurista kilpailukykyä. Talous kehittyy suotuisasti ja pystymme huolehtimaan perusturvan toimivuudesta.

Valiokunta toteaa keskeisimmäksi kansalliseksi tavoitteekseen luottamuksen palauttamisen poliittiseen järjestelmään ja sen eri instituutioihin. Se on oikea oivallus. On siis mietittävä, miltä yhteiskuntajärjestelmämme näyttää kansalaisen perspektiivistä, kannustammeko me omatoimisuuteen ja aktiivisuuteen vai lannistammeko. Otan yhden esimerkin arkielämästä.

Ajatellaan vaikkapa aatteellista yhdistystä, jonka omatoimiset ja vapaaehtoiset jäsenet haluavat kerätä varoja järjestämällä vaikkapa vain yhdeksi päiväksi bingon. Kun yhdistys on ensiksi selvittänyt bingoasetuksen alun yleiset ehdot ja säännökset, alkaa varsinainen paperisota, ja bingoasetus on niinkin uusi kuin vuodelta 1980. Ei riitä pelkkä lupahakemus, jossa kerrotaan aika, pelipaikka, perittävät maksut ja kalleimman voiton arvo sekä muut toiminnan yksilöimiseksi tarvittavat tiedot. Se on lisäksi täydennettävä puolella tusinalla liitteitä: yhdistysrekisterin ote, jäljennös yhdistyksen säännöistä oikeaksi todistettuna, ja koska bingo on äärettömän vakava asia, myös vuosikertomus tai muu luotettava selvitys siitä, että yhdistys toimii tarkoituksensa toteuttamiseksi, hakemus vastuunalaisen pelinhoitajan hyväksymiseksi ja selvitys siitä, että pelin toimeenpanemisessa tarvittava henkilökunta on luvan hakijan palveluksessa, sekä tietenkin pelin säännöt.

Näiden tietojen perusteella myönnetään lupa, jossa edellä mainittujen seikkojen lisäksi on oltava tilitysaika enintään kolme kuukautta. Yhdistyksen onkin laadittava bingostaan sisäasiainministeriön vahvistaman kaavan mukainen tilitys, johon liitetään tilintarkastajien bingoa koskeva tilintarkastuskertomus ja lausunto, selvitys voitoista suoritetun arpajaisveron määrästä, suorittamispäivästä sekä päivästä, josta alkaen tämä voitto on ollut perittävissä, sekä selvitys kalleimman voiton arvosta.

Kaikki muutaman tunnin bingon takia. Kaikki tietenkin kolmena kappaleena. Näistä yksi menee lääninverovirastolle ja yksi palautuu yhdistykselle tarkastustodistuksin, paitsi tietenkin jos luvan myöntäjä vaatii muuta selvitystä.

Arvata saattaa, että vuoden 1995 yhteiskunnassa tällainen ei suuremmin rohkaise kansalaisia toimimaan, saati herätä arvostusta yhteiskuntajärjestelmäämme kohtaan. Se on silti yhteiskuntamme todellisuutta, ja vastaavaan voi törmätä kaikilla aloilla.

Poliittiseen järjestelmään ei luoteta eikä siltä odoteta ratkaisuja ihmisten keskeisiin ongelmiin. Noin 470 000 ihmisen työttömyys, kasvavat elämänhallinnan ja oikeudenmukaisuuden ongelmat sekä vaikkapa vain EU-jäsenyydestä syntyvät uudet impulssit yhteenlaskemalla saisi jo ainekset pieneen vallankumoukseen, mutta toistaiseksi se on antanut odottaa itseään. Vielä ei siis ole täysin myöhäistä tarkistaa suuntaa.

Ensiksi on katse nostettava muodollisesta vallasta ja nähtävä yhteiskunnassa vaikuttavat monet muut ryhmät ja nekin, joilla valtaa ei ole. Toiseksi on etsittävä keskinäistä yhteyttä ja ymmärrystä, jota riittäisi myös kiusankappaleiksi koetuille, kuten iiroviinasille tai ammattijärjestöille. On löydettävä konsensus, joka ei tarkoita "on sovittu" vaan "sovitaan". Kamppailu vallassa pysymisestä on vaihdettava haluun käyttää valtaa oikein. Muutos on kutsuttava avoimin sydämin mukaan ja annettava sille tilaa.

Vuosisadan vaihteen monenlaiset mullistukset synnyttivät poliittisesti takapajuiseen Suomeen maailman nykyaikaisimman poliittisen järjestelmän, joka hyvin riitti miltei koko päättymäisillään olevaksi vuosisadaksi. Nyt uudistumisen tarve on väistämätön. Jos ymmärrämme olla tarkkoina, voimme jälleen näyttää esimerkkiä koko maailmalle uudistamalla järjestelmämme alkavan vuosituhannen tarpeisiin. Jos yhteiskuntajärjestys ei toimi, sitä ei koeta oikeutetuksi. Silloin poliitikot eivät pysty perustelemaan tehtäviä ratkaisuja ja saamaan kansan tukea niille.

Tulevaisuusvaliokunta on tehnyt pitkän ja merkittävän työn mietintöä valmistaessaan. Siksi on syytä muistuttaa, että kaikki tuo työ jää turhaksi, jos sitä ei lähdetä soveltamaan käytännössä. Näin myös valiokunta on ajatellut liittäessään mietintöön kappaleen lähivuosien toimenpiteistä.

Työllisyyden kohentuminen korostuu aivan oikein lähivuosien toimenpiteissä. Voikin sanoa, että työllisyys on ensimmäinen askel parempaan tulevaisuuteen niin yhteiskunnan kuin yksilönkin kannalta. Tämän vaalikauden ajan kristillisen liiton budjettiin ja talouspolitiikkaan liittyvissä ryhmäpuheenvuoroissa onkin vaadittu, että keskeisiin poliittisiin ja taloudellisiin päätöksiin, kuten työmarkkinaratkaisuihin, on aina liitettävä arvio välittömistä ja välillistä työllisyysvaikutuksista. Näin myös tulevaisuusvaliokunta on nyt esittänyt.

Muilta osin valiokunnan esittämät lähivuosien toimenpiteet muistuttavat suuresti Matti Pekkasen työryhmän työllisyyttä lisääviä ehdotuksia. Niihin kristillisen liiton eduskuntaryhmä on jo aiemmin ottanut selkeästi myönteisen kannan.

Arvoisa rouva puhemies! Tulevaisuusvaliokunta ei varmasti ole tehnyt suuria ja mullistavia keksintöjä mietintöä valmistaessaan. Siinä suhteessa se voi tuottaa joillekin pettymyksiä. Kristillisen liiton eduskuntaryhmä haluaa kuitenkin muistuttaa, että juuri siinä on siemen tulevaisuuden toivon kasvattamiseen. Haasteemme eivät ole ylivoimaisia. Parempi huominen on sittenkin aika pienten parannusten päässä.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

Ed. J u r v a : Arvoisa puhemies! Tuskin koskaan on Suomen ja suomalaisten tulevaisuus ollut yhtä epävarmojen tekijöiden varassa kuin tällä hetkellä. Aiemmin epävarmuustekijät liittyivät lähinnä lähinaapureiden intresseihin maatamme kohtaan sekä ilmastollisiin tekijöihin, jotka säätelivät mahdollisten katovuosien tulemisen tai tulematta jäämisen. Merkittävä osa säiden ohella oli kuitenkin meidän itsemme tekemillä päätöksillä ja valinnoilla. Olimme siis kohtuullisessa määrin oman onnemme seppiä.

Tämän hetken maailmassa oikeastaan kaikki liittyy toisiinsa ja on seurausta jostain toisesta tapahtumasta. Suomi ei enää pysty välttymään tapahtumilta tai kehityskuluilta, joiden syyt voivat olla kaukanakin rajojemme ulkopuolella ja jopa seurausta yleismaailmallisista toiminnoista. Konkreettisimmin tämä riippuvuussuhde on nähtävissä ilmastollisissa muutoksissa ja toisaalta raaka-aineiden saatavuuden ja hinnan muutoksina. Joudumme päivä päivältä ottamaan aikaisempaa enemmän huomioon koko maapallon ja ihmiskunnan tulevaisuuden tehdessämme päätöksiä omista ratkaisuistamme.

Maapallon tulevaisuuden yhä suurempi yhteen nivoutuminen on seurausta ensiksikin siitä, että tiedämme tänä päivänä hyvin lyhyen ajan sisällä sen, mitä jopa maapallon toisella puolella tapahtuu. Tieto tuo mukanaan myös tuskaa, sanoo vanha viisauskin. Se pitää paikkansa varsin usein, sillä tietäessämme esimerkiksi jonkin eläimen olevan kuolemassa sukupuuttoon Afrikassa tai Aasiassa ostamme tuskin enää tuotteita, joissa on niistä saatuja materiaaleja. Ainakin tieto saa meidät miettimään asiaa. Samoin meitä koskettavat uutiset suurista luonnonmullistuksista, sodista ja väestöongelmista, joista tieto vielä esimerkiksi viime vuosisadalla ei olisi välttämättä edes kantautunut Suomeen saakka. Suomalaisten käyttäytymiseen vaikuttaa siis yhä enemmän se, mitä muualla maailmassa tapahtuu, vaikka tapahtumat eivät välittömästi koskettaisikaan maatamme tai sen asukkaita.

Toinen edellä ollutta vaikuttavampi yleismaailmallinen tekijä on kiistatta vasta viimeisten kahden vuosikymmenen aikana tuntuvammin esille noussut asia eli ilmaston muuttuminen ihmisen oman toiminnan takia. Vakavimmat seuraukset ovat ilman muuta nk. kasvihuoneilmiö, aavikoituminen, makean veden väheneminen, ilmansaasteet sekä otsonikato. Kukaan on tuskin kuvitellut, että viime kesänä ensi kertaa myös Suomessa annettu auringossa oleskelun keston enimmäispituussuositus olisi seurausta vain Suomen alueella tapahtuneista päästöistä. Otsonikerroksen oheneminen maamme yläpuolella on seurausta kaikkialla maailmassa tapahtuneesta otsonia tuhoavasta toiminnasta. Näin ollen ilman saastuminen ja asteittainen lämpeneminen koskettavat kaikkia maailman maita ja kansoja, jopa jokaista asukasta henkilökohtaisesti. Suomen taholta onkin aivan oikein puututtu kyseisiin ilmiöihin kansainvälisellä tasolla niin eurooppalaisissa yhteyksissä kuin YK:n ja sen toimielinten piirissäkin. Lisäksi Suomi on eräs malliesimerkkimaa ilmansuojelun alalla myös eurooppalaisittain ajatellen. Tämän takia meillä on oikeus ja myös velvollisuus sekä vaatia muilta mailta vastaavia toimia että näyttää myös esimerkkiä muille maille. Suhteellisen korkea elintasomme tuo meille myös velvollisuuksia olla auttamassa niitä maita, jotka eivät omin voimin pysty vähentämään saastekuormitustaan.

Emme vähäisen kokomme ja vaikean taloudellisen tilanteemme takia voi toimia globaalises-

ti, vaan mielestämme Suomen tulee keskittyä lähialueillaan olevien ympäristöongelmien hoitoon. Niitä kyllä riittää, kiitos entisen Neuvostoliiton luonnosta piittaamattoman teollisuus- ja asevarustelupolitiikan. Suomen ja muiden Pohjoismaiden tulisi yhteistyössä vaatia Venäjältä huomattavasti tiukempia toimia ilman ja vesien suojelussa ja tarjota samalla taloudellista apua laitteistojen korjaamiseksi tai korvaamiseksi uusilla ja ympäristöystävällisemmillä. Tämä ympäristöapu lähialueillamme voisi mielestämme korvata muutamaksi vuodeksi normaalin kehitysapumme, koska meiltä ei yksinkertaisesti löydy ylimääräisiä määrärahoja Venäjän suunnattomien ongelmien hoitamiseen edes pohjoismaisella yhteistyöllä. Tämä ei olisi mielestämme itsekkyyttä vaan tervettä järkeä ja itsesuojeluvaistoa.

Arvoisa puhemies! Vielä muutama sana yleismaailmallisista ongelmista. Ilmastomuutosten ja ilmansaasteiden lisäksi on monia muita, lähinnä kehitysmaissa esiintyviä laajoja ongelmia, kuten esimerkiksi väestön räjähdysmäinen kasvu, aavikoituminen ja pakolaiset. Näyttää siltä, että varsinkaan väestöongelman ratkaisemisessa ei ole päästy lukuisista yrityksistä huolimatta juuri mihinkään konkreettisiin tuloksiin. Tämä asettaakin YK:n ja muut kansainväliset järjestöt ja toimielimet mittavan haasteen eteen tulevina vuosina ja vuosikymmeninä.

Ellei maapallon väestön lisääntymistä saada nopeasti pysähtymään, joudumme heti 2000-luvun alussa yleismaailmallisen väestökriisin eteen. Jottei ongelmaa tarvitsisi tuolloin ratkoa Linkolan tai khmerien oppien mukaan, tulee ryhtyä pikaisesti tehokkaisiin toimiin. Kehitysapua antavien maiden on yksinkertaisesti vaadittava, että avun vastapainoksi on syntyvyyden kohdemaassa alennuttava siedettäviin mittoihin. Toisaalta rikkaat maat ja YK voisivat palkita ylimääräisellä avulla sellaisen kehitysmaan, joka tietyllä aikavälillä sitoutuu alentamaan väestönkasvunsa määrätylle tasolle. Jos sen sijaan jatketaan tähänastisella lepsulla linjalla, on edessämme arvaamattoman vaikeat ja tuskalliset ajat ja näkymät. Tuolloin on sitten enää turha puhua inhimillisyydestä ongelman hoitokeinoissa tai hoidettavuuden seurauksien osalta.

Viimeisten vuosien aikana on ollut usein uutisotsikoissa islamilaisuuden nousu ja siihen liittyvät väkivaltaisuudet. Varsinkin Pohjois-Afrikassa on kiihkomuhamettilaisten esiinmarssi ollut voimakasta. Kyseinen alue ei ole kaukana Euroopasta ja Suomesta varsinkaan nyt, kun maamme on osa EU:ta. Mikä tulee olemaan tämän kehityksen vaikutus maallemme semminkin, kun tiedetään sama kehityssuunta Venäjän Aasian puoleisissa osissa? Joudutaanko Euroopassa kokemaan Nostradamuksen ennustuksen toteutuminen ja ryhtymään voimakkaasti rajoittamaan siirtolaisuutta islamilaisista maista? Tätä tulisi vakavasti pohtia Euroopan unionin puitteissa, jotta vakavilta yllätyksiltä vältyttäisiin.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuutta on huolimatta ongelmien yleismaailmallisuudesta tarkasteltava myös puhtaasti kansallisella tasolla. Tätä tarkoitusta varten nyt eduskunnan käsittelyssä ollut tulevaisuuspoliittinen selonteko oli tervetullut päänavaus, joka ilman muuta kaipaa säännöllistä jatkoa ja syventäviä tietoja ja tutkimusta. Se, mikä selontekoa vaivasi eniten, oli sen ylimalkaisuus ja yleispiirteisyys. Yksityiskohtaisia suunnitelmia, toimenpiteitä ja malleja tulevaisuutta varten ei hallituksen taholta selonteossa esitetty. Onneksi valiokunta on kuitenkin tältä osin tehnyt arvokasta työtä ja syventänyt mietinnössään asiaa olennaisesti.

Valiokunnan työ luo mainion pohjan tulevan hallituksen toimesta suoritettavalle jatkotyölle. Toivottavaa olisi myös se, että vaalien jälkeisessä hallituksessa tälle asialle annettaisiin nykyistä suurempi painoarvo ja päävastuu tulevaisuuden suunnittelusta annettaisiin selkeästi jollekin ministereistä.

Suomen tulevaisuus on, kuten jo alussa totesin, erittäin vaikeasti ennakoitavissa. Se ei johdu niinkään oman päätöksentekojärjestelmämme epämääräisestä tai kyvyttömyydestä kuin kohtaloomme vaikuttavien tekijöiden määrän lisääntymisestä ja vaikutusten kasvamisesta. Edellä mainitsin jo globaaliset ongelmat, jotka saattavat muuttaa jopa elinolosuhteitamme jo varsin lyhyelläkin aikavälillä. Tästä voi puolestaan seurata elinkeinorakenteemme muutostarvetta, mikäli metsäteollisuuden edellytykset ratkaisevasti heikkenevät. Mikäli kasvihuoneilmiö todella riistäytyy hallinnasta, mullistaa se Suomenkin olosuhteita melkoisesti. Perinteinen puunjalostusteollisuus ei tuolloin voisi enää toimia entiseen malliin, ja se jouduttaisiin korvaamaan muulla tuotannolla. Näin ollen asia on meille suomalaisille tuiki tärkeä, vaikka lumituiskut eivät aina mukavilta tuntuisikaan.

Suomen liittyminen jäseneksi Euroopan unioniin muutti valtiollista asemaamme ja taloudellisia toimintaedellytyksiämme tuntuvasti, toisten mielestä hyvään, toisten mielestä huonoon suuntaan. Oltiinpa päätöksen viisaudesta kumpaa mieltä tahansa, meidän on sopeuduttava uuteen

tilanteeseen. Taloudellisesti suomalaiset yritykset voivat joko hyötyä tilanteesta tai pahimmassa tapauksessa menettää toimintaedellytyksensä lopullisesti. Entisen kaltaista suojattua ja turvallista kotimarkkinaetua ei enää juurikaan ole, vaan on kilpailtava koko EU:n alueella kaikkien saman alan yritysten kanssa. On luonnollista, että tässä tilanteessa yrityksemme joutuvat miettimään, millä tavoin ne voivat turvata tulevaisuutensa. Niiden on voitava olla kilpailukykyisempiä, tuotteiltaan ajanmukaisempia ja korkealaatuisempia sekä henkilökunnaltaan osaavampia kuin tähän saakka. Jos ne tässä onnistuvat, ovat mahdollisuudet menestykseen ja kasvuun moninkertaiset aikaisempaan verrattuna.

Koska Suomi on pieni maa ja taloudelliselta volyymiltaan vaatimaton, on meidän oltava hyviä ja suuria muilla keinoin. Suomen mahdollisuudet menestyä ja lisätä kansalaistensa hyvinvointia perustuvat tulevina vuosina yritysten osaamiseen ja tuotannon tehokkuuteen sekä sen mukanaan tuomaan kilpailukykyyn. Suomalaisten tuotteiden on oltava kilpailijoitaan aina askelen edellä ja rahtusen halvempia. Tuolloin voimme korvata kaukaisen sijaintimme ja sen aiheuttamat kuljetuskustannukset sekä pienten tuotantoyksikköjemme ja maailmanlaajuisesti tarkasteltuna korkean palkkatasomme tuomat haitat.

Tämä puolestaan asettaa koulutusjärjestelmämme mittavan haasteen eteen. Koulutuksen on voitava tuottaa entistä monipuolisemmin ja ajanmukaisemmin koulutettuja nuoria, jotka ovat valmiita ottamaan vastuuta ja tekemään työtä missä päin Europpaa tahansa. Paineet kasautuvat sekä tiedolliseen, taidolliseen että kielelliseen opetukseen. Jos Suomi tässä haasteessa onnistuu, tulee kansalaistemme hyvinvoinnin kasvattaminen myös tulevaisuudessa olemaan mahdollista.

Ulkoiset tekijät eivät ole pelkästään taloudellisia tai ympäristöön liittyviä. Tarkastellessamme Suomen tulevaisuutta meidän on otettava huomioon myös lähialueillamme vallitseva poliittinen tilanne. Epävarmuustekijän tältä osin muodostaa Venäjä ja sen tuleva kehitys, jossa mahdollisuudet vaihtelevat asteittaisesta länsimaalaistumisesta ja taloudellisesta noususta aina täydelliseen sisällissotaan, hajoamiseen ja siitä seuraavaan massapakoon naapurimaihin, siis myös Suomeen.

Suomen taholta on niin kahdenkeskisesti kuin kansainvälisestikin pyrittävä kaikin keinoin edistämään poliittisesti ja taloudellisesti rauhanomaisen ja hallitun kehityksen linjaa Venäjällä. Jos tässä onnistutaan, se voi tulevaisuudessa avata maamme talouselämälle mittaamattomat kasvumahdollisuudet. Jos taas tilanne riistäytyy hallitsemattomaksi, vaarantuu myös Suomen turvallisuus ja hyvinvointimme edellytykset heikkenevät.

Suomen kielen asema niin Suomessa kuin naapurimaissamme on eräs tulevaisuuden kysymys. Maamme taholta tulisi lopultakin aikaisempaa ponnekkaammin vaatia suomen kielen virallistamista Ruotsissa ja Venäjän suomensukuisten kielten tunnustamista Venäjällä. Vastaavasti Suomessa tulisi lopettaa pakkoruotsin tuputtaminen ja siirtyä eurooppalaiseen aikaan tehostamalla ranskan ja saksan kielen opetusta sekä lisätä myös venäjän ja kaukoidän kielten opetusresursseja kouluissamme. Näin palvelisimme huomattavasti pakkoruotsia paremmin Suomen tulevaa kaupankäyntiä ja tulevan hyvinvoinnin lisäämistä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden ennustaminen on aina epäkiitollista ja erehtyminen on onnistumista todennäköisempää. Siitä huolimatta on pyrittävä ennakoimaan ja säätelemään kehitystä ja tähän tulevaisuuden suunnittelutyöhön on kytkettävä saumattomasti myös eduskunta ja poliittiset puolueet. Tulevaisuuden tarkastelusta ja tulevien päätöksien pohjustamisesta ei saa tulla tiedemiesten yksinoikeutta. Tieteen tulee palvella, ei hallita. Kun kaikki yhteiskunnalliset ajatussuunnat on nidottu mukaan tulevaisuuden ratkaisujen suunnitteluun ja pohdintaan, on myös pienempi vaara muodostua väliinputoamisia ja sosiaalisia epäoikeudenmukaisuuksia.

Emme myöskään pidä suotavana sitä, että yhteiskuntaamme johdatellaan kohti kaksipuoluejärjestelmää. Tästä on useita kielteisiä esimerkkejä. Siksi katsomme, että maassamme tulee turvata monimuotoinen poliittinen kenttä. Puolueiden ja muiden yhteiskunnallisten ryhmittymien kytkentä tulevaisuuden suunnitteluun olisi osa tätä toimintaa.

SMP katsoo, että olipa Suomen hyvinvoinnin taso tulevina vuosina ja vuosikymmeninä joko nykyinen tai nykyistä huonompi tai parempi, on yhteiskunnan tärkein tehtävä taata kansalaisilleen tasa-arvoinen osuus odotettavissa olevasta hyvinvoinnista tai köyhyydestä. Maahamme ei saa muodostua useille länsimaille tyypillistä kansalaisten uuskastijakoa: hyvin toimeentuleviin ja korkeasti koulutettuihin a-luokan kansalaisiin ja heikosti toimeentuleviin ja koulutuksellisesti huonommassa asemassa oleviin b-luokan kansalaisiin. Pohjoismaisen yhteiskunnallisen ja sosi-

aalisen tasa-arvoisuuden on säilyttävä myös 2000-luvulla Suomen yhteiskunnallisena peruslähtökohtana.

Koska tulevaisuuden tarkastelu ja tulevien yhteiskunnallisten toimien suunnittelu on mittaamattoman laaja tehtäväkenttä, ei sitä voida riittävästi hoitaa pelkästään hallitusten ja tieteenharjoittajien toimesta. Päätöksenteon pohjaksi ei myöskään riitä eduskunnalle esimerkiksi kerran vaalikaudessa annettava tulevaisuuspoliittinen selonteko. Tämän takia SMP:n eduskuntaryhmä pitää tarpeellisena nimetä heti eduskuntavaalien jälkeen parlamentaarinen tulevaisuuspoliittinen neuvottelukunta, jossa on edustus kaikilla eduskuntaan edustajansa saaneilla puolueilla ja ryhmittymillä. Tällä tavoin voitaisiin sitoa kaikki mahdolliset yhteiskunnalliset näkemyssuunnat Suomen tulevaisuuden kehitystyöhön huomattavasti nykyistä paremmin ja saada tätä kautta valiokunnan mietinnössään toivoma jatkotyö tehokkaaseen käyttöön.

Ed. Ukkola: Rouva puhemies! Suomen tulevaisuutta voidaan ennakoida ja ennustaa, mutta kenenkään ei pidä tuudittautua siihen kuvitelmaan, että ennusteet aina toteutuisivat. Niinpä tulevaisuusvaliokunnan mietintö ja siinä esitetyt arviot, tavoitteet ja keinot niiden toteuttamiseksi voivat jäädä huitaisuksi ilmaan. Tulevaisuus ei ole ennenkään taipunut ihmisen tahtoon. Se kulkee omia arvaamattomia latujaan. Pystyikö joku ennustamaan sosialismin romahtamisen ja rautaesiripun purkautumisen? Jos joku olisi tällaista esittänyt 80-luvun alussa, häntä olisi pidetty hulluna. Eikö Euroopan pitänyt olla järjestyksen ja rauhan tyyssija? Nyt kuitenkin soditaan keskellä Euroopan sydäntä.

Kuitenkin valiokunnan mietintö on ainutlaatuisen kunnianhimoinen. Etenkin sen analyysiosa on erinomainen. Se antaa tutkijoille, harrastelijoille ja ennen kaikkea päättäjille tietoa niistä kehityskuluista, joiden varaan tulevaisuuden ennakoiminen ja varautuminen voidaan perustaa. Jonkinlaisia skenaarioita ja suunnitelmiahan on pakko toki laatia.

Taloudellisen laman syvyys ja kesto ovat yllättäneet kaikki ennusteiden tekijät. Jokainen on samaa mieltä siitä, että Suomen yhteiskunnallinen ja taloudellinen tila on äärimmäisen vaikea. Mutta eri mieltä ollaan siitä, kenelle se on vaikeaa, miten ja miksi. Kun näkemyserot kohdistuvat jo lähtöoletuksiin, toimenpidesuositusten tasolla erimielisyydet ovat raastavia.

Suomen selviytymisen strategia on rakennettu kolmen pilarin varaan: sivistyksen, johon kuuluvat koulutus, tiede ja teknologia, taide ja muu kulttuuri, taloudellisen kasvun ja poliittisen järjestelmän uusiutumisen varaan. Olen tyytyväinen siitä, että valiokunta asetti yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi kansalaisten luottamuksen palauttamisen poliittiseen järjestelmään ja sen eri instituutioihin. Myös keinot tavoitteiden toteuttamiseksi ovat sellaisia, jotka toteutuessaan tehostavat kansalaisten valtaa, mutta pitemmälle olisi toki voitu mennä.

Mietinnön suurin heikkous on siinä, että sen mukaan tulevaisuuden vaihtoehdot ja kehityskulut tiedetään. Niitä voidaan ohjailla ja kehitysvaihtoehtoihin vaikuttaa. Tulevaisuuden arviointi edellyttää ennakkoluulottomuutta ja rohkeutta käydä käsiksi nimenomaan kriisivaihtoehtoihin. Nyt ei kuitenkaan rohjettu lähteä aukomaan tuntemattomia ja outoja uria. Erityisesti tämä arviointi koskee suhdetta pohjoismaiseen hyvinvointiyhteiskuntaan. Lähtökohtana on, että hyvinvointiyhteiskunta säilyy lähestulkoon nykyisellään ja että se kaipaa vain pieniä viilauksia. Entä, jos hyvinvointiyhteiskunnan pohja Suomessa, Pohjoismaissa ja Euroopassa rapautuu perusteellisesti? Mikä on Suomen vastaus tällaisessa tilanteessa? Mitkä hyvinvointiyhteiskunnan osista säilyvät, halutaan säilyttää ja kenen kustannuksella? Vastauksia kysymyksiin mietintö ei anna. Syy puutteisiin on paitsi rohkeuden puutteessa, myös valiokunnan ottamassa työnsä lähtökohdassa. Haluttiin rakentaa kaiken kattava vastaus tulevaisuuden kehityskulkuun ikään kuin varmasti tiedettäisiin, mikä tulevaisuus on. Toisin sanoen valiokunta halusi lyödä lukkoon oman tahtonsa tulevaisuudesta ja perusti omat ratkaisunsa tälle ajatukselle, tälle tahdolle.

Tuskinpa tulevaisuus taipuu valiokunnan lantinheittoon jatkossa. Paljon hedelmällisempi lähtökohta työlle olisi ollut se, että valiokunta olisi ottanut skenaariotyöryhmän raportit työnsä pääanniksi, tarkastellut itse kutakin vaihtoehtoa erillisenä ja etsinyt mahdollisia reagointimalleja eli toimenpidesuosituksia jokaiselle vaihtoehdolle erikseen. Olisi pitänyt sallia erilaisia kehityskulkuja kartoittava työskentely ja rohkeat kannanotot ilman yksimielisyyden pakkopaitaa. Tällä tavalla valiokunta olisi kyennyt antamaan omia, joskin ehkä kyseenalaisia, jopa ristiriitaisia, vastauksia erilaisille tulevaisuuden kehityskuluille. Tältä pohjalta jatkotyöskentely kuitenkin olisi ollut tulevaisuuteen varautumisen kannalta mielekkäämpää ja ehkä myös rehellisempää.

Valiokunnan mietinnössä sanattomana ajatuksena on, että tulevaisuus on hallinnollisia päätöksiä, jotka syntyvät päättäjien tahdosta. Kaaoksen mahdollisuuteen ei edes uskota. Ei myöskään uskota siihen, että kansalaiset itse omilla valinnoillaan, joita ei voida ylhäältä ohjata, tekevät tulevaisuuden, eivät poliitikot ja virkamiehet yhteisillä päätöksillään. Toisin sanoen valiokunnan mietintöä rasittaa se suomalaiseen politiikkaan ja päätöksentekoon syvästi juurtunut käsitys, että kansalaisia on ohjailtava, valvottava ja hallittava. Kansalainen on päättäjien toiminnan kohde, objekti, kun asioita pitäisi tarkastella ja ajatella päinvastoin. Kansalaisen pitäisi olla aktiivinen toimija, jonka valinnat vaikuttavat yhteiskunnalliseen päätöksentekoon.

Vaikka kritiikkini kohdistuu koko valiokunnan työskentelytapaan ja sen ottamaan tavoiteasetteluun, mietinnössä on kuitenkin paljon hyvää. Esimerkiksi kansalaisten syvä epäluottamus poliittiseen järjestelmään ja sen instituutioihin on tunnustettu. Toinen asia on, ovatko kaikki valiokunnan listaamat keinot sellaisia, joilla tämä luottamus voidaan palauttaa. Puolueiden roolia ei ole arvioitu, vaan itsestäänselvänä on pidetty, että nykyinen järjestelmä on hyvä. Mielestäni puolueiden tehtäviä olisi tarkasteltava aivan uudella tavalla, tehtävä niistä pelkästään tulevaisuuden visioiden luojia ja vaaliorganisaatioita. Vastuu päätöksistä ei taas kuulu puolueille, vaan niille, jotka päättävät, eli kansanedustajille. Kansalaisen luottamuksen palauttamisessa ensiarvoisen tärkeää onkin, että kansalainen tietää, kuka päätöksistä vastaa. Vastaako se puolue vai vastaako se kansanedustaja, joka istuu täällä salissa? Nyt vastuu päätöksistä hämärtyy kollektiivien alle.

Kansalaisen kannalta tärkeää on, että häntä koskevat lait ja määräykset ovat selkeitä, että ne ymmärretään ja että kansalainen pystyy kaikesta huolimatta hoitamaan itse omat asiansa ilman asiantuntijoiden ja ammattiauttajien armeijaa. Siksi pidän erityisen hyvänä, että valiokunta edellyttää laaja-alaista selvitystä eri alojen järjestelmien ja lainsäädännön yksinkertaistamisesta tavalliselle kansalaiselle ymmärrettäviksi. Myös suorien vaikutusmahdollisuuksien kehittäminen on tärkeä keino, jotta kansalaisten luottamus poliittiseen järjestelmään voidaan palauttaa.

Valiokunta esittää, että eduskunta asettaa erityisen tulevaisuusvaliokunnan muiden valiokuntien tapaan vaalikauden alussa ja että merkittävät laki- ja muut hankkeet, joilla on laajamittaisia taloudellisia ja yhteiskunnallisia tai teknologisia vaikutuksia, tulisi asettaa erityiseen arviointimenettelyyn. En varsinaisesti vastusta tulevaisuusvaliokunnan asettamista. Sen sijaan tehtävät ja työskentelytavat tulisi kuitenkin pohtia uudelleen. Tavanomainen valiokuntatyöskentely rajoittaa liikaa mielikuvitusta, vaihtoehtojen puntarointia ja niihin varautumista.

Arvoisa puhemies! Valiokunta lähtee mietinnössään siitä, että taloudellinen kasvu korjaa Suomen laman ongelmat ja että taloudellinen kasvu on niin voimakas, että se säästää Suomen suuremmilta pohdinnoilta, mikä on valtion tehtävä, minkälainen on valtion ja yksilön rooli tulevaisuudessa. Lähtökohtana siis on, että pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta voidaan säilyttää kutakuinkin nykyisellään. On kuitenkin suuria pulmia, joita ei enää voida väistää. Todellisuus on yllättänyt tulevaisuuden ennakoinnin. Tiedot Suomen taloudellisen nousun väliaikaisuudesta ovat viime päivien uutisia. Pekkasen työryhmän raporttikin perustuu siihen, että meillä on voimakas talouskasvu, 5 prosentin talouskasvu, vuoteen 2000 saakka. Niinpä Suomi voikin ajautua uuteen ankaraan lamaan ja uuteen pankkikriisiin. Tällaiseen vaihtoehtoon ei valiokunta ole lainkaan varautunut. Tämä jos mikä osoittaa, ettei tulevaisuus taivu hallinnollisiin päätöksiin.

Pohjoismaisen hyvinvointivaltion kriisi on ennustettu, mutta onko ennusteista otettu vaarin? Tasan kymmenen vuotta sitten Elisabeth Langby ennusti kirjassaan "Talvi hyvinvointimaassa" katastrofaalista tulevaisuutta ruotsalaiselle hyvinvointivaltiolle. Hänen mukaansa Ruotsi eli jo vuonna 1984 auttamattomasti yli varojensa. Hyvinvointivaltion kulutus oli asettunut kroonisesti korkeammalle tasolle kuin sen tuotanto. Edessä olisi väistämättä romahdus. Näin siis tässä kirjassa.

Samanlainen ennuste olisi voitu esittää Suomestakin, ja itse asiassa se kyllä esitettiinkin sinipunahallituksen aikana 80-luvun lopussa. Vattin tutkimuksessa ennakoitiin Suomelle ankeaa tulevaisuutta, ellei julkista menotaloutta supisteta. Kukaan ei uskonut. Jos olisi uskottu, ehkä tilanne ei tänään olisi näin ankea.

Langbyn mielestä hyvinvointivaltio voi toimia taloudellisen kasvun aikana, mutta laman oloissa siltä puuttuvat keinot leikata hyvinvointivaltiota oikeudenmukaisesti. Tämä on totta. Senhän me olemme moneen kertaan tässä talossa kokeneet. Talouskasvun aikana yhteiskunnan eturyhmät jakavat ylijäämän sopuisasti sulle mulle -periaatteen mukaisesti. Talouden romah-

taessa niistä tulee saavutettujen etujen puolustajia ja kaikkia uudistuksia vastustavia ulkoparlamentaarisia painostusryhmiä. Tasa-arvoideologian ja oikeudenmukaisuuden tilalle tulevat viidakon lait.

Kaikkein huolestuttavinta asiassa on, että hyvinvointivaltion taloudellisen pohjan pettämiseen liittyy Langbyn mielestä väistämättä poliittisen järjestelmän romahdus, koska hyvinvointivaltiossa valtio on ottanut vastuun kansalaisten toimeentulosta. Jos yhteiskunnan eri eturyhmien saavutettuihin etuihin kajotaan, kärsimään joutuvat menettävät uskonsa päättäjiin. Jos leikkauksia ja supistuksia ei julkiseen talouteen tehdä, lama pahenee ja sekin heikentää luottamusta päättäjiin. Suo siellä, vetelä täällä.

Rouva puhemies! Tästä siis on kysymys, kun nyt puhutaan Suomessakin poliittisen järjestelmän kriisistä ja kansalaisten epäluottamuksesta päättäjiä kohtaan. Jos Langbyn ehdotus toteutuu, seuraavaksi poliittinen eliitti tiivistyy kansaa vastaan. Valtaa vahvistetaan ja kansalaisvapauksia rajoitetaan. Demokratia, siis vaihtoehtojen ja keskustelun demokratia, silloin tuhoutuu.

Ehkä kannattaa lainata Langbyn viimeisin ennuste, onhan Suomea rakennettu vuosikymmenet Ruotsin-mallin mukaan: "Ruotsilla on krooninen ylikulutus. Minun mielestäni se johtaa siihen, että ruotsalaisen demokratian korvaa toinen poliittinen järjestelmä." Langby ei kerro, mikä tämä toinen poliittinen järjestelmä on. Jätän vastauksen kuulijoiden mielikuvituksen varaan.

Hyvinvointiyhteiskunnan kohtalo on siis tämän ennusteen ja tämän kirjan kirjoittajan mukaan sidoksissa poliittisen järjestelmän tulevaisuuteen. Tätä kohtalonyhteyttä ei valiokunnan mietinnössä käsitellä lainkaan. Hyvinvointiyhteiskunnan olemassaoloa pidetään itsestäänselvyytenä, vaihtoehtoihin ei varauduta eikä selviytymisstrategioita hahmotella. Olen kuitenkin tyytyväinen, että valiokunta otti vakavasti poliittisen järjestelmän uusimisen välttämättömyyden. Monia sellaisia asioita, joista olen näiden vuosien aikana usein puhunut, on nyt mietinnössä, kuten eduskunnan aseman vahvistaminen, järjestelmien ja lainsäädännön yksinkertaistaminen ja kansalaisten suorien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen, valtioelinten ja työmarkkinajärjestöjen keskinäisten vastuusuhteiden selkeyttäminen. Viimeksi mainittu on mielestäni hyvin oleellinen, kun katsotaan, mitä viime vuosina on tapahtunut.

On vielä paljon sellaista, mikä olisi toteutettava, jotta kansalaisten luottamus poliittisia päättäjiä kohtaan kasvaisi. Tällaisia pieniä keinoja ovat mm. maaherrojen, maakunta- ja kunnanjohtajien valinta suoralla kansanvaalilla, julkisuuden lisääminen niin, että kansalaiset saavat riittävästi tietoa valmistelun alla olevista asioista, kansanedustajien ja johtavien virkamiesten poistaminen valtionyhtiöiden ja muiden suuryritysten hallintoneuvostoista, poliittisten virkanimitysten kielto, puolue- ja vaalirahoituksen saattaminen julkiseksi. Viimemainittu on erittäin tärkeää, ja sitä on tässä talossa yritetty ajaa läpi, huonolla menestyksellä.

Myös monia muita tärkeitä asioita tuli mietintöön, kuten pienyritysten ja yksityisten ammatinharjoittajien toimintaedellytysten parantaminen byrokratiaa purkamalla sekä tulonsiirtojen ja verotuksen yhteensovittaminen kannustavaksi niin, että ansaittu lisätulo lisää aina työntekijän todellista tuloa. Tässä suhteessa me voimme kaikki olla hyvin tyytyväisiä, koska näillä ajatuksilla oli koko valiokunnan yhteinen tuki kaikista poliittisista ryhmistä.

Vaikka vaatimus kansalaisen perustulosta raakkautui pois kaikissa käsittelyvaiheissa, kuitenkin mietintöön sisältyy tietyn perusturvallisuuden takaaminen ja vähimmäisturvajärjestelmän yksinkertaistaminen ja yhtenäistäminen aukottomaksi kannustavuuden ja oikeudenmukaisuuden pohjalta. Kun tästä lauseesta riisutaan sanahelinät, itse asiassa tarkoitetaan perustulon kaltaista järjestelmää. Tätä sanaa ei kuitenkaan saanut eikä saa sanoa.

Rouva puhemies! Työskentely tulevaisuusvaliokunnassa oli erittäin antoisaa. Omaksutut työskentelytavat poikkesivat tavanomaisesta valiokuntatyöskentelystä, mikä merkitsi sitä, että keskustelu oli vapaata ja avointa. Tästä olen erittäin tyytyväinen. Tästä asenteesta suuret kiitokset valiokunnan puheenjohtajalle. Yllätykseksi myös havaitsin, että eturyhmäpuolueiden edustajat ja järjestelmien puolustajat eivät ehkä olekaan aivan niin "luupäitä" ja jähmeitä uudistukselle, kuin täällä salissa pidettyjen puheiden perusteella joskus voisi ennakoida. Ehkä uusiutuminen on sittenkin mahdollista, ja toivottavasti se on mahdollista, ennen kuin on pakko uusiutua.

Arvoisa puhemies! Edellä olevan perusteella ehdotan VI vastalauseen perusteella seuraavaa lausumaa: "Valiokunnan mietinnössä tarkoitettu tulevaisuusvaliokunta tulee vapauttaa valiokunnan tavanomaisista työskentelyrutiineista, ja

valiokunnan tulee pohtia erilaisia tulevaisuuden vaihtoehtoja ja esittää omat näkemyksensä kunkin vaihtoehdon pohjalta."

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Eduskunnalle tulevaisuus on vaalit. Suomen historian ensimmäinen tulevaisuusselonteko on palautekeskustelussa, edustajat ovat vaalikentillä ja valtioneuvoston jäsenet ties missä. Tämä keskustelu ja tilanne osoittaa karmealla tavalla meidän päätöksentekomme aikajänteen sekä sen, että me emme keskustele vaan puhumme omia asioita vuorotellen.

Poliittiset toimintasuunnitelmat ovat aivan ilmeisesti poliittista muistiakin lyhyemmät. Tärkeää näyttää olevan vain se, mitä lyhyellä aikavälillä tapahtuu, vaikka juuri muutosten ajassa epävarmuuden poistamiseen tarvittaisiin kauas näkemisen ja pitkäjänteisen päätöksenteon luomaa turvallisuutta.

"Sisällön etsiminen elämälle
voi johtaa mielettömyyksiin,
mutta elämä ilman sisältöä on kidutus,
pysyvä levottomuus ja hämärien toiveiden taakka.
Se on laiva, joka kaipaa merelle
ja kuitenkin pelkää."

Tämä Edgar Lee Mastersin runo sopii saatteeksi tulevaisuusselonteon käsittelyyn. Myös tulevaisuus ilman sisältöä on laiva, joka kaipaa merelle ja kuitenkin pelkää.

Monet ristiriitaiset ja jopa huvittuneetkin ajatukset ja sanat saattoivat eduskunnan tulevaisuusvaliokuntaa työhönsä reilu vuosi sitten. Jotenkin se tuntui synnyttävän ajatuksen ufon etsinnästä. Mutta mikä voisi olla tärkeämpää kuin etsiä tulevaisuutta, kaukaistakin tulevaisuutta? Liian paljon meidän politiikkamme ja yhteiskunnallinen päätöksentekomme on etenemistä eteen tulevien ongelmien ratkaisusta toiseen. Liian paljon me pidämme puista kiinni ja liian vähän uskaltaudumme metsään, eksymisen uhallakin.

Tulevaisuusvaliokunnassa oli hyvin toisella tavalla kuin perustuslakivaliokunnassa läsnä koko elämä. Sen työskentely erosi ratkaisevasti sektorilain käsittelystä. Siksi olisikin ollut äärettömän kiehtovaa murtaa perinteisiä valiokunnan työskentelytapoja, jopa mietinnön rakentamista. Olisi ollut haastavaa edetä sisäisestä ulkoiseen pikemmin kuin ulkoisesta sisäiseen. Toki vaikeampaa, mutta kiehtovampaa. Entäpä, jos me emme olisikaan lähteneet liikkeelle globaalista todellisuudesta, maapallosta ja sen tilasta, ja edenneet Euroopan, Pohjoismaiden, Venäjän ja lähialueiden kautta Suomeen ja lopulta ihmiseen, vaan olisimmekin lähteneet ihmisestä, koska juuri ihminen ja hänen toimintansa vaikuttavat ratkaisevasti maapalloon ja sen hyvin- tai pahoinvointiin? Minua olisi viehättänyt ajatus lähteä liikkeelle ihmisestä, siitä, miten hänen ihmisyytensä rakentuu ja millaisina tekoina se ilmenee, sillä itsestään käsinhän ihminen ensin verkostuu perheeseensä, kyläänsä, kaupunkiinsa, maakuntaansa, maahansa, maanosaansa ja maapalloonsa.

Ilman ihmistä ja hänen toimintaansa meillä ei olisi globaaleja ekologisia, elämää uhkaavia ongelmia.

Mutta sitten me törmäsimme kysymyksiin, millainen ihminen, millainen ihmiskuva, kenen ihmiskuva, kuka sen määrittelee. Jotenkin tämä sabluuna-ajattelu on meissä tiukassa. Pitää olla määritelmiä ja järjestelmiä, ja siksi oli tyydyttävä siihen, että huomattaviksi voitoiksi saatettiin lukea maininnat "kasvu ihmisyyteen" ja se, että tavoitteeksi voidaan asettaa "hyvä elämä", viimeksi mainittu tosin vasta äänestyksen jälkeen ja itse asiassa lantilla, kun äänet menivät tasan. Ettemme vain mitenkään etääntyisi elämästä tässä lainsäädäntötyössä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunnan työssä elämä kuitenkin oli läsnä koko ajan tavalla tai toisella, enemmän globaalilla ja yleisellä tasolla kuin ihmisen arjen tasolla, koska niin on helpompaa. Ihminen jotenkin aina vain sotkee selviä järjestelmiä ja suunnitelmia. Perin kiintoisaa oli kuulla ääripäiden näkemyksiä, esimerkiksi kalastaja Pentti Linkolaa tai johtaja Erkki Hellsteniä Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitosta. Koskettavaa oli tajuta se, että elämän suojeleminen ja kunnioittaminen ovatkin syvässä ristiriidassa keskenään. Pelottavaa oli kohdata maapallon todellinen ekologinen tila ja se, kuinka kiire meillä on muuttaa käyttäytymistämme, jos mielimme pelastua.

Hauskaa oli se ääretön ja loputon näkökulmien avautuminen, jossa fysiikan lait ja ihmisen intohimoinen usko jonkin asian merkittävyyteen kohtasivat. Kun meille kävi selväksi, että 5 miljardin vuoden kuluttua aurinko on kasvanut niin suureksi, että se tuhoaa maapallon ja siitä itsestään tulee pieni valkoinen kääpiö, ed. Tiuri totesi kuivasti, että juuri siksi me tarvitsemme teknologiaa, että pääsemme silloin pois täältä.

Kun joinakin öinä itsekseni istuin ja mietin kuulemaani ja kokemaani, ymmärsin hyvin, kuinka paljon helpompaa on takertua verotaulukoihin ja alkaa tehdä politiikkaa niillä, kuinka

paljon vaikeampaa on kohdata globaali todellisuus ja se, että jos ihmisen eettisessä ja moraalisessa kehityksessä ei tapahdu jotain ja pian, kasvihuoneilmiö ja väestöräjähdys etenevät, puhdas vesi ja viljelymaa loppuvat ja hallitsemattomat kansainvaellukset ovat lähitodellisuutta. Sen todellisuuden edessä minun saavutetun etuni menetys tuntuu naurettavalta. Sen todellisuuden edessä tajuaa, mitä pohjoismainen hyvinvointivaltio todella on. Sen todellisuuden edessä tajuaa, että meillä ei ole muuta pelastusta kuin yhteistoiminta.

Arvoisa puhemies! Erityisen merkittävää tulevaisuusvaliokunnan työskentelyssä oli se, mihin ed. Ukkolakin viittasi: Me miltei pääsimme eroon puoluepoliittisesta tavasta lähestyä asioita. Erityisesti skenaariotyöryhmässä, joka neljän hengen voimin työskenteli pääsiäisviikon tohtori Mika Mannermaan johdolla, me onnistuimme tuottamaan mielenkiintoisen joukon globaalin ja alueellisen tason skenaarioita: tavoitteellisia yhteiskuntakuvauksia, strategioita ja konkreettisia toimenpideohjelmia.

Me kaikki sitouduimme skenaarioihin, joten ne muodostivat pohjan jatkotyöskentelylle, jossa sitten kukin laati oman tavoitteellisen Suomi-mallinsa, strategiansa ja toimenpideohjelmansa, ja siinä sai antaa palaa. Toki jokaisen Suomi-malli heijasti paitsi omaa myös puolueen arvomaailmaa, koska aatteiden ja arvojen perusteellahan puolue valitaan. Mutta kyllä ne sittenkin enemmän kuin puolueiden olivat Paloheimon, Iivarin, Tiurin ja Suholan Suomi-malleja.

Koulutus ja tutkimus sekä korkeatasoinen osaaminen korostuivat kaikkien malleissa ja varsin riippumatta siitä, millaisen globaalin skenaarion ajateltiin olevan toteutumassa. Ympäristöongelmat ja ekologisesti kestävän kehityksen vaatimukset olivat toinen vahva yhteisen näkemyksen alue. Myös suhtautuminen kansainvälisyyteen ja globalisoitumiseen oli meille enemmän mahdollisuus kuin uhka. Teknologiaan suhtautuminen oli myönteistä, ja se nähtiin keinona hoitaa ympäristöongelmia, kunhan se suunnataan ekologisesti kestävän kehityksen edellyttämällä tavalla. Tekninen kehitys vaatii erityisen vahvaa arvopohjaa. Ilman sitä tekniikka on tappoväline.

Suomi-malliemme kanssa meidän oli myös käytävä päin uhkaavaa todellisuutta. Onnelasta selviytyvät kaikki. Todennäköinen tulevaisuuskin irrotti kultakin nopeastikin oman selviytymisstrategiansa. Mutta mielenkiintoista oli, että skenaario B, joka koettiin globaaliksi katastrofiksi, ja meidän strategiamme olivat oleellisissa kysymyksissä hyvin lähellä toisiaan. Eli mikäli globaali kehitys johtaa selviytymiskamppailuun, me voimme selviytyä omavaraisuuden toteuttamisen, työpalvelun, maan suojaamisen ja sivistyneiden kumppanien etsimisen avulla.

Arvoisa puhemies! Suomen luominen oli vaikeaa mutta palkitsevaa. Siksi on tavallaan valitettavaa, että Suomen tulevaisuuden luominen jäi itse valiokunnan mietinnössä jotenkin ohueksi. Tosin ongelmaksi muodostui se, että lähiaikojen tavoitteiden valinta muistutti hallitusohjelman tekemistä, mikä nostatti selkäytimestä tiukkoja poliittisia kannanottoja, odotuksia ja epäilyksiä, aivan selviä näkemyseroja. Silti, vaikka me paljon ja joskus huvittavuuteen saakka äänestimme, me saimme kirjatuksi merkittävän määrän yhteisiä näkemyksiä, tavoitteita, joihin Suomen 30—50 vuoden aikavälillä olisi hyvä pyrkiä. Lopuksi pääsimme yhteisymmärrykseen jopa eräistä lähivuosien toimenpiteistä.

Minä uskon, että tulevaisuus rakentuu ihmisen, ei järjestelmän varaan, yhä enemmän aineettoman talouskasvun varaan, jolla me varmistamme hyvinvointimme. Kaiken kehityksen lähtökohtana on kansakunnan henkinen perusta. Kehityksen tavoitteena on ja tulee olla ihmisyyteen kasvaminen, ihmisen omien voimavarojensa äärelle, oman osaamisensa yhteyteen saattaminen. Se tapahtuu kasvatuksen, koulutuksen, opetuksen avulla ja niin, että irtotiedon tilalle tulee kyky käsittää, halu hahmottaa kokonaisuuksia. Oman osaamisen löytäminen varmistaa huiput ja sen, että kukaan ei putoa arvottomana syrjään. Osaamisen moniulotteisuuden arvostaminen, tiedon ja kokemuksen yhdistäminen takaa myös arjesta selviytymisen taidon, ja juuri luottamus omaan osaamiseen luo uskon menestymiseen ja aktiivisen, ulospäin suuntautuvan asenteen. Vahva kansallinen identiteetti mahdollistaa sen, että voimme antaa suuntaa Euroopalle sen sijaan, että ottaisimme suuntaa Euroopasta. Osaamiseen ja pärjäämistahtoon luottaminen on valttimme kansainvälisessä yhteistyössä. Uskaltava avautuu, pelkäävä sulkeutuu.

Kansallisen eheyden, yhteiskuntarauhan rakentaminen on pirstaloituneen Suomen kohtalon kysymys. Oleellinen osa sitä on palauttaa luottamus poliittiseen järjestelmään. Kansalaisten usko demokratiaan on horjunut, mutta heille on osoitettava, että demokratia on kuitenkin vaihtoehtojen ja keskustelun demokratiaa, vähiten huono vallankäytön muoto, että toimiva poliittinen järjestelmä nojaa puolueisiin, muihin

kansalaisjärjestöihin, vaaleihin ja edustukselliseen demokratiaan, jota vahvistetaan suoran kansanvallan muodoin.

Arvoisa puhemies! Suomen kansallinen eheys merkitsee sosiaalista oikeudenmukaisuutta, alueellista tasapainoa ja ihmisen kunnioittamista niin, että jokainen on jäsen.

Suomi on ihmisten Suomi, maakuntien Suomi, joka rakentuu erilaisuuden voimaan. Siitä syntyy menestymisen ja selviytymisen luova jännite ja kuva maasta, jossa maaseutu ja taajamat vuorottelevat maiseman ja ihmisten ominaislaatua mukaillen. Tulevaisuuskylät rakentuvat eläviksi yhteisöiksi osaamisen ja yhteistoiminnan varaan ja verkostuvat tekniikan avulla maan ja maailman keskuksiin.

Suomi luottaa osaamisen ja metsien voimaan, vihreyden teollistamiseen, joka tarkoittaa jalostusta, markkinointia, yrittäjyyttä, senkin tajuamista, että metsällä on esteettinen arvo, että metsä kätkee myös lumouksen.

Suomi arvostaa tekemistä ja ahkeruutta, luovuuden uutta nousua. Ilman kulttuuria me emme elä. Ilman taidetta me kuolemme pystyyn. Uskon, että henkisyyden ja hengellisyyden aika tulee, aika, jolloin hiljaisuus, kirja ja mielikuvat voittavat hömppäkoneet ja puppugeneraattorit. Ylikansallinen viihde lakkaa viehättämästä, eikä interaktiivisessa viestinnässä enää ole imua sen jälkeen, kun järjestelmän saa hallintaansa.

Taide tekee tietä elämykselle, eikä mikään siisti, viihteellistetty, helppotajuinen taide, vaan raastava, raju, vähällä päästämätön tai lempeästi tukoksia puhkova taide, taide, joka uskaltaa kunnioittaa kauneutta, jossa esteettisyys on aina läsnä. Sille meidän on annettava arvo, jos mielimme pelastua.

Tulevaisuuden Suomi ei jatka taloudellisia seikkoja suorittavana järjestelmien ja auktoriteettien luvattuna maana, joka luottaa keskusjohtoon. Se näkee ihmistensä, yksilöidensä, luontonsa voiman ja antaa sille tilaa. Aivan uudella tavalla se herää eettisyyteen, löytää moraalin, vastuun itsestään, toisesta ja luonnosta.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuuden arvioinnin ja suunnittelun tulee olla keskeisellä sijalla yhteiskunnan strategisessa ohjauksessa. Siksi kannatan lämpimästi valiokunnan vakinaistamista. Tulevaisuusvaliokunta on poikkeuksellinen sisältönsä ja näkökulmasta suhteen. Siksi myös sen työskentelytapojen pitää poiketa tavanomaisesta valiokuntatyöstä. Tulevaisuusvaliokunta voisi siirtyä komiteatyöskentelystä skenaariotyöskentelyn suuntaan ja mielikuvitusta kaihtamatta käsitellä vaihtoehtoja, puntaroida niitä ja tarjota vaihtoehtoja. Aina yksi brain storm on eduskunnalle siunaukseksi ja isänmaalle hyödyksi.

Ongelman ratkaiseminen ei ole vaikeaa, vaikeampaa on löytää ongelma. Menestyminen perustuu paitsi yrittämiseen ja tekemiseen, myös näkemiseen. Meillä on vähän näkijöitä ja paljon hyviä systeemin rakentajia ja siipien leikkaajia. Tulevaisuusvaliokunta voisi olla näkijä ja innostaja. Se voisi vetää mukaan lainsäätäjät ja talouselämän, median, tieteen ja taiteilijan, tulevaisuuden tutkijat ja arjen eläjät. Se voisi nähdä kauas, mutta saada nopeasti aikaan toimintaa, jolla vaikutetaan tulevaisuuteen. Tahtoessaan se voisi olla lumileopardi, joka yhdellä käpälän sivalluksella saa maapallon pyörimään vastapäivään, jos tahtoo.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta voisi olla eduskunnan sissijoukko, joka tietää, mitä maastossa tapahtuu, mikä on tämän hetken todellisuus ja unelma huomisesta. Elämästä ei oikein mitään tiedä, ennen kuin sille antautuu, eikä parasta voi valita, ellei ole useita vaihtoehtoja. Vain kaavoista, komiteoista ja mietinnöistä poikkeamalla voidaan luoda toimintaa, joka valmistaa varautumista myös ennalta arvaamattomiin tilanteisiin, nopeasti nouseviin kriiseihin.

Näistä näkemyksistäni johtuen kannatan ed. Ukkolan ehdotusta tulevaisuusvaliokunnan työskentelytavaksi.

Oleellista tulevaisuudessa on se, että kukin tekee sitä mitä osaa, missä on hyvä. Sen, joka näkee, ei pidä vaieta.

Ed. Turunen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K a l l i o m ä k i (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Puheenvuoronsa alussa ed. Suhola harmitteli sitä, että sali on näin tyhjä, ja totesi, että kansanedustajat ovat vaalikentällä ja hallitus ties missä. Siltä todella näyttää. Se sissijoukko, joka suunnitteli, että tämä keskustelu käytäisiin hyvässä välissä budjettikäsittelyn jälkeen, oli ilmeisesti vähän liian sinisilmäinen. Valiokunta sinänsä arvioi tilanteen väärin, mutta tuskin olisi löytynyt mitään muutakaan aikaa, joka olisi otollisempi ollut. Kyllä kai on niin, että maaliskuun idus pitää elää ensin, ennen kuin voidaan katsoa tulevaisuutta pidemmälle.

Luulen, että hallituksella olisi ollut kyllä mahdollisuus saada potkua tähän käsittelyyn niin,

että se olisi oikeastaan sille kuuluvan velvoitteen mukaisesti komentanut, jos ei muuten, muutaman ministerin tänne ottamaan osaa ja keskustelemaan oman sektorinsa tulevaisuuskysymyksistä. Itse odotin sitä, koska hallitus teki minusta hienon työn, kun se toi selonteon eduskuntaan ja antoi eduskunnalle uuden mahdollisuuden, teki osaltaan pioneerityötä. Toivotaan, että jostain vielä ministereitä tänne ilmestyy.

Puheensa myöhemmässä osassa ed. Suhola totesi, että tulevaisuuden luominen jäi valiokunnalta jotenkin ohueksi. Minusta kuitenkin työn tärkeimmiltä osilta valiokunta jätti hyvin vahvan jäljen. Tarkoitan sitä, että se ymmärsi sen, että ihan globaalilla tasolla saakka olemme samassa veneessä, kansakunnat, valtiot ovat yhteisen kohtalon sitomia ja että vain yhteistyöllä siitä selvitään. Se oli selkeä johtopäätös, samoin myös se, että suomalainen yhteiskunta kannattaa rakentaa pohjoismaisen hyvinvointimallin varaan ja se on myös meille oikea vientitavara.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä puutun yhteen ed. Suholan äskeisen, mielestäni hyvin kiintoisan ja ansiokkaan puheenvuoron kohtaan, jossa hän pohdiskeli sitä, olisiko tulevaisuusvaliokunta voinut lähestyä aihetta kokonaan toisella tavoin, ihmisestä ja sisältä käsin. Mutta ennen kuin puutun siihen, haluan vain lyhyesti huomauttaa, että vaikka ed. Suhola oli huolissaan siitä, että täällä on vähän väkeä, hänen puheenvuoronsa aikana saliin tuli hyvin paljon väkeä, mikä osoittaa jotakin siitä puheenvuorosta.

Huomautus siitä, että valiokunta olisi voinut lähestyä tulevaisuutta ihmisestä, sisältä käsin, nähdäkseni kilpistyi siihen, että kaikilla ei ollut oikein selvää käsitystä, miten se tapahtuisi ja mitä ehdottaja itse tällä tarkoitti. Esimerkiksi minä kuvittelin, että kysymys on eräänlaisesta itämaisen ja länsimaisen lähestymistavan erosta, johon olen joskus tutustunut Intiassa. Kun intialaiselle tulee nälkä, hän opettelee paastoamaan; kun länsimaiselle tulee nälkä, hän tappaa eläimen. Kun intialainen ei oikein osaa istua lattialla, hän opettelee lootusasennon; kun länsimaalainen ei osaa istua lattialla, hän rakentaa tuolin. Länsimaalainen muuttaa ulkoista, itämainen sisäistä. Mikäli kysymys oli tästä lähestymistavasta, minä pidän sitä ehdottomasti mahdollisena, mutta epäilen, että se ei ole mahdollista oikein suomalaiselle, koska suomalaiset ovat tottuneet toisen tyyppiseen lähestymistapaan.

Ed. Perho-Santala (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn myös niihin kiitoksen ja ylistyksen sanoihin, jotka koskivat ed. Suholan tapaa ilmaista asioita. Hän kuuluu kyllä tämän salin ehdottomasti parhaisiin estraditaiteilijoihin.

Pyysin puheenvuoron siksi, että sekä ed. Suholan että aiemmin ed. Ukkolan puheenvuorossa jonkin verran kritisoitiin sitä, että puoluepolitiikka nosti päätänsä taikka että näkemykset tai kannanotot olivat puoluepoliittisia. Eiköhän jokaisen puolueen takana ole kuitenkin maailmankatsomus, joka on ihan yhtä arvokas kuin jokin muukin mielipide? Eri puolueiden sisältä, yli puoluerajojen, löytyy varsin runsaasti hengenheimolaisuutta mm. sen mukaan, onko kehitysoptimisti vai -pessimisti, onko kyyninen vai tulevaisuudenuskoinen. Minusta tulevaisuustyössä on paljolti kysymys siitä, alistummeko me tahdottomaksi osapuoleksi Suomessa, passiivisina seuraamaan sivusta, kuinka maailman vahvat talousblokit kilpailevat toisensa hengiltä, niin että loppuun palaneet työntekijät heitetään sivuun niin kuin tyhjiin imetyt ravun kuoret, vai onko meillä jokin näky siitä, että kehitys voisikin olla toisenlainen, että siellä, missä kilpaillaan alhaisilla palkoilla ja pitkillä työpäivillä, olosuhteet muuttuisivat eikä niin, että täältä päin apinoidaan niitä malleja. Minusta tämä on yksi hyvin perustavaa laatua oleva kysymys siitä, olemmeko ...

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Puhuja: ... passiivisia vai aktiivisia.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Suhola on aivan ilmeisesti viihtynyt tulevaisuusvaliokunnassa. En minä sitä ihmettele, kun hän vieressäni lakivaliokunnassa joskus silmät loistaen toteaa, että minulla on sitten taas huomenaamulla tulevaisuusvaliokunta. Hän puhui tästä, pitäisikö nyt käsiteltävää asiaa lähestyä yksilön vai globaalista näkökannasta. Minä uskon, että tälle asialle ei voida ratkaisua löytää. Kumpikin lähestymistapa antaa tietyllä tavalla omat virikkeensä ja omat tuloksensa. Ei voida ajatella toista tai toista toisensa vastakohtana.

Mutta minä kiinnitin huomiota siihen, kun ed. Suhola puhui ihmisen aiheuttamista ongelmista. Hän varmasti selvittikin, mitä hän tarkoittaa. Mielestäni ongelmat ovat yhteiskunnan kehityksen eräs tärkeä asia, koska syntyneen ongelman voittaminen vaatii kehitystä, joka on hyvin tärkeä asia. Mitä vaikeampi ongelma, sitä vahvempi kehitys täytyy olla ongelman voittamiseksi. Sitten taas kehitys eräänä päivänä, kun se on kehittynyt tarpeeksi vahvaksi, tuo mukanaan ongelmia. Vuorovaikutus, kehityksen ja ongelman vuorovaikutus, sekä yhteiskunnassa että laajemminkin on loppujen lopuksi hyvin hedelmällinen asia, vaikka ongelmien esiin tullessa niitä vihataan tai pahoitellaan. Se on kuitenkin kehityksen, tulevan ja sen hetkisen kehityksen alkulähtökohta. Ilman ongelmia ei ole kehitystä, jotka tuovat taas mukanaan ongelmia ja kehitystä.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Tämä tulevaisuusvaliokunnan mietintö sisältää paljon utopioita, ihanteita ja tavoitteita, ja niitä me tarvitsemme. Tulevaisuusvaliokunta ei kyennyt asettamaan esittämiään tavoitetiloja tärkeysjärjestykseen. Se on ehkä työmme ainoa merkittävä vakava puute. Haluan uskoa, että jos vaalien jälkeen, niin kuin toivon, asetetaan uusi tulevaisuusvaliokunta, se voi tältä pohjalta edetä ja päästä myös asioitten asettamiseen tärkeysjärjestykseen.

Omassa puheenvuorossani käsittelen eräitä mielestäni tärkeitä periaatteellisia kysymyksiä, ja myös yllätyksekseni itsekin huomasin, että valiokunnan mietinnössä ovat jääneet aivan liian vähälle käsittelylle merkittävät työelämäkysymykset, joita vähän tarkastelen poliittisemmasta ja työkulttuurinäkökulmasta.

Mietinnössä pohditaan tärkeää valtion muuttuvaa roolia ja todetaan muun muassa, että "laaja julkinen sektori on kyseenalaistettu Euroopassa monella tavalla". Tällä tarkoitetaan varmaankin sitä, että Euroopan eräissä maissa, myös Suomessa, asemaansa voimistaneet ultrakonservatiiviset ja uusliberalistiset tahot ovat tällaisia viime aikoina esitelleet. Nämä vaatimukset eivät ole missään mielessä uusia taikka edistyksellisiä. Ne heijastelevat jo 30-luvulla vallinnutta poliittisideologista arvomaailmaa ja henkeä. Porvaristo jo tuolloin kohdisti kritiikkiä valtion roolia kohtaan. Valtion tulisi heidän mielestään olla vain ns. yövartijan roolissa. Sen tulisi hoitaa järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvien tehtävien ohella vain ns. pelkkien jäännöksellisten palvelujen tuottamista.

Tässä ajattelussa lähdetään virheellisesti siitä, että palvelut ovat sitä parempia ja tuottavampia, mitä yksityisemmin ne on järjestetty. Vertailukohtana mainitaan monasti Japani ja Yhdysvallat, joiden palvelujärjestelmä on järjestetty Euroopan maista poiketen. Ei käy kiistäminen, että julkisen sektorin osuus kansantuotteesta on ollut esimerkiksi Japanissa selvästi pienempi kuin Euroopassa ja erityisesti Pohjoismaissa. Mutta mitä tämä sitten selittää? Näin on ollut jo vuosikymmeniä, eikä tällä seikalla sinänsä ole voitu osoittaa olevan suoranaista yhteyttä maan kilpailuasetelmaan, talouskasvuun tai teolliseen kehitykseen. Esimerkiksi Japanissa vain on perinteisesti ja sen omaan yhtenäiskulttuurin perustuen hoidettu hyvinvointipalvelut osittain eri tavoin kuin Pohjoismaissa. Japanissa yritykset ja perheyhteisöt kantavat sosiaali- ja koulutusvastuuta, kun taas Pohjoismaissa tehtävät hoidetaan yhteisvastuullisesti toisella tavalla.

Suomen julkisen sektorin osuuden kaventaminen lähelle Japanin tasoa on jo vaatimuksena mielestäni järjetön, koska se vaatisi vastaavasti Suomeen uudenlaisen kulttuuriympäristön. Se vaatisi myös sisäisesti solidaarisen yritysten johtamiskulttuurin, mihin Suomessa ei ole perinteitä eikä valmiuksia. Japania sen paremmin kuin Yhdysvaltojakaan ei siten pitäisi ottaa esimerkiksi arvioitaessa julkisen sektorin ideaalia kansantuoteosuutta.

Mielestäni julkisen sektorin koko ja rooli ovat optimaalisia silloin, kun yhteiskunnan työllisyystilanne on hyvä, talous kasvaa ja kansalaisille pystytään tuottamaan hyvinvointipalveluja sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla. Todennäköisemmin näihin tavoitteisiin päästään silloin, kun julkisen sektorin hoito- ja ohjausvastuu palveluista on vahva.

Arvoisa rouva puhemies! Suomen yksilöidyt tavoitteet mietinnössä ovat enimmältään hyväksyttäviä ja niihin on helppo yhtyä. Mietinnön kohdassa "Yhteiskunnan henkinen perusta", sen eräässä tärkeässä yksityiskohdassa korostetaan kuitenkin jotenkin teknisen determinismin hengessä luonnontieteiden ja tekniikan opetuksen lisäämistarvetta. Tässä yhteydessä minusta unohdetaan se, että työn tekevät viime kädessä ihmiset. Työyhteisöt eivät toimi, jollei samaan aikaan kehitetä myös henkistä puolta. Pelkkä luonnontiede ei nosta Suomen taloutta pysyvälle kasvu-uralle, vaan tarvitaan myös lisää tuotantoelämän sosiaalisten järjestelmien tutkimista ja kehittämistä. Esimerkkinä voisi mainita suomalaisten yritysjohtajien yleisesti ottaen heikohkon

johtamistaidon, joka ei saa irti henkilöstön luovaa kapasiteettia ja innovatiivisuutta.

Juuri henkiset resurssit ja yhteistyöstä saatava synergiaetu, lisähyöty, voisivat olla suomalaisten yritysten kilpailuetu tulevaisuudessa, koska koulutustasomme on jo nyt kansainvälisesti vertaillen keskimääräistä korkeammalla. Elämme lähivuosina kiistatta, siis jatkossakin, teknologisen mullistuksen aikaa esimerkiksi tiedonsiirrossa. Jokaisen teknologisen mullistuksen jälkitilassa havahdutaan yleensä huomaamaan sosiaalisten taitojen merkitys. Miksi Suomessa ei voitaisi lähivuosina panostaa jo lähtökohtaisesti sosiaalisten ja teknisten taitojen kehittämiseen rinnan?

Mietinnössä todetaan mielestäni hyvin tendenssinomaisesti, että "yksityissektori kantaa omat riskinsä ja julkiselta sektorilta poistetaan tyhjäkäynti". Luonnollisesti tämä muotoilu herätti närää valiokunnassa. Kysyn tässäkin yhteydessä: Mitähän tyhjäkäyntiä tässä tarkoitetaan? Ilman esimerkkejä tällaiset lauseet ovat leimaavia ja edustavat itsessään luutunutta menneen ajan ajattelutapaa. Jo tänä päivänä julkinen sektori toimii ainakin hyvinvointipalvelualoilla täysillä, ellei peräti ylikierroksilla, johtuen niitä kuristavasta ja kuristaneesta politiikasta.

Arvoisa puhemies! Mielestäni valtiosääntöä on jo kehitetty riittävästi pääministerin asemaa vahvistavaan suuntaan. Mietinnössähän esitetään edelleen kehittämistä tähän suuntaan. Näin on mielestäni tapahtunut jo 1980-luvulta lähtien, ja ryhmämme puheenvuorossa puheenjohtaja Antti Kalliomäki tätä asiaa myös jo käsitteli. Lähtökohta tähän kehityssuuntaan oli aikanaan perusteltu, koska pääministerillä ei ollut riittävää koordinointivaltaa suhteessa koko valtioneuvostoon. Jos pääministerin asemaa nykyisestään korostetaan, se on johtamassa vallan liialliseen keskittymiseen, mikä ei mielestäni ole demokratian edun mukaista. Joudutaan niin sanotusti ojasta allikkoon.

Suomessa on varsinkin historian taitekohdissa ja niiden opetuksesta havaittu järkeväksi hajauttaa kansalta lähtöisin olevaa valtaa presidentille, valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Aikanaan perustellustikin arvosteltiin Suomen järjestelmää liian presidenttikeskeiseksi, josta on päästy eroon 1980-luvulta lähtien tehtyjen useiden valtiosäännön osittaisuudistusten avulla. Nyt on ilmeisenä vaarana, että halutaan, tai jotkut haluavat, pääministeristä yksinvaltaista johtajaa, mikä ei ole demokratian kannalta hyvä ratkaisu. Valtaa on syytä hajauttaa varsinkin nyt, kun parlamentin yksinkertainen enemmistö voi päättää useimmista asioista.

Arvoisa puhemies! Työelämän osalta valiokunnan mietintö hahmottelee Suomea, jossa korkeatasoisella osaamisella varustetut naiset ja miehet tekevät työtä joustavasti toimivassa ja dynaamisesti kehittyvässä verkostotaloudessa. Visio on sinänsä hyvä ja tavoiteltava. Pulmana on kuitenkin se, että määrätietoisen tavoitteeseen etenemisen sijasta Suomi uhkaa tänä päivänä jo juuttua lähtötelineisiin. Talouden voimakkaasta kasvusta huolimatta työpaikkojen määrä on juuttumassa 2 miljoonan tasolle eikä kaikkien olemassa olevien työpaikkojenkaan tulevaisuudesta ole varmuutta. Tilanteesta selviytyäkseen monet työpaikkansa vielä säilyttäneet joutuvat ponnistelemaan yli voimavarojensa. Oppilaitoksista päässeet eivät pääse hyödyntämään omaa osaamistaan, ja parhaassa työiässä olevat, työpaikkaa vailla olevat uhkaavat pudota pysyvästi työelämän ulkopuolelle. Kuilu tulevaisuuden visioiden ja tämän päivän arkisen todellisuuden välillä uhkaa kasvaa vaarallisen syväksi.

Voidaan jotenkin vielä ymmärtää, että Suomen 1990-luvun alun kaltaisessa murrostilanteessa työttömyys nousi hetkellisesti jopa 20 prosentin tasolle. Mutta viennin kasvun jatkuessa jo neljättä vuotta, huom. neljättä vuotta, pörssiosakkeiden arvon noustua Suomessa vuoden 94 aikana yli kaksi kertaa enemmän kuin yhdessäkään muussa teollisuusmaassa ja kansantalouden kasvunkin ollessa Oecd-maiden kärkeä on turha väittää, ettei meillä olisi voimavaroja työttömyysongelmien hoitamiseen. Tällä kertaa kysymys on ennen kaikkea poliittisen päätöksentekojärjestelmän kyvyttömyydestä. Koska puheenvuoroni liittyy tulevaisuuden selontekoon, en nimikoi ja kohdenna tätä mihinkään. Jokainen meistä tietää, mihin viittaan. Siis kysymys on poliittisen päätöksentekojärjestelmän kyvyttömyydestä panna toimeen aktiivisia työttömyyden alentamiseen tähtääviä toimia, joita esimerkiksi Pekkasen työryhmän raportissa on hahmoteltu.

Suomen nykyistä tilannetta kannattaa verrata Yhdysvalloissa tapahtuneeseen kehitykseen. Siellä lama taittui jo vuonna 1991 eli pari vuotta aikaisemmin kuin Suomessa. Aiemmista suhdannekehityksen malleista poiketen talouden nousu alkoi siellä kuitenkin vaikuttaa merkittävämmin työllisyyden lisääntymiseen vasta viime vuoden aikana.

Yhdysvalloissa tapahtunutta kehitystä ei voida tietenkään suoraan siirtää Suomen nykytilan-

netta koskevaksi ennusteeksi. Tästä huolimatta nousee väkisinkin esiin kysymys siitä, mitä meidän monin verroin syvemmän pankkikriisimme, kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa oli, laskujen maksaminen yhdessä valtion kasvavien velanhoitokustannusten kanssa merkitsee uusien kilpailukykyisten työpaikkojen syntymahdollisuuksien kannalta, eli jääkö työllisyys laman perintönä muodostuneelle alhaiselle tasolleen talouskasvun nopeutumisesta huolimatta vielä useiksi vuosiksi eteenpäin.

Entistä ilmeisemmältä alkaa näyttää, ettei pelkkä kasvu kykene korjaamaan meidän nykyisiä työllisyysongelmiamme. Talouden hyvää kilpailukykyä ja viennin kestävää kasvua toki tarvitaan jo ulkoisen tasapainon säilyttämiseksi. Mutta jos haluamme aikaansaada tämän kautta korjauksia myös työllisyystilanteeseen, tarvitaan lisäksi aktiivisia nimenomaisesti tähän ongelmaan kohdistuvia toimenpiteitä.

Arvoisa puhemies! Kuluneen 1980-luvun loppu ja nyt 90-luvun alku on ollut merkittävää työelämän säätelyjärjestelmien muutosten aikaa. Mielestäni tulevaisuusvaliokunnan mietinnön yhteydessä on syytä todeta se, että työmarkkinasäätelyn liiallinen purkaminen tulee kuitenkin estää. Purku lisäisi mielivaltaa työpaikoilla ja pirstoisi kansallisesti varsin yhtenäiset työmarkkinat vahvemman oikeuteen perustuvaan näennäiseen sopimusjärjestelmään. Lainsäädännön kehittämisen perustana myös tulevaisuudessa on oltava sellaisen työkulttuurin tukeminen, jossa tuottava ja turvallinen työnteko, tuotannollinen yhteistyö, työpaikan kehittäminen ja oikeudenmukainen palkkaus yhdistyvät. Korostan sitä, että käteen jäävä palkka on keskeinen osa työn konkreettista tulosta. Mikäli yksilön riskejä työelämässä lisätään, menetetään suomalaiselle työelämälle ominainen kilpailuetu, pelisäännöt, jotka edistävät tuotannollista yhteistyötä.

Mielestäni inhimilliset investoinnit tulevat olemaan suomalaisen tavara- ja palvelutuotannon menestystekijä. Teknologiset muutokset ovat verrattain nopeasti toteutettavissa. Henkisen pääoman käyttöönotto suomalaisessa työelämässä on aikaaviepä henkinen prosessi, josta kuitenkin uuden yrityskulttuurin myötä kasvaa vahva kilpailutekijä.

Nämä näkemykseni saattavat tuntua tarpeettoman päivänkohtaisilta pohdinnoilta eduskunnan käsitellessä pitkän aikavälin tulevaisuutta koskevaa selontekoa. Todellisuudessa me elämme kuitenkin juuri tänä päivänä keskellä koko kansainvälisen järjestelmän merkittävää murrosta, jossa määritellään uudelleen myös yksittäisten kansakuntien ja maiden paikat maailmanlaajuisessa taloudellisessa työnjaossa. Suomen tulevaisuuden mahdollisuuksien kannalta on hyvin ratkaiseva merkitys sillä, minkä kehitysuran me valitsemme tai mille me ajaudumme lähivuosien aikana. Jos me nyt sallimme työllisyyden jäädä nykyiselle alhaiselle tasolleen siihen saakka, kunnes suuret ikäluokat poistuvat pysyvästi työelämästä ja merkittävä osa heidän jälkeensä tulleista on ehkä jäänyt lopullisesti työelämän rattaiden ulkopuolelle, ei kehitysuran muuttamiseen ole enää paljoakaan mahdollisuuksia.

Tämä hallitus ei nyt enää paljon kerkiä tekemään, onneksi. Mielestäni seuraavan hallituksen tulee laatia perusteellinen selvitys työelämän pitkän aikavälin muutostrendeistä ja niiden vaikutuksista kansalaisten selviytymismahdollisuuksiin.

Arvoisa puhemies! Olen mielestäni kuunnellut käytännöllisesti katsoen kaikki puheenvuorot, jotka tähän mennessä on käytetty. Jätin oikeastaan kuulemisen varaan sen, tuonko tässä yhteydessä erään asian esille. Kun sitä ei ole vielä tuotu, haluan sen itse tuoda.

Se koskee kysymystä kakun jakamisesta. Mielestäni suomalaisen yhteiskunnan kohtalonkysymys jatkossa on kansallisen kakun, vaurauden, jako. Mielestäni tulevaisuudessakin tarvitaan laajoja Liinamaa 1, Liinamaa 2 -tulosopimuksia. Palkkamekanismi ei enää toimi kakunjaon perusteena, kun lähes puoli miljoonaa ihmistä on ilman palkkaa. Työn käsitteen laajentaminen, niin oikeaa kuin se onkin ja siinä pitää saada konkreettisia tuloksia aikaan, ei ehkä sittenkään kaikkia asioita ratkaise.

Rahaa on otettava valtion velkojen maksuun niiltä, joilla sitä on. On vain löydettävä hyväksyttävät perusteet. Mielestäni vientiyritysten devalvaatiohyödyistä voi nyt ja tulevaisuudessa leikata, jotta yritysjohtajilla ei ole kiusausta optioseikkailuihin.

Arvoisa puhemies! Päätän puheenvuoroni hyvin konkreettiseen asiaan. Tulevaisuusvaliokunnan mietintö on mielestäni osoitus siitä, kuinka vaikeaa on suhtautua kriittisesti omaan valtaansa eli tässä tapauksessa lähinnä eduskunnan ja yksittäisen kansanedustajan valtaan. Mielestäni monilta kohdin hyvästä mietinnöstä jäi puuttumaan lähes täysin valta- ja hallintoanalyysi: Kenellä on valtaa? Kenellä sitä pitäisi olla? Minkälaisella hallintomallilla mennään eteenpäin? Miten suora ja edustuksellinen kansanvalta nivo-

taan yhteen? Kuinka vallan kasautuminen samoille henkilöille estetään?

Oma lisäehdotukseni mietinnön näitäkin asioita tosin sivuaviin keinoihin on seuraava. Poliittista toimintaa kontrolloidaan ja arvioidaan siten, että esimerkiksi eduskuntaan saapuu kerran vuodessa tai kerran kahdessa vuodessa kunkin kansanedustajan omalta alueelta kansalaisten valitsema ryhmä, joka parin päivän aikana selvittää kansanedustajan tekemää työtä, tekoja ja mahdollisia saavutuksia. Edustajan kanssa pidetään lopuksi kysely- ja kritiikkitilaisuus. Ryhmä selvittää sopiviksi katsomillaan tavoin työnsä tulokset kansalaisille.

Arvoisa puhemies! Haluan kannattaa ed. Kalliomäen tekemää lausumaehdotusta.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson oli huomannut saman kuin minäkin viime yönä, kun kirjoitin valiokunnan mietinnöstä puhetta, eli työelämän ongelmat oli sivuutettu mietinnössä tyystin, vaikka me kuulimme aika monta ja aika hyvää asiantuntijakannanottoa asiasta. Tähän asiaan on mahdollisuus palata, kun tulee välikysymyskeskustelu.

Sen sanon vain, että on juuri tullut tutkimus, joka osoittaa sen, että työelämää säädellään ja pelkän kollektiivisen säätelyn, liikojen järjestelmien ja jäykkyyden purkaminen merkitsisi jo 50 000—60 000 uutta työpaikkaa, mutta tähän myöhemmin.

Toivottavasti ed. Gustafsson ei tarkoittanut puhuessaan uusliberaaleista minua eikä edustamaani liberaalipuoluetta sen takia, että sellainen ei voi olla puolue, jonka motossa on, että ketään ei saa jättää oman onnensa nojaan, tai joka ajaa perustustuloja ja perusturvaa jokaiselle ihmiselle.

Aivan oikein, ed. Gustafsson, te olette ihan oikeassa, kun huomautatte julkisista palveluista. Mutta ainakaan minun käsittääkseni mietinnössä ei suinkaan tarkoiteta, että julkisissa palveluissa on tyhjäkäyntiä niitten keskuudessa, jotka pesevät vanhuksia, hoitavat lapsia, kouluttavat meidän lapsiamme, ei suinkaan, vaan siinä, että on olemassa yli 50 sosiaaliturvajärjestelmää, yli 170 elinkeinotukijärjestelmää, tähän vuoteen saakka oli yli 40 työttömyysturvajärjestelmää. Näitten järjestelmien hoitamiseen, ihmisten ohjaamiseen oikean järjestelmän piiriin, tarvitaan ihmisiä, jotka eivät palvele ihmisiä, ja kun nämä saadaan yksinkertaisemmiksi, palvelut paranevat.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafsson oli sitä mieltä, ettei luonnontieteitä ja tekniikkaa tarvitse opettaa sen enempää kuin ennenkään suhteellisesti. Se on väärin. Meillä on pakko kehittää sitä, että pärjäisimme teknistyvässä yhteiskunnassa, koska suomalaiset ovat yleensä menestyneet aika hyvin — minulla on esimerkiksi lukiotutkimus — tai keskimääräistä paremmin kansainvälisissä koulutussaavutustutkimuksissa luonnontieteitä lukuun ottamatta. Esimerkiksi fysiikka on Suomessa huomattavasti kansainvälistä tasoa alemmalla tasolla. Sama koskee kemiaa.

Tämä tulee olemaan aika hankala pullonkaula Suomelle, kun tarvitaan yhä enemmän kuitenkin teollisuudessa ja tutkimuksessa sekä muualla ymmärrystä ja tietoa tekniikasta. Nyt, kun tänään on säädetty 40 prosentin kiintiökin, meidän täytyy välttämättä saada tyttöjä enemmän opiskelemaan luonnontieteitä ja tekniikkaa, jotta nekin aivot tulisivat myös sillä puolella käyttöön. Tulevaisuusvaliokunnan esitys on tässä suhteessa aivan oikea.

Sitten ed. Gustafsson puhui siitä, että työtä ei riitä. Nythän tarvittaisiin kolmen prosentin talouden kasvu, ennen kuin työpaikat säilyisivät entisellään. Meidän pitäisi ryhtyä jakamaan työtä. Volkswagen Saksassa on hyvä esimerkki. Siellä on jaettu työt uudestaan niin, että kaikille on riittänyt töitä. Palkat ovat samalla vähän pudonneet, mutta tällä hetkellä ei ole varaa niin suuriin palkkoihin kuin nyt esimerkiksi maksetaan. Metsäteollisuudessa olisi ollut hyvä esimerkki jakaa työtä ja tyytyä vähän pienempiin palkkoihin.

Ed. Saastamoinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Suholan runollis-älyllisen esityksen jälkeen ed. Gustafsson palasi kovaan arkirealismiin ja politiikkaan, älyllisesti myös. Minä kiinnitin pariin asiaan huomiota. Ensinnäkin hän puhui julkisen sektorin tyhjäkäynnistä ja siitä, että sitä on käsitelty luutuneella menneisyyden ajattelutavalla. Julkisella sektorilla on tyhjäkäyntiä vieläkin. Sitä oli aikoinaan rajusti. Minäkin olen työskennellyt julkisella sektorilla. Sitä on tänäkin päivänä, mutta sitä ei pidä karsia tai säätää tasapäisesti vaan valikoiden, sektori sek-

torilta katsoen, missä on mahdollisesti varaa vielä asioihin puuttua, mutta tämä asia on edelleenkin ajankohtainen.

Mitä tulee pörssiosakkeisiin, sekin on yksittäinen asia. Ed. Gustafsson mainitsi, että pörssiosakkeet ovat nousseet arvossaan huikeasti. Minä haluan todeta, ed. Gustafsson, että pörssiosakkeiden nousu on kupla ja tullaan näkemään lähikuukausien aikana paha poksahdus, joka on tälle yhteiskunnalle hyvin vaarallinen. Eikä se ole mistään lehtikirjoituksista minulle tullut mieleen. Siitä olen jo vuosi sitten jälleen kerran eräässä kirjallisessa kysymyksessäni ministeri Viinasen kanssa keskustellut, ja hänkin oli kovin huolissaan asiasta, joka nyt uhkaa Suomea.

Kakun jakamisesta totean sen, että työn kautta kakkua ei enää jaeta, kun sitä ei ole. Työ ei enää määritä kakun jakamista, ja sen vuoksi, kun meille tulevaisuudessa tulee jäämään 350 000—400 000 työtöntä, kakun jako tulee joka tapauksessa uudelleen järjestettäväksi tavalla tai toisella, ja sen suunnittelemiseen pitäisi olla jo nyt mahdollisuuksia tässä vaiheessa, ettei eräässä vaiheessa tule kiire. Ei sitä kakkua enää sosiaalilautakunnan luukulta ikuisesti jaeta eikä peruspäivärahoja. Yhteiskunnassa täytyy tulla erilaiset laskentaperusteet varmasti lähiaikoina.

Ed. Paloheimo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä puutun ed. Gustafssonin puheenvuoron erääseen yksityiskohtaan, johon kyllä muutkin ovat puuttuneet, ihmettelyyn siitä, mitä mahtaa olla julkisen sektorin tyhjäkäynti. Minulla on itselläni siitä kokemuksia rakennusalalta. Olen ollut julkisen sektorin kanssa tekemisissä 20—30 vuoden ajan sillä alalla. Sitä ovat turhat kokoukset, turhat ihmiset sinänsä tarpeellisissa kokouksissa, joissa he istuvat hyvin pitkään, erilaisten turhien papereiden jakaminen, ajan kuluttaminen niiden tekemiseen ja niiden lukemiseen, tarpeettomat matkat, sellaistenkin ihmisten matkat, joilla ei kerta kaikkiaan jollakin matkalla ole mitään tekemistä, istumiset seminaareissa ja koulutuspäivillä, joilla heillä ei oikeastaan ole kovin paljon oppimista tai tekemistä jne. (Ed. Gustafsson: Olette ollut johtoportaassa!) — Nimenomaan johtoportaassa! Mutta johtoporras on myös julkista sektoria, ja siitä minä nimenomaan puhun. Minä puhun nimenomaan hallinnollisesta portaasta tässä yhteydessä.

Minä tiedän tästä asiasta sen verran, että Tuusulan kunnassa, joka on minun oma kuntani, sanottiin irti 120 virkamiestä vuosi sitten, ja siitä nousi kamala poru. Sosialidemokraattinen kunnanjohtaja totesi kuitenkin jokin aika sitten minulle kahdenkeskisessä keskustelussa, että ei tunnu missään. Ihmettelenpä, kuinka paljon siellä vielä on turhaa porukkaa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Ukkola kohteli minua ennätyksellisen lempeästi. (Ed. Ukkola: Kauhistus!) Se oli hieno puheenvuoro. Itse asiassa haluaisin vain jatkaa tältä osin, kun totesitte, että kollektiivisia työelämää sääteleviä sopimuksia on ehkä vieläkin liikaa. Tosiasia kuitenkin on se, että suomalainen työelämä tällä hetkellä joustaa tavattoman paljon niin työaikojen, työjärjestelyjen kuin muidenkin kohdalta. Se vain tahtoo jäädä julkisuudessa aivan liian vähälle huomiolle.

Ed. Tiurille toteaisin, että halusin vain saada luonnontieteiden opetuksen näkökulman rinnalle sosiaaliset taidot ja niihin liittyvät näkökohdat, koska ei pelkästään luonnontieteiden opetuksen lisääminen johda meitä mihinkään autuuteen.

Ed. Aittoniemi oli itse asiassa käytännöllisesti katsoen kaikissa asioissa minun kanssani samaa mieltä.

Ed. Paloheimon esimerkkeihin tyhjäkäynnistä tekisin vain vastakysymyksen. Tästähän keskusteltiin myös valiokunnassa, enkä minäkään puolusta turhia kokouksia ja turhia matkoja. Niitä on tänä päivänä vain yhtä paljon, ehkä vielä enemmän yksityisellä sektorilla, ja tämähän oli minun ehkä merkittävin näkökohtani, että tässä tarpeettomasti syyllistetään nimenomaan julkista sektoria, jossa nyt eri syistä on saneerausta tehty erittäin raskaalla ja kovalla kädellä. Tosin on tehty yksityiseläkin puolella, mutta minusta tässä nyt turhaan valiokunnan enemmistö halusi leimata julkista sektoria.

Ensimmäinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Hassi (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Keskusteluun luonnontieteellisestä opetuksesta toteaisin, että ainoa tapa lisätä tämän alan ymmärtämistä Suomessa ei ehkä ole lisätä alan koulutuksen määrää. Voimme kehittää myös alan koulutuksen ja opetuksen laatua. Sinänsä luonnontieteellisen ymmärryksen lisääminen Suomen kansan keskuudessa on ensiarvoisen tärkeä asia, ei pelkästään suomalaisen tek-

niikan kilpailukyvyn kannalta vaan myös suomalaisen ympäristön kehittymisen kannalta.

Varsinaisesti pyysin puheenvuoron kommentoidakseni ed. Aittoniemen käsityksiä kakun jakamisesta ja siitä, että työttömyys on tuomittu pysymään suurena. Ed. Aittoniemi ilmaisi varmasti yleisen käsityksen, mutta toinen mahdollisuus on luoda kansantalouteen rakenteita, jotka mahdollistavat työvaltaisten alojen kehittymisen. Monet asiantuntijat, esimerkiksi tohtori Sinikka Salo Suomen Pankista, ovat tuoneet esille sen, että merkittävin työllistämispotentiaali on palvelualoilla, joihin kuuluvat myös kulttuuri ja opetus. Kun aineellista tuotantoa pystytään kasvattamaan samanaikaisesti jopa vähentäen työpaikkojen määrää, niin nähdäkseni pitemmällä aikavälillä ainoa mahdollisuus säilyttää tämä yhteiskunta jotenkin järjellisenä on luoda työpaikkoja aineettomaan tuotantoon eli palvelualoille.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vakuutan ed. Gustafssonille, että en ole sairas, vaikka edelleenkin joudun olemaan lähestulkoon samaa mieltä kanssanne siitä, että työpaikoilla ihmiset ovat joustaneet. Mutta, ed. Gustafsson, he ovat joustaneet pakon edessä, laittomasti, ilman että olisi purettu säädöksiä, ja tätä minä arvostelen. Nythän on ihan viime kuukausien ja viikkojen aikana myös ammatillisten keskusjärjestöjen puheenjohtajien taholta tuotu esille, että ehkä he sittenkin olivat väärässä, kun he eivät tähän joustavuuteen ja työelämän uudistukseen ole taipuneet. Minä ymmärrän nämä puheenvuorot. Meillä on vaalit tulossa eikä auta kuin ottaa lusikka kauniisti käteen. Mutta minä vain sanon, että tämä on sama homma kuin Sorsan sopimus. Kun se kaadettiin, luotiin turhia työttömiä tähän yhteiskuntaan.

Samalla tavalla turhia työttömiä on luotu sillä, että on pidetty hirvittävän tiukasti järjestelmistä, rakenteista ja kollektiivisista työelämän muodoista kiinni, kun jokainen on nähnyt, että niistä on pakko luopua ja pakko uusia yhteiskunta. On tärkeätä, että ne uusitaan järjellisesti ja sillä tavalla, ettei aiheuteta ihmisille haittaa. Sen vuoksi on ollut äärettömän surullista katsoa, mikä ideologinen pohja ja perusta ammattiyhdistysten pomoilla on ollut tänä aikana, koska sillä on tehty useita kymmeniä tuhansia turhia työttömiä.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Gustafssonille lyhyesti kaksi huomautusta.

Ensinnäkin, yksityinen sektori kärsii itse tyhjäkäynnistään. Julkisen sektorin tyhjäkäynnistä kärsivät veronmaksajat. Siinä on selvä ero.

Sitten, irtisanotuista ihmisistä varmasti suurempi osa suhteellisesti on tällä hetkellä yksityiseltä sektorilta irtisanottuja kuin julkiselta sektorilta.

Ed. L o u v o : Arvoisa puhemies! Eduskunnan ensimmäisen tulevaisuusvaliokunnan mietintöä on odotettu jännityksellä. Tämä keskustelu on osaltaan osoittanut, että siihen ollaan yleisesti ottaen aika tyytyväisiä. Valiokunnan jäsenenä minun on todettava, että mielestäni lopputulos on parempi kuin työn alussa olisin odottanut. Vaikka monista asioista ja lauseiden muodoista äänestettiin ja melko usein jopa arpa ratkaisi tuloksen, kokonaisuus on kuitenkin aika lailla hyvä. Siitä kuvastuu se innostus, millä valiokunta teki työtään. Siksi en ole mukana yhdessäkään vastalauseessa, vaikka toki ed. Martti Tiurin vastalauseeseen sen asiasisällön vuoksi olisin voinut yhtyä. Minusta on suuri arvo sinänsä, että eri yhteiskunnallisia näkemyksiä edustavat pystyvät yhdessä lausumaan niin tärkeästä asiasta kuin Suomen tulevaisuudesta näinkin yksimielistä, näkemyksellistä ja painavaa tekstiä.

Aivan samoin tapahtui ulkoasiainvaliokunnan tehdessä mietintöään Suomen liittymisestä Euroopan unioniin. Tämä mietintöhän oikeastaan on toinen Suomen tulevaisuusmietintö. Siksi en käsittelekään tässä puheenvuorossani EU-mietintökeskustelussa käsittelemiäni asioita. Oikeastaan ne kaikki voisi liittää suoraan tähän puheenvuoroon, nehän ovat nimenomaan juuri Suomen tulevaisuutta ja nyt myös nykyisyyttä.

Kuvaavaa on, että EU-mietinnön kantta koristaa eduskunnan istuntosalin tulevaisuuspatsaan kuva. Ulkoasiainvaliokunta ehti edelle, samaa kuvaahan olisi tulevaisuusvaliokuntakin halunnut käyttää mietintönsä kansilehdellä.

Mitä tulee käsittelemäämme mietintöön, haluan painottaa, että nimenomaan suurista linjoista kuten ympäristöuhkien torjumisen ensisijaisuudesta, kestävän taloudellisen kasvun välttämättömyydestä, EU:n ja Suomen lähialueiden kehityksen merkityksestä Suomenkin tulevaisuudelle samoin kuin koulutuksen, tieteen ja teknologian kehittämisen välttämättömyydestä, sosiaaliturvajärjestelmien yksinkertaistamisen tarpeesta sekä työn tekemisestä kannattavimmaksi vaihtoehdoksi jo lähitulevaisuudessa olen valiokunnan mietinnön kanssa samaa mieltä ja ollut näitä painotuksia omalta osaltani sinne ajamas-

sa. Samoin sukupolvien välisen perinnön analyysi on minusta mietinnössä oikea ja tasapuolinen. Mietinnössä tuodaan mm. hyvin esiin nykyisten suurten ikäluokkien sukupolven lapsilleen jättämän kansallisvarallisuuden arvo, joka vuoden 1994 lopussa oli yli 2 000 miljardia markkaa. Se on kolme kertaa niin paljon kuin julkinen nettovelkamme ja kattamaton eläkevastuu yhdessä.

Samoin mietinnössä painotetaan sitä, kuinka inhimillinen pääoma on kasvanut. Olemme antaneet lapsillemme yhä paremman koulutuksen ja mahdollisuudet parempaan terveyteen. Mietinnössä todetaan myös, että pelkästään suurten ikäluokkien jättämä eläkevelka kuittaantuu heidän lastensa koulutusmenoilla. Toisaalta on todettu, että jatkuvan hyvinvoinnin edellytyksenä olevan taloudellisen kasvun on oltava kestävää. Itse olen aina nimittänyt tällaista kasvua ekologiseksi markkinataloudeksi ja katson sen olevan ainoa mahdollisuutemme, että pystymme huolehtimaan sosiaaliturvasta ja parantamaan ympäristöämme ja näin elämään tulevaisuudessakin tällä planeetalla.

Mietinnössä myös aivan oikein painotettiin ylisukupolvisia vastuita ja että olisi kehitettävä sukupolventilinpidon menetelmiä, joilla voidaan selvittää, miten nyt tehtävät päätökset vaikuttavat pitkällä tähtäyksellä. Tätä taustaa vasten mielestäni mietintöön liitetty nuorten kansanedustajien Minna Karhusen ja Maria Kaisa Aulan pelkästään tulevien sukupolvien perintöä koskeva vastalause turhaan kärjistää tilannetta. On erittäin hyvä tuoda näitä asioita esiin, mutta eri sukupolvia ei kuitenkaan saisi asettaa vastakkain.

Totta kai taloudellisten resurssien ollessa rajoitetut ja kun koko ajan mietitään, mistä säästetään, keneltä otetaan pois, myös sukupolvien välistä tulonjakoa tarkastellaan aivan toisella tavalla kuin ennen. Jos ajatellaan aivan konkreettisesti, mitä esimerkiksi tällä hallituskaudella on tehty, niin kyllä ne vähäiset sosiaaliturvan parannukset, jotka on pystytty saamaan aikaan, ovat ensisijaisesti kohdistuneet nuoriin. Nuorissahan on tulevaisuus. Tällaisia ovat mm. opintotuen uudistus, joka jo ensimmäisenä vuonna lisäsi opintotukeen resursseja yli 0,5 miljardin markan edestä, sekä kahden uuden nuorten ikäluokan, 18- ja 19-vuotiaiden, ottaminen maksuttoman hammashuollon piiriin. Vastapainona on toki myös aloitettu sotiemme veteraanien hammashuoltouudistus sairausvakuutuskorvauksineen ja muutenkin parannettu veteraanien etuuksia, tosin liian myöhään, koska he eivät enää osaa hyödyntää mahdollisuutta esimerkiksi hammashuollon sairausvakuutuskorvauksiin. Vain 15 prosenttia veteraaneista on käyttänyt tätä mahdollisuutta.

Kaikilta ryhmiltä on hallituskauden aikana myös rajusti leikattu niin koulutuksesta kuin sosiaaliturvastakin, mutta myös pitkäjänteisiä rakenteellisia uudistuksia on tehty mm. eläkepolitiikassa. Työelämässä vielä olevien eläke-etuja on esimerkiksi heikennetty erityisesti julkisella sektorilla eläkeiän ja eläkekarttuman suhteen. Toki eläkepolitiikassakin on mahdollista ja järkevää tehdä vielä vastalauseessakin mainittuja toimenpiteitä eläkkeelle siirtymisen joustavoittamiseksi ja eläkekarttuman uudella tavalla laskemiseksi. Mutta mielestäni tämä kaikki pitäisi tehdä yhteisymmärryksessä ja niin, ettei eri sukupolvia todellakaan aseteta vastakkain. Tämä on oleellisen tärkeää.

Itse ainakin olen halunnut toimia kansanedustajana myös sen vuoksi, että tulevaisuudessa nuorten asiat olisivat paremmin kuin minun ikäpolvellani ja sodan käyneen sukupolven ihmisillä on ollut. Onhan nyt nuorilla perheillä pitkät vanhempainlomat, hoitovapaat, kotihoidon tuen avulla enemmän valinnan mahdollisuuksia lastenhoidossa sekä maksuton koulutus, mitä meillä ei ollut. Kieltämättä nuoret saavat nyt kärsiä myös kestämättömistä reaalikoroista ja suurtyöttömyydestä, mikä on tällä hetkellä todella suuri ongelma.

Oikeastaan kaikkein vakavimpia, pitkälle tulevaisuuteen vaikuttavia asioita on se, ettei tänä päivänä työnteko kannata. Meillähän on nyt maailman korkein tuloverotus ja moninkertainen progressio, joka on myös ainutlaatuista maailmassa. Missään muualla ei ole progressiivisen verotuksen lisäksi progressiota myös sairausvakuutusmaksuissa niin kuin meillä on, ja kaiken lisäksi palvelut ovatniin nuorilla kuin vanhoilla tulojen mukaan porrastetut. Kohta olemme tasapalkan ja tasaeläkkeen järjestelmässä käteenjäävän tulon suhteen, eikä siinä ole mitään järkeä.

Olen erityisen voimakkaasti halunnut tulevaisuusvaliokunnassa olla vaikuttamassa, kuten koko ryhmämme siihen, että mietintöön kirjataan kohta: "Sosiaalietuudet, perhepoliittiset tulonsiirrot, palvelumaksut ja verotus yhteensovitetaan niin, että köyhyysloukut poistuvat ja että työnteko on aina kannattavaa. Vähimmäisturvasta tehdään aukoton uudistamalla ja yksinkertaistamalla sosiaaliturvajärjestelmää."

Koko Suomen tulevaisuudelle on oleellisen tärkeätä, että työnteko jälleen kannattaa eikä

synny köyhyysloukkuja. Tuloverotusta on laskettava ja sosiaaliturvajärjestelmiä yksinkertaistettava ja uudistettava. Esimerkiksi työttömyysturvaa on kehitettävä Pekkasen työryhmän ajatusten suuntaan. Jopa SAK:ssa myönnetään, ettei nykyisen kaltainen työttömyysturvajärjestelmämme ole tarkoitettu aikaan, jolloin on lähes puoli miljoonaa työtöntä. Sen sijaan lapsilisien verollepano ei ole mikään ratkaisu. Se lisäisi entisestään nuorten perheiden köyhyysloukkuja.

Tulevaisuutemme elinmahdollisuuksille on kuitenkin tärkeintä, että maailmassa vallitsisi rauha ja että planeettamme säilyisi elinkelpoisena. On välttämätöntä, että torjumme ilmastomuutoksen ja otsonikadon, joiden uhkaa ei vieläkään riittävästi tiedosteta. Niistä kyllä puhutaan, mutta konkreettiset toimet ovat vähäiset. Tulevaisuusvaliokunnan televisioidussa yleisöpaneelissa Erik Wahlström, joka on mm. ollut kirjoittamassa selvityksiä Pohjoismaiden ympäristön tilasta, sanoi ilmastomuutosten olevan ehdottomasti suurin ympäristöuhka ja että nykyään vain ympäristöliitti sen tiedostaa. Valiokuntakin lausui asian tärkeydestä kyllä hyvin, mutta konkreettiset ehdotukset mm. energian valinnasta, mihin ed. Martti Tiurin vastalauseessa puututaan, jäivät puolitiehen. Eduskunnalla ei todellakaan ollut kielteistä ydinvoimapäätöstä tehdessään riittävästi tietoa. Tämä sama asia todettiin ulkoasiainvaliokunnassa käsitellessämme Rion ilmastosopimusta. Toivottavasti uusi eduskunta on viisaampi ja tietorikkaampi. Valiokunnan asettama tavoite lisätä luonnontieteiden ja tekniikan opetusta nykyisestä ja parantaa niiden tuntemusta auttaa valitettavasti vasta nuorempia sukupolvia toimimaan viisaammin ympäristöasioissa.

Arvoisa puhemies! Kun päämäärä säilyttää planeettamme elinkelpoisena on selvä, yksittäisten toimenpiteiden ja päätösten tulisi joka tasolla tukea tätä päämäärää. Mielestäni tulevaisuusvaliokunnan mietintö antaa osaltaan monine yksityiskohtineen avaimia tähän työhön. Omasta tietämyksestämme, arvoistamme, halustamme ja tahdostamme riippuu, kuinka niitä käytämme ja mikä on tulevaisuutemme.

Ed. A s t a l a : Arvoisa puhemies! Tänään on jo käytetty mielestäni runsaasti arvokkaita ja mielenkiintoisia puheenvuoroja, joista on löytynyt jopa taiteellista ansiota. Tuntuu oikein hyvältä.

Arvoisa rouva puhemies! Mielestäni runolla voi kuvata totuutta ja tunteita ytimekkäämmin kuin tuhannella sanalla. Minun keskeisin viestini eduskunnan tulevaisuuskeskusteluun on eräässä Markku Lahtelan runossa. Siinä on ihmiskunnan eloonjäämisstrategian tärkein viesti, jonka pitäisi tarttua jokaisen päättäjän tietoisuuteen. Monet ratkaisut pitäisi nimittäin tehdä toisin. Monet ratkaisut pitäisi tehdä täällä eduskunnassakin toisin. Lahtelan runo kuuluu seuraavasti:

"Merkillistä, että tässä tuntuisi olevan
kuin käden ulottuvilla
toinen tapa elää,
ja pelkkää itsepäisyyttäni
en anna periksi ja taivu.
Koko ajan jokin toinen vaihtoehto,
lempeämpi, viisaampi, parempi
ja hyödyllisempi,
mutta minä itsepintaisesti
olen juuri näin."

Siis: koko ajan jokin toinen vaihtoehto, lempeämpi, viisaampi, parempi ja hyödyllisempi, mutta minä itsepintaisesti olen juuri näin.

Tulevaisuus on jo keskuudessamme. Se tehdään tämän ajan päätöksillä. Sitä kuvastaa mielestäni oivallisesti humanistis-yhteiskuntatieteellisen komitean mietinnön nimi "Humanismin paluu tulevaisuuteen". Kyseinen tavoite, siis humanismin paluu, on sinänsä ihmiskunnan tärkeimpiä tulevaisuusedellytyksiä.

Itselläni oli mahdollisuus saada osallistua eduskunnan tulevaisuusvaliokuntaan ja tutustua tulevaisuustutkimukseen sekä monien arvostetuimpien asiantuntijoittemme lausuntoihin. Valiokunnan työ oli kiinnostavaa, hyvin palkitsevaa ja samalla kuitenkin henkisesti vaativaa. Hauskaakin oli, kuten ed. Suhola ehti jo täällä kertoa, olihan meillä tiettyjä onnen lanttejakin käytössämme. Palkitsevinta oli uuden oppiminen ja ilo mm. siitä, että valiokunta päätyi yksimielisesti varsin ansiokkaasti erittelemään ihmiskunnan eloonjäämisen edellytyksiä globaalisesta ja ekologisesti kestävän kehityksen näkökulmasta.

Vasemmistoliiton mielestä Suomen tulisi kuitenkin olla aktiivisesti vaatimassa myös maailmantalouden ekologista rakennemuutosta ja maailmanlaajuista sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäämistä. Juuri siksi ihmiskunta tarvitsisi enemmän, paljon enemmän, laaja-alaista yhteistyötä kansainvälisen taloudellisen kilpailun sijaan.

Valiokuntatyöskentely aiheutti minulle kuten myös ed. Suholalle hänen puheenvuoronsa perusteella aitoa hämmästystä ja pahoinvointiakin erityisesti siksi, että ihminen oli usein kadoksissa

ja uppeluksissa sekä itse elämä sivuroolissa. Toivonkin, että ensi vaalikaudella valittava tulevaisuusvaliokunta pyrkii määrätietoisesti rakentamaan työmenetelmänsä niin, että itse elämä nostetaan päärooliin ja ihminen on siinä keskeisessä asemassa. Tavoitteeksi nousisi tällöin ekologisesti ja inhimillisesti kestävä kehitys. Naispuoliset tulevaisuuden tutkijat oivalsivat tämän ihmisläheisemmän näkökulman ja tarjosivat sitä asiantuntijalausunnoissaan valiokunnalle. Muilta osin naisten osuus asiantuntijakuulemisessa oli liian vähäistä.

Arvostelin lähetekeskustelussa tulevaisuusselontekoa kokonaisvaltaisen sivistysarvion puuttumisesta. Tulevaisuusvaliokunta on kritisoinut selontekoa myös siitä, että "siinä ei ole laaja-alaista sivistyksellistä kokonaisnäkemystä". Hieman takkuista oli valiokunnassakin laaja-alaisen ja dynaamisen sivistyskäsitteen hahmottaminen ja kirjaaminen. Olen kuitenkin iloinen siitä, että valiokunta totesi mietinnössään osuvasti luvussa "Suomen vahvuudet ja heikkoudet": "Suomen voima on sivistyksessä. Tulevaisuutemme riippuu painotetusti siitä, miten hyvin kansalaisten inhimillistä pääomaa pystytään kartuttamaan ja hyödyntämään. Sivistys on tärkein selviytymis- ja menestystekijämme. Koulutuksen, tieteen ja teknologian, taiteen ja muun kulttuurin ohella sivistykseen voidaan lukea myös tietohuolto, viestintä, perinne ja kansalaistoiminta. Sivistys on inhimillisten kykyjen, taitojen, tietojen, asenteiden ja arvojen jatkuvaa ylläpitoa ja kehittämistä. Se on henkisen pääoman ja toimintavalmiuksien varanto."

Viitaten tähän laaja-alaiseen sivistyskäsitteeseen ja sen merkitykseen koko kansakunnalle, olisi syytä antaa eduskunnalle sivistyspoliittinen selonteko, mikä sisältäisi suomalaisen sivistyspolitiikan suuntaviivat ja kansallisen sivistysstrategian. Vasemmistoliiton puolesta tulen tekemään vastalauseemme tätä koskevan ehdotuksen.

Mielestäni on syytä pitää yhä uudelleen puolustuspuheita kansalliselle sivistyksellemme. Sivistyksellähän on aina sekä itseis- että välinearvoa. Hintakilpailukykymme on toki tärkeää, mutta pärjäämisen ydin on osaamiskilpailukykymme. Jatkuvasti on syytä ponnistella tiedon ja osaamisen tason nostamiseksi ja niiden kulutuksen kiihdyttämiseksi. Ajankohtaisempaa voiman lähdettä kuin sivistys on vaikea kuvitella. Koulutus on myös työttömyyttä ehdottomasti taloudellisempi toimenpide.

Opetusministeriön asiantuntijaryhmän laatima kansallinen sivistysstrategia on tarkoitettu sivistyspolitiikan lähtökohdaksi. Se on tarkoitettu myös puheenvuoroksi kansalaiskeskusteluun siitä, millainen Suomen tulisi olla vuonna 2017. Sivistysstrategia koostuu kymmenestä avainstrategiasta, joiden nimet kertovat ajattelun sisällöstä. Ne ovat: sivistykselliset perusoikeudet, inhimillinen kasvu ja vastuu, monikulttuurisuus, kestävä kehitys, hallittu ja monipuolinen kansainvälisyys, työkulttuuristrategia, jatkuva oppiminen, innovaatiostrategia, kansalaistoiminta sivistysyhteiskunnan voimavarana sekä sivistyksen vuorovaikutus- ja verkostostrategia. Nämä avainstrategiat ovat siis tästä päivästä tulevaisuuteen luotaavia suuria kehitysaaltoja, kuten aikanaan Snellmanin kiteytykset tai teesit. Voisi kai ennakoida, että kansallista sivistysstrategiaa tarvitaan erityisesti selviytymisstrategiaksi 1990-luvulla, muutosstrategiaksi ainakin ensi vuosikymmenen koittaessa ja huippuluokan menestysstrategiaksi viimeistään 2010-luvulla.

Eettinen kasvu on ihmiskunnan eloonjäämisedellytys. Koulutusta on siis kehitettävä eettisen kasvatuksen suuntaan. Ihmiskunnalla on toivoa, mikäli tehdään oikeita valintoja. Se edellyttää todella ihmisen henkistä kasvua. Olen iloinen siitä, että tulevaisuusvaliokunta on todennut asiasta mietinnössä upealla tavalla seuraavasti: "Kaiken koulutuksen tulisi perimmältään olla oppimista ihmisyyteen, henkistä kasvua. Eettinen kasvatus tukisi ihmiskunnan moraalista kehitystä, mikä osaltaan auttaisi nykyistä oikeudenmukaisempien ja inhimillisempien olosuhteiden muodostumista tuleville sukupolville. Tulevaisuuden Suomessa kaikki nämä tavoitteet ovat koulutuksen olennaisia tekijöitä." (Ed. Aittoniemi: Runollista utopiaa!)

Jokaisessa oppiaineessa ja kaikessa toiminnassa voidaan harjaantua maailman ongelmien tutkimiseen, harkitsemaan oikeaa ja väärää, pohtimaan elämisen tavoitteita ja elämän mielekkyyttä sekä konkreettiseen toimintaan epäkohtien poistamiseksi. Vasemmistoliiton puolesta tulen esittämään seuraavan ehdotuksen vastalauseemme mukaisesti: "Yhteiskunnan kehittämisen ja sivistyksen ydinsisällöksi valitaan inhimillisen kasvun ja vastuun periaatteet. Nämä muodostavat humanistisen sisällön muille sivistysstrategioille."

Tulevaisuusvaliokunta käsitteli varsin vähän taidetta ja muuta kulttuuria. Vastalauseessamme olemme siksi esittäneet kyseisiä arvioita. Siihen viitaten tulen esittämään vastalauseemme ehdotuksen: "Luodaan edellytyksiä taiteilijoiden

työskentelymahdollisuuksien ja toimeentulon parantamiseksi."

Humaani, ihmiskeskeinen koulutus ja koulutusjärjestelmä ovat välttämättömiä ihmiskunnan säilymiselle. Yhtä välttämätöntä on saattaa humanismi ja teknologia rauhanomaiseen ja inhimilliseen liittoon. Humanistisen ja teknisen maailmankuvan on lähestyttävä toisiaan. Se on paljon sanottu minulta, eikö vain, arvoisa puheenjohtaja Paloheimo, mutta se on välttämätöntä, mikäli haluamme ihmiskunnan säilyvän tuholta. Valitettavasti tulevaisuusvaliokunnassa ei tällaista rauhanomaista liittoa sallittu kirjattavaksi. Totuus on kuitenkin se, että humanistista katsomusta tarvitaan välttämättä silloin, kun määritellään tekniikan rajoja ja sen käyttötarkoituksia. Nämäkin on määriteltävä, jotta voimme varmistua siitä, että ihmiskunta jäisi eloon.

Jäsenet sitoutuivat tulevaisuusvaliokunnan työhön varsin eri tavalla. Se käy ilmi vastalauseista. Itse yritin sitoutua vahvasti ja aidosti työskentelyyn. Minusta tuli samalla innokas tulevaisuustutkimuksen ystävä. Kannatan myös lämpimästi tulevaisuusvaliokunnan valintaa tulevallakin kaudella ja tulevaisuusselonteon antamista eduskunnalle. Se rikastuttaa ehdottomasti eduskuntatyötä ja kansanedustajan maailmankuvaa.

Toivon mukaan voisimme elää uuden perusoikeuslakiesityksen 1 §:n muotoisessa "Perusoikeuksien Suomessa". Sen pykälän mukaan: "Suomi on täysivaltainen tasavalta, joka turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa." (Ed. Aittoniemi: Ei pidä paikkaansa! Se oli!) — Ed. Aittoniemi on oikeassa välihuudossaan. Me olemme menettäneet kyllä EU-ratkaisussa eräitä edellytyksiä tämän kaltaiseen Suomeen, mutta toivon mukaan ehkä voimme palata siihen. Eikö vain? — Esittelemässäni 1 §:ssä on tavoitteita tulevaisuuden Suomelle niin, että "isänmaa, jolla on lempeät äidinkasvot, voi virrata uudeksi", filosofi Ilkka Niiniluodon sanoja lainatakseni.

Arvoisa rouva puhemies! Tämän päivän laman musertamasta Suomesta löytyy vielä yhteisvastuuta, oikeudenmukaisuutta, yksilöllistä sisua, tekemisen iloa, välittämistä ja epäitsekästä kumppanuutta. Toivon mukaan tätä kaikkea tulevaisuudessa entistä enemmän.

Arvoisa rouva puhemies! Lopuksi kannatan ed. Wahlströmin tekemiä ehdotuksia ja teen itse III vastalauseen mukaisesti seuraavat kolme ehdotusta.

Vastalauseen ehdotus n:o 3, että lukuun 4.4 Lähivuosien toimenpiteitä lisätään uusi ensimmäinen toimenpide seuraavasti: "Eduskunnalle annetaan sivistyspoliittinen selonteko, mikä sisältää suomalaisen sivistyspolitiikan suuntaviivat ja kansallisen sivistysstrategian."

Vastalauseen ehdotus n:o 4, että luvun 4.3.1 Yhteiskunnan henkinen perusta tavoiteosaan lisätään uusi kolmas kappale: "Yhteiskunnan kehittämisen ja sivistyksen ydinsisällöksi valitaan inhimillisen kasvun ja vastuun periaatteet. Nämä muodostavat humanistisen sisällön muille sivistysstrategioille."

Vastalauseen ehdotus n:o 5, että lukuun 4.3.1 Yhteiskunnan henkinen perusta jaksoon Keinot lisätään uusi viimeinen kohta: "Luodaan edellytyksiä taiteilijoiden työskentelymahdollisuuksien ja toimeentulon parantamiseksi."

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Astala vaatii puheenvuorossaan hallitukselta sivistyspoliittista selontekoa. Lienevätkö tässä nyt sitten sivistys ja kulttuuri käsitteinä hieman epäselviä tahikka sekoittuneet toisiinsa, mutta kulttuuripoliittinen selonteko joka tapauksessa tässä talossa käsiteltiin vain noin vuosi sitten. Tiedän sen siitä, että olin itse tuon selonteon lähetekeskustelun puheenvuoron käyttäjä. Myös koulutuspolitiikkaa erillisenä on aivan äskettäin — en muista tarkkaan minä vuonna ja oliko tällä vaalikaudella vai loppuvaiheessa edellistä vaalikautta — käsitelty. Ei ole mielestäni mitään järkeä siinä, että me käsittelemme selonteon toisensa jälkeen ilman että me niistä otamme oppia tahi pidämme niitä suuntaviivoinamme.

Rouva puhemies! Olen ed. Astalan kanssa yhtä mieltä siitä, että sivistys on, aivan kuten mietinnössä todetaankin, Suomen tulevaisuuden perusta.

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Toisin kuin ed. Saastamoinen itse näen hyvin tärkeänä sivistys- tai koulutuspoliittisen selonteon. Se oli edellinen eduskunta, joka käsitteli koulutuspoliittista selontekoa. Jos ajatellaan, niin kuin oikeaksi näen, että ed. Astalan tekemä ponsiesitys menisi lävitse ja tulisi hyväksytyksi, sehän tarkoittaisi, että koulutus- tai sivistyspoliittisella selonteoilla olisi noin kuuden

vuoden periodi. Kun me ajattelemme sitä nopeaa yhteiskunnan muutosta, mikä on tapahtunut, pidän erityisen tärkeänä, että tällainen selonteko eduskuntaan ensi vaalikaudella annettaisiin.

Perustelen tätä vielä sillä, että meillä on opetusministeriössä ja opetushallituksessa tehty erittäin hyvää komitea- ja selvitystyötä. Meillä on paljon hyviä mietintöjä ja raportteja. Nyt on vain tärkeää, että sieltä pitäisi ne ydinasiat koota meille poliittisille päättäjille juuri sillä tavalla kuin ed. Astala puheenvuorossaan esitteli.

Lisäksi pitäisin tärkeänä, että ihan tutkittaisiin ja selvitettäisiin, mitä pitkäaikainen työttömyys on merkinnyt koulutus- ja sivistyspolitiikan käyttäjänäkökulmasta. Näkisin, että tällaisen koulutuspoliittisen tai sivistyspoliittisen selonteon takana pitäisi olla myöskin tiettyä tutkimus- ja selvitystyötä.

Itse olen valmis tukemaan ja pidän tärkeänä ed. Astalan tekemää esitystä.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Astala korosti oikeutetusti koulutus- ja sivistyspolitiikkaa puheenvuorossaan.

Jäin miettimään, minkä verran esimerkiksi ammattikoulutuksella ja korkeakoulukoulutuksella, erilaisella teknisellä koulutuksella on merkitystä siinä, että tämän päivän Suomessa esimerkiksi monia teollisuustuotteita mielestäni voitaisiin paljon pidemmälle jalostaa, niiden jalostusastetta nostaa ja saada niistä työtä ja saada myöskin huomattavasti parempaa tulosta yhteiskuntaan sitä kautta, esimerkiksi tuloja.

Ilokseni kuulin tänään uutisista, että Valkeakoskelle ollaan perustamassa pidemmälle jalostetun paperin käsittelylaitos, jotakin tarrapaperia tai mitä olikaan. Saman tyyppisiä pidemmälle jalostettuja tuotteita tässä maassa tarvittaisiin.

Yksi minusta aika hälyttävä ja murheellinen asia on se, että meillä esimerkiksi on kiveä paljon, kaunista kiveä esimerkiksi Itä-Suomessa. Kiviä viedään raakakivinä erittäin paljon ulos ja sitten niitä tuodaan jalostettuina meille ja markkinoidaan. Erilaisia tällaisia asioita ymmärtääkseni koulutuspoliittisin toimenpitein yhdessä työelämän kanssa pitäisi kehittää.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kiitos siitä, että ed. Saastamoinen kuunteli tarkasti puheenvuoroani. Valitettavasti hänelle ei vielä ollut selvinnyt laaja-alaisen sivistyskäsitteen muotoilu. Meillä nimittäin annettaisiin ensimmäisen kerran eduskunnalle laaja-alainen sivistyspoliittinen selonteko, jos minun ehdotukseni toteutuisi eduskunnassa. Tällöin sivistys on yläkäsite. Sen alapuolella ovat sivistystoiminnot. Sivistystoimintoja olisivat koulutus, tiede ja teknologia, taide ja muu kulttuuri sekä tietohuolto, viestintä, perinne ja kansalaistoiminta. Itse sivistyksen sisältöä taas olisivat inhimilliset kyvyt, taidot, tiedot, asenteet ja arvot. Nyt olisi siis kysymys näin laaja-alaisesta sivistyspoliittisesta selonteosta. Siihen olisi koottu tämä kaikki, mistä äsken kerroin.

Mehän olemme käsitelleet täällä todella kulttuuripoliittista selontekoa, koulutuspoliittista selontekoa, mutta ne ovat vain yksi osa ja yksi sivistystoiminnon osa-alue. Ehdotukseni käsittäisi laaja-alaisesti koko sivistyskäsitteen.

Ed. S a a s t a m o i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Oikein hyvä tämä ed. Astalan tarkennus ja selvennys. Minä todellakin kuuntelin puheenvuoron, mutta sivistyskäsitteen laaja-alaisuus ei minun mielestäni tuosta puheenvuorosta sinänsä selvinnyt.

Hyvä on, periaatteessa ihan hyvä ajatus, mutta muistutan silti siitä, että kun tässä talossa käsitellään selontekoja, kuten nyt esimerkiksi kulttuuripoliittinen selonteko aivan hiljattain, mielestäni niilläkin tulee olla merkitys, ei niin että aina mennään vain selonteosta toiseen ja asiasta toiseen ja asiasta uuteen. Tietysti tämä nyt koskeekin vasta uutta hallitusta ja on sen heiniä.

P u h e m i e s : Jos ed. Gustafsson nyt insistoi, hienolla sanalla sanottuna, niin saatte vielä vastauspuheenvuoron. Olkaa hyvä!

Ed. G u s t a f s s o n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Luulen, että tämä asia on arvoisalle, kunnioitetulle puhemiehellekin hyvin tärkeä ja rakas.

Totean esimerkiksi eduskunnassa käsitellystä koulutuspoliittisesta selonteosta, että sen merkitys ja vaikutushan oli hyvin keskeinen koko 90-luvun koulutuspolitiikalle. Se merkittävästi ohjasi ammattikorkeakoulu-uudistuksen käynnistämistä, nuorisoasteen koulutuskokeilujen käynnistämistä, lastentarhanopettajakoulutuksen tulevaisuutta, koko meidän yleissivistävän koulutusjärjestelmämme kehittämistä jne. Tässä mielessä minusta on täysin perusteltua, että nimenomaan eduskunta ohjaa ja vaikuttaa suomalaisen sivistys- ja koulutuspolitiikan suuntautumiseen.

Ed. P u l l i a i n e n : Arvoisa puhemies! Alea acta est. Tulevaisuusvaliokunta on saanut ensim-

mäisen mietintönsä valmiiksi. Ed. Paloheimo ansaitsee tammenlehvillä koristellun papukaijamerkin ideastaan ryhtyä tähän operaatioon. Minusta tämä on vallan mainio ajatus ollut ja hienoa, että se on saatu tähän pisteeseen.

Ed. Paloheimolla ja hänen tapaansa ajattelevilla on kuitenkin ollut erinomaisen huono tuuri siinä, että työskentely ajoittui juuri siihen aikaan Suomen historiassa, kun Suomi liittyi Euroopan unionin täysjäseneksi. Jos tätä sinänsä taitavasti kirjoitettua mietintöä lukee siinä katsannossa, mikä tulevaisuusraami on hahmoteltu, niin ei voi päätyä muuhun tulokseen kuin siihen, että tässä on kyllä käpertymistä Euroopan unioniin. Euroopan unioni tulee vastaan jokaikisellä sivulla ja parhailla hyvin hyvin monta kertaa. Taisivat eräät ryhmäpuheenvuorotkin olla lähinnä pohdiskelua, mitä tässä nyt oikein Euroopan unionin puitteissa tapahtuisi.

Ei ole ollenkaan väheksyttävää se, että täällä on käyty sen laatuista keskustelua kuin mitä olen itsekin ollut seuraamassa. Viimeksi käydyt repliikit olivat ihan mainiota tekstiä kuultavaksi.

Arvoisa puhemies! Uskallan myös ennustaa, että mietinnöstä tulee bestseller siinä katsannossa, että jos tämä tilaisuus saa riittävästi sen ansaitsemaa julkisuutta, niin tuskinpa kukaan lukiolainen uskaltaa ylioppilaskirjoituksiin lähteä lukematta tätä mietintöä. On se sen verran hyvä katsaus eräisiin asioihin.

Mutta, arvoisa puhemies, minä kuitenkin olen hyvin monesta asiasta analyyttisesti toista mieltä. En toista sitä, mitä mietinnössä on todettu, en palauta mieleen sitä, mitä vihreitten ryhmäpuheenvuorossa on sanottu. Allekirjoitan ryhmäpuheenvuoron jokaisen sanan.

Voimme aivan hyvin myös allekirjoittaa ne suositukset sekä toiminnallista tulevaisuutta että muuta tulevaisuutta varten, jotka mietinnössä on esitetty. Ei siinä ole mitään ongelmia. Minun mielestäni vain tämä analyyttisestikään ei riitä.

Totean vain yhden asian, jonka kuittaan tällä yhdellä lausumalla, että jospa olisi käynyt niin ikävästi, että Japanin valitettava maanjäristys olisi sattunut Tokion kaupungin kohdalle, niin tänä päivänä eduskunnan keskusteluilmapiiri olisi aivan kokonaan toisenlainen. Japanista ei heruisi meille enää yhtään lainamiljardia, näin uskon ja väitän, ja tässä salissa olisi paniikkitunnelma. Tätä kutsutaan tieteessä ja ekologiassa masking factor -ilmiöksi: jokin massiivinen tekijä peittoaa vaikutuksellaan kaikki muut tekijät, vaikka asiat olisivat kuinka hyvin tahansa olleet.

Masking factor -mahdollisuus on sellainen, jonka pitäisi tämän laatuisessa ajattelussa, visioinnissa, olla kuvassa mukana. Se mahdollisuus, mikä ihmisellä siinä on, on varautumista pahoihin tilanteisiin, joista osa on sellaisia, että niille emme mitään voi.

Arvoisa puhemies! Haaste tässä asiassa on äärimmäisen raju, jos sitä arvioidaan kulttuurien historian perspektiivissä. Kulttuurimaterialistinen historianselitys on käynyt läpi ihmisen tähän mennessä eletyt kulttuurit ja havainnut niissä hyvin suuren samankaltaisuuden. On ollut alku, nousu, lasku ja tuho. On ollut ihmisen lisääntyminen, runsastuminen, vaatimus luonnonvarojen tehokkaammasta hyväksikäytöstä, ulottuvilla olevien luonnonvarojen ehtyminen ja siitä seuraava kilpailu jäljelle jääneistä luonnonvaroista. Kun kilpailu on kiristynyt, niin tavat ovat raa'istuneet, käyttäytymistavat on ritualisoitumisen kautta hyväksytty, olkoot ne kuinka raakoja tahansa lapsenmurhineen jnp., ja vihdoin on ollut kulttuurin tuho. Näin on käynyt kaikille inhimillisille kulttuureille täällä maapallolla tähän saakka. Olisiko länsimainen teknokulttuuri etevämpi kuin aikaisemmat kulttuurit? Toistaiseksi tähän päivään mennessä se ei ole osoittanut minkäänlaista etevämmyyttä tässä suhteessa. Tästä ei mietinnössä ole juuri paljon puhuttu.

Onko ihminen vaikuttanut aktiivisesti ihmiselämän suuriin muutoksiin historian saatossa? Tähän kulttuurimaterialistinen historianselitys antaa selvän vastauksen, että ei koskaan. Aina ihmisen historia on ollut ajautumista ajopuunomaisesti.

Sitten hyvin mielenkiintoinen asia: Onko koskaan aikaisemmin pyritty käymään tämän laatuista arvioivaa, historiaa huomioon ottavaa tulevaisuuskeskustelua? Kun lukee pelkästään mietinnön, voi saada jopa sellaisen kuvan, niin kuin tämä prosessi olisi vain aivan äskettäin käynnistynyt. Tässä suhteessa kuitenkin totuus on se, että jo esimerkiksi 1800-luvun alkupuolella Saksassa luterilaisen kirkon piirissä käytiin tämän laatuista keskustelua. Silloin oli pienimuotoisesti ekokatastrofit jo havaittu Euroopassa ja nähty, että kun sapuska loppuu niin sapuska loppuu ja lähiympäristö tuhoutuu, ja mietittiin, mitä tässä nyt. Silloin filosofit pääsivät aika pitkälle, Baader, Ellert ja monet muut, analyysissään. Se analyysi oli vain tämän meidän elämänmenomme kannalta aika tyly. Silloin päädyttiin siihen tulokseen, että kaiken pahan alku ja juuri on roomalaisen oikeuden sisältämä omistuskäsitys ja että se on vienyt myöskin kirkon tuhon partaalle. Minä hyvin ymmärrän, että ne, jotka

ovat laatineet mietinnön, eivät juuri ole viitsineet tämän laatuiseen asiaan puuttua.

Tämä vie meidät keskustelemaan luonnon oikeuden ja ihmisen oikeuden välisestä suhteesta. Mietinnössä tämä asia on kirjattu sivulla 44 yhdellä ainoalla virkkeellä, joka kuuluu: "Kaiken lähtökohtana on luonnon kunnioitus." (Ed. Tiuri: Sehän on hyvä!) — Hyvä, että on sekin, kun sen sieltä löytää. Sen olisi voinut aika lihavoidusti sieltä ottaa kyllä esiin. Näin on. — Toisin sanoen perimmäistä on juuri se, mikä on luonnon oikeuden ja ihmisen oikeuden välinen suhde, millä tavalla asetamme tulevaisuuskatsannossa nämä kaksi asiaa. Primaarisestihan me täällä pohdiskelemme ihmisen oikeuksia, ja luonnon oikeus on usein enemmänkin viihdettä tämän vakavan asian rinnalla.

Tähän rinnalle sopii ottaa muutama poiminta omassa katsannossani samanarvoisesta asiasta. Tässä mietinnössä viitataan Neuvostoliiton romahtamiseen ja häviämiseen. Jopa saa sellaisen vaikutelman, että se on ollut eräällä tavalla merkittävä — kolmet lainausmerkit — "hyvä" asia.

Mietinnössä puhutaan fundamentalismista, kun tarkoitetaan erikoisesti Pohjois-Afrikan islamilaisia kansoja ja islaminuskoon tukeutuvia. Minä olisin odottanut, että edes liitteenä olisi arvioitu, mikä oli perimmäinen syy Neuvostoliiton romahdukseen, oliko syy demokratiassa, oliko se sosiaalisessa epäoikeudenmukaisuudessa, oliko se jossakin muussa, koska siitä havainnosta olisi tullut aineksia arvioida tulevaisuutta. Mikä koskee fundamentalismia, niin kuin mietinnössä todetaan, minä olisin odottanut älyllistä lausumaa siitä, miksi se menee niin hyvin kaupaksi, miksi se menee niin hyvin kaupaksi, onko se "hyvä" islamilaisuudessa itsessään vai onko tällä hyvin kaupaksi menemisellä yhteiskunnalliset syynsä.

Minä olisin toivonut, kun nämä kaksi asiaa on poimittu maininnalla, että olisi otettu kolmanneksi Pohjois-Irlannin tilanne. Olisi pohdiskeltu, miksi Pohjois-Irlannin tilanne on ollut satoja vuosia sellainen kuin se on, mikä on se perimmäinen syy kapitalistisessa yhteiskunnassa, että asiantila on tällainen. Nämä olisivat siis esimerkkejä sosialismista, arabisosialismista ja kapitalismista. Siis toisin sanoen olisi vaikka liitteenä voitu arvioida sitä, miten ihmisen tulevaisuuteen pitäisi suhtautua näissä asioissa eli mitä meidän itsemme pitäisi tehdä, että meillä olisi turvatumpi tulevaisuus.

Arvoisa puhemies! Tästä tulemme ajatukseen siitä, onko kaaos vai kehitys ja järjestys oikeampi tapa. Kun otetaan kehitys ja järjestys arvioinnin kohteeksi, minusta globaalisessa ulottuvuudessa löytää ainoastaan yhden esimerkin, josta on todella näyttöä, tukinäyttöä, että se saattaisi voida onnistua, ja sitä ei mietinnössä mainita lainkaan. Se on kloorifluorihiilivetyjen käytön vähentämiseen tähtäävä sopimus, jota on pystytty ryhtymään toteuttamaan. Se on ainoa.

Lyhyesti kaaoksesta. Minkä kaaos tuottaisi? Se tuottaisi mosaiikkimallin ratkaisumallina. Nyt kysymme, onko luonnon järjestyksen mukaisesti tarjolla ekologinen globaalinen malli vai onko luonnon malli mosaiikkimalli ekologisessa mielessä. Tässä oikea vaihtoehto on, että se on mosaiikkimalli. Siis toisin sanoen näin arvioiden mietinnöstä puuttuu mielestäni semmoisen globaalisen mahdollisuuden arviointi esimerkin valossa, joka toteuttaa mosaiikkimallin.

Arvoisa puhemies! Tästä tullaankin tähän survival-ongelmatiikkaan, siihen, mikä loppujen lopuksi olisi olennaista. Minä olen oppinut aikoinaan, että vihreyteen kuuluu se, että muutos lähtee yksilöistä. Olen ymmärtänyt, että näin monet ajattelevat. Siitä seuraa mielestäni se, että tullaan alueelliseen altruistiseen malliin ja pidetään siellä huoli pärjäämisestä, ekologisesta sopeutumisesta, luonnon oikeuden huomioon ottamisesta ratkaisuissa ja rakennetaan siitä globaalinen malli, koska se sisältää ekologiaan kuuluvan mosaiikkimallin, joka on ainoa järjestelmä, minkä elävä luonto maapallolla tuntee. Alea acta est.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastaan vain lyhyesti ed. Pulliaisen esittämään kahteen kommenttiin.

Ensimmäiseen, Tokion maanjäristykseen ja siihen, mitä ja minkälaisen tunnelman se olisi aiheuttanut tässä salissa tänään. Olen aivan varma siitä, että todellakin se olisi aiheuttanut hyvin erilaisen tunnelman salissa tänään. Mutta olennainen kysymys onkin, minkälaisen tunnelman se olisi aiheuttanut tässä salissa 20 tai 30 vuoden kuluttua. Ei juuri minkäänlaista. Tässä tulee suurten lukujen laki mukaan, yleiset trendit eikä yksittäiset tapaukset, ei edes, vaikka ne olisivat Tokion maanjäristyksen kokoisia.

Sitten toinen seikka. Kun ed. Pulliainen esittää, että valiokunnassa olisi pitänyt analysoida fundamentalismia, Irlannin kehitystä, Neuvostoliiton kehitystä jne., haluan vain ystävällisesti huomauttaa, että tämä ei ollut menneisyys-, vaan tulevaisuusvaliokunta. Jokainen periaatteessa tietysti mielessään ajatteli menneisyyttä pohtiessaan, minkälainen tulevaisuus on, mutta ei sitä

tähän mietintöön ryhdytty erittelemään siitä syystä, että se on historiankirjoitusta ja kokonaan toinen asia. Sitä paitsi, jos me siihen olisimme ryhtyneet, aikamme olisi ehdottomasti loppunut kesken siitä syystä, että viime syksynä oli sellainen show käynnissä eduskunnassa, että se vei kaiken aikamme, ja jouduimme sen vuoksi keskittymään vain olennaisiin kysymyksiin mietinnössä eikä sellaisiin kysymyksiin, jotka eivät oikeastaan tähän aihepiiriin kuuluneet.

Ed. A s t a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Pulliaisella oli optimistinen arvio. Hän sanoi, että mietinnöstä tulee bestseller. Sille tapahtumalle toivotamme varmasti kaikki todella onnea. Ed. Pulliainen antoi mielestäni tällä tavalla kannustusta ja rohkaisua valiokunnan jäsenille. Ministerit sen sijaan ovat loistaneet poissaolollaan, samoin useat kansanedustajat, tiedotusvälineistä nyt puhumattakaan. Mutta olen aivan varma siitä ja totuus on kuitenkin se, että he ovat itse asiassa menettäneet arvokkaita kokemuksia ollessaan poissa tästä keskustelusta.

Ed. P u l l i a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paloheimolle vastaan lyhyesti. Juuri siinä se juju on, että kun te olette sulkenut silmänne historialta, sekä kauemmalta historialta takaapäin että lähimenneisyydessä eletyltä historialta, niin te olette sulkenut silmänne hyvin paljolta, joka olisi opettanut teidät asettamaan sen tulevaisuuden vision rakenteellisesti aivan toisenlaiseksi. Juuri näin. Näin meidän ajattelumme poikkeavat fundamentaalisesti toisistaan.

Ed. T i u r i : Arvoisa puhemies! Ilmeisesti tähän aikaan vaalikaudesta tulevaisuus ulottuu useilla kansanedustajilla ja -ehdokkailla vain kahden kuukauden päähän niin, että meidän keskustelumme, joka yrittää paneutua tulevaisuuteen vähän pidemmällä tähtäyksellä, ei oikein kiinnosta. Toivottavasti kuitenkin monet lukevat tuon bestsellerin. Siitä on aika pian otettava toinen painos, koska kuulin jo eilen, että vain 30 kappaletta on enää jäljellä. Ilmeisesti tämä on eräs niitä mietintöjä, jotka tulevat useampana painoksena esiintymään.

Aion nyt hieman tarkastella maapalloa vähän pidemmällä tähtäyksellä, koska tulevaisuusvaliokunnan tehtävä kuitenkin tarkoittaa sitä, että mietitään muutaman kymmenen vuoden, ehkä sadankin vuoden, päähän asioita. Voisi aloittaa historiasta, koska se on tietenkin pohja tulevaisuudelle.

Voisi todeta, että tieteellis-tekninen kulttuuri on aikaansaanut sen ennennäkemättömän hyvinvoinnin ja monenlaisen kulttuurin kukoistuksen maapallolla, mikä tällä hetkellä vallitsee erityisesti teollistuneissa maissa. Kulkutaudit ovat hävinneet ja nälänhädätkin ovat nykyään historiaa. Mutta siitä on ollut seurauksena valtava väestönkasvu. Kehittyneissä maissa kasvu kuitenkin alkaa olla ohi ja pysähtyy ilmeisesti myös kehitysmaissa joskus tulevaisuudessa. Tällä tavalla maapallolla päästään noin 9—10 miljardin väestöön, joka alkaa vähentyä vuoden 2100 jälkeen, jos käy niin kuin nyt kehittyneissä maissa jo käy.

Tämän 9 miljardin väestön pitäminen kohtuullisella elintasolla on aikamoinen haaste ihmiskunnalle. Ensin on tietenkin selvää, että tarvitaan riittävä ravinto kaille, ja se on periaatteessa jo oikeastaan ratkaistavissa tai ratkaistu. Vihreän vallankumouksen avulla maapallolla pystytään tuottamaan varmasti elintarvikkeita noin 9 miljardille ihmiselle, edellyttäen tietenkin, että hyväksytään joku muu kuin luomuviljely, jossa halutaan mahdollisimman vähän tuottaa. Tämän 9 miljardin elättäminen ei edellytä kovin laajaa lisäystä nykyiseen viljeltyyn pinta-alaan, vaan huonosti tuottavien viljelymenetelmien ja -alojen parantamista.

Kun toiset puhuvat siitä, että tehomaatalous on huonoa, he ilmeisesti haluavat huomattavan osan ihmiskuntaa enemmän tai vähemmän kärsivän nälkää. Valitettavasti tehomaataloudessa on huonoja puoliakin, mutta sitä tarvitaan, jotta ihmiskunta selviäisi tästä väestöpulssista. Geenitekniikan odotettavissa olevat uudet sovellutukset 2000-luvulla ovat tärkeä osa tätä ratkaisua. Tietenkin perusedellytys on se, että kasvihuoneilmiö pystytään hillitsemään kohtuulliseksi.

Olennaista siis on, että voidaan tarjota kunnollinen elintaso 9 miljardille ihmiselle ja silti säilyttää ympäristö sekä saada luonnonvarat riittämään. Jos käytetään nykyisiä menetelmiä energian, tavaroiden ja palveluiden tuottamiseksi yhä kiihtyvällä vauhdilla, joudutaan ympäristökatastrofiin ja luonnonvarat loppuvat.

Avainkysymyksiä on energian tuottaminen siten, että kasvihuoneilmiötä voidaan hillitä. Se onnistuu energiaa säästämällä ja siirtymällä sähkön tuottamisessa fossiilisesta energiasta ydinvoimaan. Samanaikaisesti on kehitettävä uusiutuvia energialähteitä, niin että ne voidaan saada laajaan käyttöön muutaman kymmenen vuoden

kuluessa tai että kehitetään uusia energialähteitä, jotka ovat puhtaita ja kestäviä, kuten toivon mukaan fuusioenergia.

Tietoyhteiskunnan keinot, järjestelmällinen tiedon hyväksikäyttö ja uuden tiedon hankinta, antavat kokonaan uusia mahdollisuuksia selvitä väestöpulssista ja teollisuusyhteiskunnan toimintojen aiheuttamista ympäristöongelmista sekä luonnonvarojen kulumisesta. Tuleva kehitys ei siten ole nykyisen toiminnan jatkamista ja nykyisten ongelmien jatkuvaa pahenemista kohti ekokatastrofia. Luonnonvaroja säästyy tietoyhteiskunnassa mm. siksi, että aineellinen kulutus ei kehittyneissä maissa enää huomattavasti kasva, vaan kulutus suuntautuu yhä enemmän aineettomiin hyödykkeisiin, erityisesti tietotuotteisiin. Kun nykyisin vielä lisätään puhdistustekniikkaa ja yritetään toiminnan haittoja puhdistaa, on kysymyksessä ohimenevä vaihe. Tulevaisuudessa ei myöskään enää tarvita jälkipuhdistusta, jossa saastuneita maita ja muita jälkikäteen pyritään puhdistamaan. Niinhän nyt tehdään mm. sahojen maaperän suhteen.

Säästävän tekniikan osuus kasvaa. Uuden tekniikan osuus, joka ei tuota saasteita, lisääntyy. Saastuttavat toiminnot korvataan uusilla, jotka ovat ympäristöä säästäviä, luonnonvaroja kierrättäviä tai luonnonvaroja säästäviä. Todellisuudessa tekniikan uusia mahdollisuuksia on vasta aivan pinnalta raapaistu. Erityisesti uudet alat kuten materiaalitekniikka, optoelektroniikka, biotekniikka ja geenitekniikka, jonka jo aikaisemmin mainitsin, kehittyvät ratkaisevasti lähivuosikymmeninä.

Kuitenkin on selvää, että tähänastisesta ja lähitulevaisuuden väestönkasvusta johtuu, että ihmiskunta aluksi valtaa luonnolta lisää tilaa, mutta myöhemmin, väestön alkaessa vähentyä, luonto saa takaisin menetyksensä. Voi sanoa, että vuonna 2200 huomattava osa ehkä vuoteen 2100 mennessä ihmiskunnan käyttöön otetusta maapallon pinnasta on voitu palauttaa takaisin luonnolle. Ylimenokaudella on lajien runsaus säilytettävä eri keinoin ekologisia verkkoja kehittelemällä, riittävästi luonnonsuojelualueita perustamalla, talousmetsän käyttöä kehittämällä, niin että se ottaa huomioon myös ekologiset seikat. Kaikki tämä on jo hyvää vauhtia kehittymässä.

Tulevaisuuden maailman tulee olla sellainen, että siinä ihmisellä on mahdollisuudet käyttää ja kehittää kykyjään ja muulla luonnolla vapaat mahdollisuudet omaan elämäänsä.

Tämä on siis se, minkälainen pitkällä tähtäyksellä maapallon kehitys, jos ei mitään katastrofeja pääse tapahtumaan, tulee olemaan. Mutta meillä on tämän hetken ongelmat, joista täällä on aika paljon puhuttu, siis suhteellisen lyhyen tähtäimen ongelmat. Kun nyt on kulunut noin kymmenen vuotta siitä, kun ensimmäisen kerran esitin suomalaisille tietoyhteiskunnan ja myös käsityksen siitä, mitä se aiheuttaa, niin olen tyytyväinen siitä, että jopa maan hallitus on nyt todennut, että Suomi on saatava tietoyhteiskuntaan, ja on julkaissut kirjasen, jossa keinoja siihen suuntaan esitetään.

On todettava, että meillä ei, niin kuin aikaisemmin sanoin, tulevaisuus ole entisen jatkamista vähän paremmalla tavalla tai ympäristöä säästäen. Nyt on aika lailla muutettava kaikkia toimintatapoja johtuen juuri tietoyhteiskuntakehityksestä. Selvä esimerkki siitä on valtava työttömyys. Sitä yritetään edelleen ratkaista vanhoilla keinoilla. Ei niillä ratkaisua saada aikaan. Meillä on ruvettava uudestaan ajattelemaan työn jakoa esimerkiksi. Minusta siitä hyvä esimerkki on Volkswagenin tehtailla Saksassa toteutettu keino, jossa työ voitiin edelleen taata samalle joukolle ihmisiä kuin ennenkin, mutta työaikaa lyhennettiin. Samalla laskettiin vastaavasti palkkoja. (Ed. Laine: Ei vastaavasti!) — Aika lailla. Siellähän luovuttiin mm. erilaisista lisäkorvauksista niin, että tuntipalkka ainakin putosi vastaavasti, vaikka kokonaisvuosipalkka ei pudonnut ihan yhtä paljon. — Minusta se on eräs keino, jota esimerkiksi, jos olisi haluttu, olisi voitu ruveta soveltamaan Suomessa metsäteollisuudessa. Mutta siellähän ahneus voitti kaiken järjen ja vaadittiin samaan aikaan sekä työajan vähentämistä että suurta palkkojen korotusta. Jos tällä tavalla yritetään työttömyysongelmia ratkaista, sehän vain johtaa entistä huonompaan tilanteeseen. Meillä on yhä vähemmän niitä, jotka saavat yhä parempaa palkkaa, ja yhä enemmän niitä, jotka eivät saa mitään.

Meillä on myös välttämätöntä tietenkin, niin kuin mietinnössäkin todetaan, panostaa uuden teollisuuden aikaansaamiseen. Se ei mahdottoman paljon lisää työpaikkoja, mutta se antaa mahdollisuuksia yhteiskunnalle luoda uusia työpaikkoja.

Kun vihreät ovat esimerkiksi arvostelleet metsäteollisuutta, että se lähinnä tuottaa massaa, massa-artikkeleita, niinhän sen pitää tuottaakin, koska maapallolla tarvitaan paperia valtavat määrät eikä ole mitään syytä olettaa, ettei paperin kulutus kasvaisi. Suomi on juuri loistava maa tuottamaan tämän paperin, koska meillä metsänhoito on kestävällä kannalla. Paperin tuotan-

nossa on kysymys uudistuvista luonnonvaroista. Miksi ihmeessä ruveta sitä rajoittamaan? Sieltä saadaan rahaa, jos sitä kehitetään eteenpäin. Meillä metsäteollisuuden tuotteet ovat paljon pidemmälle kehitettyjä kuin monissa muissa maissa.

Meillä on myös metallien perusteollisuudessa paljon sellaista tietoa, jota suomalaiset voivat käyttää hyväksi niin, että koko maailman kannalta luonnonvaroja voidaan säästää.

Lisäksi meillä on jo, kun on sijoitettu koulutukseen, tutkimukseen ja tuotekehitykseen, sähköelektroniikkateollisuus, joka on pystynyt tuhansia uusia työpaikkoja viime vuonnakin luomaan ja valtavasti kasvattamaan vientiään.

Näitä kaikki tarvitaan, mutta ne eivät ratkaise työttömyysongelmaa. Ne ratkaisevat vain Suomen mahdollisuuden pysyä pystyssä. Työpaikkoja tulee lisää, kun teollisuus investoi ja kun tarvitaan toimia, jotka liittyvät teollisuuden muihin toimintoihin, eli tarvitaan palveluihin tulevia työpaikkoja, joita on esitetty. Mutta eihän niitä voi tulla, jos meillä, niin kuin vihreät vaativat, ei teollisuutta varsinaisesti enää kehitettäisi siitä syystä, että pelätään ydinenergiaa, jota teollisuuden kehittäminen tarvitsee, tai liikenne lopetetaan, niin ettei enää voida kuljettaa tuotteita mihinkään eikä tuotteita ihmisille. Se on aivan hullua politiikkaa. Työpaikkoja syntyy palveluissa vain sillä edellytyksellä, että Suomen teollisuus toimii tehokkaasti ja pystyy viemään tuotteita ja tuottamaan rahaa Suomeen ja sillä tavalla pitämään elintasoa yllä, jolla sitten myös ihmisten tarvitsemat erilaiset palvelut tuottavat työpaikkoja.

Tässä on mahdollisuuksia, mutta tarvitaan aika lailla uutta ajattelua, joka näyttää olevan vielä aika työn takana erityisesti ammattiyhdistysliikkeessä. Vaikka sielläkin välillä kuulee järkeviä ajatuksia, kuitenkin sitten, kun ammattiyhdistysliitot pääsevät palkkaneuvotteluihin, niistä järki on kaukana.

Jos Suomessa olisi haluttu nopeammin selvitä lamasta, olisi kannattanut, niin kuin Sorsan esityksessä aikoinaan esitettiin, alentaa palkkoja, jolloin olisi saatu työpaikkoja lisää. Onhan paljon järkevämpää, että ihmiset ovat työssä vähän pienemmällä palkalla kuin että vain osa on työssä ja toiset ovat kokonaan ilman työtä. Tulevaisuus Suomessa tällä hetkellä näyttää siltä, että jos ei saada järkeä enemmän käyttöön, meidän täytyy mennä jonkin katastrofin kautta. Se on valitettavaa, toivottavasti niin ei tapahdu. En usko, että voidaan vaaleihin astikaan pärjätä sillä konstilla, että selitetään, ettei mitään tarvitse sitä ennen päättää. Pelkään, että sosialidemokraatitkin joutuvat vielä samalla tavalla kuin Ruotsissa selvittämään, millä tavalla taloudellinen lama selvitetään, muuten Suomi on kiipelissä jo ennen vaaleja.

Ed. L a i n e : Rouva puhemies! Siitä, miten työttömyyttä hoidetaan, on tietysti maan hallitus vastuussa.

Rouva puhemies! Ensiksi kannatan ed. Astalan ehdotuksia.

Tulevaisuusvaliokunta on täysin oikeassa, kun se mietinnössään toteaa, että hallituksen selonteko on talouspainotteinen. Tämä toteamus on varmasti oikea. Siksi on mielenkiintoista todeta, että valiokunnan mietintö sellaisenaan laventaa, laajentaa näkökulmaa. Suomen tulevaisuuden reunaehtoja koskevassa jaksossa tulevaisuusvaliokunta nostaa keskusteluun globaaliset ongelmat ja niiden merkityksen Suomelle.

Mielenkiintoinen näkökulma on mm. jo ed. Gustafssonin lainaama valtion roolia käsittelevä maininta. Minä olin siinä käsityksessä, että valiokunta ed. Gustafssonin lainaamalla lausumalla otti jotenkin kantaa asiaan samaan tyyliin kuin tuo toteamus on, mutta kun nyt kuulin ed. Gustafssonin puheenvuoron, tulin vakuuttuneeksi siitä, että ei tulevaisuusvaliokunta ole samalla määritellyt kantaansa asiaan, josta se tuon lainauksen mukaisesti lausui. Mielestäni ed. Gustafsson esitti hyvin perusteltuja näkemyksiä juuri valtion roolista. Se antaisi mahdollisuuden laajempaankin teoreettiseen pohdiskeluun, mutta jääköön se pohdiskelu tuonnemmaksi.

Ed. Wahlström sanoi puheenvuorossaan jotenkin siihen tapaan, että jokaisella tulee olla oikeus itsensä kehittämiseen ja ammattiin valmentautumiseen. Tarkasti lainaten hän sanoi näin: "Jokaisella tulee olla oikeus sekä yleisen että ammattiin suuntautuvan perussivistyksen hankkimiseen ja kaikkina ikäkausina itsensä kehittämiseen, kansalaisena toimimiseen ja työelämän kannalta tarpeelliseen lisäkoulutukseen." Oli ed. Wahlströmin puheenvuorossa, ed. Astalan ja monien muidenkin puheenvuorossa paljon muutakin lainattavaa. Jotenkin minusta tuo tuntui tavattoman tärkeältä, ja haluan sen puheenvuoroni alkuosassa todeta.

Aliarvioimatta muita vastalauseita korostan myös vasemmistoliiton edustajien vastalauseessa käsiteltyjen asioiden merkitystä, erityisesti sitä osaa, jossa käsitellään työttömyyteen ja pitkäai-

kaistyöttömyyteen liittyviä ongelmia, joihin muuten vasemmistoliiton edustajat puheenvuoroissaan ovat myös kiinnittäneet huomiota.

Valiokunnan mietinnössä korostetaan osaamisen merkitystä mm. välineenä työttömyyden vähentämisessä. Tässä mielessä tulen puheenvuoroni loppuosassa käsittelemään kahta kysymystä, jotka liittyvät hieman maakunnalliseen näkökulmaan eli kysymykseen Varsinais-Suomen osaamiskeskusohjelmasta ja ammattikorkeakoulusta.

Arvoisa puhemies! Silloin, kun te olitte opetusministerinä, joskus me varsinaissuomalaiset kansanedustajat puhuimme teidän kanssanne tulevaisuuden keskuksesta Varsinais-Suomessa. Nyt puhun osaamiskeskusohjelmasta.

Varsinais-Suomella on erinomaiset edellytykset osaamiskeskustoiminnalla tarkoitettuun organisoituun, alueella olevasta osaamispohjasta lähtevään uutta luovaan toimintaan. Alueella sijaitsee neljä korkeakoulua: Turun yliopisto, Åbo Akademi, Turun kauppakorkeakoulu ja Turun teknillinen ammattikorkeakoulu, joiden välinen yhteistyö on ollut ja on monilla osaamisaloilla tapahtuvan nopean kehityksen perusta. Yhteistoiminnan tärkeänä toteutusympäristönä toimii Turun Teknologiakeskus 100 000 neliön tiloineen ja 30 tutkimusyksikön ja noin 100 teknologiayrityksen tai muun organisaation muodostamana kokonaisuutena, jossa työskentelee päivittäin 1 500 eri alojen osaajaa. Teknologiakeskustoiminnan piirissä on jo nyt yli 100 keskuksen ulkopuolista yritystä ja organisaatiota, jotka ovat osapuolina keskuksen organisoimissa teknologiaohjelmissa ja alueellisissa kehittämishankkeissa.

Tämä osaamisyhteenliittymä on merkittävästi vaikuttanut monien teollisuusalojen kehitykseen. Monet lääke- ja diagnostiikkateollisuuden tuotteet, ksylitolin sovellutukset, biolasi, elektroniikkateollisuuden tuotteet jne. perustuvat sen piirissä tehtyyn tutkimus- ja kehitystyöhön. Alueella sijaitsee merkittävä määrä kansainvälisesti kilpailukykyistä teollisuutta, jolla on sekä tarve että kyky hyödyntää toiminnassaan tietoa ja erityisosaamista. Ohjelmaan liittyvien teollisuuden alojen, lääke- ja diagnostiikkateollisuus, tietotekniikka- ja elektroniikkateollisuus sekä elintarviketeollisuus, yhteenlaskettu liikevaihto on yli 10 miljardia markkaa. Tästä viennin ja kansainvälisen toiminnan osuus on selvästi yli 50 prosenttia. Suuri merkitys on alueen huomattavalla metalliteollisuudella, erityisesti laivanrakennus- ja ainakin vielä toistaiseksi autoteollisuudella, jonka menestyminen perustuu erikoistumiseen ja erikoisosaamiseen.

Tärkeän lähtökohdan muodostavat myös alueen sijainti keskellä Itämeren aluetta ja lähinnä Länsi-Eurooppaa sekä siihen perustuvat erinomaiset yhteydet länteen, varsinkin Tukholman ja Upsalan osaamiskeskittymiin. Perinteiset kaupalliset ja ystävyyskaupunkisuhteet itään, varsinkin Pietarin alueelle, ovat pohjana tieto- ja osaamisvaihdolle ja yritysten toiminnalle siihen suuntaan. Tuotannollisen toiminnan kannalta Varsinais-Suomen sijainti on erittäin edullinen, mikä mahdollistaa tavaroiden ja ihmisten taloudellisen liikkuvuuden.

Osaamiskeskusohjelman toteuttamisen kannalta erittäin suuri merkitys on jo syntyneellä, yhteistoimintaan perustuvalla työtavalla. Se pitää korkeakoulujen, oppilaitosten ja Teknologiakeskuksen lisäksi piirissään merkittävän määrän yrityksiä, joista osa sijaitsee talousalueella, mutta huomattava osa osallistujista on sen ulkopuolelta. Paikallishallinnon eri tahot, myös alueen kunnat ja kaupungit sekä monet yhteiskunnan järjestöt osallistuvat aktiivisesti jatkuvaan suunnitteluun ja toteutukseen.

Varsinais-Suomen osaamiskeskusohjelma on hyvin käytännönläheinen ja konkreettinen. Sitä laadittaessa on lähdetty olemassa olevasta kansainvälisestä, kilpailukykyiseksi arvioidusta, lähinnä yliopistoissa ja korkeakouluissa olevasta osaamisesta aloilla, joilla tiedossa olevat yritykset ovat kyvykkäitä hyötymään toiminnasta. Ohjelman toteutus lisää alueellista yhteistyötä. Turku — Salo-akseli muodostaa rungon elektroniikkaohjelman toteutukselle. Materiaalitutkimuksen alueella on jo voimakasta yhteistyötä Porin, Vaasan ja Tampereen alueella olevien yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa. Tämä yhteistoiminta laajenee ja monipuolistuu ohjelman vaikutuksesta.

Ohjelma on toteutettavissa tiedossa olevin toimenpitein suurelta osin olemassa oleviin resursseihin ja niiden uudelleen järjestelyyn perustuen. Se liittyy konkreettisella tavalla myös Varsinais-Suomessa valmistuneen strategisen ohjelman toteuttamiseen. Tämä ohjelma on valmistunut aivan hiljattain. Laajavaikutteisen ohjelman toteutus jo rakennetussa ja pitkälle järjestyneessä ympäristössä on mahdollista ja alue myös taloudellisesti oleellisesti edullisempaa kuin rakenteellisia ja muita perusinvestointeja vaativassa ympäristössä. Toteutuksessa voidaan investoida tuottavaan toimintaan ja toimintarakenteisiin.

Ohjelman osat, kolme erillistä osaamiskeskus-

ta, muodostavat synergisen kokonaisuuden, jonka toiminnalle alueella on erinomaiset lähtökohdat. Niiden vaikutus kohdistuu alueella kymmeniin, valtakunnallisesti satoihin yrityksiin ja organisaatioihin lisäten niiden tieto- ja osaamispohjaa ja kansainvälistä kilpailukykyä. Ohjelman avulla Varsinais-Suomi profiloituu kansainvälisesti merkittävänä bioteknologian, materiaaliosaamisen ja elektroniikan keskuksena. Se lisää asiantuntija- ja tutkijavaihtoa sekä tekee alueesta entistä merkittävämmän vaihtoehdon alan ulkomaisten yritysten sijoittumispaikkana.

Toinen asia, johon ajattelin puheenvuorossani vielä kiinnittää huomiota, on ammattikorkeakoulun tarpeellisuus. Turun talousalueella on runsaasti pieniä ja keskisuuria teollisuuden ja palvelualojen yrityksiä ja laitoksia, mutta myös useiden eri alojen suurteollisuutta, kuten edelläkin viittasin, ja varsinkin vientiteollisuusyrityksiä, jotka kaikki tarvitsevat toimintansa turvaamiseksi ja kehittämiseksi jatkuvasti ammattitaitoista henkilöstöä. Perustamalla Turkuun ammattikorkeakoulu varmistetaan, että nämä yritykset ja laitokset saavat käyttöönsä kehittymisensä kannalta välttämättömiä, hyvin koulutettuja, ajanmukaiset tiedot ja taidot omaavia asiantuntijoita.

Turun ammattikorkeakoulu tulee paikkakunnalle, jolla jo ennestään on kolme tiedekorkeakoulua, kuten aiemmin puheenvuorossani mainitsin. Ammattikorkeakouluista puheen ollen on pidetty tärkeänä ainakin tähän saakka yhteistyötä tiedekorkeakoulujen kanssa. Näin ollen, kun opetusministeriö lähiaikoina alkaa tehdä lopullisia ratkaisuja ammattikorkeakoulujen vakinaistamisesta, vetoan opetusministeri Heinoseen, että hän henkilökohtaisesti pyrkisi myötävaikuttamaan, jotta suunniteltu Turun ammattikorkeakoulu saisi luvan toiminnan kehittämiseen ja näin voisi palvella sitä tarkoitusta, että tällainen laaja-alainen ammattikorkeakoulu voisi palvella paitsi Turun eli Varsinais-Suomen alueella myös valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin korkeatasoisena oppilaitoksena. Kun ministerit eivät täällä todella ole, kuten aiemmissa puheenvuoroissa on todettu, vastaamassa, tämä jää nyt pöytäkirjan kautta ministerin tietoon saatetuksi puheenvuoroksi.

Ed. Paloheimo, olen mielenkiinnolla kuunnellut teidän vastauspuheenvuorojanne. Ne ovat olleet hyvin asiallisia, mutta kyllä minun on sanottava, että minä hämmästyin äskeisestä puheenvuorostanne, jonka kohdistitte ed. Pulliaisen puheenvuoroon. Minä en voi käsittää, mitä jännitteitä teidän välillänne voi olla, koska minun ymmärtääkseni ed. Pulliainen hyvin painavin perustein esitti näkökantansa, mutta te suhtauduitte siihen, jos nyt koettaisin sanoa mahdollisimman sivistyneesti ja diplomaattisesti, hieman alentavalla tavalla.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Tiuri käytti puheenvuoro sitten oman puheenvuoronsa, jossa hän myös moitiskeli vihreitä. En ottanut silloin vastauspuheenvuoroa, kun omani oli niin lähellä, että voin hänelle vastata. Hänen puheenvuoronsa ovat aina hyvin viehättäviä kuunnella. Siinä selvästi havaitsee, että hän tietää, mikä on oikea tie, mutta ei halua kuitenkaan sitä kulkea.

Hän otti metsäteollisuuden esille Suomen selviytymisen tavallaan selkärankana tai välttämättömänä edellytyksenä. Vihreiden ryhmässä on perehdytty Matti Pekkasen työryhmän esityksiin, joissa aika vähälle huomiolle on jäänyt tällainen klusteriajattelu. Pekkasen arvio nimenomaan metsäteollisuudesta on, että se on, jos nyt ei aivan auringonlaskun klusteri, kuitenkin sellainen, jonka varaan ei enää Suomen selviytymistä voida yksinomaan rakentaa, vaan tarvitaan nimenomaan uusia teollisia ryppäitä, joissa on suuri määrä tietoa, taitoa ja asiantuntemusta ja jotka eivät ole niin energiaintensiivisiä kuin metsäteollisuus.

Sitten itse päivän pääasiaan. Tulevaisuusvaliokunta on mietinnössään katsonut kauas ja hyvin moneen suuntaan. Niin kuin täällä on moneen kertaa jo todettu, kiitos tästä mietinnöstä ja valiokunnan työstä varmasti suurimmalta osalta lankeaa puheenjohtaja Eero Paloheimolle. Ehkä tässä vaiheessa viimeistään on myös syytä todeta, että mietinnön visiot ovat hyvin oikealla tavalla vihreät. Tästäkin varmasti voidaan kiittää valiokunnan puheenjohtajaa erityisesti, näin sitäkin suuremmalla syyllä, kun mietinnöstä voidaan havaita, että kaikki muut valiokunnan jäsenet ovat olleet läsnä ratkaisevassa käsittelyssä vain osittain. Tähän tietysti on vaikuttanut mietinnön laajuus ja se käsittelytapa, joka on vaatinut ratkaisevaan käsittelyyn useita kokouksia, enkä tätä osittain osallistumista sano moitteena vaan eräässä mielessä sivutoteamuksena, että tulevaisuusvaliokunnan työtavoissa, jotka ovat olleet ennakkoluulottomat, tällainen pieni yksityiskohta on syytä jatkossa korjata, niin että jäsenten nimien jäljessä tuo sana "osittain" ei komeilisi niin ikävän näköisellä tavalla.

Hallituksen jäsenten poissaoloa keskustelusta on myös useaan otteeseen moittivaan sävyyn

kosketeltu. Havaitsin, että ministeri Taina täällä kävi, mutta ei ole kuulunut, että hallituksen jäsenet olisivat keskusteluun osallistuneet. Mahdollisesti syynä on hallituksen oma näköalattomuus tulevaisuutensa suhteen.

Valiokunnan mietinnössä on useita vastalauseita, ja näihin on tietysti aina kiinnostavaa perehtyä. Jo I vastalauseessa halutaan kieltää tulevaisuuden arvioinnin ja suunnittelun tarve ylipäätänsä. Vastalause kohdistuu mietinnön lukuun 5, jota vastalauseen allekirjoittajat eivät olisi halunneet mietintöön sisällyttää. Allekirjoittajien mielestä hyvillä päättäjillä on velvollisuus arvioida kaikkien tehtävien päätösten vaikutusta tulevaisuuteen. Näinhän tietysti epäilemättä onkin, mutta tulevaisuusselonteko ja siitä annettu mietintö, tämä ja mahdollisesti tulevat, tuottaa juuri sellaista tietoa, jonka pohjalta päättäjät voivat täyttää tämän tärkeän ja korkean velvollisuutensa. Tällä tavoin valiokunnan mietintö itse asiassa argumentoi vastalauseen allekirjoittajia vastaan.

Vastalauseiden lukuisuus osoittaa, että laajaankin mietintöön aina jää joidenkin mielestä katvealueita, joihin on vielä syytä paneutua erikseen. Tässä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä kiinnostava havainto on, että useassa vastalauseessa puolueryhmien rajat ovat rikkoutuneet ja mielestäni hyvin terveellisellä tavalla.

Selonteon lähetekeskustelussa kiinnitin huomiota poliittisten ja oikeudellisten instituutioiden asemaan vastaisuudessa. 30—50 vuoden tarkasteluvälillä moniin näistä ei ole odotettavissa suuria muutoksia, eikä niitä sen vuoksi tietenkään ole syytä valiokunnan mietinnössä enemmälti käsitellä. Voidaan todeta, että avio-oikeus-, kauppa-, laina- ja muut sopimukset samoin kuin oikeudelliset säätelykeinot sanktioineen ovat vuosisatoja vanhoja ja varmasti elinvoimaisia myös tulevaisuudessa.

Sen sijaan valtiollisten ja poliittisten instituutioiden menneisyys on ollut vaihteleva, ja sama pätee varmasti vielä enemmän tulevaisuudessa. Valiokunta toteaa esimerkiksi, että lähes 90 prosenttia maailman valuuttavirroista pohjautuu reaalitaloudesta riippumattomaan spekulaatioon. On oikein, että valiokunta varoittaa talouspolitiikan päätöksenteon työvälineiden katoamisen vaarasta, mutta vielä perustellumpaa on vaatia kansainväliset pääomaliikkeet hallintaan vaikka verotuksella. Tämä verotuksen tie on ehkä vain toiseksi paras, mutta kaikessa vaikeudessaan sittenkin ehkä realistisin keino, koska paras keino, yhteinen maailmanvaluutta, on kaukana reaalisista toteutumismahdollisuuksista kahden sukupolven tarkasteluvälillä.

Mietinnössä pohditaan valtion roolia ja nostetaan julkisen sektorin osuus tarkastelun kohteeksi myös taloudelliselta kansantuoteosuudeltaan. Tällainen tarkastelu ja kansainväliset vertailut ovat tietysti aina paikallaan, mutta samalla on syytä todeta, että julkisen sektorin suhteellinen koko ei ole yhteydessä esimerkiksi ihmisten sosiaaliturvan tai koulutuksen kokonaisrahoitukseen. Näihin menevä kansantuoteosuus, julkinen ja yksityinen yhteenlaskettuna, ei juurikaan vaihtele kehittyneissä länsimaissa. Se, mikä julkisissa ja verovaroilla tuotetuissa palveluissa säästetään, jää ihmisten omatoimisesti kustannettavaksi esimerkiksi erilaisin vakuutusmuodoin. Lopullista, käteen jäävää säästöä kertyy siten loppujen lopuksi verrattain vähän, mutta sitä enemmän syntyy tuloerojen aiheuttamaa yhteiskunnallisten suhteiden kärjistymistä ja jännitystä.

Arvoisa puhemies! Tulevaisuusvaliokunta ei olisi eduskunnan toimielin, jollei se olisi ottanut tarkasteltavakseen myös poliittisen järjestelmän tulevaisuutta. "Valiokunnan keskeisin tavoite on palauttaa luottamus poliittiseen järjestelmään ja sen eri instituutioihin", voimme mietinnöstä lukea. Keinoja luetellaan useita alkaen hierarkisesta rakenteesta ja päätyen kansalaisten suoriin vaikutusmahdollisuuksiin.

Tarkastelukulmaa olisi voinut vieläkin ehkä arkistaa. Esimerkiksi eduskuntatyötä silmällä pitäen yksi ikävimpiä piirteitä, joka rapauttaa kansanvallan edustajien ja käyttäjien arvovaltaa ihmisten silmissä, ovat ns. hallituspuolueiden pelisäännöt tai yleensä se periaate, että hallitus on aina oikeassa ja on erehtynyt ja on korjaamisen paikka vain silloin, kun hallitus itse sen myöntää. Nämä säännöthän näyttävät pysyvän samanlaisina, olivat hallituspuolueina sitten mitkä puolueet tahansa. Hallitusten vaihdoksista ei seuraa näihin pelisääntöihin muutoksia. Hallitus pyrkii aina mustasukkaisesti vahtimaan, että eduskunnan äänestyksissä rivit pysyvät suorina. Poikkeukset ovat sangen harvinaisia, vaikka esimerkiksi juuri tässä istunnossa aikaisemmissa äänestyksissä näin on voitu kyllä havaita.

Poliittisen järjestelmän nauttima luottamus rakentuu kuitenkin sille, että päättäjät kykenevät erottamaan isot ja pienet asiat. Hallituksella on epäilemättä aina oltava taloudellisen toiminnan peruslinja ja lainsäädäntöohjelma kirkkaana mielessään, mutta sen on myös suhteessaan eduskuntaan ja eduskuntaryhmiin sekä niiden jäse-

niin keskityttävä näihin suuriin linjoihin. Jokaiseen määräraha- ja pykälämuutokseen ei tarvita hallituksen lupaa, vaan eduskuntaryhmien ja edustajien omaehtoiseen harkintaan ja päätöksentekoon on saatava lisää tilaa.

Käytännössä tämä edellyttää ministereiltä nykyistä tarkempaa eduskuntatyön seuraamista reaaliajassa, jotta he voivat todella päätellä, milloin suuret linjat ovat vaarassa. Nykyinen muutosten lupakäytäntö itse asiassa merkitsee, että ministereillä ja ministeristöllä on aina mahdollisuus puuttua asioihin hälytyksen täältä saatuaan, koska hälytys annetaan jokaisesta esiin nousseesta muutoksen mahdollisuudesta.

Kun tulevaisuusvaliokunnan mietinnön kaikki keino- ja toimenpide-ehdotukset otetaan vakavasti, Suomessa on edessä laaja-alainen yhteiskunnallisten uudistusten valmistelutyö. Sitä tuskin voidaan aloittaa kaikilta osin yhdellä kertaa, vaan tässäkin on osattava panna asioita tärkeysjärjestykseen. Minusta kiireellisimpiä ovat yhteiskunnallisten rakenteiden selkiinnyttäminen, erityisesti eduskunnan asema, johon en kylläkään lue kansanedustajien sihteerityövoimaa, vaan mittavampi työtapojen muuttaminen niin, että sinänsä hitaahkon ja jäykkäliikkeisen eduskunnan edellytykset seurata ja valvoa päivittäistä hallitustyötä sekä reagoida kansallisiin ja kansainvälisiin haasteisiin paranevat.

Toinen kiireinen työkohde on se, jota valiokunta kuvaa näin: "Valtio seuraa tulojen ja varallisuuden jakautumista sekä sukupolvien perinnön ja hyvinvoinnin kehittymistä." Jatko on hiukan epäselvempi, mutta sisältää kaikki sinänsä olennaiset asiat: "Eläke- ja sosiaalimenojen rahoitusta ja kohdentumista tarkistetaan, mikäli oikeudenmukaisuuden toteuttaminen, työllisyyden parantaminen, työnteon ja yrittämisen kannustaminen sekä julkisen talouden ja kansantalouden velkakehitys sitä edellyttävät."

Luen tästä klassisen yhteisvastuun periaatteen toteuttamisvelvoitteen. Tässäkin keskustelussa on moneen kertaan todettu, että edes eduskunnan päätöksillä taloutta ei voida muuttaa päättäjien mieleiseksi, mutta tämä itse asiassa pikemminkin korostaa kuin vähentää päättäjien velvollisuutta tasoittaa taloudellista eriarvoisuutta ja pehmentää erilaisia ja erisuuntaisia markkinoiden iskuja.

Arvoisa puhemies! Tämä puolestaan ohjaa talouden suuntautumista, vaikkakaan ei vaikuttaisi sen sisältöön. Suoremmin sanoen mielestäni valtiolle asetettu tulojen ja varallisuuden jakautumisen seurantavelvoite johtaa välittömästi verorasituksen oikeudenmukaisen jakautumisen ja verotuottojen tasapuolisen hyväksikäytön vaatimuksiin.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Kun poliittisen päätöksenteon kulttuuri ja kehitys kuuluu myös tulevaisuuden kuvaan, kiinnitin hiukan huomiota ed. Nikulan näkemykseen siitä, kun hän puhui ryhmäkurista ja siitä, että hallitus koko ajan valvoo, että sen rivit ovat oikoisessa. Näin tietysti täytyy ollakin, koska eihän hallitus pysty perustamaan politiikkaansa millekään pohjalle, jos sillä ei ole tietoa siitä, että sen takana olevat eduskuntaryhmät tukevat sen näkemyksiä. Ei tätä arpapelillä voi tuoda tänne saliin.

Mutta kun on ollut kaksi kautta eduskunnassa ja vertaa edellistä neljää vuotta ja tätä kautta, niin kyllä poliittinen kulttuuri on muuttunut hyvin suuresti. Aivan viime viikkoina esimerkiksi lakivaliokunnassa, missä on suuria lakikokonaisuuksia käsitelty, me kansanedustajat olemme siellä aivan selvästi muuttaneet hallituksen esityksiä vastoin oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön näkemyksiä ja sillä siisti, eikä meitä ole otettu tukasta kiinni siellä, niin kuin edellisen hallituksen aikana. Muun muassa ministeri Louekoski oli hyvin tarkka: ei pilkkuakaan ja sillä siisti! Kulttuuri on tässä mielessä muuttunut varsin paljon nimenomaan valiokuntien työskentelyn osalta, varmaan muissakin valiokunnissa eikä yksinomaan lakivaliokunnassa.

Tämä on aivan positiivinen suunta, koska valiokunnan jäsenten täytyy pystyä myöskin asiantuntijoita kuultuaan käyttämään omaa harkintavaltaansa eikä yksinomaan kuunnella jotakin ministeriä, joka saattaa hyvinkin pienellä kokemuksella pyrkiä puuttumaan asioihin. Tämä on positiivista kehitystä edelliseen hallitukseen verrattuna.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Nikula antoi taas ymmärtää, että metsäteollisuudesta pitäisi oikeastaan päästä eroon. Minä en kyllä ymmärrä sitä periaatetta, koska metsäteollisuus tuottaa Suomelle yli 50 miljardia vientituloja. Miten me voisimme sellaisesta summasta luopua nykyisessä taloudellisessa tilanteessa? Metsäteollisuudella on edelleen mahdollisuuksia kasvaa, niin kuin kauppa- ja teollisuusministeriön energiasähkön lisäyssuunnitelmassa on todettukin.

Kun metsäteollisuus on energiavaltaista, niin eihän energia sinänsä ole mitään pahaa. Pahaa

on vain, jos se tehdään niin, että se saastuttaa ympäristöä. Kun meillä on kuitenkin ydinenergiaa, joka ei sitä tee, niin miksi ihmeessä me emme laajentaisi metsäteollisuutta, kun se kuitenkin on nimenomaan kestävän kehityksen mukaista teollisuutta? Puuta kasvaa tilalle vastaava määrä kuin sitä käytetään. Jos sitä ei käytettäisi, se vain lahoaisi ja aiheuttaisi kuitenkin hiilidioksidipäästöt ilmakehään.

En myöskään esityksessäni sanonut, että metsäteollisuus on ainoa, vaan nimenomaan totesin, että esimerkiksi sähkö- ja elektroniikkateollisuus on viime vuonna jo puolet metsäteollisuuden viennistä ja kasvaa edelleen hurjasti. Kyllä meillä on tietoa ja taitoa nyt huomattavasti kehittynyt Suomessa, ja niillä voidaan tehdä monia sellaisia uusia teollisuudenaloja, joita aikaisemmin ei Suomessa ajateltu kovinkaan tehokkaasti harrastaa. Minä en ymmärrä sitä, että metsäteollisuutta yritetään kuristaa.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ilmeisesti olen puhunut sitten vähän epäselvästi. Tarkoitukseni ei ollut sanoa, että metsäteollisuus pitäisi kuristaa tai ajaa alas. Siteerasin tosin vapaasta muistista Matti Pekkasen työryhmän esityksiä, joissa nimenomaan todetaan, että talouden nousu ei enää yksin voi perustua metsäteollisuuteen. Se on saavuttanut jo käytännössä sellaiset rajat ja sellaisen kapasiteetin, että sen lisäämisellä ei enää lisää hyvinvointia voida luoda. Todellakin, kuten ed. Tiuri sanoi, Pekkanenkin toteaa elektroniikkateollisuuden yhdeksi uudeksi kasvuklusteriksi. Pekkasen työryhmä mainitsee myös ympäristönsuojeluteknologian.

Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemelle sanoisin, että tähdensin sitä, että hallituksella pitää olla taju, milloin todella sen linja on vaarassa ja milloin kysymys on vain sen arvovallasta. Näitä kahta asiaa harva hallitus tietää. Jos tämä on pystynyt erottamaan sen paremmin kuin edellinen, niin hyvä on. Kehitys on oikean suuntaista mutta riittämätöntä.

Mitä erityisesti lakivaliokuntaan tulee, jolle itse olen vuodesta 70 valmistellut säädösehdotuksia, voin todeta, että se valiokunta on kyllä aina pitänyt kunnia-asianaan, että yksikään hallituksen esitys sieltä ei tule muuttamattomana läpi. Jos ei muuta niin muutetaan pykälien järjestystä, että tämä lakivaliokunnan erityisoikeus korjata ministeriön ehdotuksia toteutuu. Tässä suhteessa valiokunnissa on eroa. En tietenkään pysty vertaamaan päätöksentekokulttuuria tässä eduskunnassa ja edellisessä, mutta toivoisin, että seuraavassa oltaisiin vieläkin terveemmällä pohjalla kuin tässä eduskunnassa.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Metsäteollisuus ajetaan alas nostamalla haittavero hyvin suureksi ja estämällä ydinvoiman rakentaminen.

Ed. R ä t y : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin täytyy todeta, että kun tulevat eduskuntavaalit lähestyvät ja ilmeisesti ed. Rädynkin lähtölaskenta on alkanut, niin on erittäin mielenkiintoista tulla puhujankorokkeelle puhumaan viimeisen kerran tulevaisuusselonteosta ja tästä mietinnöstä.

Ensinnäkin olen sitä mieltä, että tämän kaltaisen ajattelun tulisi olla aina eduskuntatyön ensimmäisiä selontekokeskusteluja, ensimmäisiä ajattelua ja poliittista kulttuuria luovia suuntaviivauksia, mille pohjalle eduskuntatyön ja mille pohjalle hallituksen työskentelyn tulisi noin ajatuksellisesti, syviä ajatuksia ajatellen suuntautua. On mielestäni äärimmäisen huono ja heikko aika esittää tänä päivänä tätä, koska täällä ei ole enää muita läsnäolijoita paikalla kuin ne, jotka käyttävät puheenvuoron. Toiseksi, tulevat eduskuntavaalit sotkevat selvästi myös tätä keskustelua. On ollut vähän epäonnea sikäli, että yhteiskunnassa on tapahtunut suuria murroksia: liittyminen Euroopan unioniin ja siihen liittyvät keskustelut ja siihen liittyvät kiireet, jotka ovat sotkeneet valiokunnan työskentelyä.

Oikeastaan yksi keskeinen ajatus, joka selonteossa myös näkyy, joka on näkynyt myös tänä päivänä kaikissa puheenvuoroissa, on se, että kiire on suurin ongelma, joka on sotkenut huippuajattelijoiden ja tulevaisuutta pitemmälle tähtäävien ajatusten oikealle uralle saamista, jos siitä nyt näin voi sanoa.

Niin näyttää vain olevan, että tämä yhteiskunta menee niin hirvittävää vauhtia eteenpäin, ettei siinä tahdo enää ihminen pysyä mukana. Tekniikka ja tekniseen ajatteluun liittyvä käsitys valtaa ihmisen ja jättää ihmisen toissijaiseksi. Se on erittäin valitettavaa varsinkin länsimaisessa kulttuurissa. Se on erittäin valitettavaa markkinatalousjärjestelmässä, johon yhä nopeampi ja nopeampi tiedonvälityksen sisältöön liittyvä toiminta ja tiedonvälitykseen liittyvä toiminta valtaa alaa.

Olen sitä mieltä, että jokainen yksilö ajattelee joka tapauksessa tulevaisuuttaan erilaisten perustietojen välityksellä jokaisessa kulttuurissa. Jokainen yksilö ajattelee, näkee, haistaa ja tun-

tee, mihin maailma menee, mihin hänen elämänsä menee, mihin hänen juurensa menevät tai mistä hänen juurensa ovat syntyneet ja minkälaiseen tulevaisuuteen olemme matkalla.

En tässä vaiheessa vielä tarkoita ollenkaan sitä, mitä ajatellaan tuonpuoleisesta elämästä, koska on myös niitä ajattelijoita, kuten edesmennyt äitini, jolle oli vain välitavoite se, että hän on kuoleman portilla, eikä halunnut siinä tilanteessa ottaa sen kaltaista lääkitystä, että kipuja olisi lievitetty. Hän sanoi tohtorille, että tämä tavoite on minulla vain välitavoite ja minä jatkan elämää sitten rajan tuolla puolella. Toisin sanoen jokainen yksilö ajattelee tulevaisuuttaan.

Mielestäni tämän mietinnön ajatukset, mietintöön liittyvä ajattelu ja globaalinen ajattelu varsinkin suomalaisesta näkökulmasta katsottuna on erittäin laaja ja erittäin monitahoinen, mutta jotenkin minulle tulee sellainen tunne, että kuitenkin se jää kapeaksi. Minä en tiedä, mistä siinä on kysymys, onko se kiireen syy vai mistä se johtuu, joka tapauksessa olisin halunnut nähdä paljon suurempia linjauksia, suurempia siveltimenvetoja, miten valiokunta näkee tulevaisuuden jne.

Luonto kaikkine monimuotoisuuksineen on tulevaisuuden armoilla, se on meillä kaikilla tiedossa. Me kaikki tiedämme, että luonnonvarat ehtyvät. Me kaikki tiedämme, että luonto kärsii tänä päivänä. Jos ajatellaan vielä, että me ihmiset olemme osa luontoa ja raiskaamme ympärillä olevaa luontoa, niin luonto kärsii joka puolella. Siitä kärsivät puut, siitä kärsivät meressä ja vesistöissä olevat eläimet, kuten myös ilmassa olevat eläimet, linnut jne. Toisin sanoen tämä maailma, tämä markkinatalousjärjestelmä, tämä sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä, tämä ihmisen ahneus kehittyä, ihmisen ahneus viedä omaa tietämystään ja osaamistaan mahdollisimman pitkälle on johtanut siihen, että koko aika ympärillä oleva luonto ja ympäristö tuhoutuu.

Toisin sanoen ei ole enää ihme, jos yhä enemmän tulee niitä ihmisiä vastaan, jotka näkevät, ettei ole enää mitään tulevaisuutta, ei ole enää mitään mahdollisuuksia. Kun puhutaan ympäristönsuojelusta, pidämme suuria konferensseja, allekirjoitamme sopimuksia, mutta sitten järkytykseksemme voimme havaita, että hallitukset eivät ota näitä ajatuksia vakavasti, hallitukset eivät niitä toteuta vakavasti eivätkä myöskään mitkään kulttuurit lähde toteuttamaan luonnonsuojelua siinä mittakaavassa kuin tulisi tehdä, että elämää voisi viedä eteenpäin sillä ajatuksella, että kestävä kehitys, kestävä kasvu ja kestävä elämä tulevaisuudessa olisi mahdollista.

Kestävä kehitys ajatuksena on erittäin nerokas ja erittäin hieno, mutta se on äärettömän vaarallinen. Mitä tarkoittaa kestävä kehitys? Onhan olemassa kehitystä, jonka ei tarvitse olla kestävää, joka taas antaa uusia mahdollisuuksia. On ihmisen kehittymisessä myös, miten ihminen voi kehittyä omasta lahjakkuudestaan lähtien. Se on hyvin portaista, ja sitten taas kun ei kehity, sinäkin aikana voi tapahtua uskomatonta kehitystä.

Toisin sanoen riippuu aivan siitä, mistä näkökulmasta kestävää kehitystä tai kestävää kasvua katsellaan, kuten markkinatalousjärjestelmä mielellään sanoo, että haluamme jatkuvaa kasvua, kasvua, kasvua, kasvua, kasvua, kasvua. Kukaan ei puhu siitä, miten kasvu menee yhdessä luonnon kanssa, kukaan ei enää halua ajatella sitä eikä nähdä sitä.

Arvoisa puhemies! Kävin Lissabonissa juoksemassa maratonin marraskuun lopulla. (Ed. Aittoniemi: Kertokaapa aikakin!) Hölkkäsin 42 kilometriä kylmän rauhallisesti — 3.44,20 oli aikani — ja sen aikana havaitsin, että talot, ympäristö, rikkaus, hirvittävä köyhyys, aliravitsemus, valtavan suuri yhteiskunnallinen ero on silmiinpistävä ja joka hetki silmien edessä näkyvä. Minusta tämä raadollisuudessaan niin rakennusarkkitehtuurin osalta kuin myös ihmisistä katsottuna näyttää siltä, että näin raadollisia me ihmiset olemme, näin raadolliseksi tämä yhteiskunta on mennyt, näin raadolliseksi luonnon riistäminen on mennyt. Ei ajatustakaan niistä periaatteista, mitä esimerkiksi EU:ssa on puhuttu ympäristönsuojelusta tai kestävästä kehityksestä tai että niitä direktiivejä toteutettaisiin millään tavalla. Tämäkin on meidän kaikkien tiedossa. Tämän he itse tietävät, sille he nauravat, tämän tietävät EU:ssa. Mutta silti ihminen ei kehity tai kehittyy erittäin hitaasti.

Se päätelmä, että ihminen on ahne ja röyhkeä ja ympäristöstä välinpitämätön, ilmeisesti pitää paikkansa. Ilmeisesti se on meihin sisällytetty niin vahvana, että me emme siitä synnistä pääse ulos. Me elämme aina vain itseämme varten, aina haluamme elää vain itseämme varten emmekä elää tulevaisuutta varten. Tulevaisuutta varten kyllä pidetään puheita, tulevaisuutta varten kyllä kirjoitamme kirjoja, tulevaisuutta varten teemme hyviä lehtijuttuja saadaksemme itsellemme oikeutta jatkaa sitä samaa ahneutta ja samaa kuluttavaa ja ympäristöä tappavaa elämänasennetta.

Entä sitten globaali ajattelu, joka tällä hetkellä

taas on muodissa? Me haluamme ajatella Palloa kokonaisena, Pallon suojelua kokonaisena, vaikka me emme pysty suojelemaan edes lähimmäisiämme tässä ja nyt. Me emme pysty suojelemaan edes sitä omaa ympäristöämme, jossa me elämme. Tällaiset globaaliset ajatteluvirtaukset ovat minusta erittäin hyviä. Niitä täytyy olla. Täytyy olla ihmisiä, täytyy olla hallituksia, täytyy olla viisaita yksilöitä, tiedemiehiä, jotka ajattelevat globaalisesti, näkevät globaalisten ongelmien vaikutukset myös meillä täällä.

Mutta jotenkin näen, että se on täydellisen ristiriitaista, koska väestönkasvu, köyhyys, nälänhätä, sodat ovat jokapäiväisiä ilmiötä yhä enenevässä, enenevässä, enenevässä määrässä. Eli tulevaisuus tältäkin osalta näyttää vain pahemmalta ja pahemmalta. Toisin sanoen, jos olisi todellista tämä sivistyksen taso, tämä koulutuksen taso, mitä meillä Suomessa tai Euroopassa luullaan olevan, tämän kaltaista nöyryyttävää, halventavaa ihmisoikeuksiin kohdistuvaa riistoa, jota mm. meidän sivistyneessä, kulttuuriperinnöltään rikkaassa Euroopassamme tänä päivänä tapahtuu, ei tapahtuisi.

On kysymys jostakin aivan ihmeellisestä henkisestä murroksesta, mikä tässä ajassa ja tänä päivänä tapahtuu. (Ed. Aittoniemi: Sotaa kaivataan!) Sen aistivat taiteen tekijät. Teatterineuvos Eino Salmelainen aikoinaan näyttelijäntyön tunnilla, kun puhuimme stanislavskilaisesta psykotekniikasta, aina aloitti oppitunnin sillä, että käski meidän miettiä, mikä on ajan henki ja mihin ajan henki tulevaisuudessa johtaa. "Teidän täytyy olla taiteilijoina tiennäyttäjiä, teidän täytyy olla taiteilijoina niitä yksilöitä, jotka osaavat nähdä paljon paljon pitemmälle, mihin tämän kaltainen ajattelu tai tämän kaltainen elämänmeno johtaa, ja sitä vastaan teidän täytyy omassa taiteessanne työskennellä." Tämä oli eräs niitä oppeja, mitä teatterineuvos Salmelainen opetti meille. Oman työni kautta olen joutunut havaitsemaan, että sen havaitseminen on äärimmäisen vähäistä.

Kysymys, joka tänä päivänä varmasti kaikilla meillä on mielessä, on luonnon itsensä järjestämät katastrofit, luonnon itsensä aiheuttamat puhdistukset, uhrit, luonnon itsensä aiheuttamat maanjäristykset, tulvat, myrskyt jne. Mitä tapahtuu luonnossa itsessään tänä päivänä? Onko ihmiskunta rakentanut tämän maan, maankuoren, jo niin paksuksi, niin täyteen, niin raskaasti, että Pallo ei enää kestä? Tämä meidän Eurooppamme jo notkuu. Kuten on todettu, ei voi enää paljon rakentaa, koska maakerros ei enää tahdo kestää sitä rakentamisen määrää, ja on pakko tulla romahdus, että me ymmärtäisimme, mitä on tapahtumassa.

Japanilaiset ovat vieneet teknologian mahdollisimman pitkälle rakennusarkkitehtuurissa suhteessa maanjäristyksiin. Los Angelesissa tapahtui maanjäristys, ja nyt heille itselleen täsmälleen samana päivänä vuotta myöhemmin, ja heillä kaatui yksi kaupunginosa maanjäristyksessä. Toisin sanoen me ihmiset tai ihmiskunta emme ole varautuneet emmekä osaa myöskään varautua luonnon itsensä järjestämiin ansoihin. Aivan sama on merellä tapahtuneissa onnettomuuksissa näinkin vaatimattomilla vesillä, mitä on Ruotsin ja Suomen välillä. Sitten kun myrsky ottaa otteen, niin yhdellä sivalluksella muutaman minuutin aikana iso laiva on meren omana.

Arvoisa puhemies! Näkisin äärettömän tärkeänä, että ympäristösopimukset kaikkien maiden tulisi hyväksyä mahdollisimman nopeasti, ympäristönsuojelua koskevat sopimukset. Se olisi tämän kansakunnan etu. Se olisi tämän globaalisen ajattelun yksi helmi ja lähtökohta.

Sen johdosta ed. Paloheimo, joka on ollut puheenjohtajana tässä valiokunnassa, on tehnyt suuren hatunnoston arvoisen teon. Tänään kahviossa eräs kollega kysyi, mistä hän sai idean tämän kaltaiselle toiminnalle, ja hän hyvin lyhyesti vastasi, että hänen tarkoituksenaan oli, kun hän tuli eduskuntaan kansanedustajaksi, tehdä tämä selonteko. Se osoittaa, että ne kahdeksan vuotta — vai onko niitä peräti jo kaksitoista vuotta ed. Paloheimolla — eivät ole menneet hukkaan. Te olette herättänyt suuren ajatusvyöryn ja suuren keskusteluvyöryn erittäin tärkeästä aiheesta: tulevaisuudesta, mihin kansakunta on menossa.

Minusta tällaisen tulevaisuusvaliokunnan täytyy olla itsestäänselvyys osana valiokuntakasaumaa ja on itsestäänselvyys, että ei tällaista valiokuntatyöskentelyä voida olankohautuksella ohittaa, koska tämän kaltainen ajattelu nimenomaan ja varsinkin eduskuntatyön alkuvaiheessa olisi ehdottoman tärkeää, niin että näistä asioista keskustellaan ja niitä ajatellaan.

En tänä päivänä jaksa uskoa markkinatalousjärjestelmän enkä myöskään sosialistisen yhteiskuntajärjestelmän ajattelun voimaan. Molemmat ovat hirvittävässä murroksessa. Sosialistinen yhteiskuntajärjestelmä on kaatunut. Markkinatalousjärjestelmä on erittäin kovien ongelmien edessä. Toisin sanoen ilmassa on se henki, että uskonnolliset virtaukset ottavat ylivallan ja uskonnollinen ajattelu ottaa oman paikkansa.

Näin myös kansat, valtiot ja kansakunnat menettävät merkitystään ja yhä enemmän tietyn ajattelun omaavat kokonaisuudet löytävät maapallolta paikkansa.

Tämä selonteko ei kovin paljon anna tilaa taiteelle ja kulttuurille ja taiteen merkitykselle tulevaisuutta ajatellen eikä taiteilijoiden ajattelulle. Se on minusta erittäin suuri puute, koska niin kuin historia todistaa, taiteilijat ovat aina olleet yhteiskunnan henki, taiteilijat ovat aina olleet niitä, jotka ovat herkällä vaistollaan ja koko persoonallisuudellaan aistineet, mitä yhteiskunnassa tapahtuu, mitä maailmassa tapahtuu, ja ovat pystyneet ilmaisemaan sen kuvien, sävellysten, kirjallisuuden ja esitysten kautta siinä ajassa oleville yksilöille. Jos ajatellaan perinnetutkimusta, ne taiteilijat, jotka tekivät kivitöitä kallioluoliin, ovat tälläkin hetkellä erittäin suuri huomion kohde. Niitä töitä tutkimalla me pääsemme kurkistamaan syvälle historiaan taaksepäin, mitä on tapahtunut. Näin ollen taiteen ja taiteilijoiden kunnioitus tässä ajattelussa täytyisi nostaa aivan omalle jalustalleen, koska heidän kauttaan me ymmärrämme kulttuuria, arkkitehtuuria ja muuta taidetta. Taiteen kautta ymmärrämme sen hengen sisältöä, missä kukin aikakausi on kulkenut ja mitä kohti se kulkee.

Arvoisa puhemies! Tässä ajatuksia, jotka ovat syntyneet ainoastaan tätä keskustelua kuuntelemalla ja selontekoon perehtymällä. Itse näyttelijänä omalta osaltani annan panoksen taas ensi kesänä kesäteatterissa.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Vastoin kuin ed. Räty näen, että taiteilijan ilmaisut ovat ajassa elävää tai jälkikäteistä yleensä. Nyt hän teki taiteilijasta jonkinlaisen messiaan, joka liikkuu tulevaisuudessa, ennustaa tulevaisuutta. Tässä mentiin vähän pusikkoon, mutta ei se mitään näin liukkailla keleillä.

Hän oli siinä oikeassa, kun hän arvosteli sitä, että pidetään erilaisia konferensseja ja tehdään sopimuksia eivätkä hallitukset niitä kuitenkaan toteudu. Ilmeisesti hän tarkoitti Rion konferenssia, jossa hiilidioksidipäästöjen vähentämisestä tehtiin tulevaisuutta kattava sopimus. Esimerkiksi Suomessakaan sen jälkeen ei ryhdytty toimenpiteisiin, koska ei hyväksytty viidennen ydinvoimalan rakentamista, ja energiaa joudutaan tulevaisuudessa väistämättä tuottamaan juuri sellaisilla keinoilla, jotka rikkovat Rion sopimusta.

Arvelen, että ed. Räty tässä tapauksessa — en muista, minkä kannan hän ydinvoimaan otti aikanaan — aivan selkeästi arvostelee tätä toimintaa ja on ilmeisesti sitä mieltä, että ydinvoiman rakentaminen tulevaisuutta silmälläpitäen ja kansainvälisten sopimusten noudattamisen kannalta olisi ollut välttämätöntä, ja siinä hän varmasti on ihan oikeassa. Muutenhan tätä ei voi ymmärtää, koska siitähän tällä hetkellä juuri on kysymys. Me olemme pahasti pielessä Rion sopimuksesta sillä energiasuunnitelmalla, mikä tällä hetkellä on. Hyvä, että ed. Rätykin on tullut ydinvoiman kannalle.

Ed. Backman: Arvoisa puhemies! Työväen Sivistysliitto teetti muutama vuosi sitten tilaustyönä Heikki Harman tekstiin uuden tunnuslaulun, joka on otsikoitu "Tervetuloa tulevaisuus". Laulun sanoissa todetaan, että "lehti historian on kääntynyt, me uutta täytämme tässä ja nyt". Mielestäni tulevaisuus on jotakin sellaista, mitä teemme koko ajan itse omilla päätöksillämme, omalla toiminnallamme. En usko siihen, että tulevaisuus olisi ennalta määrätty. En ole siis kohtalouskovainen. En myöskään usko kaaosteoriaan, jonka mukaan kaikki tapahtuisi jotenkin sattumanvaraisesti. Olen rationaali, ihmisen järkiperäiseen toimintaan ja käyttäytymiseen luottava.

Tässä mielessä on hyvin tärkeää, että eduskunta suomalaisen päätöksenteon korkeimpana foorumina edes tässä vaiheessa vaalikautta ryhtyy täällä suuressa salissa vakavammin keskustelemaan edes tällä joukolla, joka täällä on ollut tänään paikalla, tulevaisuudesta, sillä yhteiskunnallisessa keskustelussa viimeiset neljä vuotta on tuttuun tapaan enemmänkin pohdittu sitä, mitä on tehty aiemmin ja olisiko jonkun asian voinut tehdä toisin. Tuohon emme enää pysty vaikuttamaan, mutta omaan ja jälkipolviemme tulevaisuuteen pystymme vaikuttamaan hyvin olennaisesti. Tältä osin haluan omassa puheenvuorossani tarkastella asiaa ns. sukupolvinäkökulmasta.

Kun pääministeri Aho on usein todennut, että lamaa ei saa maksattaa lapsillamme, hän on lähinnä kai tarkoittanut sitä, että tämä sukupolvi vastaa myös lastemme tulevaisuudesta sillä tavalla, että lapsillemme on jäätävä nykyistä parempi yhteiskunta ja lapsillamme on oltava paremmat tulevaisuuden avaimet käsissään, kun he tämän maan ja yhteiskunnan meiltä perivät.

Mielestäni tässä suhteessa kuitenkin on hyvin tärkeää tarkastella, mitkä itse asiassa ovat ne edellytykset, joilla jälkipolvemme tulevaisuutta voivat rakentaa. Ne edellytykset liittyvät hyvin

paljon niihin tiedollisiin ja taidollisiin valmiuksiin, joita lapsillamme on. Sen takia pidän hyvin tärkeänä, että tässä keskustelussa kuten myös tulevaisuusvaliokunnan työssä on painottunut sivistyksen ja koulutuksen merkitys. Itse pidän sitä tärkeimpänä asiana siinä perinnössä, jonka lapsillemme jätämme.

Tässä suhteessa pidän myös tärkeänä sitä ajatusta, joka Väinö Voionmaalla oli. Voionmaa kehitti Suomessa omaehtoista koulutusta nimenomaan aikuiskoulutuksen osalta, ja hän piti tärkeänä sitä, että ihminen ei sivisty pelkästään sen takia, että hän pystyy toimimaan paremmin työelämässä, ei pelkästään sen takia, että hän itse saa sivistyksen kautta ns. henkistä pääomaa, vaan sivistyksen viimekätinen tarkoitus on pystyä vaikuttamaan ympäröivään yhteiskuntaan. Itse ymmärrän tämän siten, että silloin pystytään ja pyritään vaikuttamaan myös koko yhteiskunnan tulevaisuuteen. Tässä mielessä koulutus, sivistys on se avain, jolla tulevaisuuteen täytyy Suomessakin varautua. Kun mietimme yhteiskunnan ja tässä tapauksessa kansalaisyhteiskunnan päätöksentekoa, niin sivistystä koskevat päätökset ovat se tärkein sektori, jossa tulevaisuutta koskevia päätöksiä tehdään. Tämä ei tarkoita yhtään väheksymistä muita politiikan ja yhteiskuntaelämän sektoreita kohtaan, mutta mielestäni kaikki kysymykset ovat kuitenkin alisteisia ihmisten sivistykselle ja tuon sivistyksen käyttämiselle.

Tältä osin täällä keskustelussa on jonkin verran käyty debattia uuden tekniikan hyväksi käyttämisestä, kuinka paljon tulevaisuudessa täytyy pistää painotusta meidän koulutusjärjestelmässämme nimenomaan uuden tekniikan ja sen sovellutusten opettamiseen. Mielestäni tältä osin on erittäin tärkeää nimenomaan kouluttaa suomalaiset tulevat sukupolvet käyttämään uutta tekniikkaa ja nimenomaan käyttämään uuden tekniikan mahdollistamia erilaisia sovellutuksia esimerkiksi siinä demokratiavajeessa, jonka kansalaiset tänä päivänä varmasti oikeutetusti kokevat. Itse uskon siihen, että tulevina vuosikymmeninä, sinä ajanjaksona, josta nyt puhumme, pelkästään uuden tekniikan kautta meillä on käytettävissämme sellaisien suoran demokratian muotoja, jotka tulevat muuttamaan nykyistä edustuksellista demokratiaamme tavalla, josta tänä päivänä on ehkä aika vaikea löytää esimerkkejä. Uskon nimittäin siihen, että uusi tekniikka mahdollistaa kansalaisille kansainvälisessäkin mittakaavassa mahdollisuuden vaikuttaa asioihin huomattavasti nykyistä tehokkaammin, mahdollistaa erilaisen integroitumisen kautta sellaisen kansainvälisen vaikuttamisverkoston luomisen, jota kautta ylevässäkin mielessä koko ihmiskunta pystyy vaikuttamaan omaan tulevaisuuteensa.

Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että tuleva yhteiskunta, joka on tietoyhteiskunta, rakentuu siten, että ihmisillä on ensinnäkin oikeus ja mahdollisuus saada kaikki se tieto, jota yhteiskunnassa on, ja toisaalta heillä on oikeus ja mahdollisuus käyttää tuota saamaansa tietoa hyväkseen. Tältä osin meillä ei varmasti puhuta yhtään liikaa tulevan tietoyhteiskunnan haasteista ja niistä edellytyksistä, joita esimerkiksi lainsäädännön kautta täytyy tietoyhteiskuntaan varautumisen osalta tehdä.

Kun totesin, että itse tarkastelen omassa ajattelussani tulevaisuutta hyvin paljon siitä lähtökohdasta, mitkä ovat esimerkiksi omien lasteni mahdollisuudet selviytyä tulevaisuudessa, mikä on se yhteiskunta ja mikä on se maailma, jossa he tulevat elämään, niin tältä osin on syytä muistaa, että nykyinen päättäjäsukupolvi tulee tekemään päätökset vielä suuruusluokkaa 15—30 vuotta, ja kun puhumme omista lapsistamme — itselläni lapset ovat alle kouluikäisiä — he tulevat varsinaisesti päättämään asioista vasta joskus vuoden 2020 jälkeen. Tässä mielessä nykyinen sukupolvi tulee varmasti moneen kertaan esimerkiksi maksamaan nykyisen valtiontalouden velkamme. Puheet siitä, että se olisi jäämässä jotenkin tulevien sukupolvien maksettavaksi, eivät pidä paikkaansa. Nykyinen sukupolvi joutuu ja sen pitää ratkaista monia sellaisia asioita, joita tällä hetkellä ehkä tietoisestikin pyritään jättämään tulevien sukupolvien ratkaistavaksi, kuten esimerkiksi merkittävät ympäristökysymykset, siihen liittyen energiakysymykset. Ne ovat asioita, joista meidän sukupolvemme on tehtävä ratkaisut siten, että ne eivät sulje pois tulevilta sukupolvilta kuitenkaan erilaisia vaihtoehtoja.

Tässäkin mielessä keskustelu siitä, että meillä olisi aina vain valittavana jokin yksi tie, yksi vaihtoehto, ei ole kovin hedelmällistä. Meidän on nyt pystyttävä löytämään useita lähestymisvaihtoehtoja ja jätettävä tuleville sukupolville samalla tavalla myös mahdollisuus useisiin erilaisista arvolähtökohdista tehtäviin yhteiskunnallisiin valintoihin.

Tässä mielessä tulevaisuusvaliokunnan työssä on kiinnostavin itse asiassa liiteosa eli jonkinnäköinen hahmotelma siitä, miten samana aikakautena samoista lähtökohdista kuitenkin eri tavalla arvottaen erilaisia päämääriä päästään eri-

laisiin tulevaisuuskäsityksiin. Mielestäni tältä pohjalta yhteiskunnallista keskustelua täytyy täsmentää. Jos esimerkiksi tulevaisuudessa vaalitilanteissa kansalaisille olisi tarjottavana eri puolueilla tällä tavalla hahmoteltuna erilaisia tulevaisuuden kuvia ja vaihtoehtoja, joihin kyseiset poliittiset ryhmät, jotka niitä esittävät, sitoutuisivat, olisimme aivan uudenlaisessa yhteiskunnallisessa keskustelutilanteessa. Uskoisin, että tuollainen keskustelutilanne inspiroisi esimerkiksi nuorisoa aivan toisella tavalla osallistumaan poliittiseen, yhteiskunnalliseen keskusteluun. Pidän tuon keskustelun tarvetta nimenomaan nuorison osalta erittäin tärkeänä ja pelkään, että nuoret tulevat tavalla tai toisella ajautumaan yhteiskunnallisen päätöksenteon ulkopuolelle. Se keskustelu, jota nyt käydään sukupolvien välisestä sodasta tai kriisistä, tulee konkretisoitumaan tätä kautta tulevina vuosikymmeninä. Eli nyt nuorille täytyy antaa koulutuksen kautta mahdollisuudet keskusteluun ja meidän sukupolvemme täytyy antaa jonkinlaisia virikkeitä ja vaihtoehtoja tuon keskustelun pohjaksi.

Kun täällä on keskustelussa mietitty aika paljon valtion roolia ja julkisen sektorin roolia, muutama ajatus tästä. Mielestäni integroituminen ylipäätään maailmanlaajuisesti tulee olemaan vallitseva kehitys. Itse kannatan integroitumisen etenemistä mahdollisimman pitkälle, koska globaalisti suuret ongelmat, kysymykset, kuten väestönkasvu, mahdolliset ympäristötuhot jne., voidaan ratkaista vain kansainvälisesti hyvin yhtäpitävin päätöksin ja siten, että noille päätöksille löytyy myös hyväksyntä kansainvälisen yhteisön tasolla. En usko siihen, että tulevaisuudessa pystytään minkäänlaisilla pakkokeinoilla kovin pitkälle etenemään. Tässä mielessä erilaiset pakotejoukot, ovatpa ne sotilaallisia tai taloudellisia, eivät kuulu siihen arsenaaliin, jolla itse haluaisin tulevaisuutta kansainvälisen yhteisön osalta rakentaa.

Uskon tässäkin valistuneisiin ihmisiin, jotka pystyvät yhteistoimin, yhteispäätöksin päättämään siitä, että maapallo säilytetään sellaisessa tilassa, että vielä useita tuhansiakin vuosia ihmiskunta pystyy maapalloa asuttamaan ja yhdessä täällä elämään. Tältä osin kansallisvaltion rooli, sellaisena kuin olemme sen ymmärtäneet, tulee varmasti menettämään merkitystään. Päätöksenteko ja ylipäätään vaikuttaminen tulee siirtymään alas alueelliselle ja paikalliselle tasolle, hyvin lähelle ihmisten arkipäiväistä elämää, ja samalla osa päätösvallasta ja vaikuttamiskanavista siirtyy kansainvälisissä yhteisöissä tapahtuvaksi. En pidä tätä kehitystä mitenkään huolestuttavana, koska itselleni kansallisvaltio sinänsä ei ole itsetarkoitus vaan väline. Pidän tärkeämpänä esimerkiksi sellaisen kansalaisyhteiskunnan rakentumista ja muodostumista, jossa yksilöllä on yhteisön osana nykyistä merkittävämpi rooli.

Kun puhun yksilöstä, tarkoitan sellaista yksilöä, joka on selvä osa suurempaa kokonaisuutta eli yhteiskuntaa. Yhteiskunta on enemmän kuin yksi. Yksilöiden välisistä vuorovaikutussuhteista muodostuu yhteiskunta. Tulevaisuuden kannalta noiden vuorovaikutussuhteiden taso, kuinka ne toimivat, tulee ratkaisemaan sen, miten yhteiskunta ja maapallo tulevat selviytymään. Jos yksilöt ja tätä kautta eri yhteisöt ajautuvat toisiaan vastaan, selviytymismahdollisuudet ovat huomattavasti pienemmät, kuin jos ihmiset löytävät toinen toisensa.

Aivan lopuksi haluan todeta julkisen sektorin roolista, joka on tällä hetkellä ajankohtainen keskustelun aihe ja tulee varmasti olemaan lähivuosina Suomessa jollain tavalla poliittista kenttää jakava kysymys, kuten olemme täälläkin jo keskustelusta nähneet. Julkisen sektorin rooli on mielestäni tällaisessa maassa, joka on harvaan asuttu, hyvin merkittävä. Tämän on myös tulevaisuusvaliokunta todennut. Mielestäni julkisen vallan tehtävä on toisaalta ohjata ja säännellä yhteiskunnan kehitystä, mutta tehdä se kuitenkin siten, että edellä kuvaamani kansalaisyhteiskunta on se päätöksentekofoorumi, jossa se tapahtuu, ei siis ylhäältä käsin. Toinen tehtävä ohjauksen ja sääntelyn lisäksi on edellytysten luominen, ja siltä osin viittaan aiemmin käsittelemäni sivistyksen ja koulutuksen merkitykseen. Ne ovat perusedellytykset, joita yhteiskunnan tulee kansalaisille antaa, jotta he voivat olla osa kansalaisyhteiskuntaa ja suurempaa kansainvälistä yhteisöä.

Tältä osin toivon jatkokeskustelun suhteen, että tuleva hallitus ei tyydy siihen, että se tuo selonteon eduskuntaan, vaan että tuleva hallitus ja tuleva eduskunta pystyvät jatkamaan tästä, mihin keskustelu nyt jää, ja siirtymään omassa toiminnassaan enemmänkin tulevaisuuden tarkasteluun kuin aina vain kertaamaan menneitä virheitä ja selittämään, miten historiaa olisi voitu tehdä toisin.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Pelttari.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta oli tavattoman tärkeää, että ed. Backman nosti keskusteluun sukupolvien perinnöt Suomessa. Oikeastaan harmittelen sitä, että keskustelusta ovat olleet poissa esimerkiksi kokoomuksen nuoret kansanedustajat. Olisi luullut, että tämä kysymys ja tämä näkökulma olisi heitä kiinnostanut ja koskettanut. Olen ylpeä siitä, että sos.dem. eduskuntaryhmän nuorin kansanedustaja Jouni Backman erittäin syvällisesti käsitteli tätä asiaa. Minusta hänen johtopäätöksensä siitä, että meidän lastemme saama perintö nimenomaan paremman koulutuksen ja sivistyksen muodossa on sittenkin ydinkysymys tässä tarkastelussa.

En malta kuitenkaan olla täydentämättä ed. Backmanin puheenvuoroa siltä osin, että tärkeää on ulottaa tähän näkökulmaan myös aikaperspektiivi. Tulevaisuusvaliokunnan mietinnössähän myös todetaan, että kansallisvarallisuus sukupolvitarkastelussa on kasvanut merkittävästi siten, että kaikki velat huomioon ottaen seuraava sukupolvi perii edeltäjiltään silti suuren nettoomaisuuden. Myös tässä perspektiivissä terveystaso, joka lapsilla ja nuorilla on, on ollut aina merkittävästi parempi. Mutta niin kuin Venäjän kehitys osoittaa, eihän tämäkään mikään itsestäänselvyys ole, vaan se edellyttää korkeatasoista yhteiskunta-, työllisyys- ja terveyspolitiikkaa tai ylipäätänsä kokonaispolitiikkaa.

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. Tiuri: Herra puhemies! Olen liittänyt tulevaisuusvaliokunnan mietintöön vastalauseen, koska mietinnössä ei ole riittävästi selvitetty energia-asioita eikä myöskään sitä, miten tietoyhteiskunta otetaan huomioon poliittisessa päätöksenteossa.

Energian kohdalla ei riitä sellainen vastaus tai sellainen ohjelma, jonka viime viikolla valtioneuvosto on lähettänyt Rion sopimuksen toteuttamisesta, koska se ei ole todellinen esitys, vaan se on harhaanjohtava. Siinä ei ole otettu huomioon kauppa- ja teollisuusministeriön viime syksynä julkaisemaa selvitystä siitä, kuinka paljon sähköä tarvitaan, että Suomessa voitaisiin vientiä kasvattaa. Se on otettava huomioon. Lisäksi Rion sopimuksen toteuttamisselonteossa vielä väitetään, että voidaan keksiä joitakin uusia sähköntuotantomuotoja, joilla poistetaan huomattava määrä hiilidioksidipäästöjä. Koska tämä selvitys on kelvoton ja tulevaisuusvaliokuntakaan ei ole asiaan paneutunut, ehdotan eduskunnan hyväksyttäväksi ensimmäisen lausuman:

1) "Hallitus laatii mahdollisimman nopeasti energiaohjelman, joka turvaa riittävän ja kohtuuhintaisen sähkön saannin pyrkien samalla toteuttamaan Suomen solmimat kansainväliset ympäristösopimukset, muun muassa hiilidioksidipäästöjen kasvun pysäyttämisen vuoteen 2000 mennessä, sekä antaa eduskunnalle ohjelman toteuttamiseksi tarpeelliset esitykset."

Hallitus on myös viime viikolla esittänyt Suomi tietoyhteiskunnaksi -kirjasen, ja kyllä täällä eduskunnassakin olisi korkea aika tehdä toimet, jotka tarvitaan, jotta täälläkin päästäisiin tietoyhteiskuntaan. Kun täällä monet ovat kannattaneet tulevaisuusvaliokunnan nimeämistä heti uuden eduskunnan tullessa, katsoisin, että tämä valiokunta voisi parhaiten järkevästi toimia ja miettiä tulevaisuutta, jos se samalla huolehtisi tiede- ja teknologia-asioista. Siitä syystä ehdotan toiseksi lausumaksi seuraavaa:

2) "Eduskuntaan nimetään tulevaisuusvaliokunta (tiede- ja teknologiavaliokunta), jonka tehtäväalueena ovat korkeakoulu- ja ammattikorkeakouluasiat, Suomen akatemia, Tekes ja valtion tutkimuslaitokset. Valiokunta laatii myös vaalikausittain tulevaisuusmietinnön."

Sitten: On aivan ilmeistä, että kansanedustajat eivät mitenkään tässä tietoyhteiskunnassa kaikista tietokone- ja muista avuista huolimatta enää mitenkään pysty hallitsemaan tilannetta ilman apua. Vaatimukset ovat jatkuvasti kasvaneet, ja yhteiskunta on muuttunut yhä monitahoisemmaksi. Jotta kansanedustaja voisi riittävästi paneutua olennaisiin asioihin, hänellä täytyy olla käytettävissään sihteerityövoimaa. Muussa tapauksessa käy niin, että lainsäädännön laatu kärsii koko yhteiskunnan vahingoksi ja säästetään hieman, mutta aiheutetaan suuria vahinkoja. Monissa maissahan kansanedustajalla on käytettävissään useampikin sihteeri. Juuri joku aika sitten sain tiedon, että Ranskassa jo kolmas sihteeri palkataan kansanedustajalle. Sen vuoksi ehdotan kolmanneksi lausumaksi seuraavaa:

3) "Kansanedustajille myönnetään määräraha sihteerien palkkaamiseen ja sihteereille järjestetään työtilat eduskuntatalon läheisyydestä."

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen samaa mieltä ed. Tiurin kanssa energiapolitiikasta, olen ollut sitä aina. Meillä on tehty pahoja virheitä sikäli, että on kovin tunteenomaisesti ja lyhytnäköisesti tehty energiapoliittisia ratkaisuja.

Mutta mitä tulee kansanedustajien sihteereihin, minun mielestäni ajatus on utopistinen. Minä en käytä edes tietokonetta, tekstinkäsittelylaitetta. Minulle riittää IBM:n kone, joka on pallokone, jossa on korjausnauha. Se on aivan loistava nykyaikainen systeemi, ja syljen varmasti tekstiä ehkä enemmän kuin tässä eduskunnassa muut. Sihteeri on ihan tarpeeton ja laiskistaa kansanedustajia. Kun tasa-arvolakikin tuli, ed. Tiuri, siinä voi tulla kaikenlaisia rettelöitä sitten, kun sellaisia sihteerikköjä täällä vielä on. Kyllä sellaiset sihteerit saavat jäädä, mutta atomivoimala tarvittaisiin yksi uusi, se olisi ihan kunnossa.

Ed. Gustafsson (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemi olisi vielä voinut sanoa sen, että hän ei halua käydä myöskään ulkomailla, on ainakin joissakin yhteyksissä rehvastellut sillä. Tällä en tarkoita sitä, etteikö ed. Aittoniemi ole monessa mielessä myös ihan ahkera, hyvä kansanedustaja.

Päinvastoin kuin ed. Aittoniemi suhtaudun mitä suurimmalla vakavuudella ed. Tiurin ehdotukseen, että kansanedustajien avustajavoimaa tulisi lisätä. Minusta sietää tarkan harkinnan se, että edustajaa kohti voisi jopa yksi avustaja olla tai vaikkapa alkuun vaalipiirikohtaisesti joitakin avustajia enemmän. Edustajan työ on niin paljon muuttunut ja tullut vaativammaksi, että minusta se olisi kansakunnan etu pitkällä ja lyhyelläkin aikavälillä.

Mitä sitten tulee ehdotukseen, että tulevaisuusvaliokunta käsittelisi myöskin tiede-, teknologia-, korkeakoulu- jne. asiat, ainakaan tältä istumalta en näkisi sitä hyväksi. Näen tulevaisuusvaliokunnan työn sillä tavalla laajana, kokonaisvaltaisena toimialueena, että säilyttäisin sen työnjaon, mikä nyt on, että sivistysvaliokunta käsittelee niin yleissivistävän koulutuksen, ammattikoulutuksen kuin korkeakoulu- ja yliopistokysymyksetkin. Ne sopivat paremmin sivistysvaliokunnan toimialaan. Näin muodoin tätä esitystä en ainakaan tässä yhteydessä ole valmis omalta kohdaltani tukemaan.

Ed. Aittoniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Kun ed. Gustafsson otti asiaksi, niin minä en ole rehvastellut sillä, etten ole käynyt ulkomailla. Olen minä käynyt Amerikoissa ja Niagaran putouksilla. Mutta kielitaidottomana kun tallustelin toisten perässä siellä enkä ymmärtänyt yhtään mitään, niin minä katsoin kuluttavani valtion rahoja ihan turhaan. Käykööt ne, joilla on kielitaitoa ja viitseliäisyyttä.

Mutta sen totean, että turhaa on valtion varoja kuluttaa siihen, että mennään Indonesiasta ottamaan mallia esimerkiksi suomalaiseen arvonlisäverojärjestelmään taikka käydään hakemassa sitä Intiasta. Minä olen lähtenyt vain siitä, että minä en käy huvimatkoilla valtion varoilla, ed. Gustafsson. Se, että mennään jostain Etelänavalta hakemaan arvonlisäveroon oppia, on valtion varoilla rehvastelua.

Ed. Saastamoinen: Herra puhemies! Kannatan ed. Tiurin tekemiä 1) ja 2) ehdotusta. Nämä ovat minun mielestäni erittäin tärkeitä asioita.

Ed. Gustafssonille samalla toteaisin, että tiede- ja teknologiavaliokunta on siitä syystä tärkeä tässä maassa ja tässä eduskunnassa, että kauppa- ja teollisuusministeriön piiriin kuuluvat monet sellaiset asiat, jotka olisivat tiede- ja teknologiavaliokunnan, joka samalla voisi olla myös tulevaisuusvaliokunta tahi kummin päin vain, piirissä.

Olen sitä mieltä, että kansanedustajat tarvitsevat sihteeriapua, mutta minusta se ei ole tämän mietinnön yhteyteen kuuluva ponsiasia, joten ed. Tiurin 3) pontta en tässä yhteydessä kannata.

Sen sijaan, herra puhemies, haluaisin todeta, että kun tulevaisuudessa, itse asiassa jo kahden kuukauden kuluttua, ministeriöitä ja ministeriöiden välistä työnjakoa selvitetään, tulisi Suomeen ehdottomasti saada tiede- ja teknologiaministeri. Tiedän, että ed. Tiuri on tätä asiaa jo kauan ajanut ja vastalauseessakin tuonut sen esille, mutta kenties sekään ei ole varsinainen ponsiasia. Toivoisin kuitenkin, että tulevan hallituksen muodostajat ja tulevasta hallituksesta keskustelevat pitäisivät tämän asian eräänlaisena evästyksenä mielessään.

Ed. Paloheimo: Herra puhemies! Puheenvuoro, jonka käytin täällä aikaisemmin, oli tämän mietinnön esittelypuheenvuoro, ja katsoin, että siinä minulla ei ollut sijaa esittää omia käsityksiäni tulevaisuuskysymyksistä. Siitä syystä olen jättänyt tämän keskustelun loppupuolelle oman henkilökohtaisen puheenvuoroni, jossa esitän joitakin visioita maapallon, Euroopan ja Suomen tulevaisuudesta siitä näkökulmasta, jollaisena näen eri vaihtoehdot. Esitän myöskin sen ainoan oikeaksi katsomani tien, jolla maapallo voi selvitä niistä pahoista ongelmista, jotka sillä tällä hetkellä on edessään.

Maapallon kaksi suurinta ongelmaa ovat minusta väestönräjähdys ja siihen liittyvä kolman-

nen maailman kulutus. Se on siis ongelma n:o 1. Se on luonteeltaan toisenlainen kuin teollisten maiden tuotanto ja teollisten maiden kulutus, jota pidän ongelmana n:o 2.

Kehitysmaiden kohdalla on väestönkasvun rajoitukseen päästävä hyvin lyhyen ajan sisällä keinolla millä hyvänsä. Mikään keino ei ole niin julma kuin välinpitämättömyys. Mikään keino ei pitkällä tähtäyksellä johda sellaiseen inhimilliseen onnettomuuteen kuin välinpitämättömyys ja henkinen laiskuus tässä kysymyksessä. Se on kuitenkin asenne, joka on varsin yleinen ja jota perustellaan mielestäni väärällä inhimillisyydellä. En aio kuitenkaan paneutua tuohon kysymykseen kovin paljoa, vaan paneudun toiseen kysymykseen, joka liittyy teollisten maiden kehitykseen tulevina vuosikymmeninä.

Teolliset maat ovat tietysti avainasemassa kolmannen maailman suhteen sikäli, että teollisten maiden ja kolmannen maailman välillä on niin paljon yhteistyötä, että kolmatta maailmaa voidaan ohjata teollisen maailman avulla. Mutta kuten sanottu, tähän asiaan en aio nyt varsinaisesti puuttua, vaan puutun pikemminkin siihen, mitä teollisten maiden tulisi itse tehdä omassa tuotannossaan ja omassa kulutuksessaan. Silloin näen neljä vaihtoehtoa, joista vain yksi mielestäni on sekä realistinen että oikea.

Ensimmäinen vaihtoehto on se, että nykyinen meno jatkuu, että ei ryhdytä oikeastaan mihinkään varsinaisiin muutoksiin, että annetaan tuotannon ja kulutuksen jatkua samoilla periaatteilla, kuin se on jatkunut näihin päiviin saakka viimeiset vuosikymmenet. Kukaan valistunut ihminen ei voi pitää tätä vaihtoehtoa oikeana. Kaikki näkevät tällä hetkellä jo, että suunnan on muututtava. Kysymys on vain siitä, miten ja miten radikaalisti.

Mikäli lähdemme siitä, että suunta muuttuu, on edelleen olemassa kolme vaihtoehtoa. Ensimmäinen on niin sanoakseni Linkolan malli, jossa sekä tuotanto että kulutus puristetaan pieneen osaansa nykyisestä ja lähdetään siitä, että maapallo ja teolliset maat palaisivat useita kymmeniä, ellei satoja vuosia taaksepäin. Haluan selvästi sanoa, että tämä malli on nähdäkseni psykologisesti ja poliittisesti täysin mahdoton eikä edes tarpeellinen.

Sen jälkeen on jäljellä kaksi vaihtoehtoa. Ensimmäinen on niin sanoakseni hitaiden askelten vaihtoehto, jolloin pyritään muuttamaan tuotannon ja kulutuksen rakennetta kohta kohdalta, porras portaalta, yksityiskohta yksityiskohdalta. Tämä on nykyisin ehkä kaikkein suosituin ajatusmalli niillä ihmisillä, jotka kutsuvat itseään vihreiksi, jotka ovat valistuneita ja jotka pyrkivät muuttamaan maailmaa.

Pelkään, että tämä malli on liian hidas. Pelkään, että lopputuloksena on tosin eteneminen oikeaan suuntaan mutta liian hidas eteneminen ja että todellisuudessa sillä vain pönkitetään ja vahvistetaan nykyistä tuotantorakennetta ja se johtaa siihen, että tuho tosin hidastuu, sitä pystytään jarruttamaan jonkin verran mutta sitä ei pystytä pysäyttämään.

Tästä syystä nähdäkseni ainoa oikea ja samalla realistinen vaihtoehto on vaihtoehto, jota olen kutsunut useissa aikaisemmissa puheenvuoroissani ja keskusteluissa toiseksi teolliseksi vallankumoukseksi. Se tarkoittaa sitä, että jollakin laajemmalla alueella, sanokaamme vaikkapa Euroopassa, samanaikaisesti voimakkaiden ja uskottavien poliittisten päätösten toimiessa taustatukena teollisuus ryhtyy muuttamaan liikennettä, tavaratuotantoa, energiatuotantoa, aluesuunnittelua, kaikkea samanaikaisesti tietyn ajanjakson kuluessa kestävän kehityksen suuntaan.

Pidän tätä vaihtoehtoa ainoana mahdollisuutena seuraavasta syystä. Otan esimerkin, liikenteen. Koko maapallon liikenne on tällä hetkellä eräällä tavalla keskittynyt polttomoottorikäyttöisen henkilöauton ympärille. Autoteollisuuden taustalla ovat varaosia valmistavat tehtaat, öljyteollisuus, koko liikenteen infrastruktuuri, kaikkien maiden tienrakentajat ja kaikkien maiden tiesuunnittelijat, bensiiniasemien verkostot; monumentaalinen, erittäin massiivinen rakenne, jota ei pystytä muuttamaan pienin askelin. Jos se halutaan muuttaa kokonaan toisenlaiseksi, sanokaamme esimerkiksi liikennemuodoksi, joka ei saastuta, ei kuluta luonnonvaroja, on turvallinen, on meluton, ei aiheuta ympäristöhaittoja — esimerkiksi eräänlaiset sähköautot, jotka saisivat tietysti energiansa auringosta — tällaisen muutoksen toteutuminen ei ole mahdollista ilman voimakasta kansainvälistä keskitettyä päätöstä. Pitäisi tehdä päätös, jossa lähdettäisiin periaatteessa siitä, että tällainen muutos tapahtuu esimerkiksi 30 vuoden aikana. Mutta sitä ei voi tehdä yksittäisessä maassa tai yksittäisessä firmassa, koska kukaan ei pysty kehittämään näitä uusia tuotteita, joita tähän tarvitaan, kenenkään ei kannata investoida tehtaisiin, joissa niitä valmistetaan. Siitä syystä tämä edellyttää voimakkaita keskitettyjä poliittisia päätöksiä, joiden jälkeen teollisuus voi toimia markkinavoimien mukaisesti.

Kun sanoin äsken, että tämä ei ole mahdollista yksittäisessä maassa, koska yksittäinen maa on liian pieni yksikkö tähän, missä se sitten olisi parhaiten mahdollista? Nähdäkseni se olisi parhaiten mahdollista Euroopassa, paremmin kuin Yhdysvalloissa, Kiinassa tai Japanissa. Euroopassa on enemmän väestöpohjaa kuin Japanissa tai Yhdysvalloissa, se on teknisesti kehittyneempi kuin Kiina. Euroopassa on ympäristötietoisuus edennyt pitkälle. Näin ollen pidän Euroopppaa kaikkein otollisimpana maanosana tällaisen toisen teollisen vallankumouksen toteutumiselle. Siihen pitäisi ryhtyä ennen vuosituhannen vaihdetta, koska sitten saattaa olla jo liian myöhäistä.

Näin ollen Eurooppa on kahdessakin suhteessa erikoisasemassa maailmassa. Sen pitäisi toimia globaalina lääkärinä, puuttua kehitysmaiden ongelmiin uuden tyyppisellä kehitysapupolitiikalla, ja sitten sen pitäisi muuttaa omat tuotantorakenteensa radikaalisti voidakseen olla esimerkki muille maanosille. Näitä asioita on kaikkia mietinnössä kosketeltu jonkin verran, ei kuitenkaan ehkä juuri tämän rakenteen mukaisesti, jonka olen esittänyt, jota itse pitäisin parhaana kehityskulkuna.

Arvoisa puhemies! Lopetan puheenvuoroni, joka on ilmeisesti viimeinen puheenvuoroni eduskunnassa, siihen, mikä sitten on Suomen osa tässä koko konstellaatiossa. Suomi on liittynyt EU:hun, Suomella on siellä aloitteenteko-oikeus, ideoiden esittämisoikeus ja, sanon myös, -velvollisuus. Suomi on erikoisasemassa Euroopassa siitä syystä, että meillä on vielä suhteellisen harvaanasuttu maa, melko puhdas luonto. Me olemme luonnonläheinen kansa, ja kuitenkin samanaikaisesti, kun meillä osataan kalastaa kuhaa, istuttaa perunaa, soutaa, ajaa polkupyörällä ja hiihtää talvella, me osaamme myös käyttää tietokoneohjelmia. (Ed. Aittoniemi: Ja pelata shakkia!) — Ja pelata shakkia, mikä on erittäin tärkeää, ed. Aittoniemi. Ed. Aittoniemi huomautti shakinpeluutaidosta, joka todellakin on erittäin tärkeää. Kiitos, ed. Aittoniemi, tästä huomautuksesta.

Haluan jatkaa kuitenkin siitä, mihin äsken jäin: Mitkä ovat Suomen mahdollisuudet Euroopassa? Suomella on nähdäkseni huikeat mahdollisuudet Euroopassa edistää tämän tyyppistä ajattelua siitä syystä, että suomalaiset voivat osoittaa, että meidän maassamme tällainen kehitys on mahdollinen ja me voimme ylikansoitetun Keski-Euroopan rinnalla osoittaa kaikki ne hyvät puolet, jotka tämän tyyppisestä säilyttävästä tai säilyneestä kehityksestä kansalaisille on ollut. Siitä syystä näkisin, että Suomen mahdollisuus on olla siemen suurelle puulle, siemen ensin Euroopalle ja johdattaa sillä tavoin Eurooppaa omilla ideoillaan maailman globaaliksi lääkäriksi. Tätä mahdollisuutta, arvoisa puhemies, ei pitäisi jättää käyttämättä.

Mietinnössä on tietysti useita kohtia, jotka liittyvät puheenvuorooni ja jollakin tavalla sivuavat sitä. Ennen muuta siinä on hyvin paljon asioita, joita tässä puheenvuorossa ei ole. Halusin kuitenkin tiivistää lopuksi näkemykseni tulevaisuuden mahdollisuuksista, maailman, Euroopan ja Suomen tulevaisuuden mahdollisuuksista siten, että yritin poimia mietinnöstä olennaisimmat kohdat ja muodostaa eräänlaisen loogisen rungon niille perusajatuksille, millä tavoin Suomen tulisi edetä seuraavien vuosikymmenien aikana.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Paloheimo esittää sähköautoteorian, minusta tekniikan normaali kehitys on menossa juuri siihen suuntaan, ettei tässä vallankumousta tarvita. Ilmeisesti jo kahden vuoden kuluttua Kaliforniassa on oltava määrätty määrä saasteettomia autoja myytävänä, ja lisää vaaditaan joka vuosi. Se on ilmeisesti sähköauto. Se on oikeastaan kiinni vain oikean akun kehittämisestä. Varmaan olisi ihan järkevää, että Euroopassa pantaisiin viisaat päät yhteen ja ryhdyttäisiin myös tätä asiaa miettimään. Se ei varmaan täälläkään hukkaan menisi. Nythän meillä on jo jakeluautoja. Kaupungeissa niitä voitaisiin aivan hyvin käyttää jo aivan lähiaikoina, jos hyväksyttäisiin ne yleisesti käyttöön. Siitähän ne alkaisivat sitten kehittyä, kun niitä ensin vähän kokeiltaisiin.

Se, mikä minua kuitenkin eniten hämmästyttää kaikkien vihreiden ajatuksissa, on se, että kun energian tuottaminen nykyisillä konsteilla on ylivoimaisesti pahiten ympäristöä häiritsevä ja uhkaava asia, sen välttäminen olisi varsinainen tehtävä. Sen välttäminen saadaan aikaan siten, että käytetään jonkin aikaa ydinvoimaa ja sitten kehitetään vielä parempia tilalle. Mutta jos ei hyväksytä ydinvoimaa, meillä ei ole aikaa kehittää muitakaan.

Ed. S-L. A n t t i l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minusta ed. Paloheimo varsin oikealla tavalla luonnehti sitä, mikä voisi olla suomalaisten rooli Euroopassa. En malta olla kommentoimatta kuitenkaan sitä reaalitilannetta, jossa eletään. Euroopan neuvoston

maatalouskomitea mm. on monta kertaa yrittänyt raportin kautta vaikuttaa siihen, millä tavalla mm. Hollannissa ja Tanskassa maatalouden tehotuotanto edelleen vain jatkuu, vaikka tiedämme esimerkiksi Hollannin tilanteen, kuinka kriittinen se on.

Sen sijaan viimeviikkoinen maa- ja metsätalousvaliokunnan vierailu Saksassa antoi selkeän viestin siitä, kuinka pitkällä Saksassa ollaan nimenomaan ympäristökysymyksissä. Siellä on hyvin paljon panostettu siihen, että pystytään kierrätys käytännössä toteuttamaan, ja meille näytettiin siellä jo aika pitkälle meneviä kehityksiä tältä osalta nimenomaan Grüne Woche eli Vihreä viikko -näyttelyssä.

Ed. Paloheimo on aivan oikeassa, mutta itse en ole niin optimistinen, kun tiedän, kuinka itsekkäitä valtiot jokainen omalta osaltaan ovat. Esimerkiksi Hollannille hänen esittämänsä tietäisi käytännössä aikamoista elintason laskua tai sitten keinoja löytää jotakin muuta kautta vastaava tuotannon taso, joka sillä tänä päivänä maataloudessa on yli 200 prosentin omavaraisuudella.

Ed. A u l a : Arvoisa puhemies! Keskustelun päätteeksi halusin esittää muutaman kommentin siihen ns. sukupolvikeskusteluun, jota salissa ovat aiemmissa puheenvuoroissa muun muassa ed. Gustafsson ja ed. Backman käyneet ja mielestäni varsin erikoisesta näkökulmasta. Minusta koko sukupolvikeskustelussa on kysymys siitä, tunnustammeko sen, että maailma on muuttunut, että maailma on muuttunut erityisesti nyt kasvavien nuorten näkökulmasta toisenlaiseksi kuin se oli koko sodanjälkeisenä aikana. Listaan nyt muutamia asioita, missä suhteessa maailma on muuttunut.

Ensinnäkin työelämä on paljon epävakaampi ja epävarmempi kuin mihin totuimme esimerkiksi 60- ja 70-lukujen aikana. Silloin oli aivan selvää esimerkiksi, että akateemisesti koulutettu nuori automaattisesti saa työpaikan, ei siinä ollut juurikaan epäselvyyttä, mutta tänä päivänä tiedämme sen, että tällaisia itsestäänselvyyksiä ei ole vaan nuoret joutuvat aivan eri tavalla hakemaan oman paikkansa työelämässä.

Toinen muutos aikaisempaan aikaan on se, että reaalikorot ovat hyvin korkeat, jos verrataan vaikkapa 70-luvulle, jolloin tavallaan tuettiin alhaisten reaalikorkojen kautta elämänkaarensa alkuvaiheessa olevia perheensä perustajia, asunnonhankkijoita. Tänä päivänä tilanne on aivan toisen tyyppinen itsenäistyvien nuorten perheiden kannalta. Kuitenkin monet esimerkiksi asumisen järjestelmät edelleen perustuvat siihen oletukseen, että voidaan ottaa velkaa. Samalla kun korkea reaalikorko yhdistyy paljon epävakaampaan työelämään, sitä kautta nuorten perheiden tilanne on paljon epävarmempi kuin niiden nuorten, jotka aloittivat elämänsä 60- ja 70-luvulla.

Kolmanneksi vielä mainitsisin sen, että sosiaaliturvan rahoitusvastuu ja valtion velka aiheuttavat yhdessä painetta kohoaviin veroihin jo kohtuullisellakin talouskasvulla. Selvityksessä, joka Markku Lehdon johdolla tehtiin pitkän tähtäimen kysymyksistä juuri valtion velan ja sosiaaliturvan rahoituksen kannalta, todettiin, että näiden velvoitteiden hoitaminen tulevaisuudessa on mahdollista ilman suuria ongelmia vain, jos talous kasvaa jatkuvasti noin 3 prosentin vauhtia. Tässäkin tapauksessa veroastetta pitäisi nostaa nykyisestään tai etuuksia alentaa. Hitaan kasvun vallitessa tulevat sukupolvet eivät saavuta nykyisen kaltaista elintasoa. Eli tulemme tavallaan eläneiksi heidän kustannuksellaan, jos ylläpidämme näitä järjestelmiä, jotka eivät ole kestävällä pohjalla. Tietysti tilannetta vielä vaikeuttaa se, että meidän on kysyttävä, voimmeko luottaa siihen, että talouskasvu tulee olemaan nopeaa pitkällä aikavälillä.

Neljänneksi vielä minusta kaikkein tärkein asia, missä suhteessa maailma on muuttunut, on tietoisuutemme ympäristökysymyksistä ja ympäristöongelmista, sillä jos tavoittelemme nopeaa kasvua nykyisellä elämäntavalla ja teollisella rakenteella, niin se rasittaa ympäristöä, joka on myös osa tuleville sukupolville jättämäämme perintöä. Nopea kasvu on kestävää vain siinä tapauksessa, että samalla investoidaan riittävästi luonnonvaroja ja ympäristöä säästävään teknologiaan. Näin tulisi tehdä tietysti paitsi Suomessa myös kehitysmaissa.

Mielestäni sukupolvipolitiikassa on kyse siitä, että tunnustetaan se, että maailma on muuttunut ja että yhteiskunnan erilaisia järjestelmiä muutettaisiin niin, että uudet olosuhteet otetaan huomioon ja nuorille annettaisiin mahdollisuus heidän omiin valintoihinsa, ei niihin valintoihin, joita me heille haluamme osoittaa tai joihin me heitä haluamme kouluttaa. Esimerkiksi Ruotsissa on tästä asiasta tehty hyvin mielenkiintoisia selvityksiä, joissa on juuri mietitty sitä, miten tulisi muuttaa sosiaaliturvaa, asuntopolitiikkaa, siltä kannalta että nuorille todella valinnan mahdollisuudet olisivat edes samanlaisia kuin ne ovat meille muille olleet.

Lopuksi vielä toteaisin, että kysymyksellä valtion velasta on myös oma moraalinen ja eettinen ulottuvuutensa, sillä valtion varsin suuren velanoton kautta olemme tavallaan jo kahlinneet tulevien suomalaisten, tulevien sukupolvien valinnan mahdollisuuksia sillä, että velan avulla olemme omaa elintasoamme ylläpitäneet.

Edustajat Gustafsson ja Backman mainitsivat myös siitä, että suuri kansallisvarallisuus, jonka tulevat suomalaiset kuittaavat, helpottaisi näitä ongelmia. Mielestäni tällaisen ratkaisun esittäminen on hyvin helppoa, koska jos ajatellaan tarkemmin, mitä kansallisvarallisuus on, niin tietysti se on moottoriteitä, erilaista rakennuskantaa, joka ei kuitenkaan anna ratkaisua valtion velan tai kasvavan sosiaaliturvan maksurasituksen ongelmiin.

Nähdäkseni tässä sukupolviasiassa on kyse paljon laajemmista asioista kuin siitä, mistä täällä aiemmin edustajat Gustafsson ja Backman keskustelivat.

Ed. G u s t a f s s o n : Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti. Minusta oli tärkeää, että ed. Aula käytti tuon puheenvuoron, jonka hän käytti. Minusta ed. Aula valotti sukupolvien perintöasiaa yhdestä näkökulmasta, joka on tärkeä ja oikeutettu. En sanoisi, että nämä asiat, jotka ed. Aula toi esille, ovat itsestäänselviä. Ainakin me kansanedustajat hyvin tiedämme, miten työelämä on muuttunut ja miten korot ovat korkealla ja mikä on valtion velka. Sanoisin sillä tavalla, että ehkä se keskustelu ja ne näkökohdat, jotka ed. Backman toi esille ja joita minä omassa vastauspuheenvuorossani painotin, muodostavat tietyn teesin, yhden lähtökohdan. Ed. Aula valotti asiaa toiselta näkökannalta. Oma tulkintani on se, että varmaan me Suomen kansan edustajat kuitenkin omassa työssämme arvioimme, miten parhaiten lapset ja nuoret otamme päätöksenteossamme huomioon.

Esimerkinomaisesti viittaan tärkeään lasten ja nuorten saamaan koulutukseen. Minusta on moraalisesti perusteltua ja oikeinkin, että otamme valtion velkaa, jos sitä on pakko ottaa, jotta nimenomaan voimme lapsille ja nuorille antaa sen tärkeimmän voimavaran, hyvän koulutuksen, jolla he tulevaisuutta aikanaan rakentavat.

Lainaan myös tässä yhteydessä vielä tulevaisuusvaliokunnan mietintöä, jossa tutkija Pekka Parkkinen on todennut seuraavaa: "Tähän lamaan saakka ovat suurten ikäluokkien lapset eli vuodesta 1970 lähteneet suomalaiset perineet kansantalouden, joka on tuottanut henkeä kohden reaalituloja kolme kertaa niin paljon kuin 30 vuotta aiemmin. Vaikka tuotanto ei lainkaan kasvaisi vuodesta 1993 alkaen, olisi kyky luoda reaalituloja vuonna 2005 silti 1,3-kertaistunut yhden sukupolven aikana." Tämäkin lainaus viittaa siihen, että tässä tarkastelussa pitää myös käyttää pidempää aikaperspektiiviä.

Arvoisa puhemies! Pyysin varsinaisesti puheenvuoron kannattaakseni ed. Tiurin tekemää ehdotusta, joka perustuu hänen jättämäänsä vastalauseeseen ja on ymmärtääkseni esitys n:o 3, jossa ed. Tiuri ehdottaa, että kansanedustajille myönnetään määräraha sihteerien palkkaamiseen ja sihteereille järjestetään työtilat eduskuntatalon läheisyydestä. Tämän ed. Tiurin esityksen ymmärrän ja tulkitsen sillä tavalla, että tämähän ei kirjaimellisesti tarkoita sitä, että jokaiselle kansanedustajalle pitäisi välittömästi uusien valtiopäivien jälkeen palkata yksi avustaja. Tämä voidaan lukea ja se tarkoittaakin sanatarkasti sitä, että kun sanotaan "kansanedustajille", tämä voidaan myös käytännössä käynnistää sillä tavalla, että kolmea neljää kansanedustajaa kohti saadaan ainakin aluksi lähinnä tekninen sihteeri, joka voisi avustaa esimerkiksi tietyn vaalipiirin kansanedustajia erilaisten asioitten hoidossa. Voi olla naiivia todeta tässä yön pimeinä hetkinä, että luultavasti ed. Gustafsson edessä olevan tunnin puolitoista vielä liimaa postimerkkejä ja monet kansalaiset voivat olla sitä mieltä, että se on ed. Gustafssonille ihan oikein. Mutta en tiedä, onko se ihan näin.

Joka tapauksessa kansanedustajien työn arvostuksen ja merkityksen kannalta minusta on tärkeää, että juuri tässä ja nyt, kun tulevaisuusvaliokunnan mietintöä käsitellään, otamme tässä asiassa sen tyyppisen kannan kuin ed. Tiuri esityksessään on tehnyt. Näen asian sillä tavalla, että lähitulevaisuudessa joka tapauksessa on välttämätöntä ja järkevää edetä tämän ed. Tiurin tekemän esityksen suuntaisesti.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! Tähän asiaan se, että jos kansanedustajat eivät muuten arvostusta itselleen saa kuin sillä, että palkataan sihteeri, niin kyllä se on aika haettua asiaa. Minä otan mielummin rahana sen kuin sihteerinä.

Herra puhemies! Minä puhun tästä sukupolvien välisestä ristiriidasta. On aika naiivia puhua, minkälaista taakkaa itse kullekin sukupolvelle sälytetään. Sen ratkaisee monta kertaa historia mitä erikoisimmalla tavalla. 1900-luvun alkupuolella syntyneet ihmiset saivat kohtalokseen ja taakakseen ankaran sodan Suomessa ja siihen

liittyvät rasitukset, kärsimiset, jälleenrakennuksen. Se sukupolvi, mitä minä edustan, on saanut kuin herran kukkarossa elää nousevan suhdanteen aikaa. Seuraava sukupolvi saattaa jälleen saada sodan omaksi rasituksekseen. Minä uskon, että tässä valiokunnan mietinnössä on eräs suuri heikkous se, että ei ole uskallettu puhua mahdollisesti siitä tulevaisuudesta, että tällainenkin mahdollisuus on olemassa.

Kun vielä YK:lla 10—20 vuotta oli aivan muutama rauhanturvakohde, nyt niitä on lähes 30. Joka puolella kuplii, palaa ja pulputtaa. Eräänä päivänä maailma on täysissä liekeissä kolmannen maailmansodan vuoksi. En halua tätä ennustaa enkä tietenkään toivo sitä, mutta jokaiselle sukupolvelle historia luo omat rasitteensa, teemme me mitä hyvänsä. Tästäkin asiasta olisi pitänyt valiokunnassa uskaltaa puhua. Minä uskon, että tämä maailma kokee sotilaallisia aggressioita tulevina vuosikymmeninä varsin merkittävästi, joista ei puhuta mitään tulevaisuuden mietinnössä.

Ed. Gustafsson: Arvoisa puhemies! Pyysin puheenvuoron vain ja ainoastaan sen takia, että en halua, että pöytäkirjoihin jää viimeisenä näin synkkä ja pessimistinen puheenvuoro, koska jos Suomen eduskunta ja Suomi kansakuntana toimii sillä tavalla kuin tässä tulevaisuusvaliokunnan mietinnössä esitetään, niin me vältymme sen kaltaisilta uhkakuvilta, joihin ed. Aittoniemi viittasi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

Pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti

ensi torstain varsinaiseen täysistuntoon:

6) Lakivaliokunnan mietintö n:o 21 (HE 181)

7) Lakivaliokunnan mietintö n:o 22 (HE 94/1993 vp)

8) Lakivaliokunnan mietintö n:o 23 (HE 95/1993 vp ja 230)

huomiseen täysistuntoon:

9) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 13 (HE 284)

10) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 14 (K 8)

11) Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 15 (K 6)

12) Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 14 (K 6)

Toinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 22.44.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen